

ZAŁĄCZNIK NR 1

STRATEGIA ROZWOJU DĘBICKO-ROPCZYCKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

"Partnersztwo Dębickiego Obszaru Funkcjonalnego na rzecz zrównoważonego rozwoju"
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Spis treści

Wykaz skrótów.....	5
Wstęp	7
1. Analiza powiązań funkcjonalnych Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	11
1.1. Założenia analizy.....	11
1.2. Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny w analizie wskaźnikami funkcjonalnymi	15
1.3. Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny w analizie wskaźnikami uzupełniającymi	29
1.4. Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny a wyniki innych badań.....	45
1.5. Wnioski końcowe	45
2. Diagnoza Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego.....	48
2.1. Uwarunkowania wewnętrzne	48
2.1.1. Położenie, podstawowe charakterystyki.....	48
2.1.2. Rys historyczny, specyfika obszaru.....	48
2.1.3. Konkluzje	55
2.2. Zatrudnienie i rynek pracy.....	55
2.2.1. Struktura demograficzna ludności.....	55
2.2.2. Struktura zatrudnienia i działalności gospodarczej	58
2.2.3. Dojazdy do pracy	64
2.2.4. Bezrobocie, obciążenie ekonomiczne	65
2.2.5. Zawody deficytowe i nadwyżkowe.....	70
2.2.6. Formy aktywizacji osób bezrobotnych, aktywne poszukiwanie pracy, instrumenty przeciwdziałania bezrobociu	72
2.2.7. Konkluzje	73
2.2.8. Rekomendacje	74
2.3. Polityka inwestycyjna	74
2.3.1. Tereny/oferty inwestycyjne	74
2.3.2. Promocja gospodarcza	81
2.3.3. Polityka wobec inwestorów	84
2.3.4. Konkluzje	87
2.3.5. Rekomendacje	88
2.4. Turystyka i zagospodarowanie czasu wolnego.....	90
2.4.1. Instytucje kultury i sportu	90
2.4.2. Kultura i zabytki	93
2.4.3. Infrastruktura turystyczna i ruch turystyczny.....	97
2.4.4. Konkluzje	102
2.4.5. Rekomendacje	102
2.5. Ochrona środowiska i promocja odnawialnych źródeł energii	103
2.5.1. Aktualny stan środowiska.....	103
2.5.2. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (stan aktualny, możliwości i perspektywy)	119
2.5.3. Konkluzje	131
2.5.4. Rekomendacje	133
2.6. Promocja rozwoju produkcji rolnej	136
2.6.1. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa	136

2.6.2.	Rodzaje form aktywności ekonomicznej (rolniczej i pozarolniczej) mieszkańców D-ROF oraz sytuacja rynku pracy	140
2.6.3.	Struktura sektora rolno-spożywczego	143
2.6.4.	Kierunki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich	144
2.6.5.	Konkluzje	146
2.6.6.	Rekomendacje	147
2.7.	Spójna komunikacja	147
2.7.1.	System drogowo-uliczny	147
2.7.2.	Połączenia kolejowe	149
2.7.3.	Inwestycje w infrastrukturę drogową	150
2.7.4.	Charakterystyka istniejącego stanu komunikacji publicznej	151
2.7.5.	Infrastruktura telekomunikacyjna	153
2.7.6.	Komunikacja rowerowa	156
2.7.7.	Konkluzje	156
2.7.8.	Rekomendacje	156
3.	Analiza Porównawcza Obszarów Funkcjonalnych	157
3.1.	Zasoby ludzkie	158
3.2.	Infrastruktura społeczna	162
3.3.	Infrastruktura techniczna	164
3.4.	Gospodarka	166
3.5.	Ranking zbiorczy	169
4.	Analiza SWOT	172
5.	Część postulatywna dokumentu	182
5.1.	Wizja rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	182
5.2.	Misja Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	183
5.3.	Cele strategiczne i szczegółowe	184
5.3.1.	Opis celów strategicznych i celów szczegółowych	186
5.3.2.	Spójność celów Strategii rozwoju D-ROF z zapisami dokumentów nadrzędnych	202
5.3.3.	Spójność przyjętych celów strategicznych i szczegółowych z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020	210
5.4.	System wdrażania Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	213
5.5.	Monitoring i ewaluacja – minimalizacja ryzyka w oparciu o system zarządzania i kontroli	221
5.6.	Źródła finansowania	228
Załącznik – Lista projektów strategicznych realizowanych w ramach Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego		230

Wykaz skrótów

BDL – Bank Danych Lokalnych

B+R – Badania i rozwój

D-ROF – Dębicko – Ropczycki Obszar Funkcjonalny

GUS – Główny Urząd Statystyczny

IOB – Instytucje otoczenia biznesu

IZ – Instytucja Zarządzająca

KPK – Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

MPZP – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

MRR – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (obecnie Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju)

MŚP – małe i średnie przedsiębiorstwa

NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

OChK – Obszar Chronionego Krajobrazu

OF – Obszar funkcjonalny

OZE – Odnawialne źródła energii

PO WER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój

PO IS - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

PO IR – Program Operacyjny Innowacyjny Rozwój

PO PC – Program Operacyjny Polska Cyfrowa

PO PT – Program Operacyjny Pomoc Techniczna

PO PW – Program Operacyjny Polska Wschodnia

PPP – Partnerstwo publiczno-prywatne

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

PZPWP – Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

RIS – Regionalne Inteligentne Specjalizacje

RPO WP – Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego

SRWP – Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego

SSE – Specjalna Strefa Ekonomiczna

WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Wstęp

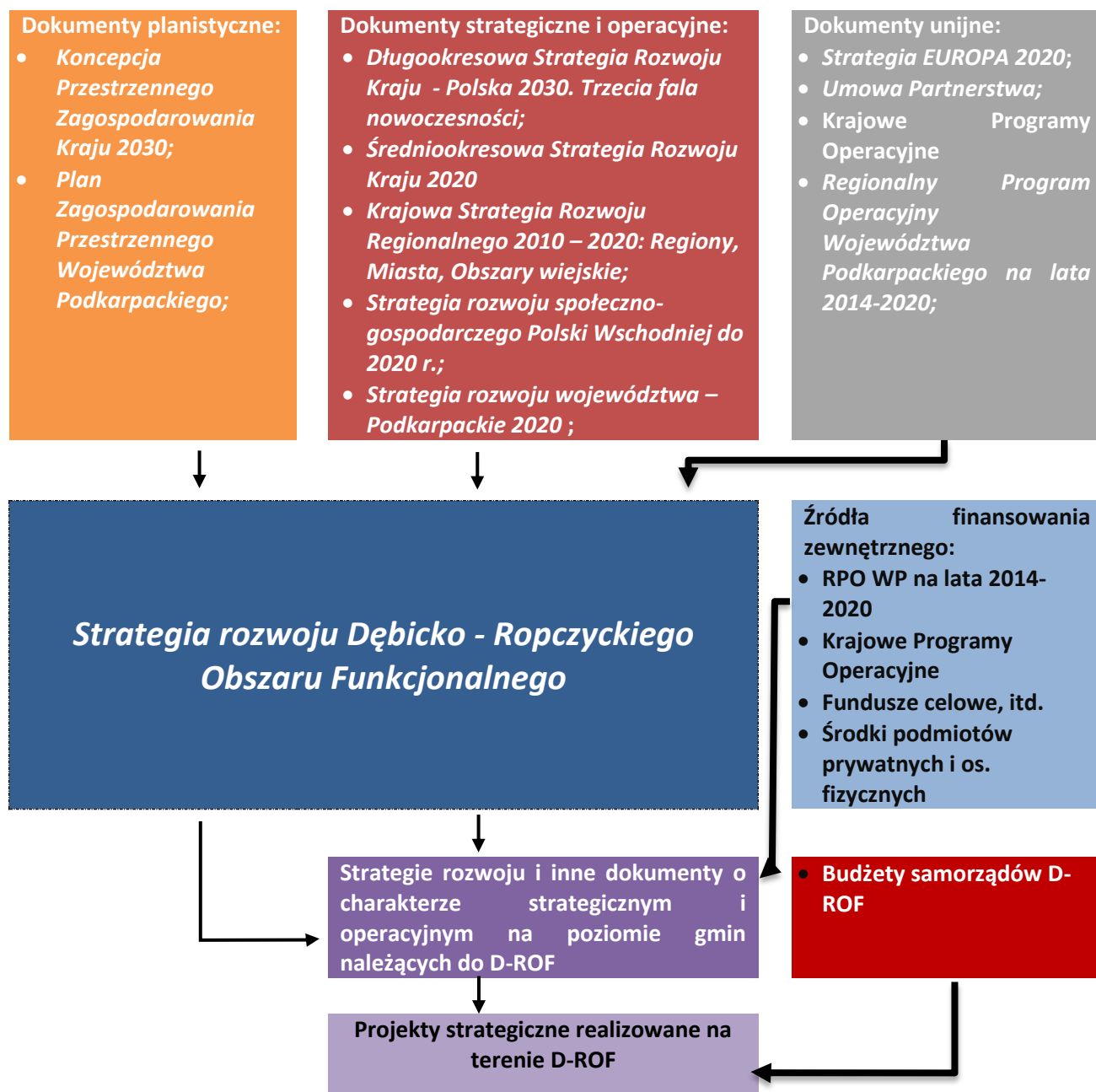
Strategia rozwoju Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego wpisuje się w trend obecny we współczesnym zarządzaniu strategicznym, nadający szczególną rolę planowaniu działań prorozwojowych z uwzględnieniem ich efektywności w wymiarze terytorialnym. *Strategia* określa bowiem działania strategiczne na obszarze charakteryzującym się wzajemnymi powiązaniami funkcjonalnymi w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym w granicach odpowiadających ich rzeczywistemu rozłożeniu, nie zaś w ramach zamkniętych granic administracyjnych.

Prowadzona polityka rozwojowa obecna w dokumentach strategicznych o charakterze krajowym i wojewódzkim nadaje coraz większe znaczenie obszarom funkcjonalnym miast o charakterze regionalnym i subregionalnym. Rozwój obszarów funkcjonalnych tych miast ma bowiem stanowić kluczowy element równoważenia rozwoju kraju i rozprzestrzeniania się impulsów rozwojowych poza policentryczny układ miast wojewódzkich. W strategii województwa duopol Dębicy i Ropczyc określony został jako jeden z regionalnych biegunów wzrostu, których zadaniem jest stymulowanie rozwoju w oparciu o endogeniczne zasoby regionu, a także przenoszenie impulsów prorozwojowych z ośrodka centralnego województwa - Rzeszowa na tereny peryferyjne województwa podkarpackiego.

Umieszczenie *Strategii* w strukturze planowania i wdrażania działań strategicznych, nadaje jej status swoistego łącznika pomiędzy założeniami polityki rozwoju na szczeblu krajowym i wojewódzkim, a działaniami strategicznymi realizowanymi na szczeblu lokalnym. Niniejsza *Strategia* opracowana w oparciu o zapisy dokumentów nadrzędnych, gruntownie przeprowadzoną diagnozę stanu obszaru funkcjonalnego duopolu Dębicy i Ropczyc oraz szeroki proces konsultacji i badań społecznych, stanowi dokument wyznaczający cele i kierunki działań polityki strategicznej D-ROF, będąc jednocześnie swoistym drogowskazem dla wdrażania działań i programów prorozwojowych na poziomie lokalnym (gminnym).

Rysunek 1. Umieszczenie Strategii rozwoju Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego w strukturze planowania strategicznego

Źródło: Opracowanie własne

Gminy tworzące Dębicko – Ropczycki Obszar Funkcjonalny, będące w pełni świadome stojących przed nimi wyzwań rozwojowych oraz identyfikujące się z ideą integracji funkcjonalnej, podjęły się wspólnej realizacji *Strategii rozwoju* na najbliższe lata. Mając na uwadze powyższe, opracowanie *Strategii rozwoju Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego* ma zapewnić zintegrowane podejście do problemów o znaczeniu ponadlokalnym, które wykształci bądź wzmocni potencjał rozwojowy gmin tworzących D-ROF. *Strategia*, zawierając projekty do realizacji w perspektywie 2020 roku, stanowić

ma wieloletni program działań w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej, zmierzający do zlikwidowania barier rozwojowych i stworzenia warunków do dalszego rozwoju regionu.

Prawidłowy przebieg tego procesu zdeterminowany będzie zaangażowaniem wszystkich „lokalnych aktorów” w podejmowane działania strategiczne, a także wyłonieniem projektów, które w najwyższym stopniu przyczynią się do zniwelowania barier społecznych, gospodarczych i fizycznych na terenie obszaru funkcjonalnego.

W skład pierwszego rozdziału *Strategii* wchodzi analiza powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami D-ROF (definiowana również jako delimitacja obszaru funkcjonalnego). Z uwagi na charakter partnerstwa skupiono się na określeniu stopnia wewnętrznych powiązań w oparciu o wskaźniki funkcjonalne i uzupełniające.

Bazą do wyznaczenia celów strategicznych było przeprowadzenie diagnozy stanu Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego w następujących obszarach:

- zatrudnienie i rynek pracy,
- spójna polityka inwestycyjna,
- spójna komunikacja,
- turystyka i zagospodarowanie czasu wolnego,
- ochrona środowiska i promocja odnawialnych źródeł energii,
- promocja rozwoju produkcji rolnej.

Diagnozę przeprowadzono metodą *desk-research*, z wykorzystaniem aktualnych danych statystycznych, publicznie dostępnych opracowań, informacji przesłanych przez partnerów projektu oraz wniosków płynących z przeprowadzonych konsultacji społecznych i badań ankietowych.

Głównym celem prowadzonych konsultacji społecznych na terenie wszystkich gmin należących do Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego była identyfikacja i doprecyzowanie obszarów problemowych, a także wskazanie potencjałów rozwojowych D-ROF z wykorzystaniem wiedzy uczestników na temat słabych i mocnych stron tego obszaru. W spotkaniach konsultacyjnych wzięło udział 359 osób, natomiast badania ankietowe przeprowadzono na próbie 1200 mieszkańców Miasta Dębica, Gminy Dębica, Gminy Ropczyce i Gminy Żyraków. Każdy z podrozdziałów diagnostycznych posiada opis stanu zastanego oraz rekomendacje będące punktem wyjścia dla części postulatywnej *Strategii Rozwoju D-ROF*.

W rozdziale trzecim znajdują Państwo analizę porównawczą obszarów funkcjonalnych miast o średniej wielkości pod względem ludności tj. około 50 tys. mieszkańców. W ramach badania oprócz Dębicko-

Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego przeanalizowano sytuację społeczno-gospodarczą 17 obszarów funkcjonalnych, z których 7 oddalonych jest od D-ROF w promieniu około 130 km, stanowiąc jego bezpośrednią konkurencję.

Rozdział czwarty zawiera analizę SWOT, w której określono potencjały i bariery rozwojowe analizowanego obszaru.

W ostatnim rozdziale stanowiącym część postulatyczną dokumentu, na bazie wykonanej analizy strategicznej, zostały zidentyfikowane i przedstawione założenia wizji, misji i celów strategicznych, którym przypisano cele szczegółowe i przedsięwzięcia w poszczególnych obszarach tematycznych opracowania. Rozdział zawiera także opis systemu wdrażania i monitorowania *Strategii* oraz potencjalne źródła finansowania projektów. W odpowiednich podrozdziałach przedstawiono procedury i narzędzia umożliwiające sprawną realizację, wdrożenie oraz zbadanie skuteczności podejmowanych działań w ramach realizacji *Strategii Rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego*.

1. Analiza powiązań funkcjonalnych Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

1.1. Założenia analizy

Ze względu na sformalizowany i utrwalony charakter Dębicko Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego (D-ROF), opierający się na porozumieniu z dnia 27 grudnia 2013 r. pomiędzy Gminą Miasta Dębica, Gminą Dębica, Gminą Żyraków i Gminą Ropczyce oraz partnerstwie projektowym¹, niniejsza analiza ma charakter diagnostyczny, wskazując na stopień spójności wewnątrz D-ROF – jej rola nie polega na wyznaczeniu zasięgu tego obszaru, a na zobrazowaniu wewnętrznego zróżnicowania gmin i wskazaniu ewentualnych problemów z jego spójnością. W efekcie taka forma delimitacji stanowi wskazówkę co do kierunków i zakresów ewentualnej interwencji w poszczególnych gminach.

Proces delimitacji przebiegał w dwóch etapach. W pierwszym sporządzono delimitację w oparciu o metodologię zastosowaną przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego na potrzeby delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw (opublikowaną w lipcu 2013 r.²). Analizy polegały na odnoszeniu wartości wskaźnika wykazywanego przez poszczególne gminy do średniej wojewódzkiej danego wskaźnika lub do wartości wskaźnika dla miasta rdzeniowego. Na tej podstawie gminy były klasyfikowane (powyżej/poniżej średniej lub określonej wartości progowej) do obszarów funkcjonalnych. Tak opracowana metodologia, na poziomie całego kraju i dla miast wojewódzkich (o znacznie większym stopniu oddziaływania na otoczenie niż miasta powiatowe), nie nadawała się do bezpośredniego wykorzystania dla miasta Dębica i wymagała adaptacji.

Do badania na pierwszym etapie wykorzystano następujący zestaw wskaźników funkcjonalnych:

- a) liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rdzenia na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (źródło danych: Urząd Statystyczny w Poznaniu Ośrodek Statystyki Miast),
- b) liczba zameldowań na pobyt stały z rdzenia na 1000 mieszkańców (źródło danych: informacje pozyskane od Gmin D-ROF),
- c) udział pracujących w zawodach pozarolniczych w ogólnej liczbie pracujących (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS),

¹ „Strategia rozwoju Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

² „Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce”, MRR, lipiec 2013 r.; obecnie Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

- d) liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS),
- e) udział podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS),
- f) gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS, informacje pozyskane od Gmin D-ROF),
- g) liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS).

Jest to ten sam zestaw wskaźników badawczych jaki zastosowano na potrzeby MRR, przy czym część wskaźników uległa aktualizacji (wynika to z faktu udostępnienia nowszych danych statystycznych). Adaptacja metodologii na potrzeby D-ROF polegała na zmianie poziomu odniesienia z województwa na miasto powiatowe, tzn. wartości wskaźników wykazywane przez poszczególne gminy zostały odniesione do wartości wykazywanych przez ośrodek rdzeniowy D-ROF (Gmina Miasta Dębica). Na tej podstawie dla każdej gminy przyznane zostały noty punktowe: dla wartości wskaźnika powyżej ośrodka rdzeniowego 3 pkt., dla wartości zbliżonych do ośrodka rdzeniowego 2 pkt., dla wartości wskaźnika wyraźnie poniżej ośrodka rdzeniowego 1 pkt. Suma punktacji przyczyniła się do syntezy funkcjonalnych wskaźników delimitacyjnych, wyznaczając tym samym obraz wewnętrznej spójności D-ROF wg tej metodologii. Zapewnia to spójność metodologiczną obu opracowań oraz możliwość porównywania ich wyników.

W drugim etapie, celu zróżnicowania metody badawczej i pozyskania danych uzupełniających i weryfikujących, zastosowano odmienną metodologię: opartą na szerszym zestawie bardziej zróżnicowanych wskaźników delimitacyjnych. Do badania na tym etapie wykorzystano następujący zestaw wskaźników uzupełniających (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS):

- wskaźniki przyrodnicze: podstawowe kryterium charakteryzujące uwarunkowania środowiskowe i przyrodnicze gmin; uwarunkowania te silnie wpływają na funkcjonowanie gmin i są obiektywne:
 - a) udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy,
 - b) udział użytków rolnych w powierzchni gminy.
- wskaźniki społeczne: dotyczące zjawisk zachodzących w społeczeństwie zamieszkującym gminy i stan ilościowy ludności w odniesieniu do powierzchni:
 - a) dynamika zmian liczby ludności,
 - b) saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały.

- wskaźniki infrastrukturalne: szeroko pojęta infrastruktura i stopień wyposażenia technicznego w odniesieniu do powierzchni i liczby ludności, świadczący o poziomie rozwoju, jakości życia mieszkańców i stanie środowiska naturalnego:
 - a) gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej,
 - b) udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem,
 - c) gęstość czynnej sieci wodociągowej,
 - d) udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem,
 - e) gęstość sieci gazowej,
 - f) udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem,
 - g) udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem.
- wskaźniki gospodarcze: związane z ruchem budowlanym, z gospodarką gmin i przedsiębiorstwami:
 - a) wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dotyczące zabudowy mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej) na 1000 mieszkańców,
 - b) dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych,
 - c) udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem.

Dla zachowania wewnętrznej spójności i możliwości zestawienia wyników obu etapów delimitacji, synteza wskaźników uzupełniających została wykonana w oparciu o te same reguły: wartości wskaźników wykazywane przez gminy były odniesione do wartości danego wskaźnika dla ośrodka rdzeniowego (Gmina Miasta Dębica) a następnie gminom przyznawane były noty punktowe (ta sama punktacja). Ze względu na zastosowane wskaźniki, nie w każdym z nich wyższa wartość oznaczała wyższą punktację („lepszą” sytuację). Dotyczy to wskaźników udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy, udział użytków rolnych w powierzchni gminy, udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem - gminy o najwyższych wartościach tych wskaźników otrzymały najniższą punktację w syntezie. Sumaryczna wartość punktacji z poszczególnych wskaźników przyczyniła się do syntezy i utworzyła obraz wewnętrznej spójności D-ROF wg wskaźników uzupełniających.

Zarówno w analizie przy zastosowaniu wskaźników funkcjonalnych, jak i w analizie przy zastosowaniu wskaźników uzupełniających, wykorzystano najnowsze dostępne dane statystyczne. Opierano się na publicznie dostępnych zasobach statystycznych tak, aby ułatwić ewentualną aktualizację i weryfikację (łatwość i gwarancja pozyskania darmowych danych dla lat przyszłych). Wskaźniki funkcjonalne i wskaźniki uzupełniające są wartościami względnymi, odniesionymi do innych wartości (tzw. wskaźników bazowych): powierzchni, liczby ludności, liczby podmiotów

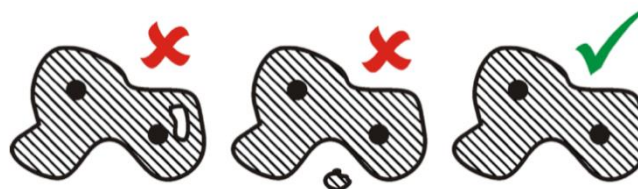

gospodarczych, liczby osób pracujących i in. Dzięki temu uniknięto przekłamań statystycznych wynikających z obiektywnych różnic pomiędzy poszczególnymi gminami (wielkości czy liczby ludności).

W obu zastosowanych podejściach badawczych przyjęto zestaw zasad delimitacji, wynikający z ogólnie przyjętej i obowiązującej metodologii badań regionalnych oraz z doświadczenia i praktyki:

1. Delimitacja odbywa się w oparciu o zasadę ciągłości i zwartości przestrzennej obszaru funkcjonalnego (Rycina 1.): gmina zaliczona do obszaru nie może sąsiadować wyłącznie z gminami nie wchodzącymi do obszaru; wewnątrz obszaru nie może znajdować się gmina nie zaliczona do niego;

Rycina 1. Zasada ciągłości i zwartości obszaru funkcjonalnego.

Źródło: opracowanie własne.

2. Przedmiotem badań i ich zakresem przestrzennym jest obszar DROF w kształcie określonym przez porozumienie z dnia 27 grudnia 2013 r. (Rycina 2.);

Rycina 2. Obszar badań - Dębicko Ropczycki Obszar Funkcjonalny.

Źródło: opracowanie własne.

3. Podstawową jednostką delimitacyjną obszaru funkcjonalnego jest gmina, a delimitacja przebiega po ich granicach administracyjnych: umożliwia to zastosowanie publicznie dostępnych zasobów statystycznych do delimitacji obszaru, monitoringu i ewaluacji strategii, parametryzacji przedsięwzięć i celów inwestycyjnych; wskazuje również konkretne podmioty (gminne jednostki samorządu terytorialnego) do objęcia porozumieniem międzygminnym.

4. Za rdzeń DROF uznaje się Gminę Miasta Dębica: Dębica została poddana tym samym analizom badawczym jak pozostałe gminy D-ROF i stanowi poziom odniesienia; wynika to z oczywistego faktu współistnienia miasta rdzeniowego z jego obszarem funkcjonalnym.

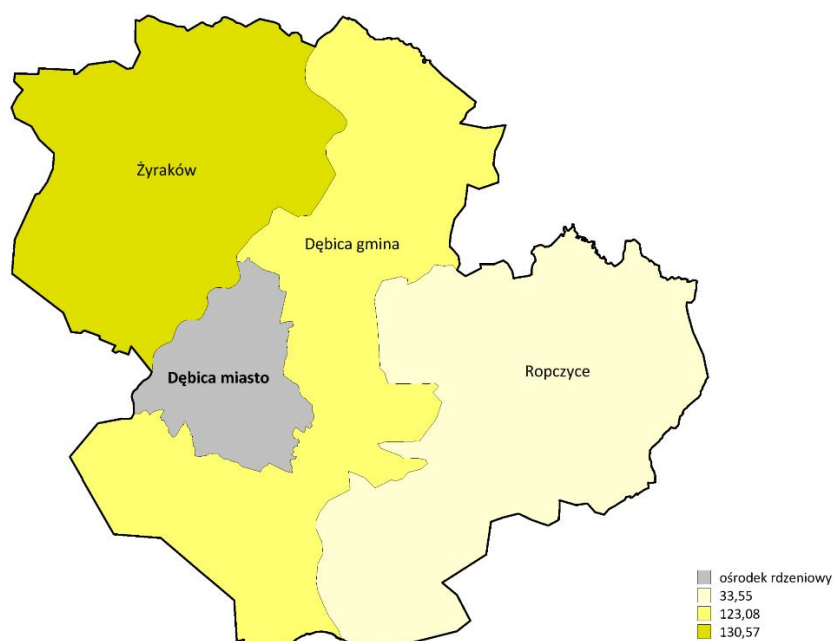
1.2.Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny w analizie wskaźnikami funkcjonalnymi

Pierwszy z grupy wskaźników funkcjonalnych, obrazuje natężenie zjawiska dojazdów do pracy do miasta rdzeniowego obszaru. Pozwala to na wychwycenie tych gmin, których ludność jest w największym stopniu związana z codziennymi, regularnymi kontaktami z Dębicą – dając tym samym informację o sile oddziaływania społeczno-gospodarczego miasta na przyległy obszar (codzienne przemieszczenia ludności w związku z aktywnością zawodową).

W DROF najsilniejsze powiązania w tym zakresie wykazała gmina Żyraków (wartość wskaźnika 130,57 osób), która wskazuje na bardzo wysoki stopień powiązania Żyrakowa z Dębicą. Drugą wartość wykazała gmina wiejska Dębica, z wciąż bardzo wysoką wartością wskaźnika (123,08 osób). Gminy te wykazują typowe cechy strefy podmiejskiej, zamieszkałej przez ludność trwale powiązaną z miastem – relacje te są regularne i częste. Ropczyce zanotowały znacznie niższą wartość wskaźnika (33,55 osób). Wynika to z miejsko-wiejskiego charakteru tej gminy oraz jej znaczenia administracyjnego – miasto Ropczyce jest ośrodkiem powiatowym, siedzibą powiatu ropczycko-sędziszowskiego, które pełni szeroki zakres funkcji dla mieszkańców swojej gminy. Ropczyce są na tyle silnym ośrodkiem miejskim, że potrzeba poszukiwania pracy wśród jej mieszkańców w mieście Dębica jest znacznie niższa niż w Żyrakowie czy gminie wiejskiej Dębica (obie gminy są położone w powiecie dębickim).

Rycina 3. Liczba wyjeżdżających do pracy najemnej do rdzenia na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym [2011] (osoby).

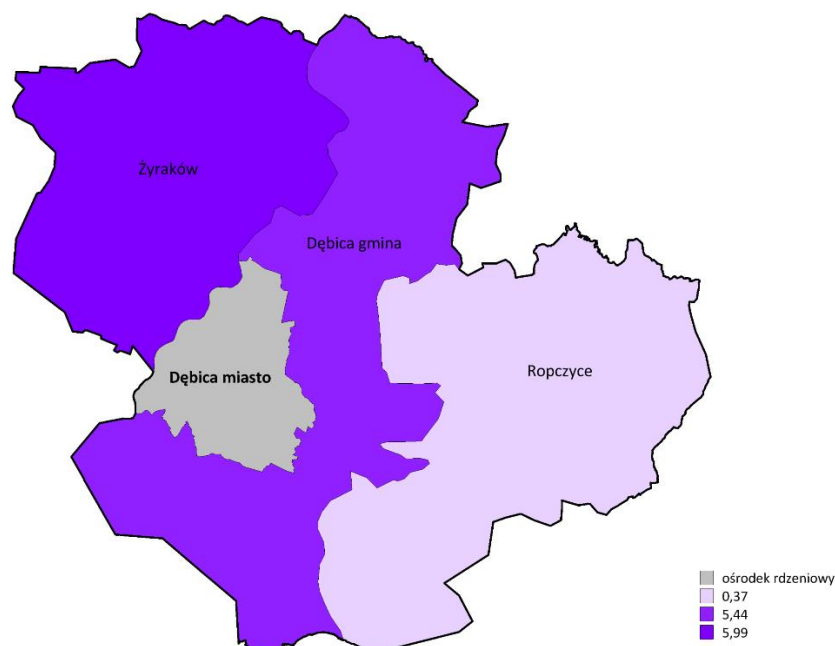
Źródło: opracowanie własne.

Kolejny wskaźnik funkcjonalny pozostaje w ściślejszej relacji ze wskaźnikiem dojazdów do pracy dostarczając informacji o natężeniu procesów migracyjnych wewnątrz D-ROF, określając liczbę osób, które przeprowadziły się z Dębicy do gmin D-ROF. Dla uniknięcia przekłamań, liczba ta została odniesiona do liczby mieszkańców danej gminy. Wskaźnik ten typuje gminy, które stanowią wykształconą bądź kształtującą się strefę podmiejską ośrodka rdzeniowego. Ludność ta bardzo często pozostaje w bardzo silnych, codziennych relacjach z miastem (ze względu na dojazdy do pracy, szkoły, ośrodka zdrowia czy rodziny).

Na przykładzie gmin D-ROF bardzo wyraźnie widać korelację pomiędzy dojazdami do pracy a migracjami – te same gminy, które wykazywały największy udział osób dojeżdżających do miasta Dębica, wykazują równocześnie największy udział osób przenoszących się z miasta do danej gminy. Najsilniejsze relacje z miastem Dębica ponownie wykazała gmina Żyraków (5,99 osób) oraz gmina wiejska Dębica (5,44 osób) – to gminy poddane procesowi suburbanizacji, przekształcane w strefę podmiejską ośrodka rdzeniowego. Gmina Ropczyce ponownie zanotowała znacznie niższą wartość wskaźnika (0,37 osoby), co również wynika z nakładającego się na D-ROF oddziaływania funkcjonalnego miasta Ropczyce.

Rycina 4. Liczba zameldowań na pobyt stały z rdzenia na 1000 mieszkańców [2013] (zameldowania).

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku struktury zatrudnienia w gminach D-ROF, wszystkie z nich wykazują bardzo zbliżoną wartość wskaźnika – udział osób pracujących w zawodach pozarolniczych przekracza 99% (liczba osób pracujących w zawodach nie związanych z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem odniesiona do ogólnej liczby pracujących). Typowo, ośrodek rdzeniowy wykazuje najwyższą wartość wskaźnika, jednak różnice są minimalne. Należy zaznaczyć, iż wskaźnik ten daje niepełny obraz sytuacji rolnictwa w poszczególnych gminach. Ze względu na metodologię GUSu, w dostępnych w polskiej statystyce danych na temat zatrudnienia, wskaźnik ten dotyczy wyłącznie przedsiębiorstw zatrudniających 9 i więcej osób. Powoduje to, że zastosowany przez MRR wskaźnik nie uwzględnia olbrzymiej liczby małych podmiotów gospodarczych, zatrudniających mniej niż 9 osób. Tych mniejszych i małych podmiotów jest zdecydowanie najwięcej (ponad 90% ogólnej liczby podmiotów) i to one najczęściej stanowią o stopniu rozwoju i charakterze gospodarki jednostek samorządu terytorialnego.

Rycina 5. Udział pracujących w zawodach pozarolniczych w ogólnej liczbie pracujących [2003] (procent).

Źródło: opracowanie własne.

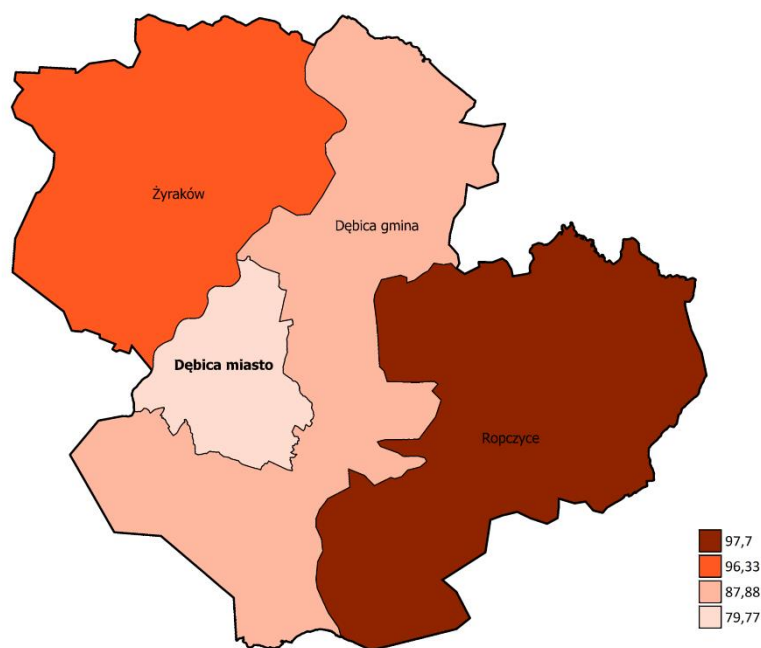
Ze względu na rygor zachowania spójności i porównywalności wyników niniejszej analizy z wytycznymi i opracowaniem delimitacyjnym MRR, wskaźnik ten zostaje bez zmian, jako integralna część analizy. Jednak dla pozyskania innego materiału badawczego, który bardziej precyzyjnie obrazuje sytuację gmin D-ROF w tym zakresie zastosowano wskaźnik informujący o tym, jaka część gospodarstw domowych posiada dochody z działalności rolniczej³ - jako element dodatkowy, poza syntezą i procesem określania obszaru o największej spójności wewnątrz D-ROF.

Wskaźnik ten pozwala na stwierdzenie, iż mieszkańcy gmin D-ROF pozostają w bardzo silnym związku z rolnictwem. Najbardziej rolniczą gminą okazała się gmina Ropczyce, w której blisko 98% gospodarstw domowych posiada dochody z tego typu działalności. Gmina Żyraków wykazuje również bardzo wysokie wartości wskaźnika (ponad 96%). Nieco mniejsze znaczenie rolnictwa dla ekonomii gospodarstw domowych wykazała gmina wiejska Dębica (blisko 87%) oraz miasto Dębica (prawie 80%), jednak nadal jest to bardzo silna zależność. Oznacza to, że pomimo nierolniczego charakteru zatrudnienia w dużych podmiotach gospodarczych D-ROF (zatrudniających 9 i więcej osób), obszar ten pozostaje w bardzo silnych związkach z rolnictwem – jest to dominujące źródło dochodów dla gospodarstw domowych badanych gmin (nawet ośrodka rdzeniowego). Potwierdzenie co do rolniczego charakteru D-ROF znajduje się również w późniejszej analizie wskaźnikami uzupełniającymi (udział użytków rolnych w powierzchni gminy).

³ Na podstawie „Powszechnego Spisu Rolnego 2010”, GUS, Bank Danych Lokalnych

Rycina 6. Udział gospodarstw domowych z dochodem z działalności rolniczej w gospodarstwach domowych ogółem [2010] (procent).

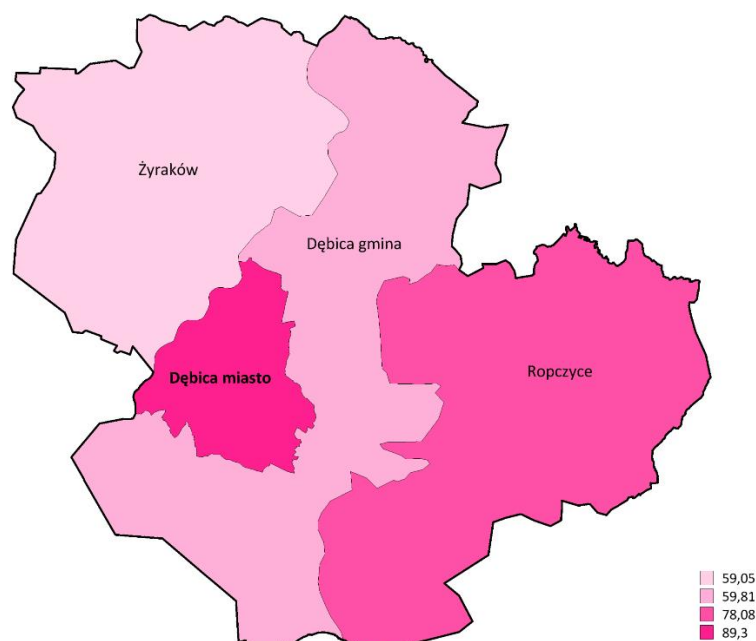
Źródło: opracowanie własne.

Kolejny wskaźnik dotyczy sytuacji gospodarczej gmin, typując gminy o najsilniej rozwiniętej gospodarce (charakterystyka ilościowa podmiotów gospodarczych). Nie jest to charakterystyka pełna – ogranicza się bowiem do podejścia ilościowego, podającego informację o liczbie podmiotów gospodarczych bez rozróżnienia ich wielkości (duży zakład produkcyjny, zatrudniający kilkadziesiąt osób jest tu traktowany tak samo jak kilkuosobowa firma).

Wskaźnik ten pokazuje na kolejną wewnętrzną zależność, pozostając w ścisłym związku z dojazdami do pracy – obraz liczby podmiotów gospodarczych gmin jest „negatywem” obrazu liczby osób dojeżdżających do pracy. Gmina o najsilniej rozwiniętej przedsiębiorczości (poza miastem Dębica wartość wskaźnika 89,3 podmiotów), czyli gmina Ropczyce z wartością wskaźnika 78,08 podmiotów, jest jednocześnie gminą o najmniejszej liczbie osób dojeżdżających do ośrodka rdzeniowego. Ropczyce wykazują na tyle rozwiniętą przedsiębiorczość, że jej mieszkańcy w stosunkowo niewielkim stopniu są zmuszeni do poszukiwania zatrudnienia poza gminą. I odwrotnie – gminy z najmniejszą liczbą podmiotów gospodarczych (gmina wiejska Dębica 59,81 podmiotów i Żyraków – 59,05 podmiotów) wykazują największe udziały osób dojeżdżających do pracy do miasta Dębica. Obie gminy cechują się bardzo zbliżoną sytuacją w tym zakresie.

Rycina 7. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców [2013] (podmioty/1000 mieszkańców).

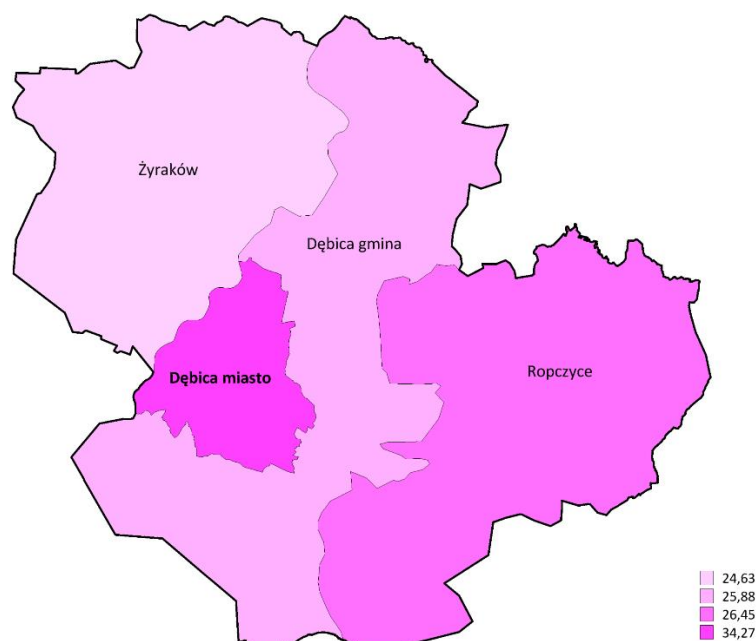
Źródło: opracowanie własne.

Kolejny ze wskaźników funkcjonalnych nadal dotyczy profilu gospodarczego gmin D-ROF, wskazując udział podmiotów realizujących funkcje wyższego rzędu w liczbie podmiotów ogółem. Według regulacji wynikających z Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007, za funkcje wyższego rzędu uznaje się sekcje od „J” do „R”, czyli: informacja i komunikacja, działalności finansowe i ubezpieczeniowe, działalności związane z obsługą rynku nieruchomości, działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierających, administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, edukacja, opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz działalności związane z kulturą, rozrywką i rekreacją. Duże udziały tej grupy podmiotów gospodarczych są typowe dla gmin o charakterze miejskim, wykazują się bowiem zespołem funkcji i usług typowych dla silnych ośrodków miejskich.

Obraz wskaźnika dla D-ROF jest typowy, czyli najbardziej „miejską” strukturę podmiotów gospodarczych wykazała gmina miejska Dębica (ośrodek rdzeniowy, wartość 34,27%) oraz gmina miejsko-wiejska Ropczyce (wartość 26,45%), natomiast najniższe – gminy wiejskie Dębica (25,88%) i Żyraków (24,63%). W przypadku gminy Ropczyce, wartość ta jest bardzo zbliżona do gmin wiejskich z powodu charakteru administracyjnego tej gminy – miejsko-wiejskiego, gdzie wartość wskaźnika rozkłada się na obszar miejski jak i obszar wiejski Ropczyc.

Rycina 8. Udział podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R (wyższego rzędu) w ogólnej liczbie pomiotów wpisanych do rejestru REGON [2013] (procent).

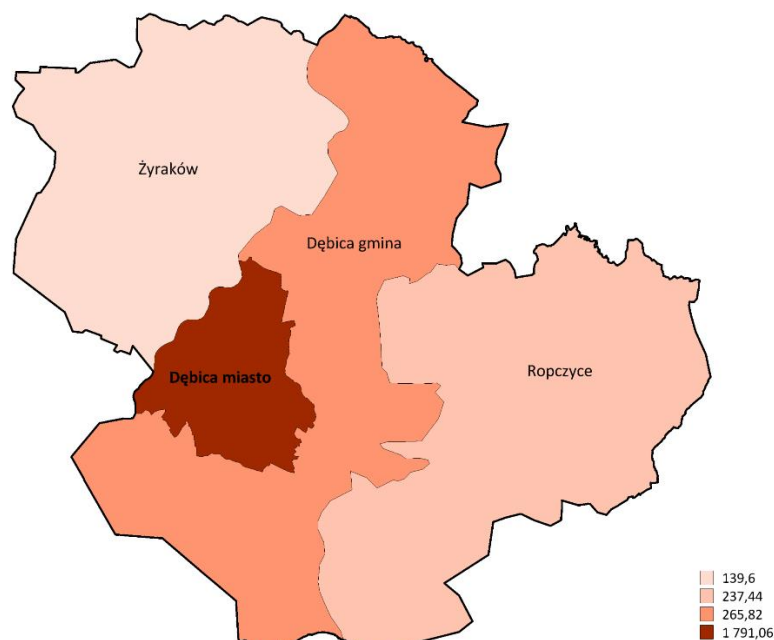
Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik gęstość zaludnienia określa gminy stanowiące obszary największej koncentracji ludności. Do ich wytypowania użyto liczby ludności odniesionej nie do powierzchni gmin ogółem, ale do powierzchni gmin bez wód i lasów (netto). Pozwala to na doprecyzowanie wskaźnika, poprzez odrzucenie uwarunkowań przyrodniczych gmin.

Poza miastem Dębica, które oczywiście wykazało największą gęstość zaludnienia (1 791,06 osób/km²), największą gęstość wykazują gmina wiejska Dębica (265,82 osób/km²) oraz gmina Ropczyce (237,44 osób/km²). Gmina Żyraków zanotowała wyraźnie niższą wartość wskaźnika (139,6 osób/km²). Takie rozkład ludności D-ROF wskazuje na to, że w przypadku gminy wiejskiej Dębica oraz gminy Ropczyce można mówić o wytworzonej strefie podmiejskiej, natomiast w przypadku Żyrakowa (w odniesieniu do liczby zameldowań z ośrodka rdzeniowego) – o kształtowaniu się takiej strefy.

Rycina 9. Gęstość zaludnienia (netto) [2013] (osoby/km²).

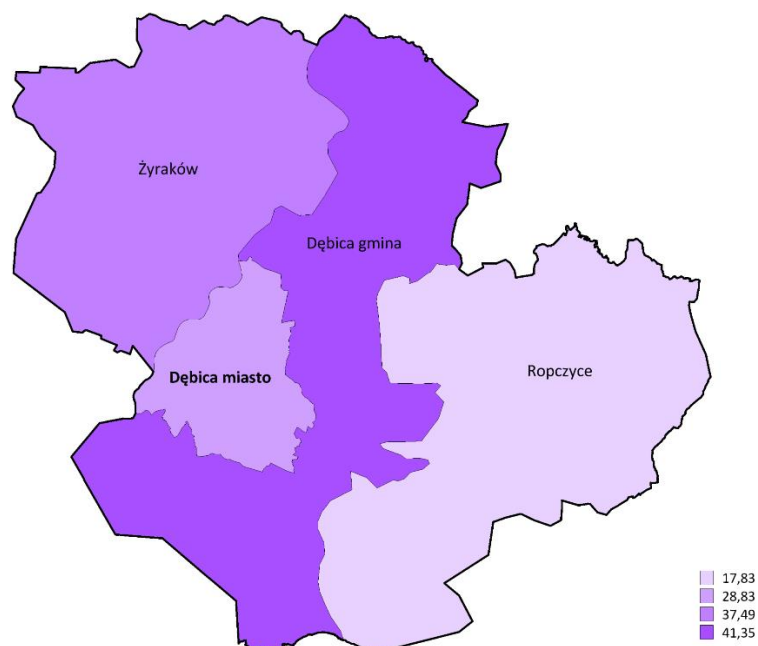
Źródło: opracowanie własne.

Ostatni wskaźnik z grupy wskaźników funkcjonalnych dotyczy ruchu budowlanego, związanego z rozwojem zabudowy mieszkaniowej. Rozwój ten jest efektem wzrostu demograficznego oraz procesów migracyjnych, pozostaje on bowiem w ścisłej relacji ze wzrostem liczby ludności gmin i zapotrzebowaniem na lokale mieszkaniowe.

W okresie lat 2003 – 2012 zdecydowanie największą liczbę mieszkań oddano do użytkowania w gminie wiejskiej Dębica (41,35 sztuk) oraz gminie Żyraków (37,49). Obie te wartości znacznie przewyższają wartość wykazaną przez ośrodek rdzeniowy (28,83 sztuk). Potwierdza to poprzednie wnioski, dotyczące strefy podmiejskiej: ukształtowanej i wciąż silnie się powiększającej (gmina wiejska Dębica) oraz dopiero kształtującej się (Żyraków). W przypadku gminy Ropczyce mamy do czynienia w sytuacją, gdzie rozwój zabudowy mieszkaniowej jest najniższy w D-ROF, jednak nadal jest to wartość znacząca (17,83 sztuki) – może to świadczyć o pewnym nasyceniu rynku mieszkaniowego oraz równowadze pomiędzy oddawanymi mieszkaniami a liczbą ludności gminy.

Rycina 10 Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców [2003-2013] (mieszkania).

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1. Wskaźniki bazowe dla delimitacji wskaźnikami funkcjonalnymi.

L.p.	Jednostka	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
		osoby	osoby	osoby	osoby	osoby	osoby	osoby	podmioty	podmioty	km ²	km ²	km ²	km ²	szt.
1	Gm. Żyraków	8 601	1 123	13 684	82	1 083	7	1 076	808	199	110	10,62	1,36	98,02	513
2	Gm. Ropczyce	17 348	582	26 973	10	4 501	27	4 474	2 106	557	139	24,69	0,71	113,6	481
3	Gm. Dębica	15 746	1 938	25 197	137	2 880	15	2 865	1 507	390	138	41,41	1,8	94,79	1 042
4	M. Dębica	31 476	-	46 854	-	16 389	27	16 362	4 184	1 434	34	7,30	0,54	26,16	1 351

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, Gminy D-ROF.

A - Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym [2011]

B - Liczba osób dojeżdżających do pracy do Dębicy [2011]

C - Liczba mieszkańców [2013]

D - Liczba zameldowań na pobyt stały z miasta Dębica [2013]

E - Pracujący ogółem [2003]

F - Pracujący w rolnictwie [2003]

G - Pracujący poza rolnictwem [2003]

H - Liczba podmiotów gospodarki narodowej (REGON) [2013]

I - Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R (wyższego rzędu) [2013]

J - Powierzchnia ogółem [2013]

K - Powierzchnia lasów i gruntów leśnych [2013]

L - Powierzchnia pod wodami [2013]

M - Powierzchnia netto [2013]

N - Liczba mieszkań oddanych do użytkowania [2003-2013]

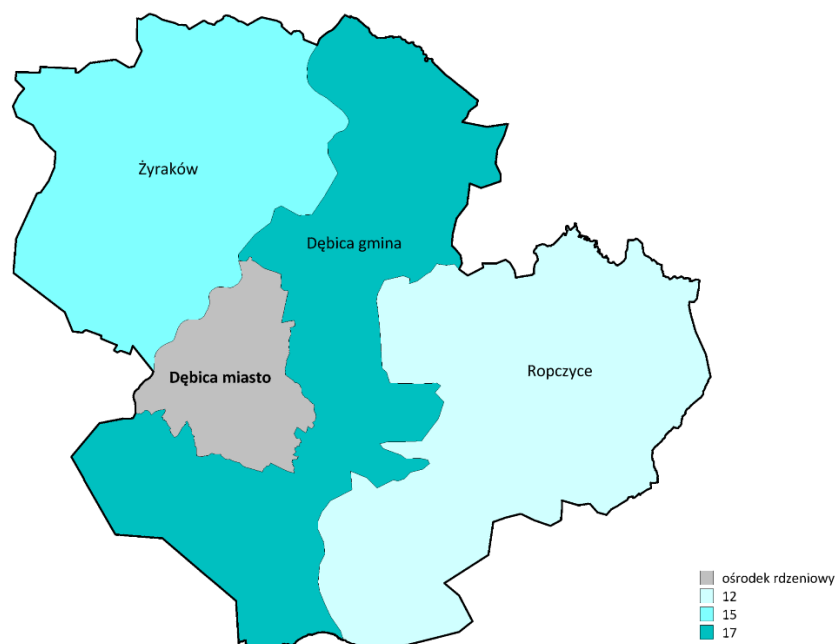
Tabela 2. Funkcjonalne wskaźniki delimitacyjne.

L.p.	Jednostka	Liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rżenia na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym [2011]	Liczba zameldowań na pobyt stały z rżenia na 1000 mieszkańców [2013]	Udział pracujących w zawodach pozarolniczych w ogólnej liczbie pracujących [2003]	Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców [2013]	Udział podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R (wyższego rzędu) w ogólnej liczbie	Gęstość zaludnienia (netto) [2013]	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców [2003-2013]
		osoby	osoby	%	podmioty	%	osoby/km ²	szt.
1	Gm. Żyraków	130,57	5,99	99,35	59,05	24,63	139,60	37,49
2	Gm. Ropczyce	33,55	0,37	99,40	78,08	26,45	237,44	17,83
3	Gm. Dębica	123,08	5,44	99,48	59,81	25,88	265,82	41,35
4	M. Dębica	-	-	99,84	89,30	34,27	1 791,06	28,83

Źródło: opracowanie własne.

Rycina 11. Synteza wskaźników funkcjonalnych (punkty).

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie analizy przeprowadzonej przy użyciu wskaźników funkcjonalnych, sporządzona została ich synteza. Po przydzieleniu punktacji wskaźników dla poszczególnych gmin D-ROF i ich zsumowaniu, otrzymano obraz siły oddziaływania miasta Dębica wg tej grupy wskaźnikowej.

Gminą o najwyższej punktacji, najsilniej powiązaną z miastem rdzeniowym jest gmina wiejska Dębica (17 pkt.); gminą wykazującą słabsze, lecz nadal bardzo wyraźne powiązania funkcjonalne z miastem Dębica jest gmina Żyraków (15 pkt.).

Gminy te:

- wykazują najwyższą liczbę wyjeżdżających do pracy najmniej do rdzenia na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (gmina wiejska Dębica, gmina Żyraków);
- wykazują najwyższą liczbę zameldowań na pobyt stały z miasta Dębicy na 1000 mieszkańców (gmina wiejska Dębica, gmina Żyraków);
- wykazują największą gęstość zaludnienia (gmina wiejska Dębica);
- oddano w nich do użytkowania największą liczbę mieszkań w latach 2003-2012 w odniesieniu do 1000 mieszkańców (gmina wiejska Dębica, gmina Żyraków).

Niższa punktacja syntezy, jaką wykazała gmina Ropczyce (12 pkt.), jest efektem wspomnianych już czynników administracyjnych oraz funkcjonalnych. W tej gminie dochodzi również do nakładania się dwóch stref oddziaływania, dwóch ośrodków miejskich: miasta Ropczyce oraz miasta Dębica. W

efekcie, pojedynczo rozpatrywane oddziaływanie miasta Dębica jest tu słabsze, niż w gminach bezpośrednio przyległych do Dębicy.

Tabela 3. Synteza – wskaźniki funkcjonalne.

L.p.	Jednostka	A	Punktacja wskaźnika	B	Punktacja wskaźnika	C	Punktacja wskaźnika	D	Punktacja wskaźnika	E	Punktacja wskaźnika	F	Punktacja wskaźnika	G	Punktacja wskaźnika	Suma punktacji
		osoby	pkt.	osoby	pkt.	%	pkt.	podmioty	pkt.	%	pkt.	osoby/km ²	pkt.	szt.	pkt.	pkt.
1	Gm. Żyraków	130,57	3	5,99	3	99,35	3	59,05	1	24,63	2	139,60	1	37,49	2	15
2	Gm. Ropczyce	33,55	1	0,37	1	99,40	3	78,08	2	26,45	2	237,44	2	17,83	1	12
3	Gm. Dębica	123,08	3	5,44	3	99,48	3	59,81	1	25,88	2	265,82	2	41,35	3	17
4	M. Dębica	-	-	-	-	99,84	-	89,30	-	34,27	-	1 791,06	-	28,83	-	-

Źródło: opracowanie własne.

A - Liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rdnienia na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym [2011]

B - Liczba zameldowań na pobyt stały z rdzenia na 1000 mieszkańców [2013]

C - Udział pracujących w zawodach pozarolniczych w ogólnej liczbie pracujących [2003]

D - Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców [2013]

E - Udział podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R (wyższego rzędu) w ogólnej liczbie pomiotów wpisanych do rejestru REGON [2013]

F - Gęstość zaludnienia [2013]

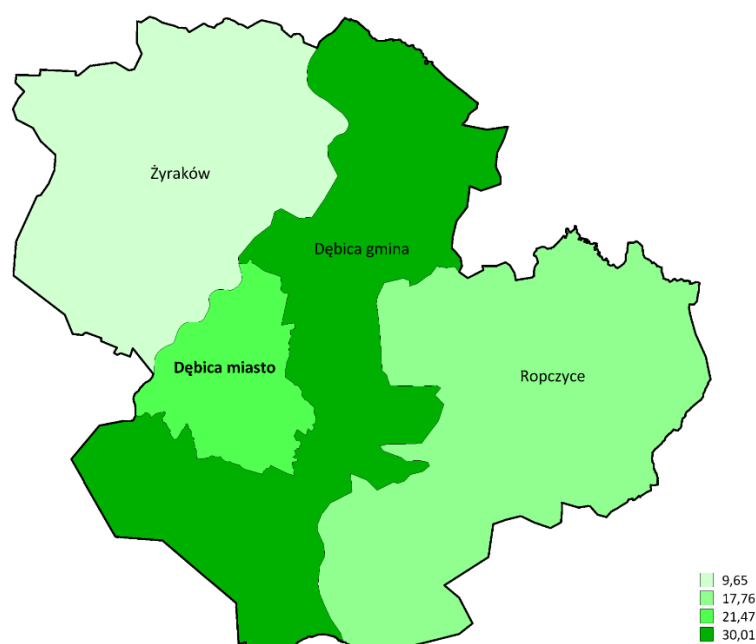
G - Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców [2003-2012]

1.3. Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny w analizie wskaźnikami uzupełniającymi

Pierwszy z grupy wskaźników uzupełniających dotyczy obiektywnych uwarunkowań przyrodniczych gmin. Wewnętrzne zróżnicowanie D-ROF pod względem zalesienia jest duże. Najbardziej zalesioną gminą D-ROF jest gmina wiejska Dębica (ponad 30%). Najmniej zalesioną gminą, nawet mniej niż miasto rdzeniowe, jest gmina Żyraków (zaledwie 9,65%).

Rycina 12. Udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy [2013] (procent).

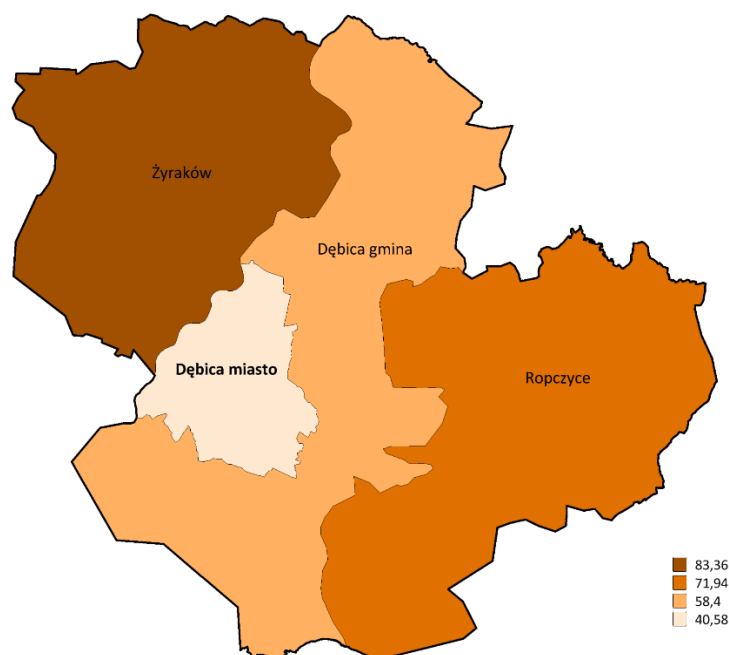

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik udziału użytków rolnych wskazał układ odwrotny do wskaźnika zalesienia. Poza miastem rdzeniowym, gmina najbardziej zalesiona jest jednocześnie gminą o najmniejszym udziale użytków rolnych (gmina wiejska Dębica – 58,4%), co potwierdza zachodzący tu proces suburbanizacji; gmina najmniej zalesiona jest też gminą o największym udziale użytków rolnych (Żyraków – 83,36%). Również gmina Ropczyce wykazuje silne cechy gminy rolniczej (wskaźnik 71,94%).

Rycina 13. Udział użytków rolnych w powierzchni gminy [2013] (procent).

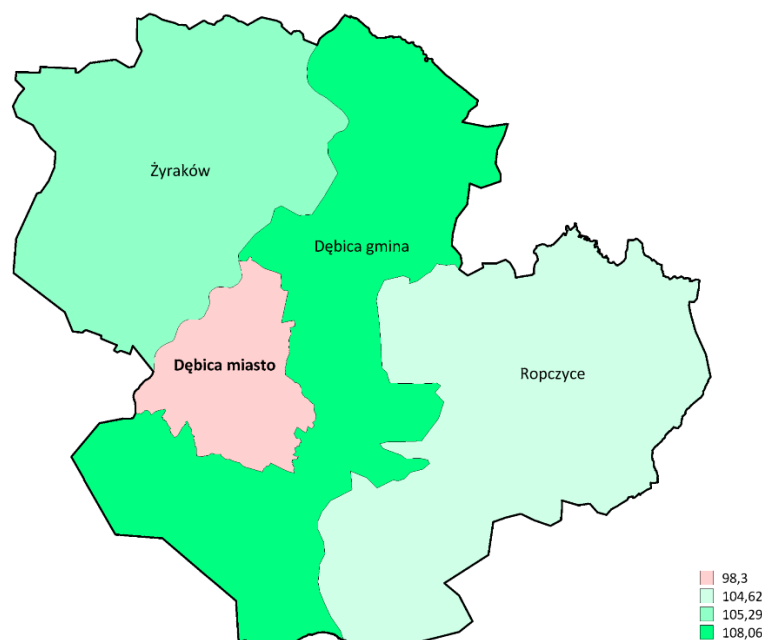

Źródło: opracowanie własne.

Kolejny wskaźnik uzupełniający, dotyczący procesów demograficznych związanych ze zmianami liczby ludności (w ujęciu dynamicznym - odniesienie stanu z roku 2013 do roku 2002), ukazuje typową sytuację w obszarach funkcjonalnych miast. Polega ona na depopulacji miasta rdzeniowego oraz wzrostach liczby ludności w gminach podmiejskich. W D-ROF miasto Dębica jest jedyną gminą, która wykazała wartość ujemną dynamiki (98,3%), co oznacza niewielki spadek liczby mieszkańców. Jest to sytuacja typowa dla polskich miast, które wykształcają swoją strefę podmiejską na zasadzie wewnętrznych migracji z miasta do pobliskich wsi (suburbanizacja). Największy wzrost liczby ludności w D-ROF dotyczy gminy wiejskiej Dębica (108,06%), co potwierdza jej status gminy podmiejskiej. Pozostałe dwie gminy wykazują pozytywną sytuację w tym zakresie, a więc nieznacznie tylko mniejszy wzrost liczby mieszkańców.

Rycina 14. Dynamika zmian liczby ludności [2002=100%] [2013] (procent).

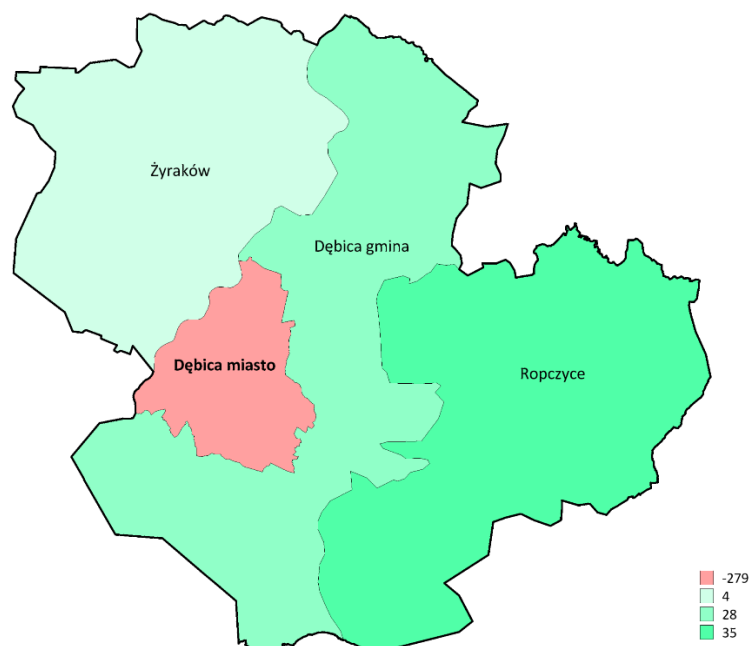
Źródło: opracowanie własne.

Kolejny ze wskaźników uzupełniających uzupełnia tematykę demografii D-ROF, informując o saldzie migracji poszczególnych gmin. Wskaźnik ten jest wyrażany wartościami bezwzględnymi, oznaczającymi stosunek liczby osób przybyłych do danej gminy do liczby osób które daną gminę opuściły. Wartości ujemne oznaczają przewagę wyjazdów nad przyjazdami do gminy, wartości dodatnie – przewagę przyjazdów nad wyjazdami.

Sytuacja D-ROF w tym zakresie jest również typowa dla tego poziomu ośrodków miejskich i potwierdza wcześniejsze wnioski, związane z dynamiką liczby ludności. Miasto rdzeniowe Dębica jest ponownie jedyną gminą, która wykazała ujemną wartość wskaźnika (-279 osób). Pozostałe gminy wykazały wartości dodatnie – oznacza to, że D-ROF jest obszarem atrakcyjnym, gdzie większa liczba osób się sprowadza niż wyprowadza. Poza Ropczycami, najsilniej temu procesowi poddana jest gmina wiejska Dębica (+28 osób). Gmina Ropczyce, ze względu na swoją administracyjną funkcję, wykazała najwyższą wartość wskaźnika (+35 osób) - co jest efektem wspomnianego oddziaływania gminy na powiat ropczycko-sędziszowski (jako jego stolica).

Rycina 15. Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały [2013] (osoby).

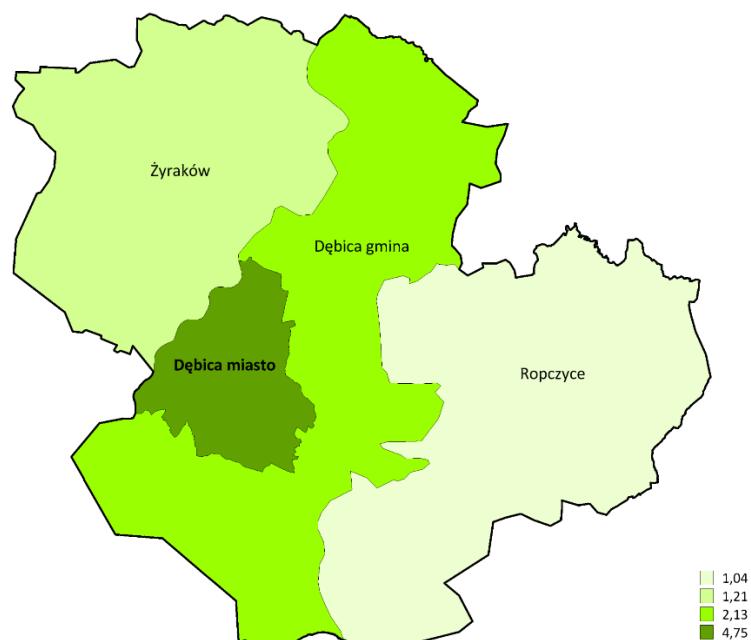

Źródło: opracowanie własne.

Pierwszym wskaźnikiem uzupełniającym dotyczącym infrastruktury technicznej, jest gęstość sieci kanalizacyjnej. Rozkład przestrzenny wskaźnika wskazuje na typowy stan, w którym zdecydowanie największa gęstość przypada dla miasta rdzeniowego (Dębica – 4,75 km/km²). Poza miastem, zdecydowanie najlepsza sytuacja występuje na terenie gminy wiejskiej Dębica (2,13 km/km²). Dwie pozostałe gminy wykazały mniejszą gęstość: Żyraków – 1,21 km/km²; Ropczyce – 1,04 km/km².

Rycina 16. Gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej [2013] (km/km²).

Źródło: opracowanie własne.

Sama gęstość danej sieci nie daje jednak pełnego obrazu co do stopnia jej rozwoju i zaspokajania potrzeb gminy - bardzo duże znaczenie ma dostępność do sieci, wyrażona udziałem ludności z niej korzystającej w ludności gminy ogółem. W przypadku poprawnie prowadzonej gospodarki przestrzennej, gdzie zamiast rozproszonych układów osadniczych występują układy zwarte i skupione, sieć o niewielkiej długości obsługuje znaczną liczbę mieszkańców.

Ponownie najwyższa wartość wskaźnika, oznaczająca najlepszą sytuację, przypadła na miasto Dębica (83,08%). Gmina wiejska Dębica oraz gmina Żyraków wykazują niemal identyczną sytuację w tym zakresie (odpowiednio 61,64% i 61,58%). W przypadku gminy Ropczyce, potwierdza się niekorzystny obraz wynikający z analizy gęstości tej sieci – ponownie gmina ta wykazała najniższą wartość w całym D-ROF. Zaledwie 51,48% ludności tej gminy jest obsługiwana przez kanalizację - świadczy to o dużych opóźnieniach w zakresie gospodarki komunalnej, co rzutuje na jakość życia mieszkańców oraz ochronę środowiska.

Rycina 17. Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem [2013] (procent).

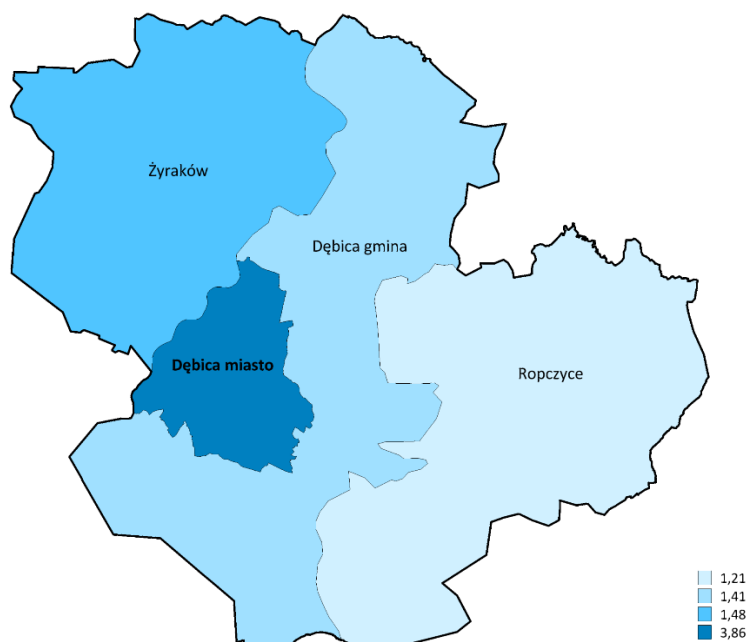

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik gęstości sieci wodociągowej dostarcza bardzo zbliżonych wniosków. Ponownie najwyższe wartości, oznaczające najkorzystniejszą sytuację wykazało miasto rdzeniowe (Dębica – $3,86 \text{ km/km}^2$) i jego przewaga nad resztą D-ROF jest wyraźna. Gmina wiejska Dębica oraz Żyraków wykazały bardzo zbliżoną do siebie sytuację, również w tym zakresie (odpowiednio $1,41 \text{ km/km}^2$ i $1,48 \text{ km/km}^2$). Gmina Ropczyce wykazała tylko nieznacznie niższą gęstość sieci wodociągowej ($1,21 \text{ km/km}^2$), jednak ponownie jest to najniższa wartość w całym DROF.

Rycina 18. Gęstość czynnej sieci wodociągowej [2013] (km/km²).

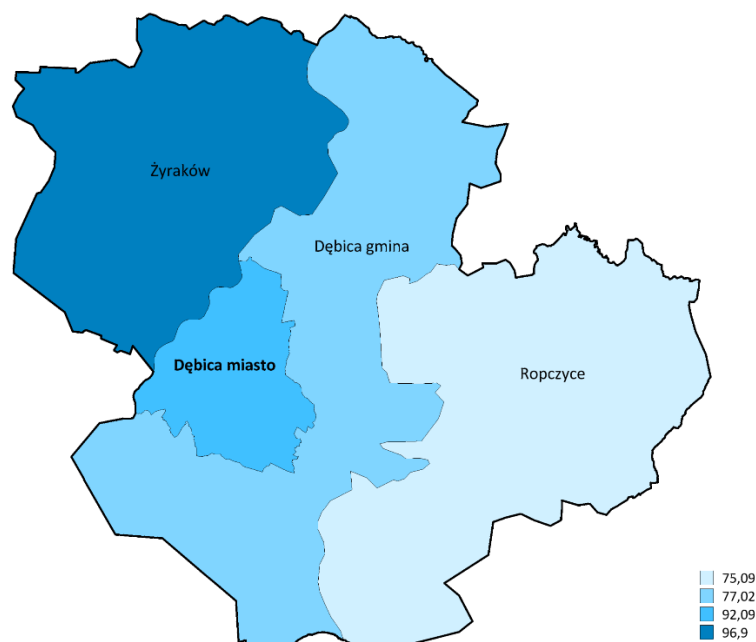
Źródło: opracowanie własne.

Obraz stopnia korzystania z sieci wodociągowej w gminach, uzupełniający informację o gęstości tej sieci, informuje o występowaniu wewnątrz D-ROF dwóch grup gmin. W pierwszej grupie znajdują się gminy o bardzo dobrej sytuacji: gmina Żyraków (najwyższa wartość w D-ROF – 96,9%) oraz miasto Dębica (92,09%). Drugą grupę stanowią gminy o dużo gorszej sytuacji w zakresie wykorzystania sieci wodociągowej: gmina wiejska Dębica (77,02%) oraz gmina Ropczyce (75,9%). Ponownie gmina Ropczyce wykazała najniższą wartość wskaźnika w D-ROF.

Zestawienie obu wskaźników, dotyczących sieci kanalizacyjnej i sieci wodociągowej, dostarcza interesujących wniosków. W przypadku racjonalnej, spójnej gospodarki komunalnej, rozbudowa wodociągów jest ściśle powiązana z rozbudową kanalizacji – zapobiega to problemom związanym m.in. z ochroną środowiska. W przypadku D-ROF największa dysproporcja pomiędzy tymi sieciami (oznaczająca najmniej korzystną sytuację), występuje w gminie Żyraków: aż 96,9% ludności korzysta z wodociągów, ale tylko 61,58% z nich jest obsługiwana przez kanalizację. Drugą gminą pod względem wielkości tej dysproporcji jest gmina Ropczyce (stosunek wskaźników 75,09% i 51,48%). Najkorzystniej sytuacja wygląda w mieście rdzeniowym (stosunek wskaźników 92,09% do 83,08%).

Rycina 19. Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem [2013] (procent).

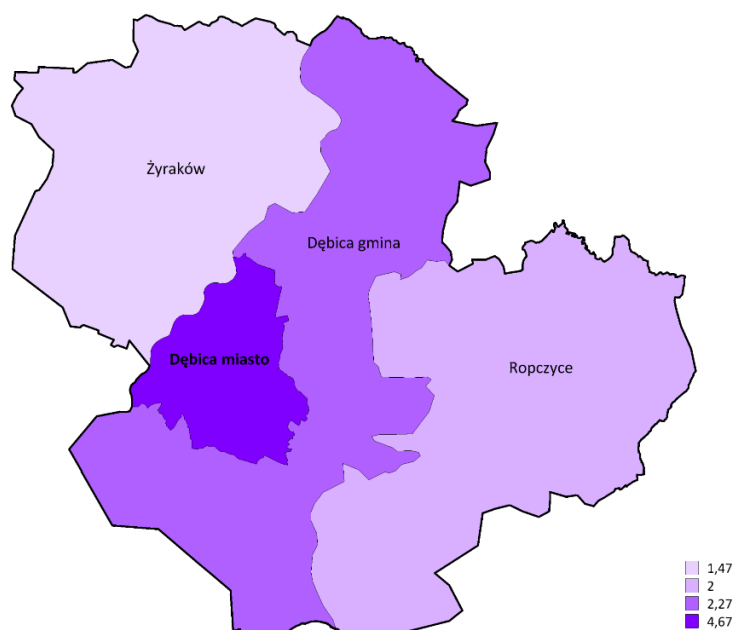

Źródło: opracowanie własne.

Sieć gazowa jest z reguły siecią o najmniejszej gęstości, skupiającej się przede wszystkim w miastach. Prawidłowość ta ma zastosowanie również dla D-ROF - zdecydowanie największą gęstość wykazuje miasto Dębica ($4,67 \text{ km/km}^2$). Pozostałe gminy wykazują niższe gęstości, przy czym gmina wiejska Dębica oraz gmina Ropczyce są zbliżone pod tym względem (odpowiednio $2,27 \text{ km/km}^2$ i 2 km/km^2). Najniższą wartość w D-ROF wykazała gmina Żyraków, jednak nadal jest to stosunkowo dobrze rozwinięta sieć ($1,47 \text{ km/km}^2$).

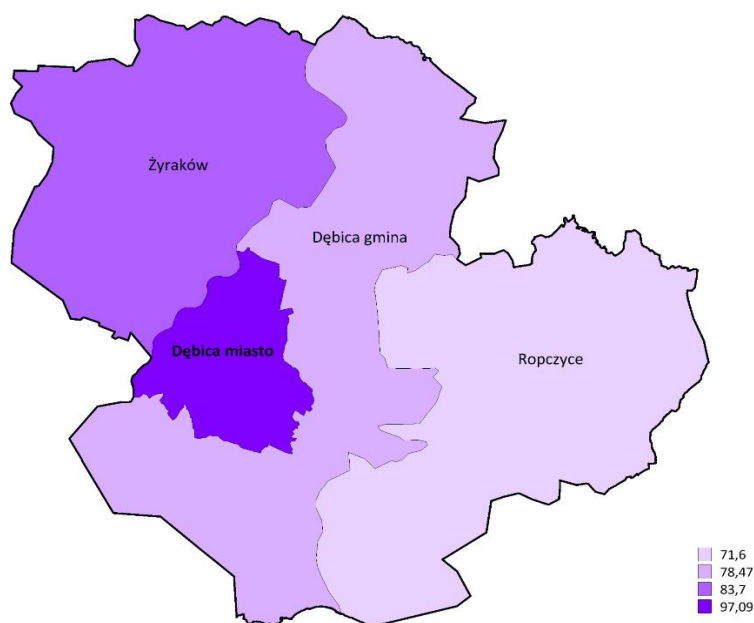
Rycina 20. Gęstość czynnej sieci gazowej [2013] (km/km²).

Źródło: opracowanie własne.

Dostępność i stopień wykorzystania tej sieci przez mieszkańców D-ROF ponownie pokazuje typową przewagę ośrodka miejskiego nad resztą obszaru (miasto Dębica – 97,09%). Pozostałe gminy wykazują dużo niższe wartości, jednak ponownie pozytywnie odznacza się gmina Żyraków (83,7%), a negatywnie – gmina Ropczyce (71,6%).

Rycina 21. Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem [2013] (procenty).

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik określający stopień wykorzystania komunalnych oczyszczalni ścieków, daje bardzo zbliżony do poprzednich wskaźników uzupełniających (infrastrukturalnych) obraz D-ROF. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w mieście Dębica (95,4%), pozostałe gminy notują wyraźnie niższe wartości, przy czym ponownie na ich tle wyróżnia się gmina Żyraków (pozytywnie – 65,08%). Najmniejszy udział ludności korzystającej z oczyszczalni występuje w gminie wiejskiej Dębica i gminie Ropczyce (obie niewiele powyżej 57%).

Rycina 22. Udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem [2013] (procent).

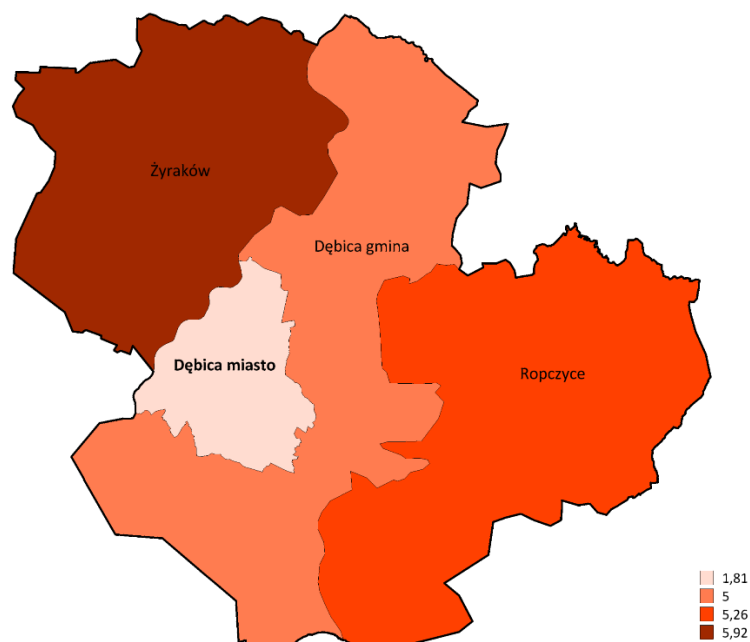
Źródło: opracowanie własne.

Kolejny ze wskaźników uzupełniających dotyczy ruchu budowlanego w zakresie zabudowy mieszkaniowej, wyrażonego poprzez liczbę wydanych pozwoleń na budowę. Liczba ta została odniesiona do liczby mieszkańców, aby uniknąć przekłamań związanych z różnicami w potencjałach demograficznych poszczególnych gmin D-ROF.

Obraz tego wskaźnika uwidacznia występowanie dwóch typów gmin. Pierwszy z nich to miasto Dębica – ośrodek o niewielkim ruchu budowlanym w zakresie zabudowy mieszkaniowej (wartość wskaźnika 1,81), co może wynikać ze stopnia nasycenia, równowagi popytu i podaży mieszkań oraz z występowania rynku wtórnego. Drugi typ reprezentują wszystkie pozostałe gminy D-ROF, w których ruch ten jest wielokrotnie większy (wartość wskaźnika >5). Największy ruch budowlany zanotowała gmina Żyraków (5,92), po raz kolejny potwierdzając zachodzące na jej terenie procesy suburbanizacyjne i kształtowanie się strefy podmiejskiej.

Rycina 23. Wydane pozwolenia na budowę (zabudowa mieszkaniowa) na 1000 mieszkańców [2013].

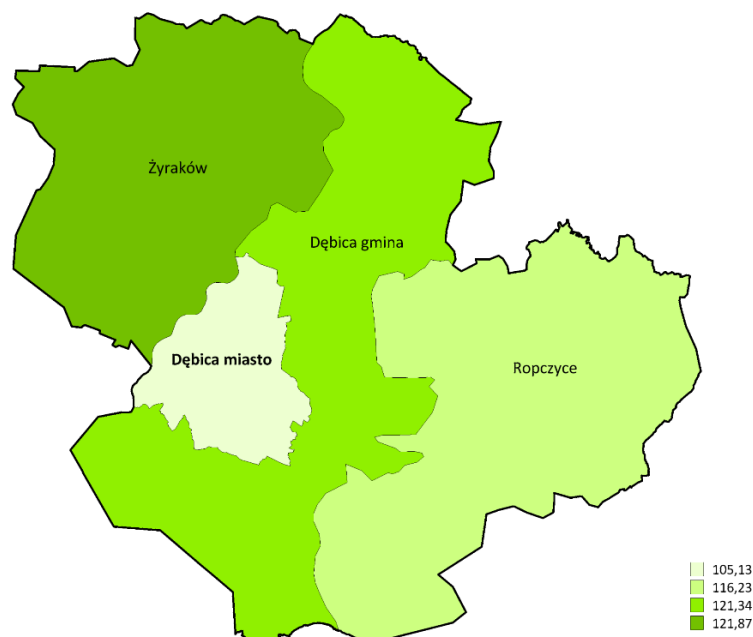
Źródło: opracowanie własne.

Kolejny ze wskaźników uzupełniających obrazuje zmianę bezwzględnej liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich 5 latach. Wskaźnik ten nie bierze pod uwagę wielkości podmiotów gospodarczych (także duży zakład produkcyjny zatrudniający wiele osób jest równorzędny jednoosobowej firmie), jednak ukazując dynamikę zmian ich liczby w ostatnich latach daje pogląd na sytuację gospodarczą gmin – pozwala wytypować te, w których mamy do czynienia z rozwojem przedsiębiorczości.

D-ROF wykazał bardzo korzystną sytuację, bowiem w każdej z gmin dynamika zmian jest dodatnia, co oznacza wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Najwyższe wartości zanotowała gmina Żyraków (121,34%) oraz gmina wiejska Dębica (121,34%), a więc gminy podmiejskie. Pośrednio potwierdza wcześniejsze wnioski o zachodzących w tych gminach procesach suburbanizacyjnych – napływy mieszkańców pochodzących z miasta wywołuje zapotrzebowanie na większą liczbę punktów handlowo-usługowych oraz na nowe ich rodzaje.

Rycina 24. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych [2009=100%] [2013] (procent).

Źródło: opracowanie własne.

Kolejny, ostatni już wskaźnik uzupełniający identyfikuje te gminy, których gospodarka jest najsilniej związana z podmiotami gospodarczymi prowadzącymi działalności w sektorze „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo”. W żadnej z gmin wartość tego wskaźnika nie przekroczyła 3%, co jest wartością bardzo niewielką. Świadczy to o nierolniczym profilu gospodarki D-ROF.

Rycina 25. Udział podmiotów gospodarczych z działalności rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w liczbie podmiotów ogółem [2013] (procent).

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. Wskaźniki bazowe dla delimitacji wskaźnikami uzupełniającymi.

L.p.	Jednostka	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
		km ²	osoby	osoby	km ²	km ²	km	osoby	km	osoby	km	osoby	osoby	podm.	podm.	podm.	szt.
1	Gm. Żyraków	110	12 996	13 684	10,62	91,7	133,6	8 427	162,4	13 260	161,31	11 453	8 906	663	808	19	81
2	Gm. Ropczyce	139	25 781	26 973	24,69	100,0	145,2	13 887	168,3	20 254	277,88	19 312	15 404	1 812	2 106	26	142
3	Gm. Dębica	138	23 317	25 197	41,41	80,6	294,4	15 532	194,9	19 407	312,65	19 773	14 432	1 242	1 507	38	126
4	M. Dębica	34	47 664	46 854	7,30	13,8	161,5	38 926	131,3	43 147	158,62	45 489	44 700	3 980	4 184	32	85

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, GUS.

A - Powierzchnia ogółem [2013]

B - Ludność ogółem [2002]

C - Ludność ogółem [2013]

D - Powierzchnia lasów i gruntów leśnych [2013]

E - Powierzchnia użytków rolnych [2013]

F - Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [2013]

G - Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej [2013]

H - Długość czynnej sieci wodociągowej [2013]

I - Liczba osób korzystających z sieci wodociągowej [2013]

J - Długość czynnej sieci gazowej [2013]

K - Liczba osób korzystających z sieci gazowej [2013]

L - Liczba ludności korzystająca z komunalnych oczyszczalni ścieków [2013]

M - Liczba podmiotów gospodarki narodowej (REGON) [2009]

N - Liczba podmiotów gospodarki narodowej (REGON) [2013]

O - Liczba podmiotów gospodarczych z działalności rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo [2013]

P - Wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dotyczące zabudowy mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej) [2013]

Tabela 5. Uzupełniające wskaźniki delimitacyjne.

L.p.	Jednostka	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
		%	%	%	osoby	km/km ²	%	km/km ²	%	km/km ²	%	%	szt./1000 os.	%	%
1	Gm. Żyraków	9,65	83,36	105,29	4	1,21	61,58	1,48	96,90	1,47	83,70	65,08	5,92	121,87	2,35
2	Gm. Ropczyce	17,76	71,94	104,62	35	1,04	51,48	1,21	75,09	2,00	71,60	57,11	5,26	116,23	1,23
3	Gm. Dębica	30,01	58,40	108,06	28	2,13	61,64	1,41	77,02	2,27	78,47	57,28	5,00	121,34	2,52
4	M. Dębica	21,47	40,58	98,30	-279	4,75	83,08	3,86	92,09	4,67	97,09	95,40	1,81	105,13	0,76

Źródło: opracowanie własne, Bank Danych Lokalnych GUS.

A - Udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy [2013]

B - Udział użytków rolnych w powierzchni gminy [2013]

C - Dynamika zmian liczby ludności [2002=100%]

D - Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały [2013]

E - Gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej [2013]

F - Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem [2013]

G - Gęstość czynnej sieci wodociągowej [2013]

H - Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem [2013]

I - Gęstość czynnej sieci gazowej [2013]

J - Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem [2013]

K - Udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem [2013]

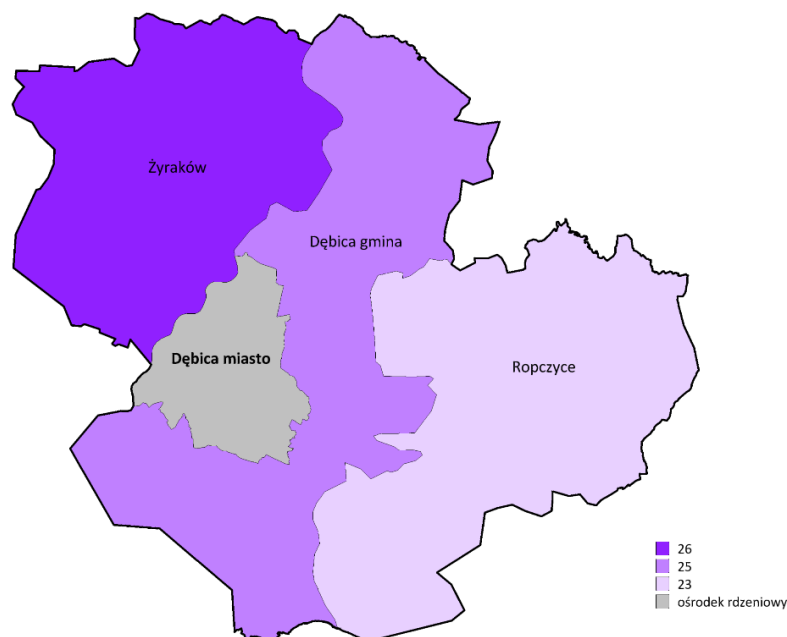
L - Wydane pozwolenia na budowę (zabudowa mieszkaniowa) na 1000 mieszkańców [2013]

M - Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych [2009=100%]

N - Udział podmiotów gospodarczych z działalności rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w liczbie podmiotów ogółem [2013]

Rycina 26. Synteza wskaźników uzupełniających (punkty).

Źródło: opracowanie własne.

Sporządzony wskaźnikowy materiał badawczy umożliwił sporządzenie jego syntezy. Odbyla się ona zgodnie z zasadami opisanymi w rozdziale pierwszym. Każda gmina otrzymała punktację częściową dla każdego wskaźnika, po czym punkty te zostały zsumowane, dając końcową punktację w syntezie wskaźników uzupełniających.

Gmina Żyraków wykazała najwyższą punktację syntezy (26 pkt.), potwierdzając swoje silne związki z miastem rdzeniowym. Gmina ta:

- posiada najmniejszy udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy;
- wykazują dodatnią dynamikę ludnościową;
- wykazują dodatnie saldo migracji;
- wykazują bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę sieciową - poza kanalizacją;
- na jej terenie występuje najsilniejszy ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej;
- wykazuje najwyższą dodatnią dynamikę liczby podmiotów gospodarczych;

Gmina wiejska Dębica znalazła się na drugim miejscu pod względem punktacji w syntezie (25 pkt.), natomiast gmina Ropczyce ponownie (tak jak w syntezie wskaźników funkcjonalnych) osiągnęła najniższą punktację (23 pkt.). Wynika to przede wszystkim z bardzo słabo rozwiniętej infrastruktury sieciowej tej gminy (zdecydowanie najniższe wartości wskaźników w całym D-ROF). Z drugiej strony, jest to gmina o najwyższej wartości salda migracji, co tym bardziej zwiększa znaczenie istniejących problemów w gospodarce komunalnej tej gminy.

Tabela 6. Synteza – wskaźniki uzupełniające.

L.p.	Jednostka	A	Punktacja wskaźnika	B	Punktacja wskaźnika	C	Punktacja wskaźnika	D	Punktacja wskaźnika	E	Punktacja wskaźnika	F	Punktacja wskaźnika	G	Punktacja wskaźnika
		%	pkt	%	Pkt	%	pkt	osoby	pkt	km/km ²	pkt	%	pkt	km/km ²	pkt
1	Gm. Żyraków	9,65	3	83,36	1	105,29	2	4	1	1,21	1	61,58	2	1,48	1
2	Gm. Ropczyce	17,76	2	71,94	1	104,62	2	35	3	1,04	1	51,48	1	1,21	1
3	Gm. Dębica	30,01	1	58,40	2	108,06	3	28	2	2,13	2	61,64	2	1,41	1
4	M. Dębica	21,47	-	40,58	-	98,30	-	-279	-	4,75	-	83,08	-	3,86	-

Źródło: opracowanie własne.

A - Udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy [2013]

B - Udział użytków rolnych w powierzchni gminy [2010]

C - Dynamika zmian liczby ludności [2002=100%]

D - Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały [2013]

E - Gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej [2013]

F - Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem [2013]

G - Gęstość czynnej sieci wodociągowej [2013]

Tabela 7. Synteza – wskaźniki uzupełniające.

L.p.	Jednostka	H	Punktacja wskaźnika	I	Punktacja wskaźnika	J	Punktacja wskaźnika	K	Punktacja wskaźnika	L	Punktacja wskaźnika	M	Punktacja wskaźnika	N	Punktacja wskaźnika	Suma punktacji
		%	pkt	km/ km ²	pkt	%	pkt	%	pkt	szt./1000 os.	pkt	%	pkt	%	pkt	pkt
1	Gm. Żyraków	96,90	3	1,47	1	83,70	2	65,08	2	5,92	3	121,87	3	2,35	1	26
2	Gm. Ropczyce	75,09	1	2,00	2	71,60	1	57,11	1	5,26	3	116,23	2	1,23	2	23
3	Gm. Dębica	77,02	1	2,27	2	78,47	1	57,28	1	5,00	3	121,34	3	2,52	1	25
4	M. Dębica	92,09	-	4,67	-	97,09	-	95,40	-	1,81	-	105,13	-	0,76	-	-

Źródło: opracowanie własne.

H - Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem [2013]

I - Gęstość czynnej sieci gazowej [2013]

J - Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem [2013]

K - Udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem [2013]

L - Wydane pozytywne decyzje o ustaleniu warunków zabudowy na 1000 mieszkańców [2013]

M - Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych [2009=100%]

N - Udział podmiotów gospodarczych z działalności rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w liczbie podmiotów ogółem [2013]

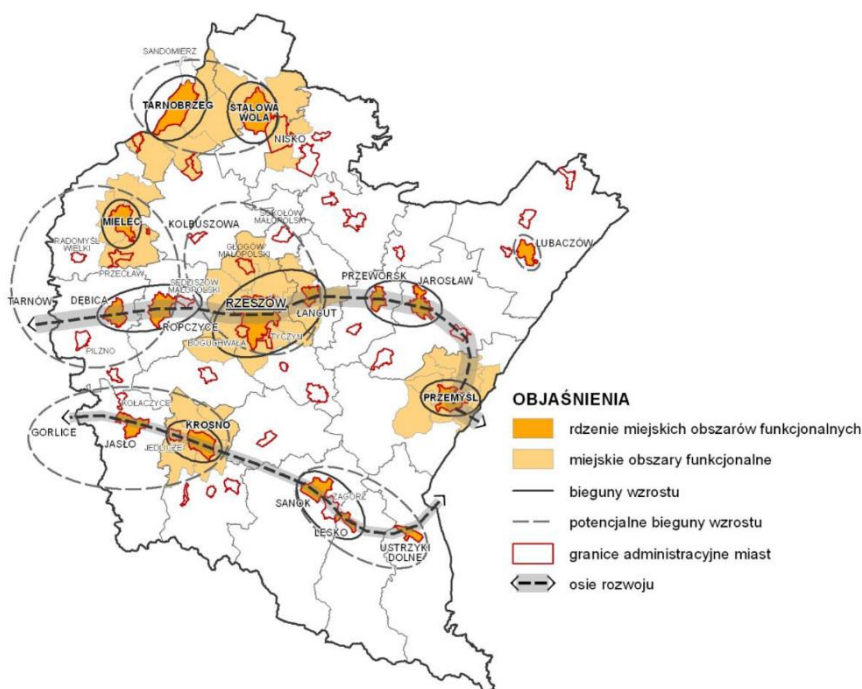
1.4. Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny a wyniki innych badań

W KPZP nie wskazano występowania obszaru funkcjonalnego Dębicy i/lub Ropczyc – zbyt mały stopień oddziaływania, aby mógł być uwzględniony w opracowaniach sporządzanych w skali całego kraju.

SRWP do roku 2020 dostrzega ten obszar jako: *podukład miejski, oparty na wyraźnych ciążeniach grawitacyjnych; biegun wzrostu poziomu subregionalnego; duopol Dębica-Ropczyce*. Strategia wskazuje też na konieczność docelowego połączenia układu Dębica-Ropczyce z Mielcem.

PZPWP z roku 2014 (projekt) dostrzega ten układ jako „przemysłowy biegun wzrostu Dębica-Ropczyce” i wskazuje oba miasta jako „rdzenie miejskich obszarów funkcjonalnych” - nie wskazując jednak tego obszaru. Również i w tym dokumencie wyraża się potrzebę integracji układu Dębica-Ropczyce z Mielcem.

Rycina 27. Miejskie obszary funkcjonalne województwa podkarpackiego.

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2020 – projekt 2014 r.

1.5. Wnioski końcowe

Przeprowadzone badania, przy zastosowaniu dwóch metodologii delimitacyjnych, umożliwiły na wskazanie wewnątrz D-ROF obszaru o największej spójności – będącego zespołem gmin najsilniej powiązanych z miastem Dębicą i gmin o najbardziej miejskim charakterze.

Rycina 28. Wewnętrzna spójność D-ROF.

Źródło: opracowanie własne.

W obszarze tym znalazła się gmina wiejska Dębica oraz gmina Żyraków. Osiągnęły one najwyższe punktacje w obu syntezach, przy czym:

- gmina wiejska Dębica wykazała najwięcej punktów w syntezie wskaźników funkcjonalnych i drugą punktację w syntezie wskaźników uzupełniających;
- gmina Żyraków wykazała najwięcej punktów w syntezie wskaźników uzupełniających i drugą punktację w syntezie wskaźników funkcjonalnych.

Obszar ten należy rozumieć jako obszar najsilniej powiązany z miastem Dębica, o najbardziej miejskim charakterze: pod względem procesów urbanistycznych, jakości życia, rozwoju infrastruktury sieciowej, struktury gospodarczej, przedsiębiorczości czy zjawisk demograficznych. Poprzez swoje wzajemne podobieństwo, gminy znajdujące się na tym obszarze wykazują więc największy stopień spójności wewnątrz D-ROF („obszar największej spójności”).

Gmina Ropczyce w obu syntezach wykazała najniższe wartości punktacji, przy czym w syntezie wskaźników funkcjonalnych jej punktacja niższa o 3 punkty względem kolejnej gminy (gmina Żyraków); w syntezie wskaźników uzupełniających jej punktacja jest niższa o 2 punkty względem kolejnej gminy (gmina wiejska Dębica). Wpływ na taki obraz mają przede wszystkim dwa, wskazywane już, czynniki. Pierwszy z nich polega na położeniu tej gminy w sąsiednim wobec miasta Dębicy (i powiatu dębickiego) powiecie ropczycko-sędziszowskim. Ropczyce są stolicą powiatu, a więc

miastem o swojej sile oddziaływania (choćby administracyjnej). Oznacza to, że stopień powiązań funkcjonalnych z innym, sąsiednim miastem powiatowym (Dębica) jest w sposób naturalny mniejszy, niż innych gmin tego powiatu (gmina wiejska Dębica i Żyraków). Co więcej, Ropczyce wykazały duży wewnętrzny potencjał gospodarczy, co znalazło swoje odzwierciedlenie w zestawie wskaźników funkcjonalnych (niskie punktacje). Drugi czynnik, uniemożliwiający zaliczenie Ropczyc wewnątrz „obszaru największej spójności” D-ROF, jest słaba sytuacja w zakresie gospodarki komunalnej w tej gminie. Ropczyce notowały najniższe wartości wskaźników dotyczących sieci kanalizacyjnej, sieci wodociągowej, sieci gazowej oraz komunalnych oczyszczalni ścieków. Wpłynęło to na jej niską punktację w syntezie wskaźników uzupełniających. Pozostałe cechy gminy Ropczyce są na poziomie pozostałych gmin D-ROF – oznacza to, że inwestycje w obszarze gospodarki komunalnej Ropczyc (sieci) są ważnym czynnikiem zwiększającym wewnętrzną spójność D-ROF.

2. Diagnoza Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

2.1. Uwarunkowania wewnętrzne

2.1.1. Położenie, podstawowe charakterystyki

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny (D-ROF) znajduje się w zachodniej części województwa podkarpackiego. Przybliżone odległości z Dębicy wynoszą: 36 km do Tarnowa, 46 km do Rzeszowa, 119 km do Krakowa. Ropczyce znajdują się 15 km na wschód od Dębicy (w stronę Rzeszowa).

D-ROF zajmuje 421,2 km², zamieszkiwany przez ponad 112,7 tys. mieszkańców (stan na koniec 2013 r.). Jest to więc teren gęsto zaludniony (prawie 268 osób/km²). Ponad dwukrotnie przekracza to wartość dla województwa podkarpackiego (119 osób/km²). 55,5% mieszkańców D-ROF zamieszkuje miasta, co również znacznie przekracza analogiczny wskaźnik dla Podkarpacia (41,3% w 2012 r.)

Rozpatrywany obszar leży na terenie dwóch krain geograficznych: Kotliny Sandomierskiej i Pogórza Karpackiego. Przecinająca obszar rzeka Wisłoka (stanowiąca prawy dopływ Wisły) rozgranicza w ramach Kotliny Sandomierskiej Płaskowyż Tarnowski od Płaskowyżu Kolbuszowskiego, zaś w ramach Pogórza Karpackiego znajduje się tu północny fragment Pogórza Strzyżowskiego.

Obie krainy różnią się budową geologiczną i krajobrazem. Z budową geologiczną związane jest występowanie różnych surowców mineralnych: kruszyw, wód mineralnych, gazu ziemnego, ropy naftowej. Występują również bogate zasoby wód geotermalnych.

Osią komunikacyjną obszaru są autostrada A4 (droga międzynarodowa E40) i magistralna linia kolejowa Kraków – Medyka, stanowiąca część historycznego szlaku, a obecnie element sieci bazowej transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T łączący Europę Zachodnią z Ukrainą.

2.1.2. Rys historyczny, specyfika obszaru

Tereny Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jako część historycznej Małopolski wchodziły w czasach I Rzeczypospolitej w skład województwa sandomierskiego. Oddzielone od Rzeczypospolitej już w wyniku I rozbioru Polski, w 1772 r. dostały się pod panowanie austriackie, wchodząc w skład Galicji Zachodniej z ośrodkiem w Krakowie. Wkrótce potem wybudowano ważną drogę łączącą Bielsko (obecnie Bielsko-Białą) ze Lwowem przez Dębicę i Ropczyce. W latach 1850-1867 Dębica była siedzibą powiatu sądowego. Po 1867 r. obszar opracowania wszedł w skład powiatu ropczyckiego.

Mimo swobody prowadzenia działalności gospodarczej, licznych bogactw naturalnych i relatywnie gęstej sieci kolejowej, Galicja była najbiedniejszym krajem koronnym Cesarstwa Austriackiego

(później Austro-Węgier). Ponad 70% mieszkańców utrzymywało się z niewydajnego rolnictwa. W 1899 r. 80% gospodarstw liczyło mniej niż 2 ha, nie zapewniając bytu licznym przeważnie rodzinom.

Niedorozwój gospodarczy konotował także masowe wychodźstwo. Według N. Daviesa od połowy lat 90. XIX w. do 1914 r. co najmniej 2 miliony ludzi opuściły Galicję, z tego co najmniej 400 tys. w samym 1913 r. W latach 1911-1914 kraj ten mogła opuścić nawet 1/4 mieszkańców⁴. Ludzie ci wyjeżdżali przeważnie do krajów Europy Zachodniej oraz obu Ameryk, zasilając domowe budżety tych, którzy pozostali. Utrzymywali najczęściej kontakty z rodzinami i krajem, do którego wracali pod koniec życia. Od tego okresu datuje się duże nasilenie osobistych kontaktów zagranicznych mieszkańców Małopolski, z których wielu ma osobiste doświadczenie zamieszkiwania za granicą lub bliską rodzinę „na Zachodzie”.

Mimo opisanego wsparcia, warunki życia były trudne. Poza większymi ośrodkami niewiele było zakładów przemysłowych. Domy były przeważnie drewniane. Jeszcze w 1914 r. zaledwie 5% domów w krakowskim było murowanych⁵. Podstawą istnienia rodziny chłopskiej (a także uznania społecznego) było posiadanie ziemi⁶, stąd ziemia nie była prostym zasobem, lecz racją bytu. Brak zajęć pozarolniczych powodował przeludnienie agrarne, zachowanie, a nawet pogorszenie niekorzystnej struktury agrarnej.

Jednocześnie po 1846 r. wprowadzona została tak zwana autonomia galicyjska, funkcjonowało polskojęzyczne szkolnictwo, a także uniwersytety w Krakowie i Lwowie. Umożliwiało to przekaz tradycji i kultury polskiej. Wprowadzono samorządy lokalne, w których funkcje sprawowali Polacy, podobnie zresztą jak w parlamencie i rządzie krajowym we Lwowie. Kraj miał też przedstawicieli we władzach Cesarstwa w Wiedniu. Rozwijała się spółdzielczość wiejska (słynne „Kasy Stefczyka”). Jest to źródło ugruntowanej tradycji samorządności, oddolnej samoorganizacji (także w wymiarze samorządowym) i zainteresowania sprawami publicznymi na tych terenach. Wymiarem tych zjawisk jest liczba działających tu stowarzyszeń lokalnych i innych organizacji pozarządowych (NGO) oraz aktywne uczestnictwo w kulturze.

Sygnałem ożywienia gospodarczego było doprowadzenie w 1855 r. linii kolejowej z Krakowa do Dębicy, przedłużonej w 1858 r. do Rzeszowa. Linia ta, po połączeniu ze Lwowem, wobec znaczenia transportu kolejowego w owych czasach, prędko stała się najważniejszym szlakiem, kręgosłupem transportowym całego kraju. Był to impuls do powstawania zakładów przemysłowych. Jednocześnie trasę kolei poprowadzono w pewnym oddaleniu od Ropczyc, co zahamowało rozwój miasta.

⁴ Davies N. op. cit., s. 331.

⁵ Chwalba A. 2005. Historia Polski 1795-1918, Wyd. Literackie, Kraków, s. 52.

⁶ Bukraba-Rylska 2008. Socjologia wsi polskiej. Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa, s. 150.

W 1887 r. otwarto linię kolejową z Dębicy do Sandomierza przez Mielec, dalej do Rozwadowa (obecnie dzielnicy Stalowej Woli), co uczyniło to miasto znaczącym węzłem kolejowym.

Tutejsze miasta były jednak, jak na obecne kryteria, małe. Jeszcze w 1881 r. Dębica liczyła 2759 mieszkańców, w przeważającej mierze narodowości żydowskiej; Ropczyce niewiele więcej. W wyniku poprowadzenia dróg i kolei nie dokonał się znaczący wzrost tutejszych miast; powstające zakłady były niewielkie. Nie odnotowano znaczącej poprawy warunków życia. Trudno więc mówić o rewolucji przemysłowej, kapitalistycznej i zmianie profilu gospodarczego obszaru na wzór Śląska czy Wielkopolski.

Na przełomie XIX i XX wieku nastąpiło rozbudzenie świadomości politycznej i narodowej miejscowej ludności. Pod względem politycznym (głównie ruch ludowy), ale też edukacji, kultury, przygotowywano grunt pod odzyskanie niepodległości Polski. Na terenie Dębicy i Ropczyc działały Towarzystwa Gimnastyczne „Sokół”, a w Ropczycach Czytelnia Ludowa założona w 1883 roku przez wybitnego etnografa Seweryna Udziela⁷. Powoływano banki ludowe, Kasy Stefczyka, koła „Strzelca”.

I wojna światowa miała na tym terenie dramatyczny przebieg, czego świadectwem są liczne cmentarze wojenne na całym obszarze. Wojna wyrządziła znaczne zniszczenia, także w dziedzinie przemysłu.

Podział administracyjny z czasów zaboru austriackiego został zasadniczo utrzymany po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r., i do 1937 r. tereny D-ROF wchodziły w skład powiatu ropczyckiego województwa krakowskiego. W 1937 r. siedzibę powiatu przeniesiono do szybko rozbudowywanej Dębicy. Można więc mówić o kilkusetletniej tradycji związków administracyjnych całego obszaru.

Okres międzywojenny to czas wielkich nadziei i odbudowy w ramach niepodległej Polski, ale też wciąż trudna sytuacja gospodarcza: w tym problem bezrobocia, zwłaszcza po wielkim kryzysie lat 1929-1933. Nie ustały więc emigracje zarobkowe. Niska wydajność rolnictwa i brak pracy w miastach powodowały, mimo emigracji, przeludnienie wsi i ich wielofunkcyjny charakter. Mieszkańców wsi charakteryzowała zaś wielozawodowość.

Sytuacja gospodarcza Ropczyc po pierwszej wojnie światowej była bardzo ciężka, a po likwidacji powiatu w 1937 r. miasto znalazło się na krawędzi ruiny gospodarczej. Jednocześnie nie ustała oddolna aktywność obywatelska ludzi starających się zjednoczonymi siłami przeciwdziałać zjawiskom

⁷ <http://www.edukacja.edux.pl/p-3174-rys-historyczno-geograficzny-ropczyc.php> (dostęp: 19.02.2015 r.)

kryzysowym. Zakładano szkoły, a symbolem tamtego czasu jest postać księdza dra Jana Zwierza z Ropczyc⁸.

Sytuacja Dębicy była odmienna. W 1925 roku utworzono przetwórnictwo mięsa, a 1932 r. otwarto lotnisko sportowo-turystyczne im. Żwirki i Wigury (na Błoniach). Znaczącym impulsem rozwojowym była decyzja Rady Ministrów o budowie Centralnego Okręgu Przemysłowego (COP), którego rdzeń stanowił obszar w widłach Wisły i Sanu. Za głównego architekta powstania COP uważa się ówczesnego wicepremiera i ministra skarbu, Eugeniusza Kwiatkowskiego. Wobec rosnącego zagrożenia wojennego, decyzję o lokalizacji okręgu przemysłowego produkującego głównie na potrzeby armii, w znacznym oddaleniu od granic Niemiec i ZSRR należy uznać za racjonalną⁹.

Dodatkowym argumentem był zamiar wchłonięcia nadwyżki rąk do pracy wynikającej z przeludnienia agrarnego. Zadania związane z budową COP zaplanowano na lata 1936-1940. Mimo dużego tempa realizacji, ukończenie planów przerwał wybuch II wojny światowej.

Atutami Dębicy były ponadto: położenie po wschodniej, umożliwiającej obronę, stronie Wisłoki i dobre skomunikowanie. Dębica stała się jednym z wiodących ośrodków przemysłowych w tej części Polski. Do tego czasu zdołano zlokalizować Fabrykę Gum Jeźdźniczych w Dębicy (potem Stomil, Firma Oponiarska „Dębica”, obecnie „Dębica” SA), powstała wytwórnia kauczuku (Zakłady Chemiczne Dębica SA produkujące kauczuk syntetyczny), czwarta tego rodzaju wytwórnia na świecie, i farb (obecnie Tikkurilla Polska SA – Polifarb Dębica), Walcownia Metali Kolorowych (obecnie WUCH) oraz fabryka chemiczna (Lignoza) w pobliskim Pustkowie Osiedlu (obecnie LERG). Wszystkie te zakłady były inwestycjami kapitału prywatnego (choć inspirowanymi przez władze państwowe), do czego przyczyniła się przychylność tutejszego ziemiaństwa oraz ulgi podatkowe władz lokalnych. Firmy te funkcjonują – choć w zmienionych formach – po dziś dzień.

W 1935 r. zespół inżyniera Wacława Szukiewicza z Chemicznego Instytutu Badawczego przeprowadził udaną próbę syntezy sztucznego kauczuku na bazie spirytusu. Kauczuk ten zwany KER-em (kauczuk erytremowy) w 1937 r. zaczęto produkować w Dębicy na skalę półprzemysłową¹⁰.

W 1939 r. miasto Dębica przekroczyło liczbę 10 tys. mieszkańców. Jednocześnie ludność Ropczyc przez cały okres od 1900 do 1939 r. wahała się między 3 a 3,5 tys. osób¹¹.

⁸ <http://www.edukacja.edux.pl/p-3174-rys-historyczno-geograficzny-ropczyc.php> (dostęp: 19.02.2015 r.)

⁹

http://www.copklaster.pl/cop/cop/historia_centralnego_okregu_przemyslowego/lokalizacja_centralnego_okregu_przemyslowego,13,1,0.html (dostęp: 21.02.2015 r.)

¹⁰ http://pl.wikipedia.org/wiki/Kauczuk_syntetyczny#cite_note-Szuszkiewicz-1 (dostęp: 20.02.2015 r.)

¹¹ Gawryszewski A. 2005. Ludność Polski w XX w. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyńskiego PAN, Warszawa.

Leżący nieopodal Dębicy (na terenie obecnej gm. Dębica) Latoszyn słynął z wód leczniczych, wykorzystywanych od XVIII w., a w XIX w. stał się znanym uzdrowiskiem. W 1932 r. wybudowano ośrodek kuracyjny, który konkurował z tak znanymi zdrojowiskami, jak Krynica czy Szczawnica. Obiekty uzdrowiska zostały zniszczone w wyniku II wojny światowej, a po 1945 r. nie odbudowano ich, zasypując ujęcia wód.

II wojna światowa przyniosła znaczne straty ludnościowe i materialne. Okupanci niemieccy przejęli strategiczne sektory, w tym przemysł. Zakłady, których nie chcieli uruchomić, demontowali. Lata 1939-1945 wiązały się z zagładą żyjących tu wcześniej licznych Żydów. W Dębicy utworzono getto, a w pobliskim Pustkowie obóz śmierci, gdzie zginęło około 15 tys. ludzi. Prężnie działał ruch oporu. Schwytych partyzantów Niemcy rozstrzeliwali w publicznych egzekucjach. Zniszczenia w Dębicy sięgnęły 40% miasta. Po wojnie wraz z zaprowadzeniem porządków komunistycznych prowadzono walkę z aktywnym podziemiem niepodległościowym.

Po II wojnie światowej wprowadzono nowy podział administracyjny, i tak w 1945 r. opisywany obszar znalazł się w powiecie dębickim województwa rzeszowskiego. W roku 1956 utworzono powiat ropczycki, w skład którego weszła obecna gmina Ropczyce.

Głębszy podział funkcjonował w latach 1975-1998, kiedy to miasto i gmina Dębica oraz gmina Żyraków weszły w skład województwa tarnowskiego, zaś Ropczyce pozostały w zmniejszonym województwie rzeszowskim. Od 1 stycznia 1999 r. nastąpił powrót do poprzedniego układu administracyjnego, w województwie zwanym obecnie podkarpackim.

Forsowne uprzemysławianie PRL przy jednoczesnym niekorzystnym traktowaniu rolnictwa indywidualnego spowodowało stagnację i niedorozwój tego drugiego sektora. Wielu mieszkańców Małopolski wobec braku perspektyw utrzymania się z gospodarstwa podejmowało pracę w miastach, często w wielkich aglomeracjach – w Krakowie, na Górnym Śląsku (w przemyśle, górnictwie). Niedobór mieszkań powodował rozwój tymczasowej bazy w postaci hoteli robotniczych. Liczba ludności D-ROF szybko wzrastała. Przyrost ten miał miejsce głównie w miastach, które po zakończeniu wojny zwiększyły liczbę ludności 4-5-krotnie. Rozbudowywano przemysł, kontynuując kierunki wytyczone w czasach powołania COP, choć były też zakłady budowane od podstaw (jak cukrownia „Ropczyce” – 1. kampania miała miejsce w 1979 r.)¹². Wsie były wciąż areną odpływu migracyjnego wobec niedorozwoju pozarolniczych miejsc pracy.

W drugiej połowie lat 70. XX w. na bazie Chłodni Składowej w północnej części Dębicy rozpoczął działalność Kombinat Rolno-Przemysłowy „Igloopol”: prężnie działające, na owe czasy, dynamiczne

¹² <http://suedzucker.pl/pl/zaklady-produkcyjne,13,1.htm> (dostęp: 21.02.2015 r.)

i nowatorskie przedsiębiorstwo w szybkim tempie powiększające areał uprawianych gruntów i wachlarz działalności¹³. Prócz uprawy ziemi i hodowli rozpoczęto produkcję mrożonek, lodów, a około 1984 r. nawet produkcję automatycznych drzwi do chłodni, które wcześniej trzeba było sprowadzać zza granicy. We własnym Zakładzie Metalowym Kombinat w Dębicy uruchomiono produkcję izotermicznych nadwozi samochodowych; wkrótce „Igloopol” był ich największym producentem w Polsce. W końcu lat 80. uruchomiono produkcję elektrowni wiatrowych, przymierzano się do produkcji ciągników, a także deficytowego w PRL papieru toaletowego.

W I połowie lat 80. siedziba Kombinat została przeniesiona do pobliskiego Straszęcina w gm. Żyraków. Równocześnie rozwijano sieć handlową. W 1987 r. „Igloopol” miał 176 sklepów firmowych w całej Polsce, a także w ZSRR. Przymierzano się do kooperacji międzynarodowej i rozwoju własnego transportu lotniczego.

Działający od 1978 r. pod patronatem i nazwą „Igloopolu” klub sportowy występował w sezonach 1989/1990 i 1990/1991 w I lidze piłkarskiej (wcześniej 7 sezonów w II lidze), a niektórzy piłkarze byli reprezentantami Polski. Bokserzy LKS „Igloopol” zdobywali medale mistrzostw świata i Europy. W Straszęcinie otwarto Ośrodek Sportowo-Wypoczynkowy (obecnie Ośrodek Przygotowań Piłkarskich im. K. Górskiego wciąż będący miejscem zgrupowania piłkarskich kadr).

W samej Dębicy „Igloopol” wybudował hotel na 420 miejsc. Dla pracowników budowano osiedla mieszkaniowe (m.in. unikalne osiedle tarasowców w Dębicy). „Igloopol” rozwijał także na terenie Dębicy komunikację trolejbusową, przekraczającą zresztą granice miasta (trasa do Straszęcina). Trolejbusy funkcjonowały w latach 1988-1990, planowano ich rozbudowę, m.in. do Zawady i Latoszyna.

W szczytowym okresie Kombinat zatrudniał w skali ogólnopolskiej 35 tys. ludzi. W kwietniu 1989 r. Kombinat – dotychczas państwowy – został przekształcony w pierwszą w PRL spółkę akcyjną z akcjonariatem pracowniczym. „Igloopol” stanowiący specyficzny przykład budowy nomenklaturowego, ale kapitalistycznego w istocie przedsiębiorstwa w specyficznych warunkach centralnie sterowanej nakazowo-rozdziałczej gospodarki PRL, został zlikwidowany w atmosferze skandalu w latach 1990-1991. Wciąż jednak stanowi wspomnienie znaczenia, jakie lokalny podmiot mógł wywrzeć na gospodarce kraju.

Należy wspomnieć również, że długą tradycję ma wielosekcyjny klub sportowy „Wisłoka Dębica” (założony w 1908 r., jeden z najstarszych na Podkarpaciu), którego zapaśnicy, bracia Kazimierz i Józef Lipieniowie byli wielokrotnymi medalistami igrzysk olimpijskich.

¹³ <http://historiaigloopolu.blogspot.com/> (dostęp: 21.02.2015 r.)

W PRL doszło do wykształcenia licznej kategorii ludności dwuzawodowej – chłoporobotników, szczególnie licznych na szybko uprzemysławianych obszarach rozdrobnionego rolnictwa, takich jak D-ROF. Po 1989 r. ludzie ci byli grupą najczęściej zwalnianą z pracy i w znacznej mierze powrócili do mieszkania i zajęć na wsi. Przyczyniło się to do dalszych podziałów niewielkich już gospodarstw, a także do wzrostu bezrobocia i dalszego nasilenia migracji „za pracę”. Tutejsze obszary wiejskie są tradycyjnie wielofunkcyjne. Znaczną część mieszkańców wsi stanowią osoby stale dojeżdżające do pracy lub podejmujące prace sezonowe czy dorywcze w Krakowie i okolicach, w innych rejonach Polski, a także za granicą. Szacowana rzeczywista stopa urbanizacji obszaru jest o 25%, a nawet więcej, wyższa niż wynikająca ze statystyk¹⁴. Oznacza to, że co najmniej taka liczba mieszkańców nie przebywa stale w domach lub regularnie dojeżdża do pracy, najczęściej prywatnymi samochodami, zwiększając zatłoczenie już mocno obciążonych dróg.

Doświadczenia w zakresie migracji za pracę przekazywane z pokolenia na pokolenie powodują, że tutejsza społeczność wykazuje dużą elastyczność oraz mobilność w tej materii.

Wobec niepewności koniunktury gospodarczej i perspektyw wiele gospodarstw domowych skłania się do utrzymywania własności ziemi, często nieuprawianej, lecz przekształcanej na grunty pod zabudowę i budowy domu „na ojcowiznie”, co powoduje ogromne rozproszenie terenów zabudowanych¹⁵ i duże trudności w obsłudze infrastrukturalnej, a także wymierne problemy budżetowe gmin, związane z gospodarką przestrzenną¹⁶. Wiążą się z tym wysokie ceny ziemi rolnej (traktowanej potencjalnie jako grunt budowlany) i trudności z pozyskiwaniem/przejmowaniem gruntów pod inwestycje, zwłaszcza transportowe – drogowe i kolejowe.

Najważniejszymi z inwestycji w okresie transformacji ustrojowej po 1989 r. były budowa autostrady A4 (otwartej w latach 2013-2014) oraz wciąż trwająca modernizacja linii kolejowej Kraków-Medyka. Na drodze krajowej nr 4 (obecnie nr 94) powstała obwodnica Ropczyc. Oprócz tego znaczne sumy zainwestowano zwłaszcza w przedsięwzięcia związane ze stanem środowiska, w tym w sieci kanalizacyjne. Poza tym w zakładach przemysłowych pojawili się inwestorzy zagraniczni. Wciąż jednak notuje się istotne braki w różnego rodzaju infrastrukturze (teleinformatycznej, drogowej, kolejowej).

¹⁴

Por. http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/KPZK/Aktualnosci/Documents/MAPA_02_PROCESY_OSADNICZE_230112.pdf (dostęp: 21.02.2015 r.)

¹⁵ Kowicki M. 2014. Rozproszenie zabudowy na obszarach Małopolski a kryzys kreatywności opracowań planistyczno-przestrzennych. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.

¹⁶ <http://www.kongresbudownictwa.pl/pliki/novelizacja%20prawa%20budowlanego/doktryna%20swobody%20budowlanej-%20aspekty%20ekonomiczne.pdf> (dostęp: 19.02.2015 r.)

2.1.3. Konkluzje

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny odznacza się zróżnicowaną budową geologiczną, różnorodnością krajobrazów i bogactwem zasobów naturalnych, co przekłada się na różne możliwości rozwoju gospodarczego, w tym sektora produkcyjnego i turystyki.

Obszar charakteryzuje się wielowiekową historią związków funkcjonalnych. Wielowiekową ciągłość ma również kultura i tożsamość lokalna. Trwałe jest także zaangażowanie społeczności w sprawy publiczne.

Długie trwanie wykazują również niekorzystne zjawiska związane z zapóźnieniami rozwoju gospodarczego, niepełną urbanizacją, niekorzystną strukturą agrarną i niską produktywnością rolnictwa, a także brakami w infrastrukturze, w tym transportowej.

Możliwości wynikające z integracji współpracy, a także dostępności środków zewnętrznych w połączeniu z zasobami ludzkimi oraz poprawą dostępności transportowej stanowią istotne szanse rozwojowe Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego.

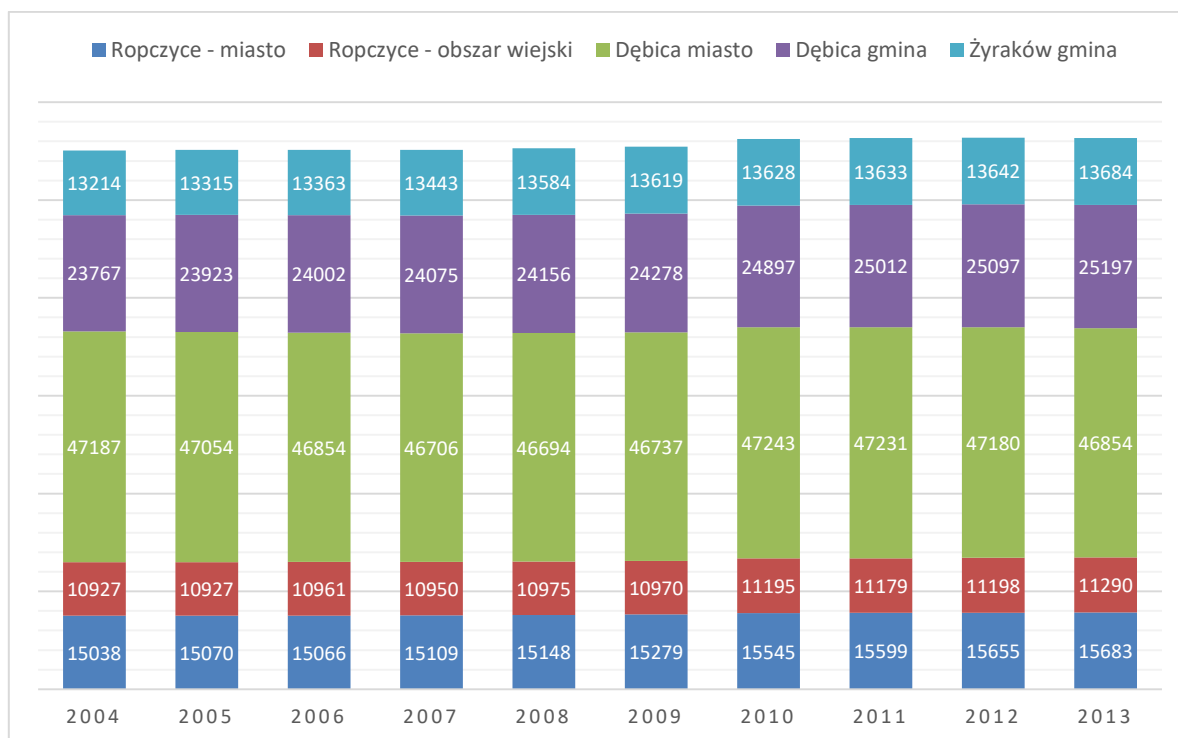
2.2. Zatrudnienie i rynek pracy

2.2.1. Struktura demograficzna ludności

Na terenie D-ROF na koniec 2013 r. liczba ludności wyniosła 112,7 tys., co stanowi 5,3% ludności województwa podkarpackiego. Prawie połowę ludności D-ROF (41,6%) stanowili mieszkańcy miasta Dębica. W gminie Ropczyce mieszka co piąta osoba (23,9%), podobnie w gminie Dębica (22,4%). Mieszkańcy gminy Żyraków stanowili 12,1% ludności D-ROF. Liczbę ludności w ostatniej dekadzie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 1. Ludność na obszarze D-ROF w latach 2004-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Analiza zmian liczby ludności D-ROF wskazuje na jej niewielki wzrost w latach 2004-2013 o 2,3% (2575 osób). Przy tym największy wzrost liczby mieszkańców odnotowano w gminie wiejskiej Dębica (6%). Natomiast w mieście Dębica nastąpił niewielki spadek liczby mieszkańców o 0,7%.

Interesujące są charakterystyki migracji. Otóż w gminach Dębica (wiejska) i Żyraków znacząco przeważają zameldowania z miast. Chodzi głównie o miasto Dębica, dla którego gminy te stanowią obszar suburbanizacji. Tymczasem w mieście Dębicy, jak i w gminie Ropczyce (zarówno w mieście, jak i na terenach wiejskich) przeważają zameldowania ze wsi. Tak więc w tym przypadku ma miejsce jeszcze – charakterystyczna dla wcześniejszych procesów demograficznych – większa ruchliwość mieszkańców wsi.

W efekcie więc jedynie gm. Żyraków notuje regularnie dodatnie saldo migracji, lecz jest ono niewielkie (5 w 2012 r., 0 w 2013r.), a jedynie miasto Dębica notuje regularnie wysokie salda ujemne (-300 osób i więcej, co powoduje rzeczywisty ubytek ludności).

Tabela 8. Migracje na pobyt stały na terenie D-ROF.

Jednostka terytorialna	saldo migracji wewnętrznych		saldo migracji zagranicznych	
	2012	2013	2012	2013
Ropczyce – miasto	-55	-4	-2	-10
Ropczyce – obszar wiejski	-9	39	2	-2
m. Dębica	-232	-279	18	-73
gm. Dębica	-19	28	-12	-20
gm. Żyraków	8	4	-3	-4
D-ROF	-307	-212	3	-109

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ludność D-ROF, podobnie jak ludność województwa podkarpackiego starzeje się. Na analizowanym obszarze obserwujemy spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 18% w latach 2004-2013); wzrasta natomiast liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (o 27% w latach 2004-2013). Postępujący spadek liczby młodych ludzi przekłada się bezpośrednio na mniejszą liczbę potencjalnych pracowników. Nadmienione zjawisko obrazuje poniższa tabela, w której zestawiono udział ludności według ekonomicznych grup wieku w 2004 roku i 2013 roku.

Tabela 9. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem.

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013
Ropczyce - miasto	24,2	19,9	64,9	65,8	11,0	14,3
Ropczyce - obszar wiejski	27,4	22,0	58,3	62,4	14,4	15,6
m. Dębica	22,4	17,5	65,1	65,5	12,5	17,0
gm. Dębica	26,5	21,5	60,4	63,2	13,1	15,3
gm. Żyraków	27,1	21,3	59,1	63,5	13,9	15,2
D-ROF	24,6	19,6	62,7	64,5	12,8	15,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Największe różnice w liczbach bezwzględnych odnotowano w mieście Dębica, gdzie w 2013 r. w stosunku do 2004 r. liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym spadła o 2,3 tys. (22%), a liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wzrosła o ponad 2 tys. (35%).

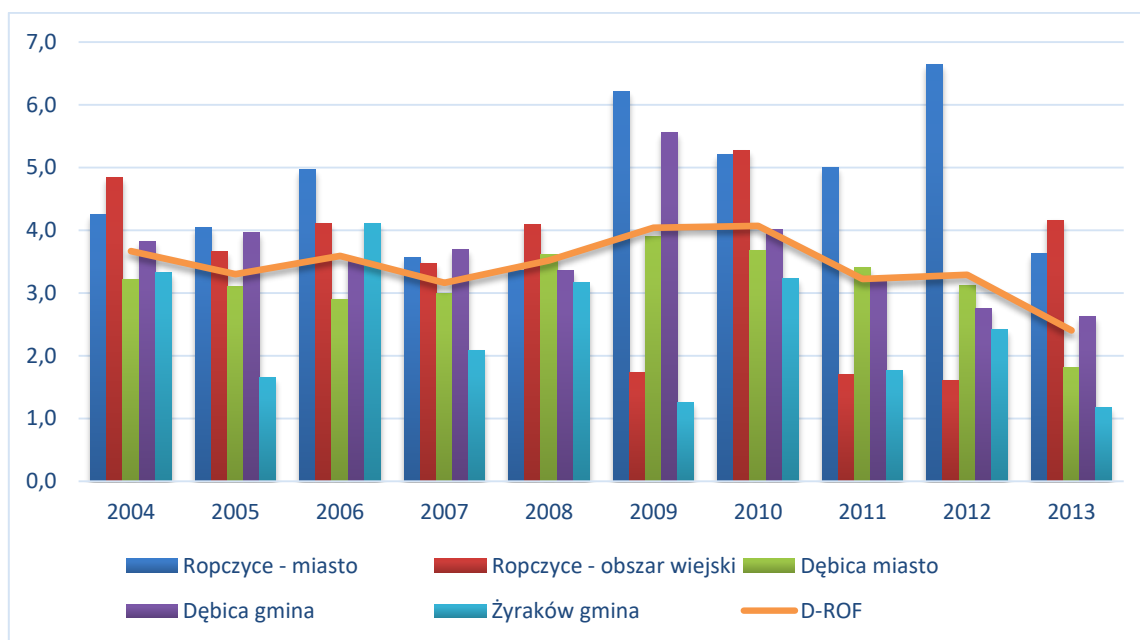
Co więcej, spadek ludności w wieku produkcyjnym powoduje obniżenie wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych. Natomiast jednoczesny spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym i wzrost liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym oznacza podniesienie poziomu

wskaźnika obciążenia demograficznego – w 2013 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym w D-ROF przypadało 55 osób w wieku nieprodukcyjnym.

Pomimo starzenia się społeczeństwa, w okresie 2004-2013 notowano w D-ROF dodatni przyrost naturalny, co oznacza, że przez wszystkie analizowane lata liczba zgonów była mniejsza od liczby urodzeń.

Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Warto także zauważyć, iż wszystkie gminy D-ROF notowały w ostatnich latach dodatnie wskaźniki przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców. Przy czym najwyższe wartości wskaźnika zaobserwowano w mieście Ropczyce, a najniższe w gminie Żyraków.

2.2.2. Struktura zatrudnienia i działalności gospodarczej

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny ma charakter rolniczo-przemysłowy. Firmą, która od wielu lat kojarzy się w całej Polsce z Dębicą, jest Firma Oponiarska DĘBICA SA. Liczącymi się zakładami D-ROF, które osiągnęły sukces krajowy/międzynarodowy są, między innymi:

a) w gminie Dębica:

- Olimp Laboratories Sp. z o.o. w Nagawczynie – zakład farmaceutyczny i produkcja suplementów diety,
- Lerg SA w Pustkowie – producent i eksporter żywic syntetycznych,
- Kronospan HPL Sp. z o.o. w Pustkowie – producent laminatów dekoracyjnych HPL, płyt kompaktowych oraz obrzeży meblowych,

- Galicja Sp. z o.o. w Brzeźnicy – import i dystrybucja artykułów gospodarstwa domowego,
- Zakład Obróbki Marmuru Jabo–Marmi w Nagawczynie – import i obróbka kamienia naturalnego,
- Arkus & Romet Group sp. z o.o. w Podgrodziu – największy w Polsce producent rowerów,
- Trans Południe Sp. z o.o. w Podgrodziu – usługi logistyczne.

b) w gminie Żyraków:

- Hekobentonity Sp. z o.o. w Korzeniowie – wytwarzanie produktów na bazie bentonitu w branżach: wiertniczej, instalacyjnej i ogólnobudowlanej,
- ALTA-TRANS Transport Spedycja Logistyka w Żyrakowie – transport i spedycja międzynarodowa, magazynowanie, logistyka, stacja paliw, sprzedaż paliw,
- Przedsiębiorstwo Transportowo-Handlowe Dom-Trans w Straszęcinie – usługi logistyczne, obsługa transportu drogowego międzynarodowego.

c) w gminie Ropczyce:

- Fabryka Farb i Lakierów Śnieżka SA w Lubzinie,
- Zakłady Magnezytowe Ropczyce SA w Ropczycach – firma produkująca ceramiczne materiały ognioodporne,
- UTC CCS Manufacturing Polska Sp. z o.o. w Ropczycach – producent zabezpieczeń przeciwpożarowych,
- Südzucker Polska S.A. Zakład Produkcji „Cukrownia” Ropczyce,
- Cargill Pasze Sp. z o.o.,
- Rega Yacht Sp. j.,
- EUROVIA Polska S.A. Grupa Rzeszów,
- WELDON Sp. z o.o.

d) w mieście Dębica:

- T.C. Dębica S.A. – największy polski producent opon do samochodów osobowych i dostawczych,
- TIKKURILA POLSKA SA – producent farb do malowania wnętrz i elewacji,
- Bratex Sp. z o.o. – producent blach i pokryć dachowych,
- Pesam sp.j. PPHU. Mytnik J., Stusowicz A., Połec J. – wykonawstwo robót budowlanych w zakresie budownictwa przemysłowego, mieszkaniowego i ogólnego,
- Hand-Bud Sp. z o.o. – przedsiębiorstwo budowlano-usługowe,
- Dexpol – zakład obróbki szkła,

- Ocynkownia Dębica Weldon Sp. z o.o. – cynkowanie ogniowe, powłoki antykorozyjne,
- Zakłady Mechaniczne RUFUS Sp. z o.o. – producent precyzyjnych części mechanicznych dla przemysłu lotniczego,
- Agregaty Pex-Pool PLUS – producent agregatów prądotwórczych, spawalniczych oraz motopomp,
- Darco Sp. z o.o. – producent urządzeń techniki grzewczej i wentylacyjnej,
- Stek-Rol Sp. z o.o. – dystrybutor przetworów mięsnych i rybnych,
- ZACZYK Zakłady Mięsne w Dębicy – przedsiębiorstwo zajmujące się ubojem bydła,
- Sokołów S.A. Oddział w Dębicy – zakład produkcji wędlin,
- Animex Foods Sp. z o. o. sp.k. Oddział w Dębicy – zakład produkcji wędlin.

Dane na temat zatrudnienia publikowane przez Główny Urząd Statystyczny według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności nie uwzględniają pracujących w najmniejszych przedsiębiorstwach (podmioty gospodarcze o liczbie pracujących do 9 osób) oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. Należy przy tym podkreślić, że mikroprzedsiębiorstwa stanowią 95% wszystkich przedsiębiorstw (dane dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej obejmują podmioty zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej [REGON], tj. osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą; z wyłączeniem osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie) funkcjonujących na terenie D-ROF. Według danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 liczba gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wynosiła łącznie prawie 8,2 tys.: gmina Ropczyce 1616, miasto Dębica 635, gmina Dębica 3914, gmina Żyraków 2023.

Tabela 10. Liczba przedsiębiorstw¹⁷ według klas wielkości (kryterium liczby pracujących).

Jednostka terytorialna	ogółem		0 – 9		10 - 49		50 - 249		250 i więcej	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013
Ropczyce – miasto	1187	1504	1107	1426	66	58	11	18	3	2
Ropczyce – obszar wiejski	479	602	454	582	22	17	2	2	1	1
m. Dębica	3793	4184	3559	3941	177	185	48	47	9	11
gm. Dębica	974	1507	904	1445	56	47	12	13	2	2
gm. Żyraków	532	808	482	754	48	51	2	3	0	0
D-ROF	6965	8605	6506	8148	369	358	75	83	15	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Z analizy powyższych danych widać, że w gminach wiejskich Dębica i Żyraków liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą jest prawie trzykrotnie wyższa od liczby przedsiębiorstw. Odwrotna sytuacja występuje w gminie miejsko-wiejskiej Ropczyce, gdzie liczba podmiotów gospodarczych jest wyższa od liczby gospodarstw rolnych o 20% oraz w mieście Dębica, w którym omawiany stosunek kształtuje się jak 6,5 do 1.

Tabela 11. Pracujący w poszczególnych JST należących do D-ROF (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie).

Jednostka terytorialna	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
m. Dębica	17259	17106	17718	17590	18203	17660	18157	18054	17972	17584
gm. Dębica	3123	3448	3553	4511	4387	4072	4245	4433	4424	4351
gm. Ropczyce	4595	4523	4514	5081	5241	4982	5104	5034	5112	5426
gm. Żyraków	1049	1044	1017	1140	1211	1226	1240	1379	1344	1259
D-ROF	26026	26121	26802	28322	29042	27940	28746	28900	28852	28620

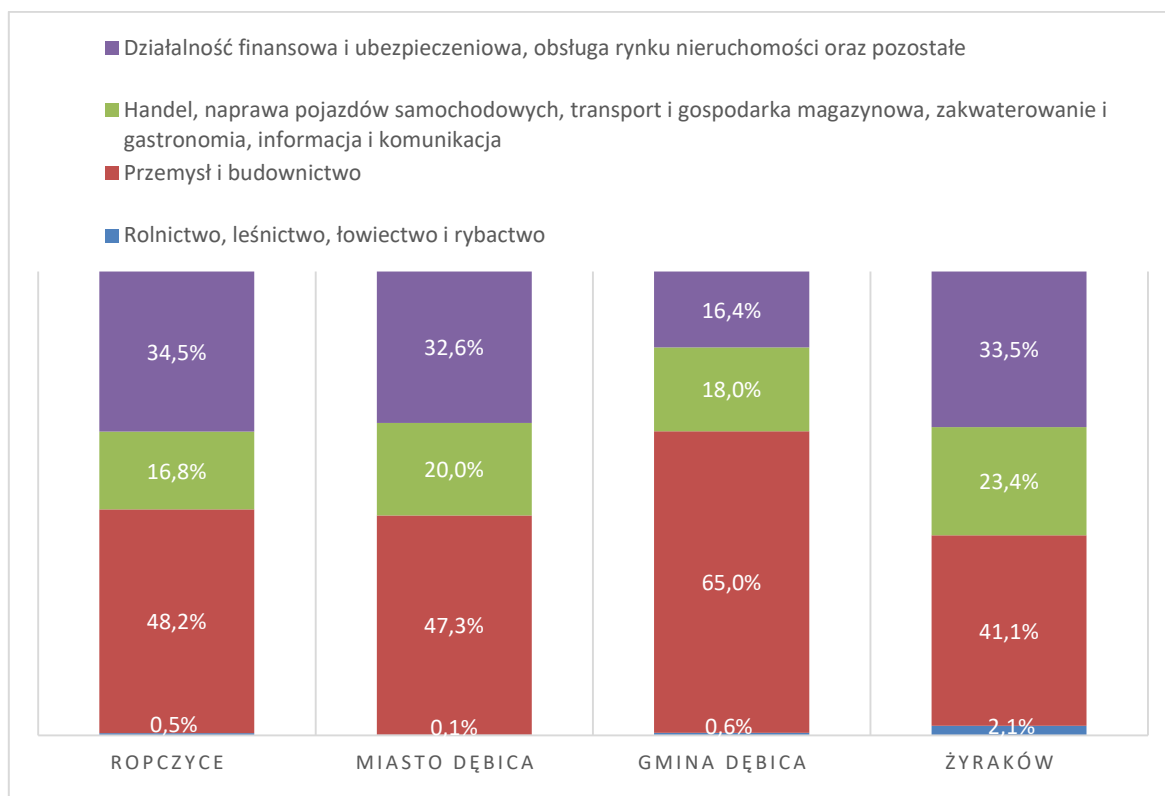
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wśród pracujących w małych, średnich i dużych przedsiębiorstwach D-ROF połowa zatrudnionych jest w sekcji przemysł i budownictwo. Co piąta osoba pracuje w działalności związanej z handlem, naprawą pojazdów samochodowych, transportem, gospodarką magazynową, zakwaterowaniem i gastronomią, informacją i komunikacją, a co trzecia – w sektorze finanse i ubezpieczenia, obsługa rynku nieruchomości oraz pozostałe.

¹⁷ Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

Wykres 3. Udział pracujących¹⁸ w poszczególnych sektorach w 2013 r. w poszczególnych gminach D-ROF.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ogólny poziom przedsiębiorczości na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jest niski (76 podmiotów w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców, podczas gdy w skali ogólnopolskiej 106) i waha się od 59 w gm. Żyraków do 89,3 w m. Dębica. Interesująco na tym tle kształtuje się struktura podmiotów gospodarczych w układzie sekcji PKD, w zestawieniu z danymi dla województwa podkarpackiego i całej Polski.

¹⁸ Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

Tabela 12. Podmioty gospodarcze według sektorów (dane na koniec 2013 r.).

Sekcja	Miasto Dębica	Gmina Dębica	Gmina Ropczyce	Gmina Żyraków	D-ROF	Woj. podkarpackie	Polska
A	0,8%	2,5%	1,2%	2,4%	1,3%	2,1%	2,2%
B	0,1%	0,4%	0,1%	1,2%	0,2%	0,2%	0,1%
C	9,2%	14,1%	9,9%	13,5%	10,6%	9,7%	9,0%
D	0,2%	0,1%	0,2%	0,9%	0,2%	0,1%	0,2%
E	0,3%	0,6%	0,1%	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%
F	9,7%	16,7%	14,8%	11,1%	12,3%	12,5%	11,7%
G	28,3%	22,4%	28,5%	24,5%	26,9%	27,6%	26,4%
H	7,6%	9,7%	11,0%	13,4%	9,4%	6,6%	6,2%
I	2,3%	1,7%	1,9%	1,6%	2,0%	2,8%	3,1%
J	2,4%	1,8%	1,6%	1,5%	2,0%	2,2%	2,9%
K	2,2%	2,3%	1,7%	1,1%	2,0%	2,7%	3,2%
L	4,1%	0,8%	2,2%	0,9%	2,8%	2,6%	5,4%
M	10,3%	7,0%	6,7%	7,3%	8,6%	7,9%	9,1%
N	2,5%	2,5%	1,9%	1,6%	2,3%	2,2%	2,7%
O	0,5%	0,9%	1,2%	1,9%	0,8%	1,2%	0,7%
P	4,3%	4,8%	5,6%	5,7%	4,8%	4,3%	3,5%
Q	5,8%	3,5%	3,5%	2,1%	4,5%	5,6%	5,2%
R	2,3%	2,4%	2,2%	2,6%	2,3%	2,2%	1,8%
S i T	7,3%	5,8%	5,8%	6,4%	6,6%	7,1%	6,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Oznaczenia w tabeli:

Sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo;

Sekcja B – górnictwo i wydobywanie;

Sekcja C – przetwórstwo przemysłowe;

Sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych;

Sekcja E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją;

Sekcja F – budownictwo;

Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle;

Sekcja H – transport i gospodarka magazynowa;

Sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi;

Sekcja J – informacja i komunikacja;

Sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa;

Sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości;

Sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna;

Sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca;

Sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne;

Sekcja P – edukacja;

Sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna;

Sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją;

Sekcje S i T – pozostałe.

Na terenie analizowanego obszaru funkcjonalnego niewiele jest firm w sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), co jest uwarunkowane specyfiką tego sektora – większość gospodarstw

rolnych nie stanowi podmiotów gospodarczych, większych producentów rolnych jest niewielu. Podobnie jak w skali ogólnopolskiej i regionalnej – dominują podmioty z sekcji G (handel). Zbliżony do ogólnowojewódzkiego, a nieco większy niż w Polsce jest udział podmiotów z sekcji F (budownictwo). Przedsiębiorstw z sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) jest wyraźnie więcej, niż na obszarach porównywanych, a zdecydowanie więcej – firm z sekcji H (transport i gospodarka magazynowa).

W Dębicy zaznacza się znacznie większa grupa podmiotów reprezentujących sekcję M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna). W pozostałych gminach, jak i w odniesieniu do całego obszaru funkcjonalnego specjalizacja taka nie jest jednak widoczna.

Tabela ukazuje w ten sposób pewną specyfikę całego obszaru, a także poszczególnych gmin.

2.2.3. Dojazdy do pracy

Ostatnie dane Głównego Urzędu Statystycznego na temat dojazdów do pracy¹⁹ zostały opracowane na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. Z danych wynika, że miasto Dębica znajduje się na szóstym miejscu w województwie podkarpackim pod względem liczby przyjeżdżających do pracy – 7814 osób oraz na piątym miejscu w województwie pod względem liczby osób wyjeżdżających do pracy – 2978 osób. Natomiast gmina wiejska Dębica uplasowała się na 7 miejscu z liczbą 2807 osób wyjeżdżających do pracy. Na podstawie tych wartości można obliczyć współczynnik przyciągania, który dla miasta Dębica kształtuje się na poziomie 2,62, co oznacza, że na jedną osobę wyjeżdżającą do pracy przypadały prawie 3 osoby przyjeżdżające do pracy.

W poniższych tabelach przedstawiono korelację miejsca zamieszkania z miejscem pracy na poziomie gmin D-ROF i wybranych gmin z największą liczbą dojeżdżających do pracy na tym obszarze.

Tabela 13. Dojeżdżający do pracy z gmin D-ROF (w 2011 r.) do przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób.

Wyszczególnienie		gmina pracy									
		gmina Dębica	miasto Dębica	Ropczyce – miasto	Ropczyce – obszar wiejski	Żyraków	Rzeszów	Mielec	Warszawa	Kraków	Sędziszów Małopolski – miasto
gmina zamieszkania	gmina Dębica	–	1938	37	20	84	229	131	54	71	–
	miasto Dębica	900	-	66	28	232	331	72	204	169	19
	Ropczyce – miasto	40	217	–	98	11	355	20	36	31	277
	Ropczyce – obszar wiejski	65	365	501	-	14	-	-	16	15	148
	Żyraków	185	1123	–	–	–	119	53	29	24	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Dojazdy do pracy w Polsce – wyniki NSP 2011”.

¹⁹ Dojeżdżający do pracy to pracownicy najemni (zatrudnieni), których miejsce pracy znajduje się poza granicami administracyjnymi ich gminy zamieszkania. Udostępnione wyniki badania uwzględniają wyłącznie przepływy powyżej 9 osób.

Dane te pokazują, że poza Dębicą, która jest miejscem pracy dla wielu mieszkańców powiatu dębickiego i ropczycko-sędziszowskiego, duża część mieszkańców D-ROF dojeżdża do pracy do dużych miast: Rzeszowa (ok. 50 km), Krakowa (ok. 120 km), a także Warszawy (ok. 300 km). W przypadku osób pracujących kilkaset kilometrów od miejsca zamieszkania, najczęściej w ciągu tygodnia pozostają w miejscu pracy, np. w Warszawie, a na weekendy wracają do domu.

Tabela 14. Przyjeżdżający do pracy do gmin D-ROF (w 2011 r.) do przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób.

Wyszczególnienie		gmina pracy				
		gmina Dębica	miasto Dębica	Ropczyce - miasto	Ropczyce - obszar wiejski	Żyraków
gmina zamieszkania	Brzostek – miasto	–	100	–	–	–
	Brzostek – obszar wiejski	62	496	–	–	–
	Czarna	75	691	–	–	86
	Jodłowa	19	244	–	–	–
	Pilzno – miasto	24	231	–	–	–
	Pilzno – obszar wiejski	62	623	–	–	15
	Rzeszów	23	93	93	–	–
	Iwierzycze	–	16	137	11	–
	Ostrów	135	149	260	43	–
	Sędziszów Małopolski – miasto	–	32	159	–	–
	Sędziszów Małopolski – obszar wiejski	14	63	367	35	–
	Wielopole Skrzyńskie	–	95	237	40	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Dojazdy do pracy w Polsce – wyniki NSP 2011”.

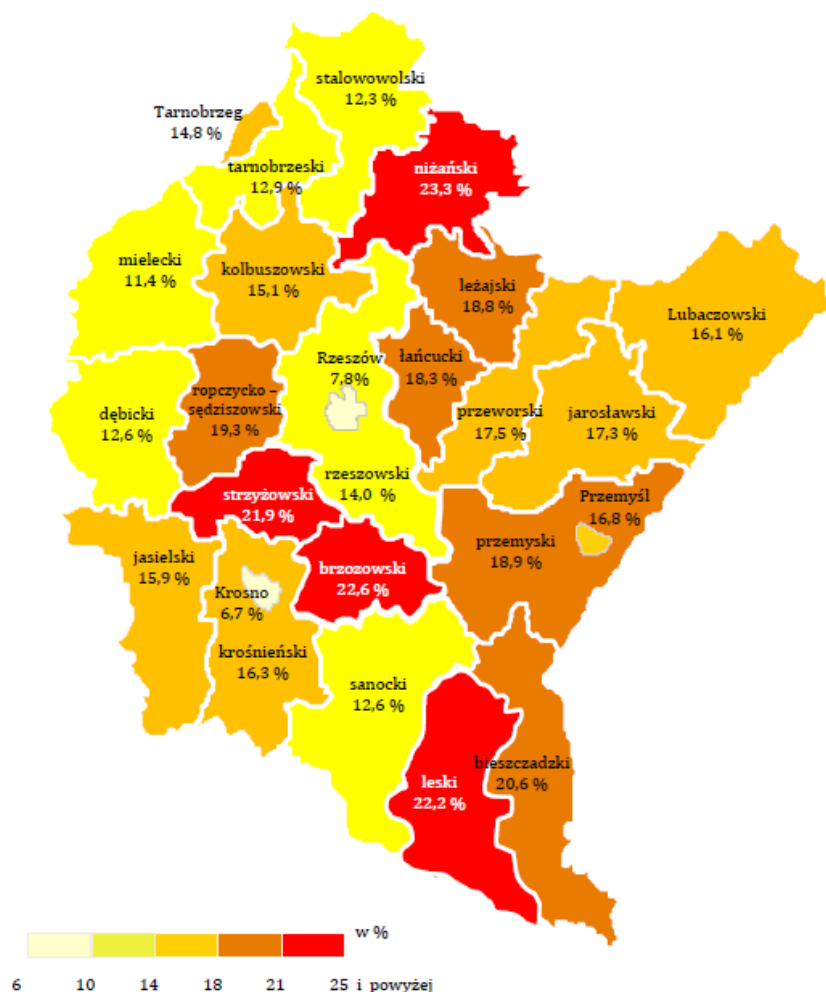
2.2.4. Bezrobocie, obciążenie ekonomiczne

Jednym z ważnych elementów opisujących sferę społeczno-gospodarczą danego obszaru jest stan bezrobocia. Utrzymujące się trudności gospodarcze kraju nie tylko ograniczały możliwości tworzenia nowych miejsc pracy, ale także utrzymanie już istniejących. Te negatywne tendencje mają niekorzystny wpływ na rynek pracy w D-ROF. Jest on ściśle związany z sytuacją społeczno-gospodarczą województwa podkarpackiego.

Publikowane zestawienia statystyczne odnośnie stopy bezrobocia dostępne są na poziomie powiatu. Powiat dębicki charakteryzuje się jednym z najmniejszych wskaźników stopy bezrobocia wśród powiatów województwa podkarpackiego (na koniec 2014 r. zajął piąte miejsce – licząc od najmniejszej wartości). Odwrotna sytuacja występuje w powiecie ropczycko-sędziszowskim, który plasuje się na 6 pozycji wśród powiatów województwa podkarpackiego, licząc od najwyższej stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia w województwie podkarpackim wyniosła 14,8%, a w Polsce 11,5%.

Rycina 29. Stopa bezrobocia rejestrowanego w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego według stanu na koniec grudnia 2014 roku.

Źródło: <http://www.wup-rzeszow.pl/>

Niska stopa bezrobocia odnotowana w powiecie dębickim i w sąsiadującym z nim powiecie mieleckim, świadczy o dobrej sytuacji gospodarczej na tych terenach. W powiecie mieleckim działa Specjalna Strefa Ekonomiczna, która od 2001 roku posiada swoją podstrefę Obszar Przemysłowy Dębica w powiecie dębickim. Funkcjonowanie strefy ekonomicznej na terenie powiatu dębickiego sprzyja lokalizowaniu się na tym obszarze kolejnych nowych inwestycji. Więcej informacji na ten temat zawarto w rozdziale „Polityka inwestycyjna”.

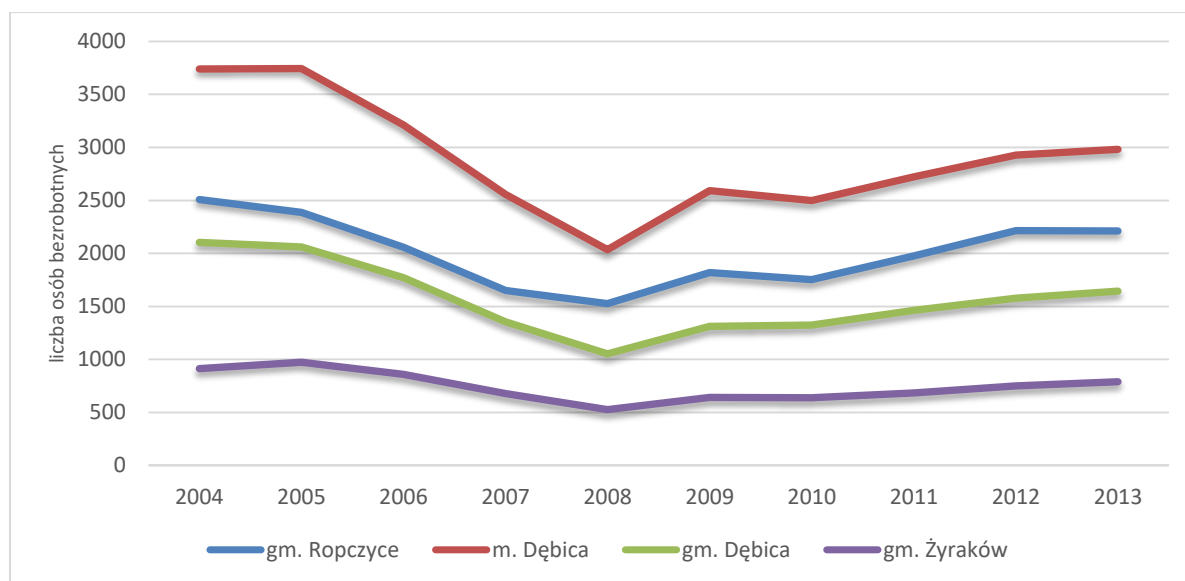
Mogłoby się wydawać, że otwarcie podstrefy w Dębicy powinno przynieść efekty podobne jak w Mielcu, gdzie w związku z rozwojem SSE miał miejsce systematyczny spadek stopy bezrobocia oraz rosnąca liczba miejsc pracy. W Dębicy sytuacja ukształtowała się jednak inaczej. Powstanie podstrefy na terenie powiatu nie miało znaczącego wpływu na zakłady już funkcjonujące, a nowych inwestycji

pojawiło się stosunkowo niewiele. Dodatkowo problemy zaczęły dotyczyć niektóre zakłady przemysłowe, w efekcie których doszło do zwolnień grupowych. W latach 2005-2006 redukcję zatrudnienia przeprowadziły takie przedsiębiorstwa, jak Chłodnie Igłopol, Zakłady Mięsne oraz firma Goodyear, która przejęła Zakłady Oponiarskie. Zwolnienia z zakładów pracy nie wpłynęły jednak znacząco na pogorszenie się sytuacji na powiatowym rynku pracy, a liczba zarejestrowanych bezrobotnych wbrew oczekiwaniom zamiast rosnąć cały czas spadała²⁰. Z kolei wysoka stopa bezrobocia w powiecie ropczycko-sędziszowskim ma związek ze strukturą zatrudnienia jaka występuje na tym terenie – najwięcej osób znajduje zatrudnienie w sektorze rolnictwa.

Według danych statystycznych na koniec grudnia 2013 r. w D-ROF było zarejestrowanych 7624 osób bezrobotnych. Zmiany liczby bezrobotnych w ostatniej dekadzie w poszczególnych gminach przedstawiono na poniższym wykresie. Zmniejszające się w D-ROF bezrobocie (choć od roku 2009 zaobserwowano wzrost bezrobocia spowodowany kryzysem gospodarczym) wciąż stanowi istotny problem, dotykający dużej części społeczeństwa.

Wykres 4. Liczba osób bezrobotnych w gminach D-ROF.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Aby dopełnić obrazu sytuacji, na lokalnym rynku pracy można wykorzystać wskaźnik liczby bezrobotnych w odniesieniu do liczby osób w wieku produkcyjnym. Najwyższa wartość tego wskaźnika występuje w Ropczycach (12,7%) oraz w gminie Dębica (10,3%). Średnia wartość współczynnika dla D-ROF kształtuje się na poziomie 10,5%.

²⁰ Raport „Sytuacja instytucji rynku pracy powiatu dębickiego w kontekście uwarunkowań społeczno-gospodarczych” opracowany przez Centrum Doradztwa Strategicznego SC w ramach projektu pn. „Podkarpacki Portal Pracy”, który współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (<http://www.praca-podkarpackie.pl/>)

Tabela 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci²¹ [%].

Jednostka terytorialna	W %									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
gm. Ropczyce	15,6	14,7	12,6	10,0	9,1	10,7	10,1	11,4	12,8	12,7
m. Dębica	12,2	12,1	10,3	8,2	6,5	8,3	7,9	8,6	9,4	9,7
gm. Dębica	14,6	14,1	12,0	9,1	7,0	8,6	8,5	9,3	9,9	10,3
gm. Żyraków	11,7	12,2	10,6	8,2	6,2	7,5	7,5	7,9	8,7	9,1
woj. podkarpackie	13,2	12,6	11,1	9,6	8,7	10,6	10,5	10,7	11,3	11,4
Polska	12,4	11,4	9,4	7,1	6,0	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Dane na temat struktury wieku, poziomu wykształcenia, czasu pozostawania bez pracy oraz sytuacji społecznej osób bezrobotnych dostępne są tylko do poziomu powiatu. W poniższej tabeli zaprezentowano udział procentowy bezrobotnych w poszczególnych kategoriach.

Tabela 16. Bezrobotni zarejestrowani będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w 2013 r.[%].

Wyszczególnienie	W wieku		Długotrwale bezrobotni ²²	Bez kwalifikacji zawodowych	Samotnie wychowujący co najmniej 1 dziecko w wieku do 18 roku życia	Niepełno sprawni
	24 lata i mniej	50 lat i więcej				
woj. podkarpackie	21,2%	19,1%	42,8%	25,4%	5,4%	4,2%
pow. ropczycko-sędziszowski	24,9%	14,5%	43,5%	28,7%	2,8%	3,5%
pow. dębicki	25,3%	16,8%	39,7%	24,4%	4,7%	5,6%

Źródło: publikacja Urzędu Statystycznego w Rzeszowie „Województwo podkarpackie – podregiony, powiaty, gminy”, Rzeszów 2014 r.

Analiza powyższych danych wskazuje, że największą grupę wśród zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby młode. W obu powiatach co trzeci bezrobotny jest w wieku 25-34 lat, a co piąty ma 24 lata i mniej. Około 40% bezrobotnych posiada wykształcenie średnie, 30% zasadnicze zawodowe, a prawie co dziesiąty bezrobotny legitymuje się wykształceniem wyższym. Z punktu widzenia władz lokalnych te grupy są kluczowe dla polityki rynku pracy. Analizowane powiaty, jak i województwo podkarpackie charakteryzuje wysoki udział długotrwale bezrobotnych, wyższy od średniej krajowej, która na koniec 2013 r. wynosiła 38,3%.

²¹ Wskaźniki odnoszące się do liczby i struktury ludności (płeć, grupy wieku) od 2010 roku zostały przeliczone zgodnie z bilansem przygotowanym w oparciu o wyniki NSP 2011.

²² Pozostający w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego.

W strukturze wykształcenia mieszkańców powiatów dębickiego i ropczycko-sędziszowskiego²³ (wg danych NSP z 2011 r.) daje się zauważyć nieco niższy odsetek osób z wykształceniem wyższym na rzecz osób z przygotowaniem średnim technicznym, a w powiecie dębickim także ze średnim ogólnokształcącym (zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich). Taka struktura, szczególnie znaczny odsetek osób z zawodami technicznymi, stanowi atut w strukturze gospodarki D-ROF oraz wskazywanych na poziomie regionalnym specjalizacji i kierunków rozwoju gospodarczego²⁴.

Aktywna polityka w zakresie kształtowania rynku pracy zaczyna się już na polu edukacji ponadgimnazjalnej. W gestii samorządów leży rozpoznawanie potrzeb i trendów na rynku pracy i odpowiednie kształtowanie oferty edukacyjnej.

W ostatnich latach coraz większy odsetek młodzieży wybiera szkoły o profilu zawodowym – technika i zasadnicze szkoły zawodowe. W 2012 r. w powiecie dębickim technika wybrało 49% absolwentów gimnazjów, licea ogólnokształcące 37%, a zasadnicze szkoły zawodowe 12% uczniów²⁵. W związku ze specyfiką (w tym tradycjami gospodarczymi obszaru) oraz perspektywicznymi kierunkami rozwoju gospodarki należy uznać to za zjawisko korzystne.

W związku z powyższym jako dobre praktyki wskazać należy działania na wzór realizowanego w szkołach ponadgimnazjalnych na tym terenie w okresie od 1 sierpnia 2012 r. do 31 października 2014 r., współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, programu „Podkarpacie stawia na zawodowców.” Program miał na celu podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego.

Cenne jest także powiązanie szkół z przedsiębiorstwami i uczelniami przez patronaty, umożliwiające rozwój wiedzy, czy zdobycie kwalifikacji zawodowych odpowiadających wymogom czasu, jednocześnie kontynuujące dorobek wcześniejszy. Przykładem może być Zespół Szkół nr 2 im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Dębicy, początkowo (od 1950 r.) zasadnicza szkoła zawodowa kształcąca na potrzeby Zakładów Przemysłu Gumowego (obecnie Firma Oponiarska Dębica SA), poszerzona później o technikum chemiczne, następnie elektryczne, elektroniczne, a od 2006 r. informatyczne. Szkoła jest objęta patronatem Firmy Oponiarskiej i Politechniki Rzeszowskiej, realizuje między innymi program „Kariera inżyniera”.

²³ według Banku Danych Lokalnych GUS – dane Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r.

²⁴ Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) PROJEKT, Rzeszów 2013

²⁵ Strategia rozwoju powiatu dębickiego na lata 2014-2020, str. 27.

2.2.5. Zawody deficytowe i nadwyżkowe

Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie dwa razy do roku publikuje raport pt. „Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych”. W raporcie datowanym na pierwsze półrocze 2014 roku wyszczególniono grupy zawodowe deficytowe, nadwyżkowe oraz zrównoważone.

Tabela 17. Grupy zawodów deficytowych, zrównoważonych i nadwyżkowych.

Grupy zawodów deficytowych:
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni
Pozostali pracownicy obsługi biura
Pracownicy pomocniczy przygotowujący posiłki
Pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni
Grupy zawodów zrównoważonych:
Pracownicy usług osobistych
Pracownicy obsługi klienta
Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych
Kierownicy do spraw produkcji i usług
Sprzedawcy i pokrewni
Grupy zawodów nadwyżkowych:
Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych
Rolnicy produkcji towarowej
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni
Technicy informatycy
Specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni
Specjaliści nauczania i wychowania
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni
Średni personel do spraw zdrowia
Leśnicy i rybacy
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni

Źródło: „Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie podkarpackim w I półroczu 2014 roku”, Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie.

Według danych powiatowych urzędów pracy w Dębicy i Ropczycach najczęstszymi wymogami stawianymi kandydatom na zgłaszane oferty pracy przez pracodawców było posiadanie takich uprawnień, jak:

- prawo jazdy kat. B,C, C+E,
- uprawnienia na koparkę, koparko-ładowarkę,
- kurs na przewóz rzeczy,
- uprawnienia spawacza MIG, MAG, TIG,
- uprawnienia SEP do 1 kV,
- uprawnienia na wózki widłowe,
- umiejętności obsługi komputera,
- umiejętności obsługi programów MS Office, AutoCad,
- znajomości języków obcych (angielski, niemiecki, rosyjski, ukraiński).

D-ROF ma charakter rolniczo-przemysłowy, w ośrodkach miejskich dominującą rolę pełni przemysł, z kolei na terenach wiejskich duże znaczenie posiada rolnictwo. W przypadku rolnictwa jednak jego rola na przestrzeni ostatnich lat stopniowo maleje. Rolnictwo nie generuje ofert pracy i znaczącego poziomu zatrudnienia, ponieważ produkcja w większości gospodarstw ukierunkowana jest wyłącznie na własny użytek. Ponadto przetwórstwo rolno-spożywcze charakteryzuje sezonowość, rozdrobnienie agrarne, niska towarowość, brak specjalizacji. W sektorze przemysłowym największym potencjałem zatrudnienia dysponuje branża lotnicza – wiodąca branża województwa podkarpackiego, inteligentna specjalizacja regionalna, a także informatyka i telekomunikacja – specjalizacja wspomagająca.

Sytuacja gospodarcza D-ROF jest w dużym stopniu determinowana ogólnokrajową koniunkturą. Jej punktami zwrotnymi są natomiast momenty powstawania nowych firm o dużym potencjale zatrudnienia, np. UTC CCS Manufacturing Polska Sp. z o.o. w Ropczycach (producent zabezpieczeń przeciwpożarowych). Większość bezrobotnych stanowią kobiety, natomiast mężczyźni są zatrudniani przeważnie w budownictwie, przemyśle metalowym i obróbkowym. Dębica znana jest jako zagłębie transportowe, działają tu duże firmy transportowe, co sprawia że na lokalnym rynku pracy poszukiwani są kierowcy. Duży potencjał rozwojowy jest związany z powstaniem na terenie D-ROF podstrefy mieleckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO – PARK, jak również rozwojem tzw. Doliny Lotniczej (klaster Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego).

Pośród zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy osób bezrobotnych dominują osoby z niskimi kwalifikacjami i wysoką motywacją do podjęcia pracy. Wiąże się to z dużym udziałem osób młodych w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców D-ROF. W wyniku zmian wprowadzonych

reformą szkolnictwa, młodzież coraz częściej kształci się na kierunkach typowo humanistycznych, co pociąga za sobą trudności w naborze do szkół zawodowych. Efekty tego zjawiska są obecnie odczuwalne na rynku pracy. Z jednej strony brakuje pracowników wyższego szczebla o wykształceniu technicznym: w budownictwie, geodetów, technologów czy inżynierów w przemyśle maszynowym i metalowym. Z drugiej strony odczuwalne są również braki na stanowiskach robotniczych wśród fachowców w zawodach budowlanych z doświadczeniem zawodowym, spawaczy, operatorów obrabiarek sterowanych numerycznie czy kierowców z kategorią C + E.

2.2.6. Formy aktywizacji osób bezrobotnych, aktywne poszukiwanie pracy, instrumenty przeciwdziałania bezrobociu

Do najważniejszych instytucji rynku pracy na terenie D-ROF należą:

- Powiatowe Urzędy Pracy w Ropczycach i Dębicy;
- Centrum Kształcenia Praktycznego w Ropczycach (CKP);
- Stowarzyszenie Dębicki Klub Biznesu;
- Fundacja EDUCARE et SERVIRE – Dębica;
- Firma szkoleniowo-doradcza „Agara” w Dębicy;
- Centrum Kształcenia Praktycznego w Dębicy;
- Ochotniczy Hufiec Pracy w Dębicy;
- Stowarzyszenie Wspierania Informacji Społecznej i Rozwoju „Dedal”.

Wyżej wymienione instytucje prowadzą aktywną politykę rynku pracy, która obejmuje usługi i instrumenty rynku pracy skierowane do osób bezrobotnych. Są to staże, szkolenia, refundacje dla pracodawcy z Funduszu Pracy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, przyznanie bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej, prace interwencyjne, roboty publiczne.

Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie w ramach sieci EURES²⁶ przekazuje do powiatowych urzędów pracy informacje o dostępnych ofertach pracy w państwach Unii Europejskiej oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Oferty pracy obejmują szeroki zakres specjalności i zawierają możliwości pracy stałej i sezonowej.

Nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 niesie nowe możliwości również w kwestii aktywizacji osób bezrobotnych, promocji zatrudnienia m.in. w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Na realizację PO zostaną przeznaczone 4,4 mld euro z

²⁶ System EURES to międzynarodowa sieć pośrednictwa pracy podejmowanego przez kraje Unii Europejskiej w celu ułatwienia mieszkańcom Europejskiego Obszaru Gospodarczego podejmowania pracy poza krajem zamieszkania oraz wspomagania pracodawców w poszukiwaniu pracowników z terenu całego obszaru.

Europejskiego Funduszu Społecznego oraz 252,4 mln euro ze specjalnej linii budżetowej „Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych”. W skład PO WER wchodzi sześć osi priorytetowych, w ramach których wsparcie będzie kierowane przede wszystkim dla:

- osób młodych pozostających bez pracy,
- rozwoju polityk publicznych realizujących zadania dla rynku pracy, gospodarki i edukacji,
- uczelni wyższych, wyodrębniona pula środków na działania wpisujące się w regionalne inteligentne specjalizacje,
- innowacji społecznych w obszarach m.in. zatrudnienia, integracji społecznej, kształcenia przez całe życie, zdrowia oraz modernizacji funkcjonowania administracji publicznej,
- podmiotów wykonujących działalność leczniczą (publicznych i prywatnych), udzielających świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

2.2.7. Konkluzje

Ludność D-ROF jest relatywnie młoda i na tle innych obszarów Polski charakteryzuje się korzystnymi wskaźnikami ruchu naturalnego, aczkolwiek zauważa się procesy starzenia.

Natomiast ubytki migracyjne związane są z sytuacją gospodarczą – ludzie w trudnej sytuacji opuszczają swoje miejsce zamieszkania w celu znalezienia lepszej lub jakiegokolwiek pracy. Proces ten dotyczy wszystkich gmin. Inni – lepiej sytuowani – wyprowadzają się do nowych domów, najczęściej na terenach nominalnie wiejskich, czym powodują odpływ z miast na wieś, lecz najczęściej wewnątrz obszaru funkcjonalnego.

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny to obszar o tradycyjnie wielogłęziowej strukturze gospodarki. Oprócz konwencjonalnego, niskotowarowego rolnictwa, wykształciły się w XX w. tradycje przemysłowe, które wciąż mają duże szanse rozwoju; związane z dobrym skomunikowaniem obszaru i dużymi zasobami wykwalifikowanych pracowników.

Obszar ten był przez dziesięciolecia areną lokalizacji dużych zakładów państwowych, oferujących bezpieczne zatrudnienie oraz otoczenie socjalne. Znaczna część mieszkańców, poza pracą w przemyśle, pracowała równocześnie w tradycyjnym rolnictwie. Inni, posiadając gospodarstwa, imali się dorywczych, sezonowych prac poza obszarem. W związku z tym D-ROF nie charakteryzuje się wysokimi wskaźnikami przedsiębiorczości, mierzonymi liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców.

Problemem jest też koncentracja miejsc pracy w miastach, szczególnie w Dębicy, przy ich niedoborze na terenach wiejskich, szczególnie w gminie Żyraków, co wymusza dojazdy do pracy na masową

skale, w dużej mierze transportem indywidualnym, co powoduje zatłoczenie i niszczenie nieprzystosowanych do dużego ruchu dróg, zwłaszcza lokalnych – gminnych i powiatowych.

Bezrobocie jest istotnym problemem D-ROF. Aby temu zjawisku przeciwdziałać i niwelować niekorzystne skutki, podejmowane są liczne programy. Równie ważne jest kształtowanie odpowiednich kadr już na etapie nauki w szkołach, ku czemu istnieją dobre tradycje.

2.2.8. Rekomendacje

W celu zwiększenia specjalizacji zawodowej osób bezrobotnych oraz ich aktywizacji na rynku pracy konieczne są kursy doszkalające oraz pozwalające przekwalifikować bezrobotnych, tak aby mogli podjąć pracę w innych sektorach rynku. Nowa perspektywa finansowania Unii Europejskiej daje szerokie możliwości dofinansowania projektów aktywizujących, szczególnie dla osób młodych.

Równie ważna jest polityka wobec młodych przedsiębiorców oraz osób bezrobotnych zakładających działalność gospodarczą. Wsparcie merytoryczne oraz organizacyjne np. w postaci inkubatorów przedsiębiorczości czy przestrzeni co-workingowych może mieć bezpośrednie przełożenie na wzrost liczby oraz utrzymanie nowych przedsiębiorstw na rynku.

Problemem do rozważenia w przypadku niewielkich i średnich ośrodków, jakie współtworzą D-ROF, jest niewystarczająca liczba miejsc pracy dla osób ze specjalistycznymi kwalifikacjami (informatyków, specjalistów z zakresu B+R). Władze lokalne winny rozważyć dylemat: czy skłaniać miejscowe lub nowe podmioty do lokalizowania działalności wymagającej bardzo wysokich kwalifikacji (i najczęściej zapewniających wysoką wartość dodaną – wpływy z podatków), czy też działać na rzecz takiego skomunikowania tutejszych miejscowości z innymi ośrodkami, by można było pracować nie tylko w Rzeszowie, mieszkając na miejscu, lecz dojeżdżać do Krakowa czy Mielca, ciesząc się jednocześnie walorami (i niższymi kosztami) życia w mniejszych miejscowościach.

2.3. Polityka inwestycyjna

2.3.1. Tereny/oferty inwestycyjne

Jednym z najważniejszych czynników świadczących o atrakcyjności danego regionu, czy obszaru jest zainteresowanie inwestorów, zwłaszcza zewnętrznych. Determinuje to konieczność tworzenia miejsc atrakcyjnych inwestycyjnie, wraz z infrastrukturą towarzyszącą, m.in. Instytucjami Otoczenie Biznesu.

Na poziom konkurencyjności w przyciąganiu potencjalnych inwestorów ma wpływ polityka przestrzenna jednostek samorządu terytorialnego regulowana przepisami Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*. Wszystkie gminy D-ROF posiadają

studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, przy czym część z nich sporządzona została jeszcze w oparciu o przepisy poprzedniej ustawy, a niektóre z dokumentów są obecnie aktualizowane w trybie przepisów z 2003 r.

Głównym ośrodkiem ciężenia dla gmin Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego pozostaje miasto Dębica, a główną osią rozwoju inwestycyjnego stała się autostrada A4.

W gminie Żyraków tereny najbardziej atrakcyjne dla inwestorów występują w południowej i wschodniej części gminy. Przede wszystkim z uwagi na przebieg i krzyżowanie się głównych tras komunikacyjnych i bliskość przepraw mostowych przez Wisłokę. Zgodnie ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żyraków główną osią rozwoju inwestycyjnego jest autostrada A4 z węzłem zlokalizowanym w Żyrakowie, a zwłaszcza tereny do niej przyległe, stykowe, częściowo już uzbrojone. Tereny przeznaczone do zorganizowanej działalności inwestycyjnej zostały wskazane:

- w pobliżu węzła autostrady A4 w Żyrakowie, Górze Motycznej, Zawierzbiu, Straszęcinie z możliwością obsługi poprzez drogi powiatowe i gminne,
- w sąsiedztwie już funkcjonujących terenów produkcyjno-magazynowych w Straszęcinie i Bobrowej,
- w pobliżu centrum usługowego w Żyrakowie na styku autostradą,
- w pobliżu kopali gazu w Korzeniowie.

Największym obszarem, jaki posiada Gmina Żyraków, który przeznacza się pod działalność gospodarczą i inwestycyjną są tzw. „Buce”, położone we wschodniej części miejscowości Straszęcin przyległej do kompleksu leśnego. Są to tereny częściowo uzbrojone o powierzchni około 41 ha. Położenie przedmiotowego obszaru, jego dotychczasowe użytkowanie (odłogowane pastwiska, w większości grunty klasy IV i V), możliwość powiązania komunikacyjnego z układem zewnętrznym (bliska odległość od autostrady A4) i korzystna lokalizacja w stosunku do zabudowy mieszkaniowej powodują, że teren jest bardzo korzystny pod takie jego przeznaczenie. Powyższy teren posiada obowiązujący Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego. W gminie Ropczyce tereny inwestycyjne zlokalizowane są głównie w północnej części gminy, wzdłuż drogi krajowej nr 4 oraz w pobliżu drogi wojewódzkiej nr 986. Zgodnie ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Ropczyce tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowe, a także przeznaczone pod budowę obiektów usług publicznych i komercyjnych znajdują się w północno-wschodniej części gminy przy granicy z Sędziszowem Małopolskim. Południowa część gminy to głównie lasy chronione i grunty orne.

W gminie Dębica największe tereny przeznaczone do zorganizowanej działalności inwestycyjnej i tereny działalności gospodarczej znajdują się w środkowej i północnej części gminy. Są to tereny przy drodze krajowej nr 94, linii kolejowej Dębica – Rzeszów oraz autostradzie A4. Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego gminy Dębica są to tereny przeznaczone pod zabudowę produkcyjną, składy, magazyny, zależnie od potrzeb inwestorów. Ponadto tereny zabudowy przemysłowej są zlokalizowane w miejscowości Pustków. W ofercie inwestycyjnej Gminy Dębica znajdują się wyznaczone i uzbrojone tereny:

- Latoszyn-Łazienki (reaktywowanie ośrodka uzdrowiskowego), teren posiada dogodne położenie komunikacyjne – przez wieś przebiega droga nr 4 Kraków – Przemyśl, zaliczana do szlaku międzynarodowego oraz droga powiatowa Latoszyn – Braciejowa, odległość od stacji kolejowej i dworca autobusowego w Dębicy wynosi tylko 4 km, a także walory krajobrazowe i turystyczne, m.in. wzgórza pokryte bukowo-sosnowymi lasami, przepływający przez wieś potok Ostra (prawy dopływ Wisłoki), a także przebiegający tędy szlak rowerowy. Gmina posiada Operat Klimatyczny dotyczący możliwości prowadzenia na tym terenie leczenia uzdrowiskowego.
- Stobierna – teren z istniejącym wyciągiem narciarskim orczykowym, obszar przeznaczony pod dzierżawę lub sprzedaż jest położony w malowniczym, górzystym terenie w miejscowości Stobierna. Gmina Dębica posiada koncepcję zagospodarowania stoku narciarskiego Stobierna 2010, która zakłada możliwość rozbudowy stoku. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się Centrum Edukacji Ekologicznej, park owadów i pajęczaków oraz istnieje zrekonstruowany „Gród Słowiański”, który spełnia funkcję turystyczną, utrzymaną w regionalnym stylu.
- Hotel w Pustkowie-Osiedlu przy Kompleksie Rekreacyjno-Sportowym „OLIMP”, teren przeznaczony pod budowę hotelu w standardzie 3 gwiazdek²⁷, jest własnością Mienia Komunalnego Gminy Dębica. Teren jest w pełni uzbrojony.
- Dom pomocy Społecznej wraz z kliniką w Kochanówce. Kochanówka to miejscowość położona w północno-wschodniej części gminy. Miejscowość charakteryzuje przyjazny mikroklimat, malownicze położenie, południe wsi porośnięte lasami. Kochanówka jest wsią rolniczą, w której zabudowa mieszkaniowa zagrodowa stanowi 69%. Teren posiada wszystkie media.

Teren miasta Dębica jest podzielony na 9 stref wykazujących zauważalną odrębność przestrzenną wyrażającą się charakterem zabudowy i zagospodarowania terenu, dającą się zidentyfikować granicami i problemami wymagającymi rozwiązania. Obszary zabudowane i które mogą być

²⁷ <http://gosir.gminadebica.pl/oferta-wybor-inwestora-celu-budowy-hotelu-kompleksie-rekreacyjno-turystycznym-pustkowie-osiedlu/>

przeznaczone pod zabudowę produkcyjną i usługową znajdują się w północno-wschodniej i zachodniej części miasta Dębica, w sąsiedztwie linii kolejowej oraz autostrady A4. Takim obszarem jest przede wszystkim strefa „Fabryczna” w rejonie ul. Fabrycznej i ul. Kwiatkowskiego oraz ogrodów działkowych nad Wisłoką. W jej obrębie znajdują się tereny zakładów przemysłowych i obiektów infrastruktury technicznej. W strefie „Świętosława”, przy granicy z zabudową wsi Pustynia, znajdują się tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zagrodowej oraz przemysłowej (Polifarb, WUCH), poprzedzielane otwartymi terenami rolnymi. Ponadto zlokalizowane są tutaj obiekty infrastruktury technicznej (miejska oczyszczalnia ścieków i ciepłownia) oraz zakład karny. Polityka przestrzenna miasta zakłada w tej strefie utrzymanie istniejącego zainwestowania, a także przeznaczenie dużych terenów pod nową zabudowę przemysłowo-usługową. Wiąże się to z dobrojeniem terenu i usprawnieniem komunikacji, z dowiązaniem do autostrady.

Skomunikowanie ośrodków administracyjnych i terenów inwestycyjnych D-ROF z węzłami autostrady A4 należy ocenić jako niesatysfakcjonujące.

Węzeł Dębica Zachód, oddany do użytku w październiku 2014 r., znajduje się na terenie gm. Żyraków. Zapewnia połączenie autostrady A4 z Dębicą poprzez drogę powiatową nr 1180 R. Droga ta nie jest przystosowana do przenoszenia wzmożonego ruchu, zwłaszcza samochodów ciężarowych. Potrzebne jest dobudowanie łącznika pomiędzy węzłem a drogą krajową nr 4(94). Planowane jest zbudowanie połączenia węzła z drogą powiatową 1290R, co zakłada modernizację na odcinku do ronda na skrzyżowaniu ulic Jana Pawła II i 1 Maja²⁸. Węzeł znajduje się niespełna 3 km od centrum Dębicy i zaledwie 1,6 km od Żyrakowa.

Węzeł Dębica Wschód, oddany do ruchu w 2013 r., znajduje się na terenie miejscowości Pustynia w gm. Dębica, w odległości 5 km od centrum miasta (odległość drogowa 7,2 km). Zapewnia połączenie z autostradą poprzez drogę powiatową nr 1288R, łączącą się z drogą krajową nr 4(94) i drogą wojewódzką nr 985. Planuje się modernizację odcinka drogi łączącego węzeł z drogą krajową nr 4 oraz budowę nowego odcinka do drogi wojewódzkiej nr 985. Zarząd województwa przyjął uchwałę w sprawie realizacji Programu Funkcjonalno-Użytkowego dotyczącego rozwiązania dojazdu do węzła (nie rozstrzygnięto analogicznej kwestii w sprawie węzła Dębica Zachód)²⁹.

Dostępność terenów przemysłowych, usługowych i handlowych, w tym znajdujących się w specjalnych strefach ekonomicznych, wyznaczonych w studiach uwarunkowań i kierunków

²⁸ Analiza struktur funkcjonalno-przestrzennych oraz dostępności komunikacyjnej terenów zlokalizowanych w sąsiedztwie terenów autostrady A4, Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego, Rzeszów 2014.

²⁹ Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa oraz Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego, Rzeszów, s. 295.

zagospodarowania przestrzennego miasta Dębica oraz gmin Dębica i Żyraków do węzła Dębica Zachód oceniono jako średnią lub niską, jedynie terenów 6P, 7P i 8P w gm. Żyraków jako dobrą³⁰.

W odniesieniu do węzła Dębica Wschód, najlepsze położenie mają tereny zlokalizowane w środkowej części gm. Dębica oraz zachodniej części gm. Ropczyce. Pozostałe obszary mają dostępność zróżnicowaną. Niskie i bardzo niskie oceny zyskała dostępność do położonych w gm. Dębica terenów podstrefy Pustków-Strachów SSE EURO-PARK Mielec oraz teren 46U w gm. Ropczyce, również mieszczący podstrefę SSE.

Miasto i gmina Ropczyce mają najkrótsze połączenie z autostradą przez węzeł Sędziszów, znajdujący się na terenie gm. Sędziszów Małopolski, w odległości 7 km od Ropczyc (poza obszarem D-ROF). Dotarcie do węzła wymaga jednak pokonania odcinków 3 dróg powiatowych (łącznie 10 km) nieprzystosowanych do wzmożonego ruchu. Gminy Ropczyce i Sędziszów Małopolski opracowały w porozumieniu miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przewidujący budowę potrzebnego odcinka drogi.

Dostęp poszczególnych terenów przemysłowych, usługowych i handlowych wyznaczonych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gm. Ropczyce do węzła Sędziszów jest zróżnicowany – od b. dobrej do b. niskiej. Znajdujące się w mieleckiej SSE tereny 8U i 10P mają dostępność średnią, a 4U bardzo niską.

Istotnym atutem dla wielu rodzajów działalności gospodarczej jest możliwość korzystania z usług kolei. Korzystanie z kolei jest możliwe w przypadku niektórych terenów, głównie w Dębicy i Ropczycach. Linia kolejowa nr 25 (jednotorowa, niezelektryfikowana) łączy Dębicę z Mielcem, a dalej z Tarnobrzegiem i Sandomierzem oraz centralną Polską, a przed odgałęzieniem w Sobowie – z Rozwadowem (Stalowa Wola) oraz terenami województwa lubelskiego (Lublin, Zamość). Szlak ten, przebiegający przez gminę Dębica na odcinku ponad 10 km, zapewnia, m.in. obsługę podstrefy SSE w Pustkowie-Osiedlu. Niestety linia jest w bardzo słabym stanie technicznym, z ograniczeniem prędkości do 40 km/h na odcinku do Mielca. Rewitalizacja linii kolejowej nr 25 na odcinku Padew Narodowa – Mielec – Dębica znalazła się wśród przedsięwzięć podstawowych wskazanych do realizacji w Kontrakcie Terytorialnym dla województwa podkarpackiego. Projekt zgłoszony przez Polskie Linie Kolejowe S.A. zostanie sfinansowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Najskuteczniejszym narzędziem realizacji polityki przestrzennej są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) będące aktami prawa miejscowego, które w sposób

³⁰ Analiza... 2014, s. 162

wiążący określają przeznaczenie danego terenu oraz warunki jego zagospodarowania i zabudowy, a także rozmieszczenie inwestycji publicznych. W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące udziału powierzchni MPZP w ogólnej powierzchni gmin. Pokazują one stosunkowo duży kontrast istniejący w tym zakresie pomiędzy miastem rdzeniowym a pozostałymi gminami.

Tabela 18. Udział powierzchni pokrytej MPZP w powierzchni ogółem gmin D-ROF.

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
gm. Ropczyce	0,4	0,6	1,0	1,0	2,3
m. Dębica	7,9	7,9	9,3	9,3	9,3
gm. Dębica	1,7	1,7	1,9	2,3	2,3
gm. Żyraków	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Mimo niedoskonałości narzędzi, jakimi są MPZP³¹, pokrycie planistyczne (odsetek powierzchni gmin objętych planami miejscowymi) na obszarze D-ROF należy określić jako niewielkie i niewystarczające. Również wiele gmin i oferowanych terenów inwestycyjnych z wyznaczonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie jest objętych planami miejscowymi. Może stanowić to problem w przypadku pojawienia się oferentów, którym zależy na czasie i przejrzystości oferty.

Analiza danych statystycznych dotyczących powierzchni gruntów rolnych, dla których zmieniono w planach przeznaczenie na cele nierolnicze, wskazuje, że największych odrołnień dokonuje się w gminach Dębica i Ropczyce. Ogółem w obu gminach łączna powierzchnia gruntów rolnych, dla których zmieniono w planach przeznaczenie na cele nierolnicze wyniosła w 2013 r. 591 ha. Grunty rolne na cele nierolnicze przeznacza się głównie na zabudowę mieszkaniową i działalność usługową.

W sytuacji, gdy nie ma obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, inwestorzy realizują przedsięwzięcia budowlane na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Rozwiązanie to obarczone jest jednak ryzykiem i wiąże się z dodatkowymi kosztami dla potencjalnych inwestorów i wydłużonym okresem oczekiwania na konieczne dokumenty. Statystyki dotyczące wydawanych na terenie D-ROF decyzji o warunkach zabudowy przedstawiają poniższe tabele. Wynika z nich, że we wszystkich gminach odgrywają one istotną rolę przy wydawaniu pozwoleń na budowę. Analiza danych pokazuje również, że liczba wydawanych decyzji w ciągu ostatnich lat systematycznie się zmniejsza.

³¹ Fogel P. 2012. Wskaźniki oceny polityki i gospodarki przestrzennej w gminach. Biuletyn KPZK PAN nr 250, Warszawa.

Tabela 19. Liczba decyzji o warunkach zabudowy wydanych przez poszczególne gminy D-ROF w latach 2009-2013.

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
gm. Ropczyce	234	273	263	258	219
m. Dębica	194	250	186	168	150
gm. Dębica	262	258	229	244	174
gm. Żyraków	148	171	133	121	119
D-ROF	838	952	811	791	662

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Analiza struktury decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydanych na podstawie Ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym pokazuje tendencje w aktywności inwestycyjnej na terenie gmin D-ROF i preferowane typy zabudowy. W przedstawionych danych widać zdecydowaną przewagę zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Zabudowa wielorodzinna jest realizowana w mieście Dębica, w latach 2009-2013 wydano tam łącznie 9 decyzji dotyczących zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej.

Tabela 20. Struktura rodzajowa decyzji o warunkach zabudowy wydanych przez gminy D-ROF w 2013 r.

Jednostka terytorialna	decyzje o warunkach zabudowy							
	ogółem	mieszkaniowej wielorodzinnej		mieszkaniowej jednorodzinnej		usługowej		dotyczące innej zabudowy
gm. Ropczyce	219	0	0%	142	65%	23	11%	54 25%
m. Dębica	150	1	1%	84	56%	25	17%	40 27%
gm. Dębica	174	0	0%	126	72%	6	3%	42 24%
gm. Żyraków	119	0	0%	81	68%	17	14%	21 18%
D-ROF	662	1	0%	433	65%	71	11%	157 24%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Gminy D-ROF charakteryzuje mały zasób gruntów komunalnych znajdujący się w dyspozycji samorządów terytorialnych, nadających się do inwestowania. Według danych GUS na koniec 2013 r. powierzchnia gruntów komunalnych w poszczególnych gminach przedstawiała się następująco:

- gmina Ropczyce 326 ha (2,3% powierzchni gminy),
- miasto Dębica 461 ha (13,6% powierzchni miasta),
- gmina Dębica 490 ha (3,6% powierzchni gminy),
- gmina Żyraków 292,5 ha (2,6% powierzchni gminy).

2.3.2. Promocja gospodarcza

Dobrze rozwinięta gospodarka lokalna to jeden z ważniejszych elementów zrównoważanego rozwoju. Na siłę lokalnej gospodarki składają się nie tylko obiektywne atuty (jak tereny inwestycyjne czy zasoby ludzkie), ale także wymiar wizerunkowy: zdecydowane wyróżnienie spośród konkurencji, wyrazistość oferty, obecność w świadomości potencjalnych partnerów gospodarczych i ich pozytywne skojarzenia z danym miejscem. Promocja gospodarcza i efektywne sposoby pozyskiwania inwestorów to zagadnienia szczególnie istotne w dobie powszechnej konkurencji wewnętrznej i zewnętrznej.

Gmina Dębica publikuje dane na temat oferty inwestycyjnej na platformie http://mapa.inspire-hub.pl/#/gmina_debica. Jest to system do publikacji danych planistycznych dla gmin. Dzięki opublikowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz ofert inwestycyjnych, potencjalny inwestor może w prosty i przejrzysty sposób sprawdzić interesujące go lokalizacje.

Miasto Dębica i gmina Ropczyce prezentują aktualną ofertę inwestycyjną w zakładkach: gospodarka → oferty inwestycyjne na swoich stronach internetowych:

- <http://debica.pl/strony/gospodarka/oferta-inwestycyjna/>,
- <http://www.ropczyce.eu/gospodarka/oferty-inwestycyjne/>.

Oferta gminy Żyraków obejmuje wykaz nieruchomości przeznaczonych do sprzedaży, publikowany w Biuletynie Informacji Publicznej (<http://www.zyrakow.pl/bip/>) w zakładce: oferty inwestycyjne. Każda z gmin prezentuje oferty w różnych formatach i o różnym poziomie szczegółowości.

Gminy D-ROF stosują następujące formy promocji gospodarczej:

- foldery informacyjne, gospodarczo-inwestycyjne,
- filmy promocyjne, inwestycyjne,
- oferty inwestycyjne nieruchomości,
- publikacje internetowe – na stronie internetowej gmin oraz ogólnopolskich,
- informatory, ogłoszenia w mediach lokalnych i ogólnopolskich.

Samorządy organizują kilka razy w roku własne konferencje, w tym z udziałem kadry naukowej oraz specjalistów w danej dziedzinie gospodarki. Przykładem może być zorganizowana 11 marca 2015 r. konferencja „Budowa Uzdrowiska Latoszyn Zdrój – warianty inwestycyjne” przez Komitet Poparcia Reaktywacji Uzdrowiska Latoszyn Zdrój³², Starostę Powiatu Dębickiego, Burmistrza Miasta Brzostek, Burmistrza Miasta Dębica, Burmistrza Miasta Pilzno, Wójta Gminy Czarna, Wójta Gminy Dębica,

³² Reaktywacja Uzdrowiska w Latoszynie nie znalazła się na liście inwestycji, które mają być realizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Podkarpacia na lata 2014-2020.

Wójt Gminy Jodłowa oraz Wójt Gminy Żyraków. Podczas spotkania zaprezentowany został obecny stan formalno-prawny uzdrowiska, zaś argumenty za jego odbudową przedstawili naukowcy, w tym prezes Zarządu Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej.

Przedstawiciele gmin uczestniczą w różnych wydarzeniach i imprezach np. Targach Usług i Produktów dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw BIZNES EXPO w Katowicach organizowanych od 2011 r.³³, w delegacjach krajowych i zagranicznych. Oferty inwestycyjne gmin publikowane są na wielu portalach internetowych, m.in. http://www3.paiz.gov.pl/invest_sites/, <http://lcoi.pl/>, www.coi.rzeszow.pl i in.

W strukturze każdego z urzędów funkcjonuje referat/wydział do spraw rozwoju gospodarczego, inwestycji. W gminie wiejskiej Dębica zostało wyodrębnione osobne stanowisko doradcy ds. rozwoju gospodarczego, który ma przede wszystkim zabiegać o inwestorów do uruchomionej w 2014 roku podstrefy ekonomicznej w Pustkowie-Strachowie, jak i poza nią. Będzie też działał na rzecz powstania podstrefy w Zawadzie i reaktywacji uzdrowiska w Latoszynie.

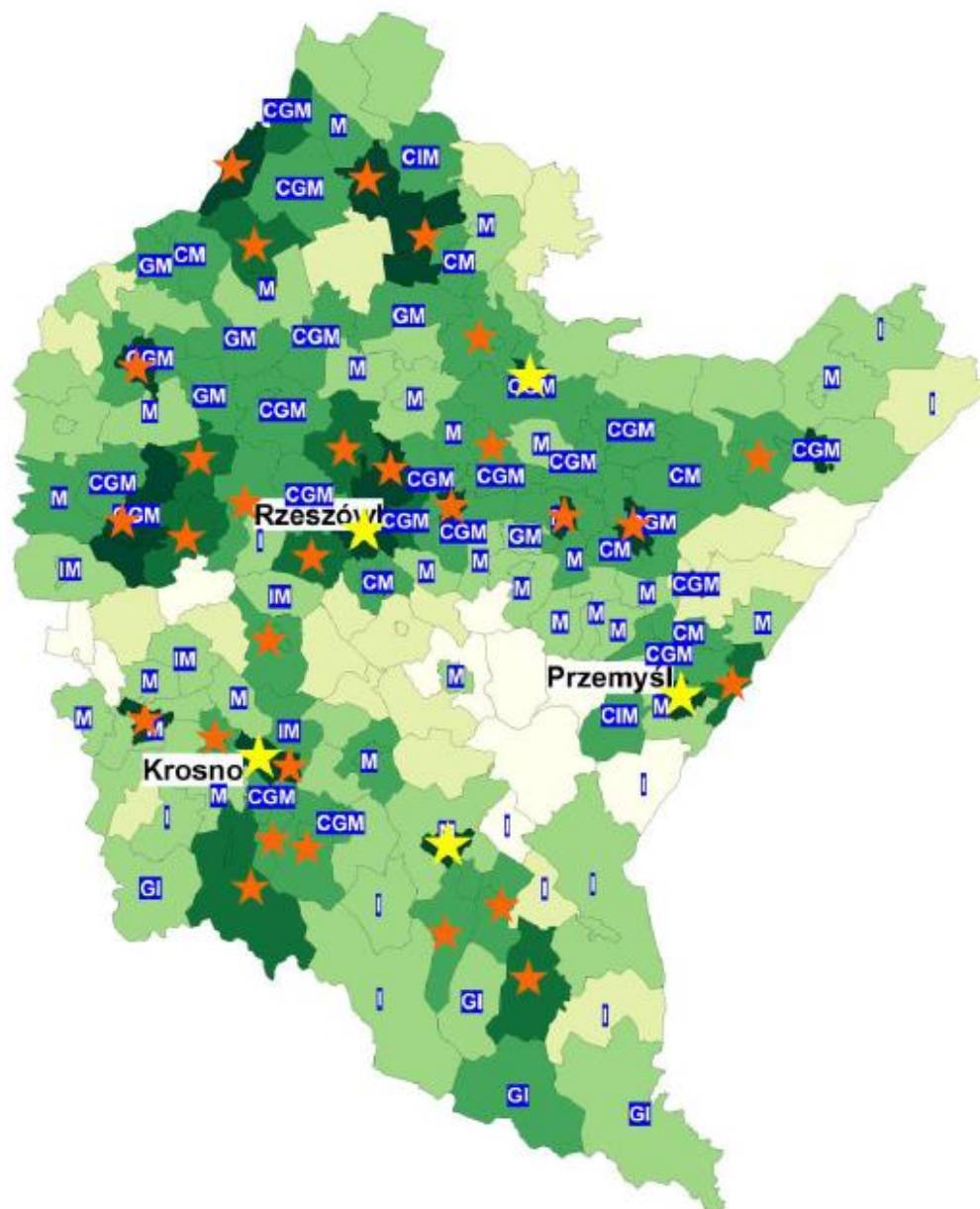
Rokrocznie wykonywane przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową badanie atrakcyjności inwestycyjnej regionów³⁴ pokazuje wewnętrzne zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej województwa podkarpackiego w skali powiatów i gmin. Atrakcyjność inwestycyjna poszczególnych jednostek administracyjnych województwa została w raporcie oceniona na podstawie istotnych z punktu widzenia inwestora warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej, tj. sytuacji na rynku pracy, wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, a także sytuacji rynkowej oraz uwarunkowań przyrodniczych. Ponadto w raporcie przedstawiono wyniki oceny dla poszczególnych obszarów gospodarki, takich jak: przemysł, handel, usługi turystyczne oraz usługi nowoczesne związane z działalnością profesjonalną, naukową oraz techniczną.

³³ <http://targibiznesexpo.pl/>

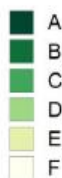
³⁴ Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2014. Województwo Podkarpackie. Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A., Warszawa, grudzień 2014 r.

Rycina 30. Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa podkarpackiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji

POTENCJALNA ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA GMIN
dla gospodarki narodowej w 2012

★ Najwyższa ocena
dla wszystkich sekcji
wg PKD C, G, I, M

★ Oceny ponadprzeciętne
dla wszystkich sekcji
wg PKD C, G, I, M

Oceny ponadprzeciętne
dla poszczególnych sekcji
wg PKD C, G, I, M

C Przemysł
G Handel
I Hotele i restauracje
M Działalność profesjonalna,
naukowa i techniczna

Źródło: Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2014. Województwo Podkarpackie. Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych SA, Warszawa, grudzień 2014 r.

W Dębicko-Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym dwie jednostki, miasto Dębica i gmina miejsko-wiejska Ropczyce, uzyskały pomarańczową gwiazdę oznaczającą ponadprzeciętną ocenę we wszystkich analizowanych obszarach (gospodarki narodowej, przemysłu, handlu, usług turystycznych oraz usług profesjonalnych).

Bliskości ośrodków, takich jak Rzeszów czy Mielec nie należy traktować jako zagrożenia czy osłabienia dla walorów D-ROF, lecz jako okazję do współpracy (np. integracji klastrowej) i synergii działalności gospodarczej z uwagi na podobne specjalizacje ośrodków. Na tle Rzeszowa obszary D-ROF mogą odznaczać się niższymi kosztami inwestowania i życia oraz – co nie jest bez znaczenia – położeniem bardziej na zachód, bliżej Krakowa i Śląska, a w stosunku do Mielca – lepszą dostępnością transportową i większą atrakcyjnością krajobrazu.

2.3.3. Polityka wobec inwestorów

Jednym z ważnych instrumentów wspierania rozwoju lokalnego są w Polsce Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE). Na terenie województwa podkarpackiego funkcjonują 3 specjalne strefy ekonomiczne: Mielecka, Tarnobrzeska i Krakowska. Pierwsza z nich: Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK Mielec to obszar ponad 1460 ha; składa się z 26 podstref, obejmuje swoim zasięgiem D-ROF, a mianowicie miasto i gminę Dębica oraz gminę Ropczyce. Warto nadmienić, że SSE EURO-PARK Mielec utworzona została jako pierwsza strefa w Polsce w 1995 r., a zarządzającym nieprzerwanie jest Agencja Rozwoju Przemysłu SA, z siedzibą w Warszawie³⁵.

Całkowity obszar podstrefy Dębica to 59,3702 ha. Sektorem wiodącym (co najmniej 20% udziału w nowych inwestycjach) są wyroby z gumy i tworzyw sztucznych. W efekcie działania podstrefy na koniec 2013 r. utworzono 421 nowych miejsc pracy, a skumulowane nakłady inwestycyjne osiągnęły wartość 558,98 mln zł.

W sierpniu 2014 r. w północnej części gminy Dębica została otwarta podstrefa Pustków-Strachów³⁶ obejmująca 22,96 ha gruntów, w tym 17,88 ha przeznaczonych pod inwestycje. W ramach projektu powstało 2,35 km dróg i 1, 76 km chodników, parkingi, skrzyżowania, sieci kanalizacji sanitarnej, wodociągowej i kanalizacji deszczowej. Uzbrojone działki przeznaczone są pod działalność inwestycyjną związaną z produkcją, składowaniem i usługami typu hurtowego.

W Pustkowie-Osiedle, włączonym w październiku 2014 r. do Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC Podstrefa Dębica, dla istniejących podmiotów Kronospan i LERG Agencja Rozwoju Przemysłu SA wydała pozwolenia na inwestycje, rozwój i zwiększenie zatrudnienia.

³⁵ <http://www.europark.arp.pl/>

³⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 marca 2014r. (Dziennik Ustaw poz. 390)

Planowany teren do objęcia obszarem SSE EURO-PARK Mielec znajduje się w sołectwie Zawada, w północno-zachodniej części wsi. Teren ten posiada plan zagospodarowania przestrzennego zatwierdzony Uchwałą nr XVI/245/2012 z dnia 18 czerwca 2012r., który określa jego przeznaczenie pod: zabudowę produkcyjną, składy, magazyny, planowane jest utworzenie specjalnej strefy ekonomicznej, a także drogi dojazdowe. Teren został podzielony na działki o różnych powierzchniach w dostosowaniu do różnego rodzaju inwestycji oraz projektowane drogi gminne. Łączna powierzchnia wszystkich działek przeznaczonych pod inwestycje wynosi 49,47 ha. Teren stanowi własność Agencji Nieruchomości Rolnych (oddział w Rzeszowie). Tereny te posiadają bardzo dobrą komunikację poprzez zjazd z autostrady A4, jak również z przebiegającą przez Zawadę drogą krajową nr 4. Na podstawie dokumentacji projektowej budowlano-wykonawczej na wykonanie uzbrojenia terenów inwestycyjnych w Zawadzie Gmina wykona całą infrastrukturę wraz z mediami.

Podstrefa Ropczyce została utworzona w 2007 roku na wolnych gruntach inwestycyjnych należących do Gminy Ropczyce oraz do osoby prawnej. Jest zlokalizowana w dzielnicy przemysłowej Ropczyc, tj. na Osiedlu Czekaj, w sąsiedztwie istniejących zakładów, m.in. Cukrowni Ropczyce oraz firmy Kidde Polska Sp. z o.o. produkującej znane przenośne gaśnice Gloria, która jako pierwsza zarejestrowała działalność w strefie. 30 czerwca 2009 r. Rada Ministrów wydała stosowne rozporządzenie dotyczące włączenia do utworzonej Podstrefy Ropczyce nowych terenów położonych w większości na Osiedlu Czekaj przy ul. Przemysłowej oraz w miejscowości Brzezówka. Obecnie łączna powierzchnia ropczyckiej podstrefy przemysłowej wynosi 26,9 ha. Wiodącym sektorem (co najmniej 20% udziału w nowych inwestycjach) jest produkcja pozostałego sprzętu transportowego. W efekcie działania podstrefy na koniec 2013 r. utworzono 47 nowych miejsc pracy, a skumulowane nakłady inwestycyjne osiągnęły wartość 7,24 mln zł.

D-ROF oferuje inwestorom bogatą infrastrukturę techniczną, zaplecze socjalne i oświatowe, a działające tutaj firmy okołobiznesowe świadczą usługi consultingowe, finansowe, projektowe, ubezpieczeniowe oraz prawne. Inwestorzy tworzący nowe miejsca pracy mogą liczyć na fachową pomoc ze strony pracowników urzędów oraz instytucji wspierających inicjatywę gospodarcze.

W D-ROF inwestorzy mogą liczyć na pomoc w zakresie administracyjnym, skrócenie do minimum formalności administracyjnych, tzw. „szybką ścieżkę” obsługi inwestorów, łagodną politykę podatkową wraz z możliwością zastosowania ulg podatkowych. Zapytanie inwestora spotyka się z szybką i dostosowaną do konkretnych wymagań ofertą przedstawioną przez kompetentnych pracowników (Biura Współpracy z Przedsiębiorcą Urzędu Miejskiego w Dębicy, Wydziału Infrastruktury Technicznej, Inwestycji i Remontów Urzędu Gminy Dębica, Referatu Infrastruktury i Gospodarki Komunalnej Urzędu Gminy w Żyrakowie, Referatu Rozwoju Gospodarczego Urzędu

Gminy w Ropczycach) zajmujących się obsługą firm i inwestorów. Dla inwestorów, którzy tworzą nowe miejsca pracy przewidziano stosowne zwolnienia podatkowe, tak jeśli chodzi o podatek gruntowy, jak i pewne przywileje w zależności od ilości stworzonych miejsc pracy. Ponadto Rada Miejska w Dębicy w celu promowania inwestycji na terenie miasta w zakresie produkcji i usług oraz w celu tworzenia nowych miejsc pracy podjęła uchwałę w sprawie zwolnienia z podatku od nieruchomości budynków lub ich części wykorzystywanych na działalność gospodarczą w zakresie produkcji i usług do 31 grudnia 2006r³⁷.

Na terenie D-ROF działają niezbędne dla funkcjonowania i rozwoju gospodarki rynkowej instytucje publiczne i niepubliczne, komercyjne i non-profit, stanowiące tzw. „otoczenie biznesu”. Wśród podstawowych instytucji można wyróżnić:

- Dębicki Klub Biznesu – Stowarzyszenie Dębicki Klub Biznesu jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, osób prawnych oraz menadżerów. Swoje funkcjonowanie opiera na pracy społecznej członków, którym zależy na stworzeniu wspólnego forum działania na rzecz środowiska dębickiego biznesu. Działalność stowarzyszenia rozpoczęła się w lutym 2006 roku, kiedy to dębicki przedsiębiorcy podjęli się zadania wykreowania wspólnoty działającej na rzecz biznesu, nie zapominając przy tym o społeczności lokalnej. Stowarzyszenie chce wspierać wszystkie podmioty gospodarcze, które przyczyniają się do budowy silniejszego wizerunku Dębicy. Stowarzyszenie Dębicki Klub Biznesu oferuje wynajęcie sali szkoleniowej na 40 osób oraz 15 laptopów (Mobilne Laboratorium Komputerowe);
- Cech Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Dębicy jest społeczno-zawodową organizacją rzemiosła zrzeszającą zakłady rzemieślnicze oraz przedsiębiorstwa różnych branż, głównie obszaru powiatu Dębickiego. Reprezentuje interesy członków w rozmowach z urzędami, kontrahentami;
- Centrum Aktywności Gospodarczej i Społecznej w Pustkowie-Osiedlu założone w 2013 r. W budynku przewidziano dwa profile działalności: społeczno-szkoleniową i gospodarczą. Obiekt całkowicie jest dostosowany dla osób niepełnosprawnych, a przed budynkiem znajduje się plac parkingowy wraz z chodnikiem dla pieszych.
- banki;
- biura rachunkowe, doradztwa finansowego i ubezpieczyciele;
- Centra Kształcenia Praktycznego w Ropczycach i Dębicy;
- Ośrodki Kształcenia Zawodowego w Ropczycach i Dębicy i inne.

³⁷ Informacje ze strony <http://debica.pl/strony/gospodarka/przedsiębiorczosc/gospodarka>

W raporcie „Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2014” przedstawiono wyniki z badania jakości obsługi potencjalnych inwestorów przez urzędy gmin. Przedmiotem badań jakościowych nad atrakcyjnością inwestycyjną była ocena stron internetowych oraz kontaktu elektronicznego w wersji polsko- i angielskojęzycznej z urzędami gmin przy wykorzystaniu metody tajemniczego klienta. Wyróżniające się jednostki samorządu terytorialnego otrzymują tytuł „Gmina na 5”, z czego z terenu D-ROF wyróżniono miasto Dębica i gminę Ropczyce. Nagrodzone gminy posiadają dość dobre strony internetowe, które zapewniają potencjalnym inwestorom informacje między innymi o oferowanych terenach inwestycyjnych.

2.3.4. Konkluzje

Położenie D-ROF należy ocenić jako dość korzystne. Znacząco wpłynęło na ten stan oddanie do użytku autostrady A4. Spodziewaną, dalszą poprawę przynieść może ukończenie autostrady (odcinek Rzeszów – Jarosław, co pomoże w skomunikowaniu w kierunku wschodnim, także z Ukrainą) oraz modernizacji magistrali kolejowej Kraków – Medyka.

Obszar funkcjonalny położony jest w terenie gęsto zaludnionym i prężnym demograficznie. W zasięgu 120 minut jazdy mieszka ponad 4 miliony ludzi i znajdują się tak znane ośrodki miejskie, jak Kraków, Rzeszów, Tarnów czy Sandomierz oraz znaczna część Beskidów.

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny jest atrakcyjnym obszarem dla potencjalnych inwestorów przede wszystkim ze względu na obecność podstrefy mieleckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec, oferującej liczne udogodnienia dla przedsiębiorstw tworzących nowe miejsca pracy w regionie.

Wzrosła także oferta terenów inwestycyjnych, zwłaszcza tych położonych w pobliżu nowopowstałej autostrady A4. Dojazd do wielu wyznaczonych terenów inwestycyjnych jest mało korzystny. Niewykorzystane są też możliwości obsługi transportowej przez kolej, co jednak pozostaje w dużej mierze poza gestią samorządów.

Nadal brakuje w D-ROF nowych w pełni uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz dobrze opracowanej oferty inwestycyjnej, spójnego i konsekwentnie realizowanego programu promocji gospodarczej. W strategiach rozwoju każdej z gmin D-ROF zostały zapisane cele dotyczące zagospodarowania istniejących i przygotowania nowych terenów inwestycyjnych oraz przygotowania oferty dla inwestorów zewnętrznych.

2.3.5. Rekomendacje

W nowym okresie programowania na lata 2014-2020 szczególnie istotne jest zintegrowane podejście do rozwoju regionalnego. Z tego względu ważna jest współpraca gospodarcza jednostek samorządu terytorialnego tworzących D-ROF, m.in. poprzez tworzenie i realizację wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych, np. w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT). ZIT-y realizowane będą przede wszystkim na terenie miast wojewódzkich – na Podkarpaciu jest to Rzeszów i jego obszar funkcjonalny. Natomiast dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu, w tym Dębica-Ropczyce, przewidziano preferencje przestrzenne w postaci dedykowanych konkursów, dotyczących m.in. wspierania działań, mających na celu przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych, czy zwiększenia atrakcyjności gospodarczej³⁸.

Rozwój konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki jest jednym z podstawowych czynników wpływających na budowę pozycji obszaru atrakcyjnego dla inwestycji oraz korzystającego z wiedzy, aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców. Dla rozwoju gospodarczego D-ROF i stworzenia atrakcyjnych warunków do inwestowania szczególne znaczenie ma dobrze przygotowana oferta inwestycyjna. Wszelkie działania w tym zakresie podejmowane przez lokalny samorząd terytorialny w porozumieniu z partnerami zarówno publicznymi, jaki i prywatnymi powinny przyczyniać się do powstawania kompleksów gospodarczo-inwestycyjnych z dostępną podstawową infrastrukturą techniczną, dobrze skomunikowanych i objętych dokumentami planistycznymi.

Głównym atutem, który powinien zostać w tym zakresie wykorzystany przez D-ROF są podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec. Jej wolne obszary inwestycyjne wraz z nowymi obszarami gospodarczymi w poszczególnych gminach, w szczególności dobrze skomunikowane z autostradą A4, powinny stać się motorem napędowym w kreowaniu rozwoju gospodarczego obszaru funkcjonalnego na najbliższe lata.

Istotnym zadaniem stojącym przed D-ROF powinno być również opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu promocji gospodarczej i inwestycyjnej. Ten niezwykle trudny rodzaj promocji należy skierować do podmiotów gospodarczych i inwestorów. Trudność zasadniczo polega na tym, iż firm i podmiotów chcących inwestować jest niewiele, a dodatkowo są rozproszone i o zróżnicowanych preferencjach. Sytuację potęguje również bliskość silniejszych ośrodków, takich jak Rzeszów czy Mielec, które posiadają mocniejsze atrybuty przyciągające potencjalnych inwestorów. Z tego względu szczególnie istotne jest nawiązanie ścisłej współpracy wszystkich członków D-ROF w celu wypracowania właściwej oferty i strategii działań marketingowych, skutecznej promocji inwestycyjnej i gospodarczej całego obszaru funkcjonalnego. Oferta, która ma wzbudzić

³⁸ Na podstawie projektu z dnia 9 stycznia 2015 r. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

zainteresowanie inwestora nie może być przypadkowa. Należy przede wszystkim dokonać analizy zasobów obszaru funkcjonalnego, określić jego mocne i słabe strony, a przede wszystkim znaleźć elementy, które wyróżniają D-ROF na tle innych obszarów funkcjonalnych w całym kraju. Ciekawym rozwiązaniem może być system do publikacji danych planistycznych dla gmin INSPIRE Hub, w którym swoją ofertę prezentuje gmina Dębica. Oferty powinny być ujednolicone i przejrzyste. Bardzo istotna jest też przemyślana promocja samej oferty.

Miejskowe władze powinny dokonać wyboru branż preferowanych do rozwoju. Branże te powinny nawiązywać do zasobów i tradycji obszaru oraz korespondować z inteligentnymi specjalizacjami³⁹, określonymi w dokumentach na poziomie województwa podkarpackiego, jako mającymi większe szanse na wsparcie z funduszy zewnętrznych.

Wydaje się, że do takich gałęzi należy produkcja i przetwórstwo zdrowej, wysokiej jakości żywności, wpisujące się w specjalizację „jakość życia”, rozwój nowoczesnego, bezpiecznego dla środowiska i angażującego nowe technologie przemysłu chemicznego oraz ewentualnie nawiązanie ściślejszej współpracy z przemysłami: precyzyjnym i środków transportu, ukierunkowanymi na produkcję dla lotnictwa czy kosmonautyki („Dolina Lotnicza”).

Godnym rozważenia wydaje się możliwość tworzenia warunków na rzecz rozwoju i wdrożenia technologii określonych w opracowanych m.in. przez specjalistów z Politechniki Rzeszowskiej Raporcie z badań foresight „Priorytetowe Technologie dla Zrównoważonego Rozwoju Województwa Podkarpackiego” (Rzeszów 2008, perspektywa do roku 2030) i Kierunki Rozwojowe Technologii Materiałowych na Potrzeby Klastra Lotniczego „Dolina Lotnicza” – Foresight branżowy, Raport końcowy z realizacji projektu (Rzeszów 2008, perspektywa do roku 2030.)

Jako dodatkowe gałęzie można wskazać rozwój funkcji turystyczno-wypoczynkowej – z jednej strony w formie agroturystyki czy promocji turystyki aktywnej (zarówno krajoznawczej, jak i kulturowej), czy wydarzeń związanych z lokalnym dziedzictwem), jak i restytucję działalności uzdrowiskowej.

³⁹ Regionalna Strategia Innowacji...; por. Wiodące branże województwa podkarpackiego – inteligentne specjalizacje regionalne. Opracowanie wykonane przez: Regionalne Obserwatorium Terytorialne, we współpracy z Podkarpackim Ośrodkiem Badań Regionalnych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, Rzeszów 2014 r.

2.4. Turystyka i zagospodarowanie czasu wolnego

2.4.1. Instytucje kultury i sportu

Na terenie D-ROF funkcjonuje 28 bibliotek i filii bibliotecznych. Wszystkie placówki są wyposażone w komputery z dostępem do Internetu. Odwiedzający mogą również korzystać z dostępu do sieci internetowej. Poza bibliotekami działalność kulturalną animują również domy i ośrodki kultury, których na obszarze D-ROF funkcjonuje 9, z czego 4 w Dębicy i 3 na terenie gminy Ropczyce.

Tabela 21. Biblioteki publiczne z filiami (stan na koniec 2013 r.)

Jednostka terytorialna	biblioteki	księgozbiór w tys. wol.	czytelnicy	wypożyczenia w wol.		liczba ludności na 1 bibliotekę
				w tys.	na 1 czytelnika	
gm. Ropczyce	6	63,5	3644	86,5	23,7	4496
m. Dębica	5	208,0	7506	138,7	18,5	9371
gm. Dębica	12	153,7	4274	95,8	22,4	2100
gm. Żyraków	5	68,7	1821	62,7	34,5	2737

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 22. Działalność domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2013 r.

Jednostka terytorialna	domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice	Imprezy	uczestnicy imprez	zespoły artystyczne	członkowie zespołów artystycznych	koła (kluby)	członkowie kół (klubów)
	obiekt	szt.	osoba	szt.	osoba	szt.	osoba
gm. Ropczyce	3	68	20840	13	239	7	139
m. Dębica	4	252	46181	25	456	19	3997
gm. Dębica	1	42	10194	13	165	15	171
gm. Żyraków	1	56	8290	2	69	2	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Animacją życia kulturalnego w Dębicy zajmują się w dużej mierze Miejskie Domy Kultury „Mors” i „Śnieżka” oraz Zakładowy Dom Kultury „Kosmos” zarządzany przez Gminę Miasta Dębica na podstawie umowy dzierżawy zawartej z Firmą Oponiarską Dębica SA. W wymienionych placówkach funkcjonują zespoły taneczne, muzyczne, teatralne, recytatorskie, plastyczne i fotograficzne. W Dębicy organizowany jest również szereg imprez i wydarzeń kulturalnych – począwszy od Festiwalu Opery Narodowej, który zapoczątkował dębickie premiery operowe w wykonaniu lokalnych artystów amatorów. W ramach cyklicznych wydarzeń wystawiano największe dzieła opery narodowej oraz scen światowych. W rozdziale dotyczącym kultury nie sposób nie wspomnieć o wybitnym dębiczanie, jakim bez wątpienia jest Krzysztof Penderecki. Światowej sławy kompozytor niejednokrotnie występował w Dębicy, m.in. w kościele pw. Ducha Świętego (w którym

regularnie w okresie wakacyjnym odbywają się koncerty organowe) czy na festiwalu GOODFEST, o którym piszemy poniżej. Kolejnym reprezentantem miasta Dębica jest Zespół Pieśni i Tańca „Igloopolanie”, mogący pochwalić się 30-letnią tradycją występów⁴⁰. Zespół tworzy ponad 80 osób w różnym wieku, których wizytówką są m.in. oberki, polki, mazury i polonezy.

Dębica może poszczycić się imprezami kulturalnymi o zasięgu wojewódzkim i ogólnopolskim, w tym: Ogólnopolskim Turniejem Tańca Towarzyskiego o Puchar Burmistrza Miasta „Złota Para”, Ogólnopolskim Festiwalem Piosenki Religijnej i Patriotycznej „Polonia Semper Fidelis”, Dniami Sztuki, Festiwalem Zespołów Dziecięcych Młodzieżowych „O Laur Rzecha”, Dniami Dębicy oraz organizowanym przez Firmę Oponiarską Dębica S.A. oraz Goodyear Dunlop Tires Polska pod patronatem Narodowego Centrum Kultury, Instytutu Adama Mickiewicza, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego oraz Urzędu Miasta Dębica festiwalem muzyki alternatywnej i elektronicznej GOODFEST.

W Gminie Dębica kulturę animuje Centrum Kultury i Bibliotek Gminy Dębica, któremu podlegają domy kultury w Brzeźnicy, Braciejowej i Podgrodziu, a także liczne biblioteki działające na terenie gminy. Wśród wydarzeń kulturalnych zaplanowanych na rok 2015 znalazły się m.in. Międzynarodowy Dzień Teatru, Mistrzostwa Podkarpacia Mażorettek Polski Południowo-Wschodniej, Eko-Piknik, Międzynarodowa Jesień Literacka, Eliminacje Gminne do Powiatowego Konkursu Piosenki Religijnej w m. Pustków-Osiedle, „Mistrzostwa Podkarpacia w Płukaniu Złota” w miejscowościach Gumniska i Braciejowa, Jarmarki Brzeźnickie w Brzeźnicy.

Działalnością kulturalną na terenie Gminy Ropczyce zajmuje się Centrum Kultury przy ul. Bursztyna, prowadzące filie w m. Gnojnica Dolna i Niedźwiada oraz na osiedlu Witkowice. Pod skrzydłami CK działają: orkiestra dęta, zespół muzyczny „Big Band Ropczyce”, Zespół Pieśni i Tańca „Halicz” oraz dziecięce zespoły wokalo-instrumentalne, folklorystyczne i taneczne. W gminie cyklicznie odbywają się imprezy i wydarzenia kulturalne, w tym Dożynki Gminne, Dni Ziemi Ropczyckiej, Międzynarodowy Jarmark Kowalski (co 2 lata), Ropczycka Noc Kabaretowa, „Ropczycki Festiwal” – coroczny koncert z udziałem gwiazdy, Powiatowy Festiwal Piosenki Obcojęzycznej, Przegląd Wokalny „O Złotą Nutkę”⁴¹.

Na terenie Gminy Żyraków funkcjonuje Centrum Kultury i Promocji z siedzibą w Woli Żyrakowskiej, prowadzące dwie filie zamiejscowe, Dom Ludowy w Nagoszynie oraz Dworek w Straszęcinie. Centrum realizuje szerokie spektrum działań kulturalnych, m.in. koła plastyczne i muzyczne, zajęcia taneczne (zespół dziecięco-młodzieżowy RUBIKI), warsztaty tkackie dla dorosłych. CKiP organizuje również

⁴⁰ <http://debica.pl/strony/oswiata-i-kultura/kultura>

⁴¹ <http://www.ropczyce.eu/nasze-miasto/kultura/>

imprezy i wydarzenia kulturalne, w tym: konkursy plastyczne, recytatorskie, poezji religijnej, Dni Gminy Żyraków i Dożynki Gminne.

Na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego działają liczne kluby sportowe (89). Najbardziej znane i utytułowane z nich to wielosekcyjny Klub Sportowy „Wisłoka” założony w 1908 roku, mogący pochwalić się złotym medalem olimpijskim oraz wielokrotnymi tytułami mistrzów świata i Europy w zapasach, Międzyszkolny Uczniowski Klub Lekkiej Atletyki „Dębica” Korzeniowski.pl, którego zawodnicy zdobyli wielokrotnie medale Mistrzostw Polski Juniorów, Młodzików oraz medale Mistrzostw Województwa Podkarpackiego, Sportowy Klub Bilardowy PINO, którego członkowie sięgnęli po Drużynowy Puchar Europy Juniorów oraz medale Mistrzostw Polski Juniorów i Seniorów, Dziecięca Akademia Piłkarska, mająca na swoim koncie triumf w turnieju „Trofeo Italy” we Włoszech, turnieju „ARCHEM” w Holandii, oraz ogólnopolskim turnieju „Szkółki Piłkarskie NIVEA”.

Rycina 31. Kompleks basenów kąpielowych w Pustkowie-Osiedlu.

Źródło: <http://www.ugdebica.pl/sport/gminny-osrodek-sportu-i-rekreacji/>.

Na terenie wszystkich gmin D-ROF znajdują się obiekty infrastruktury rekreacyjnej i sportowej. Na szczególną uwagę zasługują, m.in.:

- Ośrodek przygotowań piłkarskich im. K. Górskiego przy Hotelu Borowiec w Straszęcinie (gm. Żyraków), gdzie znajdziemy boiska do gry w piłkę nożną, siatkówkę, koszykówkę, korty tenisowe oraz bazę noclegową;
- Ropczyckie Centrum Sportu i Rekreacji, którego baza składa się z boisk sportowych, kompleksów typu „Orlik”, kortów tenisowych, stadionu sportowego, zespołu basenów kąpielowych oraz sztucznego lodowiska;

- Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji Gminy Dębica, który zarządza obiektami kompleksu basenów kąpielowych, boiskami sportowymi Ludowych Klubów Sportowych, boiskami sportowymi typu „Orlik”, boiskiem wielofunkcyjnym w m. Zawada, stokiem narciarskim w m. Stobierna oraz Centrum Aktywności Gospodarczej i Społecznej w Pustkowie-Osiedlu;
- Park wodny oraz zespół basenów odkrytych w Dębicy;
- Lodowisko w Dębicy;
- Boiska sportowe typu „Orlik” w Dębicy i Żyrakowie;
- Dom Sportu i Rehabilitacji przy ul. Sportowej w Dębicy oferujący dużą i małą halę sportową, salę gimnastyczną, salę bokserską, siłownię, pomieszczenia do odnowy biologicznej oraz powierzchnie biurowe, wykładowe;
- Zespół obiektów sportowych przy ul. Kościuszki w Dębicy, posiadający skatepark, stadion piłkarski z bieżnią, halę sportową, salę bokserską, salę sportów walki, siłownię oraz kort tenisowy ze sztuczną nawierzchnią.

2.4.2. Kultura i zabytki

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku w rejestrze zabytków Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zapisano 51 obiektów zabytkowych. Największa ich liczba zlokalizowana jest w gminie Ropczyce – 22, czyli 41,3% wszystkich obiektów zabytkowych ujętych w rejestrze. W pozostałych gminach D-ROF liczba obiektów zabytkowych jest zróżnicowana, od 13 w gminie wiejskiej Dębica do zaledwie 6 w gminie Żyraków. Wśród najczęściej występujących obiektów należy wskazać kościoły, cmentarze, zespoły dworskie i pałacowe, parki dworskie, oraz budynki gospodarcze (np. spichrze).

Najciekawszymi zabytkami zlokalizowanymi w Dębicy są m.in. kościół p.w. św. Jadwigi Śląskiej, późnobarokowa Synagoga z XVII w., Dwór Płockich na Wolicy, wzniesiony w drugiej połowie XIX w., Cmentarz Wojskowy założony podczas I Wojny Światowej, Kirkut – cmentarz żydowski powstały prawdopodobnie na przełomie XVII i XVIII wieku, przez wiele lat zapomniany i dewastowany, ogrodzony i odrestaurowany w 1996 roku dzięki staraniom Fundacji Rodziny Nissenbaumów oraz wzniesiony w 1932 roku kościół klasztorny Sióstr Służebniczek, zaprojektowany przez S. Polleka.

Rycina 32. Cmentarz wojskowy w Dębicy

Źródło: <http://static.panoramio.com/photos/large/42913897.jpg>

Rycina 33. Kościół p.w. św. Jadwigi Śląskiej

Źródło: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/11036,debica-kosciol-sw--jadvigi-i-malgorzaty-%281550-1560%29.html>

Wśród zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Ropczyce warto wymienić wskazane w Planie Rozwoju Lokalnego obiekty o znaczeniu lokalnym oraz zachowane do dnia dzisiejszego zespoły parkowo-dworskie – Witkowice, Lubzina, Łączki Kucharskie – Łopuchowa, a także obiekty sakralne (w tym: Sanktuarium NMP Królowej Rodzin i Krzyż III Tysiąclecia w Ropczycach, Kościół p.w. Św. Michała Archanioła i pomnik Chrystusa Króla w Małej oraz Kościół p.w. Św. Mikołaja w Lubzinie). Miejscami wartymi uwagi są również Kopiec Tatarski na osiedlu Witkowice oraz Cmentarz Żydowski w Ropczycach.

Rycina 34. Dwór Lubienieckich – Ropczyce-Witkowice

Źródło: www.debica24.eu

O krajobrazie kulturowym gminy Żyraków stanowią liczne stanowiska archeologiczne, potwierdzające początki osadnictwa w regionie; obiekty sakralne – kościoły, jak również zespoły parkowo-dworskie w miejscowościach Korzeniów, Straszęcin, Zasów, Żyraków.

Rycina 35. Dwór w Korzeniowie

Źródło: <http://www.interklasa.pl/porta1/dokumenty/r018/main.php?page=dip>

Warto wspomnieć, że w miejscowości Wiewiórka istnieją reliktu umocnień obronnych zamku rodziny Tarnowskich, a w południowej części wsi Wola Wielka – pozostałości znanego w okolicach grodziska. W skład obiektów sakralnych wpisanych do rejestru zabytków wchodzi kościół p.w. Św. Antoniego Padewskiego w Nagoszynie – ceglany, wzniesiony w stylu neogotyckim oraz parafialny kościół p.w. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Zasowie.

Rycina 36. Kościół p.w. św. Antoniego Padewskiego w Nagoszynie

Źródło: http://www.tgn.diecezja.tarnow.pl/archiwum/!2010/0314/08_kosciol.jpg

W gminie Dębica do obecnych czasów dotrwały: zespół dworsko-parkowy, karczma oraz kościół Sanktuarium w Zawadzie, dwór w Pustyni oraz park dworski z aleją dojazdową w Głobikowej. Ofertę zabytków gminy dopełniają obiekty sakralne, w tym kościoły w Pustyni i Pustkowie-Osiedlu. W gminie znajdziemy również pozostałości z II wojny światowej – Polana Kałużówka (obszar walk w okresie II wś) oraz Góra Śmierci – miejsce obozu zagłady, początkowo jeńców francuskich, z biegiem czasu również radzieckich. W 1942 roku utworzono w tym miejscu obóz dla polskich więźniów; po wyzwoleniu na terenie obiektu przetrzymywano jeńców niemieckich. Sumarycznie, w latach 1940-1945 obóz pochłonął 18000 ludzkich istnień.

Rycina 37. Zrekonstruowany obóz zagłady w Pustkowie

Źródło: <https://www.facebook.com/Ecpip>

U podnóży Góry Śmierci umiejscowiono Mini Muzeum oraz Europejskie Centrum Pamięci i Pojednania w Pustkowie Osiedlu. Ekspozycja została udostępniona w zrekonstruowanych barakach obozowych, gdzie umieszczono makiety obozu i dawnego poligonu.

Jednym z ciekawych obiektów turystycznych jest wioska tematyczna: Osada Słowiańska w Stobiernej, wspierana przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w ramach zadania *Wsparcie rozwoju turystyki na terenie powiatu dębickiego poprzez promocję nowego produktu turystycznego – „Osady Słowiańskiej”*. Zwiedzający mają możliwość zwiedzania grodziska, udziału w biesiadach i lekcjach historycznych dot. wczesnośredniowiecznej historii regionu.

2.4.3. Infrastruktura turystyczna i ruch turystyczny

Jednostki skupione w Dębicko-Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym z racji położenia geograficznego na pograniczu Kotliny Sandomierskiej i Pogórza Karpackiego posiadają korzystne warunki do uprawiania turystyki.

Podstawowym elementem zagospodarowania turystycznego jest baza noclegowa, decydująca o wykorzystaniu walorów turystycznych danego obszaru. Poprzez liczbę turystycznych obiektów noclegowych i miejsc noclegowych oferowanych turystom mierzy się najczęściej potencjał turystyczny regionu, a poprzez liczbę korzystających, liczbę udzielonych noclegów czy średnią długość pobytu turystów w obiektach – wykorzystanie tego potencjału.

W mieście Dębica działa jeden pensjonat oraz pięć obiektów hotelowych. Pensjonat „Dwór na Wolicy” posiada klimatyzowane pokoje jedno- i dwuosobowe w różnych standardach wyposażenia; wszystkie wyposażone w telewizor, telefon i dostęp do bezprzewodowej sieci internetowej. Dodatkowo goście mają możliwość korzystania z kortu tenisowego, sauny, sali fitness czy stołu do gry w bilard. Odwiedzający mogą również skorzystać z restauracji, mieszczącej się na parterze budynku czy salki konferencyjnej z pełnym wyposażeniem, koniecznym do prowadzenia prezentacji multimedialnych.

W XIX-wiecznej kamienicy położonej w centrum miasta działa Hotel „Wiluszówka”. Do dyspozycji gości oddaje pokoje hotelowe (35 miejsc noclegowych) wyposażone w meble z epoki oraz łazienki, dostęp do telewizji satelitarnej, internetu, telefonu, w niektórych pokojach również sejf. W hotelu działa restauracja, której specjalnością są dania z dziczyzny i desery. Obiekt jest również przystosowany do organizacji konferencji: posiada w pełni wyposażoną salę konferencyjną dla 50 osób. Hotel organizuje cykliczne wydarzenia kulturalne, m.in. recitale, koncerty promujące młodych artystów z regionu, wieczory autorskie, wernisaże malarstwa i rzeźby czy spotkania Klubu Konesera Win.

Kolejnym obiektem działającym na terenie Dębicy jest Hotel Gold zlokalizowany w odległości 1500 m od centrum miasta, 1000 m od dworca PKP i PKS, dysponujący pokojami 1,2,3 osobowymi i apartamentami wyposażonymi w łazienki, telewizory oraz dostęp do bezprzewodowego internetu. W bezpośrednim otoczeniu istnieją nowoczesne obiekty sportowe i rekreacyjne. Hotel posiada również restaurację mogącą pomieścić 200-250 osób oraz salę konferencyjną. Hotel Zautek zlokalizowany w centrum Dębicy, w dwóch budynkach posiada 19 pokoi hotelowych 1- i 2-osobowych (wyposażonych w łazienki, telewizory oraz dostęp do bezprzewodowego internetu) oraz restaurację i pub. Hotel Camelot – położony przy DK94, oferuje 9 pokoi hotelowych 1-, 2-, 3-, 4-osobowych oraz apartament – wszystkie wyposażone w klimatyzację, TV oraz bezprzewodowy internet. Do dyspozycji gości jest także restauracja przygotowana na organizację przyjęć okolicznościowych. Przy drodze krajowej nr 94 funkcjonuje również trzygwiazdkowy Hotel Lord. Obiekt posiada 31 pokoi oraz 5 sal okolicznościowych różnej wielkości. Do dyspozycji gości pozostaje także restauracja dysponująca miejscami dla 200 osób. Hotel przystosowano do obsługi klientów indywidualnych jak i korporacyjnych.

W gminie Ropczyce, w centrum miasta, w pobliżu zjazdu z obwodnicy drogi krajowej 94 położony jest motel⁴² dysponujący 50 miejscami noclegowymi oraz obiekt przy ul. Witosa oferujący pokoje

⁴² <http://www.super6.pl/>

gościnne (20 miejsc). Motel posiada własną restaurację. Ponadto na terenie wiejskim, poza ścisłą zabudową położone jest gospodarstwo agroturystyczne oferujące 12 miejsc noclegowych. Standard oferowanych miejsc noclegowych jest dobry.

W gminie wiejskiej Dębica największą bazą noclegową (90 miejsc) dysponuje Ośrodek Sportowo Wypoczynkowy w Pustyni⁴³, oferujący 2- i 3-osobowe pokoje, a w okresie letnim 5-osobowe domki rekreacyjne. Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Rozdzielnia Wiatrów” w Głębokiej⁴⁴ oferuje 24 miejsca noclegowe w trzech pokojach 8-osobowych oraz 6 miejsc w sali kominkowej, na tzw. dostawkę. Nad rzeką Wisłoką, niedaleko autostrady A4, pomiędzy wsiami Kozłów i Kędzierz położony jest Ośrodek Rekreacyjno-Wypoczynkowy JAŁOWCE⁴⁵, który oferuje pole namiotowe, domki wypoczynkowe na brzegu zalewu, dwie restauracje, kąpielisko z plażą i wypożyczalnią sprzętu wodnego oraz łowisko dla wędkarzy. Ośrodek posiada także „Amfiteatr biesiadny” o powierzchni zadaszonej 1000 m² z miejscami do siedzenia na ponad 600 osób. Ponadto 40 miejsc noclegowych oferuje Restauracja Malibu w Brzeźnicy⁴⁶, która dysponuje także dwiema salami na spotkania biznesowe oraz wszelkiego rodzaju imprezy okolicznościowe. Na terenie gminy funkcjonuje 10 gospodarstw agroturystycznych oferujących łącznie 66 całorocznych miejsc noclegowych. Wszystkie wyżej wymienione obiekty posiadają restauracje, a w przypadku agroturystyki – wyżywienie w ramach kuchni domowej bądź dostęp do aneksu kuchennego.

Trzy hotele działające na terenie gminy Żyraków oferują łącznie 63 miejsca noclegowe, posiadają restauracje oraz dostęp do dróg gminnych i powiatowych. Hotel Restauracja Campari⁴⁷ w Górze Motycznej to obiekt trzygwiazdkowy, położony przy zjeździe z autostrady A4. W niedużej odległości położony jest Hotel Millenium⁴⁸ w Żyrakowie. Na zachód od Dębicy, nad rzeką Czarna, funkcjonuje Ośrodek Przygotowań Piłkarskich im. Kazimierza Górskiego w Straszęcinie, który oferuje usługi hotelarskie⁴⁹ (Hotel Borowiec). W budynku znajdują się również restauracja i klimatyzowana sala konferencyjna, a na zewnątrz (na wyspie) usytuowane jest pole namiotowe z wypożyczalnią sprzętu pływającego. Ponadto w gminie Żyraków działa 11 gospodarstw agroturystycznych oferujących łącznie 75 miejsc noclegowych: 3 w Straszęcinie, 6 w Górze Motycznej, 1 w Żyrakowie i 1 w Bobrowej z dostępem do drogi powiatowej i gminnych.

⁴³ <http://www.pustyniasport.pl/osrodek/baza-hotelowa.html>

⁴⁴ <http://www.globikowa.republika.pl/ssm2.html>

⁴⁵ <http://jalowce.pl/>

⁴⁶ <http://restauracjamalibu.pl/>

⁴⁷ <http://www.restauracjacampari.pl/>

⁴⁸ <http://www.hotelmillenium.eu/>

⁴⁹ <http://www.borowiec.info/>

Tabela 23. Struktura korzystających z turystycznych obiektów noclegowych D-ROF oraz średni czas pobytu w obiekcie w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Liczba udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców	Liczba turystów ogółem	W tym udział turystów zagranicznych	Średni czas pobytu turysty (liczba noclegów)
gm. Ropczyce	175	4107	1,2%	1,2
m. Dębica	132	2707	39,4%	2,3
gm. Dębica	699	3127	0,0%	5,6
gm. Żyraków	245	497	0,0%	6,8
D-ROF	283	10438	10,7%	3,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2013 r. z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych skorzystało 10,4 tys. osób. Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej – liczba korzystających w odniesieniu do liczby miejsc noclegowych – wyniósł 20,5 (30,7 w województwie podkarpackim i 34,4 w kraju). Na przestrzeni 2013 r. w turystycznych obiektach noclegowych udzielono 31,9 tys. noclegów. Średnio jeden turysta korzystał w 2013 r. z 3,1 noclegów, przy czym najdłuższe były pobyty turystów w gminie Żyraków – prawie 7 dni. Wśród osób zameldowanych w turystycznych obiektach noclegowych w 2013 r. turyści zagraniczni stanowili 10,7% (w województwie podkarpackim 12,2%, w kraju 22,4%).

Do infrastruktury obsługującej ruch turystyczny zaliczyć należy także obiekty gastronomiczne. W m. Dębica działają 34 różnego typu obiekty gastronomiczne, w gminie Ropczyce 48, w gminie Dębica 10, natomiast w gminie Żyraków zaledwie 3.

Położenie regionu oraz stan środowiska naturalnego stanowi o wyjątkowo korzystnych warunkach do rozwoju gospodarstw agroturystycznych, które już funkcjonują w znacznej liczbie na terenie gminy Żyraków (12 gospodarstw) czy gminy Dębica (6 gospodarstw).

Rozwój bazy agroturystycznej znajduje swoje miejsce w analizach SWOT dokumentów strategicznych gmin Ropczyce, Dębica oraz Żyraków, gdzie podkreślane są korzystne warunki i potrzeba rozwijania tego typu infrastruktury.

Poza bazą noclegową i gastronomiczną istotny wpływ na ruch turystyczny mają również szlaki i trasy wykorzystywane w turystyce pieszej i rowerowej. Na terenie D-ROF mają swój początek lub przebiegają przezeń następujące szlaki turystyczne:

- Górski szlak turystyczny (zielony): Dębica – Łysa Góra – Gumniska – Połomia – Jaworze Dolne;

- Górski szlak turystyczny (niebieski): Dębica – Łysa Góra – Okop – Kamieniec – Grudna Górna – Klonowa Góra – Wiśniowa – Jazowa – Czarnówka – Rzepnik – Królewska Góra – Odrzykoń;
- Nizinny szlak turystyczny (niebieski): Dębica – Kozłów – Brzeźnica – Pustków-Osiedle – Góra Śmierci;
- Szlak zielony: Zawada – Wola Brzeźnicka – Pustków Osiedle – Kochanówka – Ocieka;
- Szlak zielony: Przełęcz Bardo - Brzeziny – Ropczyce;
- Szlak żółty: Ropczyce - Ocieka – Niwiska;
- Szlaki turystyki rowerowej:
 - Latoszyn – Zawada,
 - Ropczyce – Gnojnica – Ropczyce,
 - Ropczyce – Kamionka – Ropczyce,
 - Ropczyce – Mała – Ropczyce
- Szlaki konne:
 - Mała Pętla – Dębica; czas przejazdu 2,5 h;
 - Średnia Pętla – Dębica – Stasiówka – Stobierna – Zawada – Lubzina; czas przejazdu 6 h;
 - Duża Pętla – Dębica – Wolica – Latoszyn – Góra Grabówka – Podgrodzie – Góra Maga – Połomia – Jaworze Górne – Jaworze Dolne – Głębikowa – Braciejowa – Góra Berdech – Stasiówka – Stobierna; czas przejazdu 10 h;
- Szlaki tematyczne:
 - Szlak Architektury Drewnianej: Dębowa – Jodłowa Dolna – Zawadka Brzostecka – Kamienica Dolna – Bielowy – Strzegocice – Podlesie - Zwiernik – Pilzno – Parkosz – Podgrodzie – Latoszyn – Zawada – Lubzina;
 - Szlak Partyzancki „Śladami II Zgrupowania Armii Krajowej Obwodu Dębica”; przebiega w przeważającej części przez obszary leśne gminy Dębica oraz Pilzno. Posiada wyznaczonych 10 punktów, z czego przez 9 wiedzie oznakowana trasa:
 - Szkoła w Gumniskach,
 - Kościół w Gumniskach,
 - Cmentarz w Gumniskach,
 - Leśniczówka „Berdech”,
 - Klabachówka,
 - Jar nieopodal gajówki Klabachy,
 - Krzyż Jabłonowski,
 - Polana „Kałużówka”,
 - Zborżiłówka w Gołęczynie,
 - Krzyż „Miecz”.
 - Droga św. Jakuba Via Regia – szlak pielgrzymkowy do katedry w Santiago de Compostela w północnozachodniej Hiszpanii;
 - Szlak Chasydzki – szlak turystyczny łączący miejscowości z zabytkami dziedzictwa kultury żydowskiej (na szlaku znajdują się m.in. Synagoga Nowomiejska w Dębicy oraz kirkuty w Dębicy i Ropczycach);
 - Szlak Frontu Wschodniego I wojny światowej – szlak łączy zabytki i miejsca związane z I wojną światową (w Dębicy: dawne koszary oraz Muzeum Regionalne).

2.4.4. Konkluzje

Najbardziej atrakcyjna dla turystów jest południowa i południowo-wschodnia część województwa podkarpackiego obejmująca region Bieszczadów i Beskidu Niskiego, na terenie którego znajdują się dwa parki narodowe: Bieszczadzki i Magurski. Turystyka w tym regionie ma charakter typowo sezonowy. Ofertę turystyczną uzupełniają interesujące trasy turystyczne, rozwinięta baza noclegowa i obiekty sportowe na wysokim poziomie.

W oparciu o istniejące obiekty Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Dębicy oraz walory przyrodnicze północnych i południowych krańców gminy Żyraków rozwijać się może funkcja rekreacyjna.

Województwo podkarpackie należy do najbezpieczniejszych obszarów w Polsce. W 2012 r. liczba przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w przeliczeniu na mieszkańców była najmniejsza w kraju (18 przestępstw na 1000 mieszkańców)⁵⁰. Jest to poważny argument, którym potencjalni turyści mogą się kierować przy wyborze kierunku wyjazdu.

2.4.5. Rekomendacje

Bez wątpienia koniecznym jest przyciągnięcie większej liczby turystów krajowych oraz zagranicznych, którzy w ostatnich latach omijali obszar D-ROF. W tym celu należy postawić na rozwój bazy noclegowej oraz wykreowanie jasnego produktu turystycznego, który skupi uwagę potencjalnych odwiedzających. Rzadkie w skali kraju walory turystyczne i krajobrazowe dają podstawy do rozwoju agroturystyki i aktywnych form wypoczynku, które mogą stać się wyróżnikiem D-ROF. Podobne wnioski płyną również z dokumentów strategicznych poszczególnych partnerów projektu, gdzie powyższe czynniki są stawiane wśród mocnych stron i szans rozwojowych. Liczne zabytki i pozostałości zabudowy historycznej skłaniają również do tworzenia szlaków turystycznych łączących atrakcyjne lokalizacje, np. w postaci dróg i ścieżek rowerowych połączonych z infrastrukturą towarzyszącą.

Jeśli pozwolą na to możliwości inwestorów, produktem turystycznym może stać się Uzdrawisko Latoszyn, miejsce o unikalnych walorach w skali kraju.

⁵⁰ Wiodące branże województwa..., s. 24.

2.5.Ochrona środowiska i promocja odnawialnych źródeł energii

2.5.1. Aktualny stan środowiska

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny położony jest w zachodniej części województwa podkarpackiego na pograniczu dwóch krain geograficznych, Kotliny Sandomierskiej i Pogórza Karpackiego. Ma charakter rolniczo-przemysłowy, przy czym według danych GUS około 68% obszaru funkcjonalnego stanowią użytki rolne, 22% to grunty leśne, a tereny zabudowane i zurbanizowane stanowią niecałe 9% powierzchni ogólnej.

Tabela 24. Stan geodezyjny i kierunki wykorzystania powierzchni gmin D-ROF w 2013 r. [ha].

Gmina	Powierzchnia ogólna	Użytki rolne	Grunty leśne	Grunty pod wodami powierzchniowymi	Grunty zabudowane i zurbanizowane	Tereny różne i nieużytki
m. Dębica	3383	1377	742	54	1107	103
gm. Dębica	13790	8062	4522	117	1038	51
gm. Żyraków	11038	9175	1200	108	520	35
gm. Ropczyce	13908	10004	2847	72	954	31
D-ROF	42119	28618	9311	351	3619	220

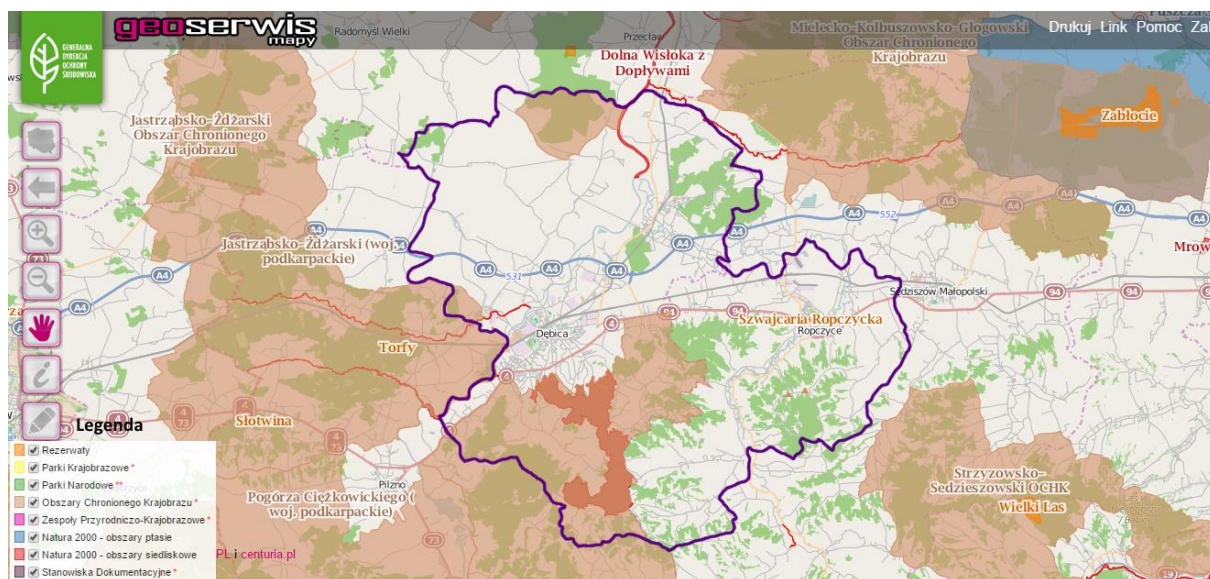
Źródło: Publikacja Urzędu Statystycznego w Rzeszowie „Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w latach 2010-2012”, Rzeszów 2013 r.

Analiza powyższej tabeli pokazuje, że D-ROF charakteryzuje niska lesistość w stosunku do województwa podkarpackiego (37,9%). Najmniej użytków leśnych i gruntów zadrzewionych lub zakrzewionych występuje w gminie Żyraków (9,5%), a najwięcej w gminie Dębica (29,4%). Wynika to z rolniczego charakteru tych terenów, a także dużego udziału terenów zabudowanych w mieście Dębica.

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny swoim zasięgiem terytorialnym obejmuje obszary o dużym zróżnicowaniu pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Najcenniejsze tereny objęto ochroną, nadając im status ochrony obszarów chronionego krajobrazu i rezerwatu przyrody. Cenne drzewa, aleje oraz unikalne formy natury nieożywionej są chronione jako pomniki przyrody. Ponadto siedliska przyrodnicze oraz gatunki, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy zostały w 2004 roku włączone do sieci ekologicznej Natura 2000.

Rycina 38. Obszary chronione.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Przecławski OChK o całkowitej powierzchni 4734 ha, leży w części gmin: Radomyśl Wielki, Wadowice Górne, Żyraków (północna część gminy o powierzchni około 135 ha). Część obszaru obejmuje Mikroregion Wysoczyzny Radgoszczańskiej. W jej skład wchodzi dwa większe kompleksy leśne w rejonie Nagoszyna i Wadowice Górne. Największy udział w tych lasach ma zbiorowisko boru mieszanego, ponadto buduje je zespół boru wilgotnego, rzadziej świeżego. W celu ochrony naturalnych zbiorowisk roślinności torfowiskowej został utworzony rezerwat przyrody „Bagno Przecławskie”.

Jastrzębsko-Żdżarski OChK o całkowitej powierzchni 19329 ha. Leży w części gmin: Czarna, Radomyśl Wielki, Wadowice Górne, Żyraków (południowa część gminy, o powierzchni 24,6 ha) i Pilzno. Obszar obejmuje fragment Wysoczyzny Radgoszczańskiej. Znaczną jego część pokrywają kompleksy leśne budowane w północnej części przez zespół grądu oraz sosnowo-dębowego boru mieszanego, a w części południowej przez bory świeże. Do najcenniejszych zbiorowisk roślinnych należą torfowiska przejściowe i bory bagienne, chronione m.in. w rezerwacie "Torfy". Osobliwością florystyczną jest stanowisko pióropusznika strusiego w Podlesiu Machowskim, chronione w rezerwacie "Słotwina". Wysokie wartości przyrodnicze prezentują dwa stawy śródleśne w miejscowościach Lipiny i Machowa⁵¹.

OChK Pogórza Strzyżowskiego o całkowitej powierzchni 20004 ha. Leży w części gmin: Brzostek, Pilzno, Dębica (południowa część gminy, o powierzchni 665 ha), miasto Dębica (południowa część

⁵¹ Na podstawie informacji zawartych w Rejestrze obszarów chronionego krajobrazu województwa podkarpackiego <http://bip.rzeszow.rdos.gov.pl/rejestry-form-ochrony-przyrody-w-woj-podkarpackim>

miasta o powierzchni 71,7 ha). Charakteryzuje się on bardzo dużym urozmaicheniem rzeźby terenu, co decyduje o jego wysokich wartościach krajobrazowych. Około 36% powierzchni obszaru stanowią lasy. Przeważają zbiorowiska siedlisk żyznych – głównie buczyny i grądy. W północnej części znajdują się płaty muraw kserotermicznych. Na terenie rezerwatu przyrody „Kamera” chronione są naturalne skupiska kłokoczki południowej oraz dobrze wykształcone zbiorowiska żyznej buczyny karpackiej.

Rezerwat przyrody nieożywionej Szwajcaria Ropczycka o powierzchni 2,59 ha położony jest niemalże w centrum miasta Ropczyce. Przedmiotem ochrony są procesy geologiczne zachodzące w podłożu lessowym i powstały na ich drodze osobliwy krajobraz, a także zbiorowiska roślin i zwierząt posiadających charakter naturalny w środowisku miejskim. Z roślin chronionych w rezerwacie występują: cebulica dwulistna, paprotka zwyczajna, kalina koralowa, kruszyna pospolita, pierwiosnki wyniosły i lekarski, barwinek pospolity i goździk kropkowany. Żyją tu m.in. sikory modra i bogatka, jaskółki oknówka i dymówka, wilga, rudzik, dzwonec, kukułka, szczygieł, szpak, dzięciołek, jerzyk, zaganiacz, kwiczoł, makolągwa, kopciuszek, sierpówka, kulczyk, zięba, trznadel i kowalik⁵².

Obszar Natura 2000 Las nad Braciejową (PLH180023) o powierzchni całkowitej 1440,17 ha, w tym w granicach miasta Dębica 554 ha, a w granicach gminy wiejskiej Dębica 868 ha. Prawie cały obszar porośnięty jest lasami; łąki zajmują niewiele ponad 1% powierzchni. O wartości przyrodniczej tej ostoi decydują duże powierzchnie dobrze zachowanych żyznych buczyn (ponad 80%). W północnej części Pogórza Karpackiego nie jest to zjawisko częste. Dodatkowym walorem jest duże zróżnicowanie występujących tu buczyn, a także grądów (około 10% powierzchni). Natomiast znikomy udział mają kwaśna buczyna i łęgi. Bardzo cenne z przyrodniczego punktu widzenia jest występowanie na tym obszarze gatunków zwierząt, które figurują z Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Istotnym elementem podnoszącym wartość przyrodniczą tego obszaru jest duże zróżnicowanie i przenikanie się różnych typów siedlisk, co znacząco zwiększa możliwości dla występowania wielu gatunków zwierząt.

Obszar Natura 2000 Dolna Wisłoka z Dopływami (PLH180053) o powierzchni całkowitej 453,7 ha, w tym w granicach gmin: Żyraków 13 ha, Dębica 23 ha i mieście Dębicy 10,5 ha. Obszar obejmuje rzekę Wisłokę na odcinku od ujścia lewostronnego dopływu, potoku Chotowskiego w m. Chotowa do ujścia lewostronnego dopływu, cieku w miejscowości Grabiny – Dębica oraz od ujścia rzeki Wielopolki w m. Pustków do rurociągu przechodzącego nad korytem rzeki w m. Podleszany wraz z dopływami. Rzeka Wisłoka stanowi bardzo ważny korytarz ekologiczny łączący jej dopływy i rzekę Wisłę, dlatego powinna w całości podlegać szczególnej ochronie. Przeważają zbiorowiska lasów łęgowych. Zarówno nad Wisłoką, jak i nad jej dopływami największe powierzchnie zajmują łęgi wierzbowe. W Wisłoce w

⁵² <http://www.zielonepodkarpacie.pl/obszary-chronione/rezerwaty-przyrody/szwajcaria-ropczycka/>

latach 2004-2008 stwierdzono występowanie 32 gatunków ryb oraz jeden gatunek minogów. Wody rzeki Wisłoki i jej dopływów są siedliskiem cennych gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Łęgi w dolinach rzecznych mają podstawowe znaczenie siedliskotwórcze, także jako wyraźna zasłona i izolacja teras zalewowych i brzegów przed bezpośrednim oddziaływaniem antropogenicznym.

O jakości środowiska informują badania przeprowadzane przez organy środowiskowe. Jakość powietrza w województwie podkarpackim, w tym również dla D-ROF, badana jest przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie (WIOŚ). Największy wpływ na zanieczyszczenie powietrza mają procesy energetycznego spalania paliw oraz przemysłowe procesy technologiczne, komunikacja i sektor komunalno-bytowy. Na terenie D-ROF nie notuje się przekroczeń norm dla zanieczyszczeń gazowych, tj. dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla, benzenu i ozonu. Badania powietrza atmosferycznego prowadzone przez WIOŚ oraz analiza wyników pomiarów wykazują ponadnormatywne zanieczyszczenie powietrza w całym województwie podkarpackim pyłem zawieszonym PM₁₀ oraz znaczne zanieczyszczenia w zakresie pyłu PM_{2.5}. Średnioroczne stężenia benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀ przekraczają wartość docelową. Ilość zanieczyszczeń wprowadzanych z energetycznego spalania paliw uzależniona jest od zapotrzebowania na energię cieplną. Zapotrzebowanie to uzależnione jest od sezonu i zwiększa się w okresie zimowym. Sektor komunalno-bytowy w głównej mierze odpowiedzialny jest za podwyższone stężenia pyłu zawieszonego i benzo(a)pirenu w sezonie zimowym. Stosowanie w gospodarstwach domowych niskosprawnych urządzeń i instalacji kotłowych, ich zły stan techniczny i nieprawidłowa eksploatacja oraz spalanie złej jakości paliw, a także odpadów komunalnych są głównym powodem tzw. niskiej emisji.

Na terenach wiejskich D-ROF nie występują systemy ciepłownicze, w rozumieniu Ustawy Prawo Energetyczne⁵³. Mieszkańcy wsi korzystają z indywidualnych źródeł ciepła. Podstawowym źródłem zaopatrzenia w ciepło są paliwa stałe; rzadkie są przypadki zaopatrzenia w ciepło z wykorzystaniem energii elektrycznej. W miastach D-ROF, tj. Dębicy i Ropczycach, głównie w związku z dużymi potrzebami ciepłymi budynków wielorodzinnych i użyteczności publicznej funkcjonują miejskie sieci ciepłownicze. Odbiorcami ciepła są spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, firmy, urzędy i instytucje, a także domy jednorodzinne z terenu miast. Istniejące kotłownie miejskie do produkcji ciepła wykorzystują głównie tradycyjne paliwo (węgiel, miał i koks), które w procesie spalania powodują powstawanie zanieczyszczeń. Większość budynków użyteczności publicznej na terenie D-ROF w ciągu

⁵³ Sieć ciepłownicza to połączone ze sobą urządzenia lub instalacje, służące do przesyłania lub dystrybucji ciepła ze źródeł ciepła do węzłów cieplnych (Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 15 stycznia 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków funkcjonowania systemów ciepłowniczych Dz.U. 2007 nr 16 poz. 92)

ostatnich kilku lat została poddana termomodernizacji, jednak w dalszym ciągu w kilkudziesięciu obiektach użytkowane są kotły gazowe starego typu o niskiej sprawności, co powoduje duże zużycie gazu do produkcji ciepła i znaczną emisję zanieczyszczeń.

Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Ropczycach Sp. z o.o. świadczy usługi w zakresie wytwarzania, przesyłu i dystrybucji ciepła dla potrzeb centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej ze źródła własnego kotłowni węglowej. Prowadzi również obrót ciepłem zakupionym w Zakładach Magnezytowych w Ropczycach. Ciepłownia pracuje tylko w sezonie grzewczym ze zmiennym obciążeniem, zależnym od temperatury zewnętrznej. W okresie letnim ciepło dla potrzeb przygotowania ciepłej wody użytkowej dostarczane jest z instalacji odzysku ciepła, ze spalin przy produkcji wyrobów oraz z kotła gazowego w Zakładach Magnezytowych.

W mieście Dębica zaopatrzenie w energię ciepłą na potrzeby centralnego ogrzewania oraz ciepłej wody użytkowej zapewniają spółka komunalna Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. oraz ciepłownia przedsiębiorstwa TC Dębica SA (kotłownia produkuje ciepło przede wszystkim na własne potrzeby produkcyjne). Wytwarzanie ciepła przez MPEC odbywa się w dziewięciu źródłach własnych o łącznej mocy zainstalowanej 55,303 MW, w tym:

- kotłowni K-15, przy ul. Rzecznej 1A, opalanej miałem węglowym,
- źródle ciepła OZE 1 zlokalizowanym w obrębie grupowego węzła cieplnego WI-2, przy ul. 3 Maja 5, energia pochodzi z kolektorów słonecznych oraz pomp ciepła,
- 6 kotłowniach gazowych.

Przesyłanie i dystrybucja ciepła do odbiorców jest realizowana poprzez system przesyłania, który obejmuje trzy magistrale ciepłownicze i zewnętrzne instalacje odbiorcze o łącznej długości ok. 32 km. Do sieci ciepłowniczej przyłączonych jest 369 budynków, z czego dla 106 budynków MPEC Sp. z o.o. zapewnia przygotowanie i dostawę ciepłej wody użytkowej. Podaż ciepła z systemów zarządzanych przez MPEC pokrywa około połowy potrzeb miasta. Pozostali mieszkańcy Dębicy zaopatrują się w ciepło z rozproszonych, indywidualnych, niezależnych źródeł ciepła stanowiących własność i zarządzanych przez właścicieli. Źródła te pozyskują energię do produkcji ciepła z indywidualnych zakupów nośników energii: węgla, gazu (sieciowego i LPG), energii elektrycznej, biomasy oraz z energii słonecznej.

MPEC Sp. z o.o. na potrzeby wytwarzania ciepła wykorzystuje węgiel kamienny. Dzięki prowadzonym działaniom termomodernizacyjnym oraz wzrostowi efektywności wytwarzania i przesyłu ciepła, następuje spadek zapotrzebowania na ciepło, co ma duże znaczenie dla ograniczenia emisji pyłów w

najbliższych latach⁵⁴. Omawianą sytuację obrazują dane statystyczne dotyczące sprzedaży energii cieplnej w przeliczeniu na kubaturę budynków mieszkalnych ogrzewanych centralnie przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 25. Sprzedaż energii cieplnej w przeliczeniu na kubaturę budynków mieszkalnych ogrzewanych centralnie ogółem [GJ] w powiatach ropczycko-sędziszowskim i dębickim.

Jednostka terytorialna	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiat ropczycko-sędziszowski	115,73	113,72	105,92	108,98	94,23	147,60	98,01	84,38	172,19
Powiat dębicki	127,85	123,28	114,95	107,80	105,78	119,37	107,46	111,51	95,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Poprawę jakości powietrza atmosferycznego na terenie Gminy Żyraków oraz Gminy Dębica należy upatrywać w realizowanym projekcie pn. "Instalacja systemów energii odnawialnej na budynkach użyteczności publicznej oraz domach prywatnych na terenie gmin należących do Związku Gmin Dorzecza Wisłoki" współfinansowanym ze środków Szwajcarsko - Polskiego Programu Współpracy. Projekt ten obejmuje bowiem instalację kolektorów słonecznych do ogrzewania wody użytkowej na budynkach użyteczności publicznej oraz domach prywatnych, a także budowę układów fotowoltaicznych służących do pozyskiwania energii elektrycznej z promieniowania słonecznego na obiektach sportowych⁵⁵.

Zaopatrzenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego w energię elektryczną odbywa się z krajowego systemu elektroenergetycznego. D-ROF jest w całości zelektryfikowany w oparciu o sieć niskiego napięcia i stacje transformatorowe sieci średniego napięcia. Energia elektryczna doprowadzona jest poprzez Główne Punkty Zasilające (GPZ-ty). Stacje te powiązane są po stronie napięć 110 kV z ogólnokrajowym systemem elektroenergetycznym, a po stronie napięć średnich – z układem sieci przesyłowo-rozdzielczej na terenie D-ROF. Sieć średniego napięcia pracuje na napięciu 30 kV, 15 kV, 6 kV. Układ sieci rozdzielczej stanowią głównie napowietrzne sieci średniego napięcia i stacje transformatorowe słupowe. Jedynie w centrach miast występuje układ kablowy.

Przez teren gmin Żyraków i Dębica przebiega jedna dwutorowa linia energetyczna najwyższego napięcia 400 kV „Tarnów – Rzeszów” wymagająca zachowania obowiązujących stref ochronnych od źródła promieniowania fal elektromagnetycznych.

Z analizy Założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe poszczególnych gmin D-ROF wynika, że Główne Punkty Zasilania oraz sieci wysokiego

⁵⁴ Na podstawie aktualizacji Założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Dębica

⁵⁵ <http://www.solary.wisloka.pl/index.php/pl/>, [dostęp na dzień 26.05.2015 r.]

napięcia z punktu widzenia potrzeb elektroenergetycznych obszaru nie budzą zastrzeżeń, a ich rezerwy są na zadowalającym poziomie.

W trakcie opracowywania niniejszego dokumentu sporządzony został Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasta Dębica na lata 2015-2020 (PGN). Realizacja działań strategicznych wyszczególnionych w PGN ma doprowadzić w 2020 roku do:

- zmniejszenia emisji CO₂ w stosunku do roku bazowego 2013,
- wzrostu udziału energii odnawialnej w zużywanej energii końcowej,
- ograniczenia zużycia energii końcowej przez odbiorców,
- obniżenia poziomu emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Sektorem, w którym mogą wystąpić największe potencjalne oszczędności ciepła jest budownictwo mieszkaniowe jedno- i wielorodzinne, stąd planuje się m.in. pomoc ze strony miasta w pozyskaniu dofinansowania na instalację zestawów solarnych w budownictwie jednorodzinnym. służących do przygotowania ciepłej wody użytkowej.

Tabela 26. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w miastach [kWh].

miasto	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ropczyce	1613,2	1647,8	1695,6	1717,1	1746,0	1709,6	1763,2	1792,5	1746,2
Dębica	1595,3	1615,0	1708,7	1734,2	1740,6	1808,1	1769,3	1796,6	1768,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Zapotrzebowanie na energię elektryczną wynika z potrzeb gospodarstw domowych, obiektów użyteczności publicznej oraz potrzeb zakładów funkcjonujących na terenie D-ROF. Dane GUS odnośnie zużycia energii elektrycznej w miastach na 1 odbiorcę (gosp. dom.) przedstawione w powyższej tabeli pokazują systematyczny wzrost zużycia, więc także zapotrzebowania na energię elektryczną, zgodnie z tendencjami krajowymi. Spowodowane jest to wzrostem wyposażenia gospodarstw domowych w elektryczne urządzenia gospodarstwa domowego oraz powstawaniem nowych obiektów budowlanych (budownictwo mieszkaniowe, usługi, handel).

Komunikacja (tzw. emisja liniowa) wpływa na całoroczny poziom NO_x, pyłu zawieszonego i benzenu. Szczególnie duże stężenia tych zanieczyszczeń występują na skrzyżowaniach oraz drogach o dużym natężeniu ruchu, biegnących przez obszary położone w zwartej zabudowie. Przyczyną zwiększonej emisji ze źródeł komunikacyjnych jest zły stan techniczny pojazdów, nieprawidłowa ich eksploatacja oraz korki uliczne.

Gminy D-ROF zrealizowały w ostatnich latach inwestycje przyczyniające się do poprawy jakości powietrza atmosferycznego. Większość miejscowości jest wyposażona w infrastrukturę gazową. Z danych GUS (Bank Danych Lokalnych) wynika, że na koniec 2013 roku 85% mieszkańców D-ROF korzystało z instalacji gazowej. W ciągu ostatniej dekady liczba osób korzystających z sieci gazowej w obszarze funkcjonalnym wzrosła o 4,7%.

Tabela 27. Korzystający z instalacji w %.

Jednostka terytorialna	wodociąg		kanalizacja		gaz	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013
Ropczyce – miasto	90,7	91,8	44,4	69,7	85,8	86,0
Ropczyce – obszar wiejski	46,3	51,9	2,5	26,1	52,9	51,5
Dębica – gmina miejska	90,9	92,1	78,4	83,1	93,3	97,1
Dębica – gmina wiejska	73,3	77,0	45,9	61,6	77,5	78,5
Żyraków – gmina wiejska	93,8	96,9	27,3	61,6	80,0	83,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Na terenie D-ROF występują złoża ropy naftowej i gazu ziemnego. Są one eksploatowane:

- „Korzeniów – Męciszów” złoża ropy naftowej i gazu; obejmuje północno-zachodnią część gminy Dębica i północno-wschodnią część gminy Żyraków oraz południowy fragment gminy Przecław;
- „Brzeźnica I” złoża gazu ziemnego, znajdujące się na terenie gminy Dębica i Żyraków. Niniejszy obszar obejmuje swoim zasięgiem częściowo wsie: Brzeźnica, Pustków, Paszczyzna, Zawada i Kędzierz. W obrębie obszaru górniczego zlokalizowany jest podziemny zbiornik gazu ziemnego – podziemne magazynowanie gazu;
- „Brzezówka I” złoża ropy naftowej i gazu ziemnego na terenie gminy Ropczyce;
- „Pilzno – Południe” obszar ten obejmuje południową część wsi Podgrodzie w gminie Dębica, gdzie zlokalizowane są złoża gazu.

Na terenie D-ROF znajduje się niewiele zbiorników wodnych. Większość z nich ma niewielkie rozmiary i pojemność. Do większych akwenów należy kompleks stawów zlokalizowanych rejonie wsi Kozłów i Pustynia w gminie Dębica, użytkowanych przez Państwowe Gospodarstwo Rybackie w Kolbuszowej. Prowadzona jest tutaj intensywna towarowa hodowla ryb słodkowodnych, głównie karpia. Drugim większym akwenem jest kompleks zbiorników wodnych znajdujący się w Kozłowie na terenie byłego wyrobiska poźwirowego nad Wisłoką. Stanowią one obecnie użytek rekreacyjny i stanowią własność Ośrodka Rekreacyjno-Wypoczynkowego „Jałowce” w Kozłowie.

Największymi ciekami wodnymi na terenie D-ROF są Wisłoka i Wielopolka. Wisłoka to rzeka o długości 163,6 km; jest prawobrzeżnym dopływem Wisły i bierze początek na terenie województwa małopolskiego. Górna część zlewni Wisłoki to górzyste tereny leśne. Na obszarze Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej i w dalszym biegu rzeka płynie między polami uprawnymi i łąkami oraz przez tereny zabudowy mieszkaniowej. W dolnym biegu koryto rzeki jest obwałowane. Dolina rzeki jest płaska i bardzo rozległa. Pod względem przyrodniczym Wisłoka jest ważnym korytarzem ekologicznym łączącym jej dopływy i rzekę Wisłę. Wisłoka stanowi naturalną granicę pomiędzy gminami Żyraków i Dębica oraz północno-zachodnią granicę miasta Dębica. Z kolei Wielopolka to prawy dopływ Wisłoki zasilany przez kilka mniejszych cieków: Niedźwiadka, Malanka, Zawadka i Ropa. Całkowita długość rzeki wynosi 53,7 km. Mimo niewielkiego obszaru dorzecza, Wielopolka wykazuje duże wahania przypiływów w ciągu roku. Rzeka charakteryzuje się też dużymi wahaniami stanów wody. Wpływ na to mają dopływy cieków wodnych oraz gwałtownie topniejące śniegi na terenach pagórkowatych w okresie wiosennym, a także ulewy letnie.

Na terenie gminy Dębica występują wody lecznicze w miejscowości Latoszyn, zaliczane do wód siarczanowo-wapniowych i siarczkowych. Rejon lokalizacji wód leczniczych w Latoszynie był podstawą utworzenia w II połowie XIX wieku Zakładu Zdrojowo-Kąpielowego, który w latach 1939-1945 został zniszczony. Przeprowadzone w 1998 roku badania wykazały, że w Latoszynie wciąż istnieją bogate zasoby wód mineralnych możliwe do wykorzystania. Gmina Dębica zamierza reaktywować zakład przyrodolecznicy. Przyszłe Latoszyńskie uzdrowisko winno osiągnąć profil o charakterze rehabilitacyjno-uzdrowiskowym, przyjmować kuracjuszy z kraju i z zagranicy. Wyznaczono obszar ochrony uzdrowiskowej. Gmina posiada niezbędne decyzje do utworzenia zakładu przyrodoleczniczego w Latoszynie.

Badania i oceny stanu wód wykonane są przez WIOŚ w Rzeszowie. Stan wód jest wypadkową stanu ekologicznego i chemicznego, a określa go gorszy ze stanów.

Tabela 28. Wyniki klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i stanu wód w jednolitych częściach wód powierzchniowych w 2013 r.

Nazwa i kod ocenianej jednolitej części wód powierzchniowych (JCWP)	Nazwa i kod reprezentatywnego punktu pomiarowo-kontrolnego i/lub punktu pomiarowo-kontrolnego obszarów chronionych ¹⁾	Typ abiotyczny	Stwierdzona zmiana JCWP (T/N)	Program monitoringu ²⁾	Klasyfikacja elementów jakości wód										STAN / POTENCJAŁ EKOLOGICZNY	STAN CHEMICZNY	Ocena spełnienia wymagań dla obszarów chronionych (TAK/NIE) [MOPI, N2000, MORE, MOEU]	STAN JCWP w punkcie monitorowania obszarów chronionych	STAN JCWP
					ELEMENTY BIOLOGICZNE														
					Fitoplankton (IFPL)	Fitobentos (IO)	Makrofity (MIR)	Klasa wskaźnika FLORA	Makroczekopowce bentosowe (MMI)	Wskaźnik MZB	Ichtiofauna	Klasa elementów BIOL	Klasa elementów HYMO	Klasa elementów FCH					
Potok Chotowski PLRW20006218729	Potok Chotowski - Chotowa PL01S1601_2233	6	T	MD		III	II		II		II	II	II	II	UMIARKOWANY	DOBRY	NIE [N2000, MORE, MOEU]	ZŁY	ZŁY
Ostra PLRW200012218749	Ostra - Łatoszyn PL01S1601_1897	12	N	MO		II					II	I	II		DOBRY		TAK [MOEU]		
Grabinka PLRW200017218769	Grabinka - Dębica PL01S1601_2217	17	T	MO		II					II	II	II		DOBRY		TAK [MOEU]		
Wisłoka od Pol. Chotowskiego do Rzeki PLRW200019218771	Wisłoka - Kozłów PL01S1601_1899	19	T	MO		I					I	II	I	II	DOBRY	DOBRY	TAK [MOEU]	DOBRY	DOBRY
	Wisłoka - Podgrodzie PL01S1601_1890			MOC		I					I		I	II	DOBRY	DOBRY	TAK [MOPI]	DOBRY	
Rzeka PLRW2000122187729	Rzeka - Kozłów1 PL01S1601_1898	12	N	MO		III					III	II	PSD		UMIARKOWANY		NIE [MOEU]	ZŁY	ZŁY

Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2013 roku, str. 55.

W stosunku do wyników badań z poprzednich lat stwierdzono dalszą poprawę stanu wód zlewni Wisłoki, tak w zakresie stanu/potencjału ekologicznego, jak i spełniania dodatkowych wymagań dla obszarów chronionych. Fakt poprawy, która nastąpiła mimo niesprzyjających warunków hydrometeorologicznych wskazuje, że w zlewni Wisłoki jest to trend trwały. Zwiększoną uwagę należy zwrócić na dopływy Wisłoki, które od kilku lat nie wykazują poprawy stanu wód. Zły stan ekologiczny wód Potoku Rzeka (fragmentu potoku Budzisz) jest ściśle związany ze stężeniami substancji biogenychnych znacznie wyższymi niż dopuszczalne dla stanu dobrego. Biorąc pod uwagę to, że wody Potoku Rzeka przeznaczone są do celów rekreacyjnych, należy w zlewni tego cieku zidentyfikować wszystkie źródła zanieczyszczeń i podjąć działania zmierzające do poprawy stanu wód⁵⁶.

W celu poprawy czystości zlewni rzeki Wisłoki został powołany Związek Gmin Dorzecza Wisłoki, który tworzy 20 gmin z terenu województwa podkarpackiego i małopolskiego, w tym gminy Dębica i Żyraków. Projekty realizowane przez Związek dotyczą poprawy czystości wód poprzez uporządkowanie gospodarki ściekowej, gospodarki odpadami, rozwoju turystyki i edukacji ekologicznej. Realizowany w latach 2005-2010 projekt pt. „Program poprawy czystości zlewni rzeki Wisłoki” zakresem terytorialnym obejmował obszar 16 gmin. Na terenie gminy Dębica, w miejscowościach: Podgrodzie, Łatoszyn, Pustków, Kochanówka i Brzeźnica wybudowano 52 km kanalizacji sanitarnej oraz 21 przepompowni ścieków. Z kolei w gminie Żyraków wybudowano 72,9 km kanalizacji sanitarnej i 29 przepompowni ścieków w następujących miejscowościach: Bobrowa, Bobrowa Wola, Bobrowa Zakęcie, Góra Motyczna, Wiewiórka, Nagoszyn.

⁵⁶ „Stan jednolitych części wód w zlewni Wisłoki w 2013 r. według badań monitoringowych”, biuletyn informacyjny nr 3/2014 (120) <http://www.wisloka.tarnow.pl/>

W 2011 r. Związek Gmin Dorzecza Wisłoki w Jaśle uzyskał dofinansowanie dla Projektu „Program poprawy czystości zlewni rzeki Wisłoki – Etap II”, który zakresem terytorialnym obejmuje 5 gmin z 20 zrzeszonych w Związku Gmin Dorzecza Wisłoki⁵⁷, w tym gminy Dębica i Żyraków.

W gminie Dębica projekt obejmuje budowę sieci wodociągowej o łącznej długości 72,9 km wraz z budową 5 przepompowni wody (hydroforni) i zbiornik wody w miejscowościach Latoszyn, Stobierna, Stasiówka, Zawada i Nagawczyna⁵⁸.

W gminie Żyraków projekt obejmował rozbudowę oczyszczalni ścieków w miejscowości Wola Żyrakowska, która w dniu 21.08.2012 r. oddana została do użytku. Wykonana inwestycja polegająca na zwiększeniu przepustowości oczyszczalni z 500 m³/d do 1000 m³/d daje możliwość przejęcia ścieków z 10 miejscowości znajdujących się na terenie gminy Żyraków.

Biorąc pod uwagę powyższe, można stwierdzić, że Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny posiada dobrze rozwiniętą sieć wodociągową rozdzielczą. Sieci wodociągowe eksploatowane przez przedsiębiorstwa i zakłady komunalne znajdują się we wszystkich gminach. Poziom zwodociągowania wynosił 85% na koniec 2013 r. według danych GUS. W ostatniej dekadzie liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej wzrosła na obszarze funkcjonalnym o 5%. W kolejnych latach planowane jest dalsze rozbudowanie sieci wodociągowej szczególnie na obszarach borykających się z brakiem wody oraz na terenach pod budownictwo mieszkaniowe i usługi.

Jakość wód powierzchniowych w obszarze funkcjonalnym zależy przede wszystkim od ilości i jakości odprowadzanych do nich ścieków komunalnych. Obszarami stanowiącymi największe potencjalne źródło zanieczyszczeń wód powierzchniowych są tereny zwodociągowane, lecz nie posiadające kanalizacji, gdyż poprawa warunków dostawy wody może wiązać się ze zwiększoną emisją ścieków.

W ostatnich latach odnotowano wzrost ilości oczyszczonych ścieków komunalnych związany z rozbudową infrastruktury kanalizacyjnej. Z danych GUS (Bank Danych Lokalnych) wynika, że na koniec 2013 roku 68% mieszkańców D-ROF korzystało z sieci kanalizacyjnej. W ciągu ostatniej dekady liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej wzrosła w obszarze funkcjonalnym o 31%. Na pozostałych terenach (głównie wiejskich) ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych, z których nieczystości wywożone są cyklicznie do punktu zlewnego ścieków dowożonych na oczyszczalnię.

⁵⁷ <http://www.projekt2.wisloka.pl/?q=aktualnosci>

⁵⁸ Zadania pn. „Wodociąg Gmina Dębica – Południe – etap III – sieć Stobierna, Stasiówka wraz ze zbiornikiem głównym” oraz „Poprawa jakości wody dla terenów górskich – sieć wodociągowa dosyłowa do Nagawczyny w miejscowości Zawada i Nagawczyna”, realizowane w ramach Projektu „Program poprawy czystości zlewni rzeki Wisłoki – Etap II”, współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko.

Tabela 29. Sieć rozdzielcza na 100 km².

Jednostka terytorialna	Sieć wodociągowa		Sieć kanalizacyjna		Sieć gazowa	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013
Ropczyce – miasto	186,7	192,8	31,3	218,9	193,5	197
Ropczyce – obszar wiejski	94,4	84,3	6,1	45,8	159	162,2
Dębica – gmina miejska	276,7	388,1	292,1	477,4	438,6	432,3
Dębica – gmina wiejska	130,7	141,3	100,3	213,5	195,2	195,6
Żyraków – gmina wiejska	143,1	147,1	23,7	121,0	130,9	137,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Dzięki realizacji kolejnych inwestycji z zakresu odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, zmniejszył się ładunek związków biogennych trafiających do wód. Na uregulowanie systemu zbierania i oczyszczania ścieków powstających na terenie D-ROF ma wpływ znaczne zmniejszenie liczby przydomowych zbiorników bezodpływowych (szamb), indywidualnego systemu gromadzenia ścieków z gospodarstw domowych, których szczelność nie zawsze jest odpowiednia.

Tabela 30. Oczyszczanie ścieków.

Jednostka terytorialna	Ludność korzystająca z oczyszczalni [%]		Ścieki oczyszczane w ciągu roku [dam ³]		Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku				Zbiorniki bezodpływowe [szt.]	
					ogółem na 1 mieszkańca [m ³]		nieoczyszczane razem [dam ³]			
	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2008	2013
Ropczyce – miasto	60%	81%	396	513	30,8	61,3	67,6	449	1130	1003
Ropczyce – obszar wiejski	2%	24%	4	61	1	5,4	0,3	0	1650	1650
Dębica – gmina miejska	77%	95%	2594	2024	92,2	71,2	41,1	63	860	480
Dębica – gmina wiejska	19%	57%	208	677	38,8	37,7	383,2	0	1552	1196
Żyraków – gmina wiejska	26%	65%	81	349	6,5	25,5	5,2	0	1623	650

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych. W przypadku zbiorników bezodpływowych GUS udostępnia dane od 2008 r.

Z uwagi na duże rozdrobnienie niewielkich lub średnich gospodarstw rolnych w D-ROF nie występują duże obszary narażone na znaczące zanieczyszczenia związkami biogennymi pochodzenia rolniczego.

W ostatnich latach w systemie gospodarowania odpadami nastąpiły istotne zmiany. Gminy przejęły obowiązki odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, które są zamieszkiwane, w zamian za uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę. Rady Gmin D-ROF przyjęły zróżnicowane metody ustalania opłat, uzależnione od liczby osób zamieszkujących gospodarstwo domowe, od 2 do 5 progów cenowych.

Jednym z podstawowych celów nowego systemu gospodarki odpadami komunalnymi jest osiągnięcie odpowiednich poziomów ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska oraz zwiększenie poziomu recyklingu i odzysku odpadów zebranych selektywnie⁵⁹. Do poziomów określonych w Ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 13 września 1996 r. gminy będą dochodziły stopniowo, osiągając w kolejnych latach wartości założone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niektórych frakcji odpadów komunalnych.

Tabela 31. Osiągnięte przez gminy D-ROF poziomy recyklingu w ostatnim okresie sprawozdawczym, tj. w 2013 roku.

Jednostka terytorialna	osiągnięty poziom recyklingu		
	przygotowania do ponownego użycia i odzysku papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła	ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania	przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych
	dopuszczalny minimalny poziom to 12 %	dopuszczalny maksymalny poziom to 50 %	dopuszczalny minimalny poziom to 36 %
Ropczyce – gmina miejsko-wiejska	14,6%	7,8%	100%
Dębica – gmina miejska	18,7%	42,6%	b.d.
Dębica – gmina wiejska	22,33%	39,37%	100%

⁵⁹ Zgodnie z art. 3b Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 13 września 1996 r. (Dz.U. 1996 nr 132 poz. 622 z późn. zm.) oraz rozporządzeniem ministra środowiska z 29 maja 2012 r. w sprawie poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niektórych frakcji odpadów komunalnych (Dz.U. 2012 poz. 645).

Żyraków – gmina wiejska	30,6%	18,65%	100%
----------------------------	-------	--------	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi.

Z analizy danych GUS wynika, że w 2013 r. z terenu D-ROF zebrano 17,5 tys. ton zmieszanych odpadów komunalnych⁶⁰. Należy zauważyć, że istotnym elementem wpływającym na skład oraz jakość odpadów komunalnych jest charakter danego obszaru. Tereny wiejskie o charakterze rolniczym wykazują odpady z mniejszym udziałem materii organicznej, papieru oraz relatywnie większej zawartości tworzyw sztucznych oraz szkła, ponieważ często odpady organiczne, papier, tektura, popiół i żużel zagospodarowywane są we własnym zakresie przez gospodarstwa domowe.

Tabela 32. Ilość odpadów komunalnych i z sektora gospodarczego w gminach D-ROF w 2013 r.

Jednostka terytorialna	zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku		Odpady z sektora gospodarczego wytworzone w ciągu roku		
	ogółem [t]	ogółem na 1 mieszkańca [kg]	ogółem [tys. t]	poddane odzyskowi [tys. t]	unieszkodliwione [tys. t]
gm. Ropczyce	3103,19	115,3	33,8	5,3	28,5
m. Dębica	11064,63	235,0	740,7	740,2	0,2
gm. Dębica	2342,75	93,2	10,5	0,3	10,2
gm. Żyraków	1022,06	74,9	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

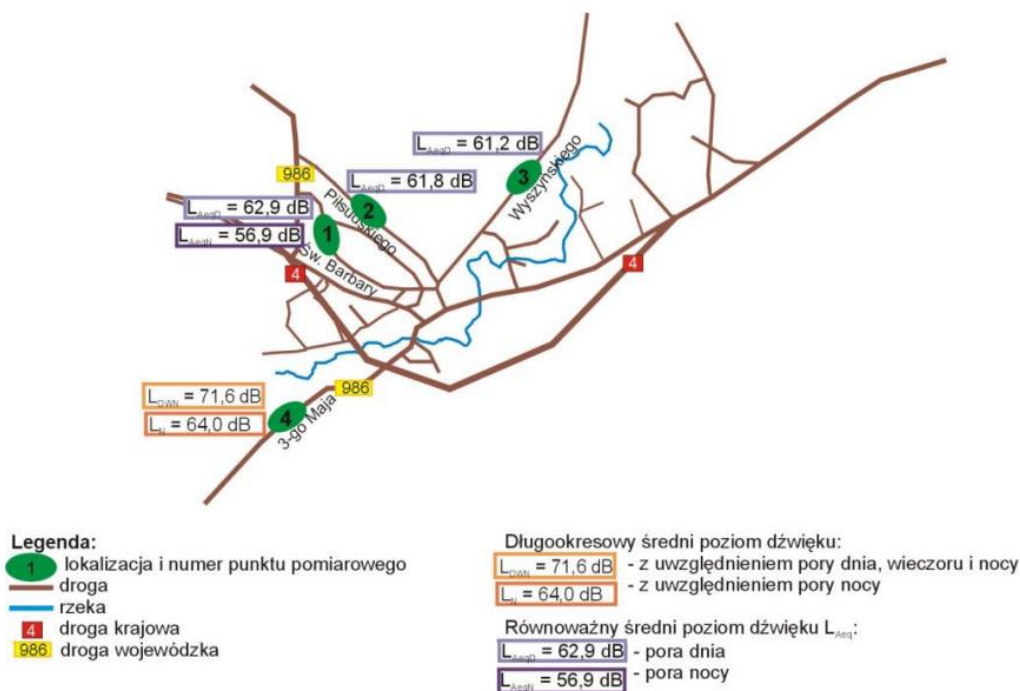
Uciążliwy dla środowiska jest również hałas, szczególnie na terenach miejskich oraz wzdłuż tras komunikacyjnych. Wzrost liczby pojazdów osobowych i ciężarowych, wzmożony ruch tranzytowy towarowy i osobowy, powodują ciągły wzrost poziomu hałasu w środowisku oraz zanieczyszczenie atmosfery spalinami i pyłami. Staje się to coraz bardziej uciążliwe dla ludzi mieszkających w pobliżu dróg. Oddziaływanie hałasu jest szczególnie niekorzystne w porze nocnej.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska, badaniami klimatu akustycznego obejmuje obszary problemowe, najbardziej narażone na oddziaływanie ponadnormatywnych i uciążliwych poziomów dźwięku. W 2012 roku WIOŚ w Rzeszowie przeprowadził badania klimatu akustycznego w Ropczycach, w 4 punktach pomiarowo-kontrolnych, przedstawionych na poniższym rysunku.

⁶⁰ Zmieszane odpady komunalne to odpady zebrane w ciągu roku bez odpadów zebranych selektywnie i wyselekcjonowanych z frakcji suchej.

Rycina 39. Hałas komunikacyjny w Ropczycach w 2012 r.

Źródło: Ocena klimatu akustycznego na wybranych obszarach województwa podkarpackiego w 2012 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Wydział Monitoringu Środowiska, Rzeszów, lipiec 2013 r.

W porze dnia odnotowano przekroczenie dopuszczalnego poziomu o 0,2 dB (ul. Wyszyńskiego pkt 3), zaś w porze nocy o 0,9 dB (ul. św. Barbary pkt 1). W dwóch punktach pomiarowo-kontrolnych (ul. św. Barbary pkt 1, ul. Piłsudskiego pkt 2), w porze dnia, nie odnotowano przekroczeń standardów akustycznych w stosunku do funkcji spełnianej przez teren. Uzyskane odciążenie układu komunikacyjnego miasta poprzez przeniesienie ruchu tranzytowego poza teren miasta (budowa obwodnicy) skutecznie przyczyniło się do poprawy klimatu akustycznego. Długookresowy średni poziom hałasu w porze dziennej dla punktu pomiarowo-kontrolnego zlokalizowanego przy ul. 3-go Maja (pkt 4) wyniósł 71,6 dB, zaś w porze nocnej 64,0 dB. W punkcie tym stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych standardów akustycznych w stosunku do funkcji spełnianej przez teren⁶¹.

Na podstawie wykonanych pomiarów i obserwacji można przyjąć, że podobna sytuacja akustyczna występuje na pozostałych terenach D-ROF. W związku z postępującym rozwojem transportu, w szczególności drogowego, należy spodziewać się dalszego wzrostu poziomów hałasu przy głównych szlakach komunikacyjnych miast, zarówno w porze dnia jak i nocy. Przez tereny użytkowane rolniczo oraz obszary leśne gmin Żyraków i Dębica przebiega trasa autostrady A4 Tarnów – Rzeszów⁶². W trakcie budowy autostrady zmieniły się przepisy dotyczące dopuszczalnych poziomów hałasu,

⁶¹ Ocena klimatu akustycznego na wybranych obszarach województwa podkarpackiego w 2012 roku, Rzeszów, lipiec 2013 r.

⁶² <http://www.a4tarnowdebica.pl/>

efektem jest zmniejszenie zaplanowanej wcześniej liczby ekranów dźwiękochłonnych przy drogach⁶³, w tym na odcinku autostrady A4 w granicach D-ROF, w pobliżu wsi Kozłów, Kędzierz i Pustynia. Na obszarze, z którego ekrany mają zostać usunięte, przewidziany jest rozwój budownictwa mieszkaniowego, usługowego, produkcyjnego. Natomiast część terenu w miejscowości Kozłów – Kędzierz jest objęta opracowaniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Usunięcie części ekranów niesie za sobą ryzyko uniemożliwienia w przyszłości lokalizacji zabudowy na wyżej wymienionym terenie.

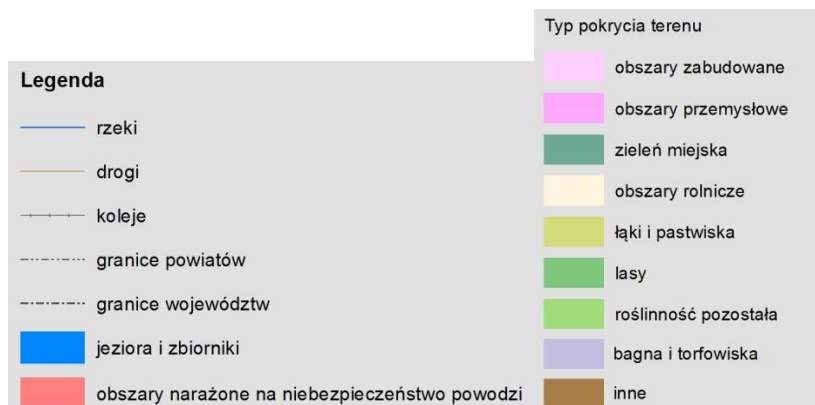
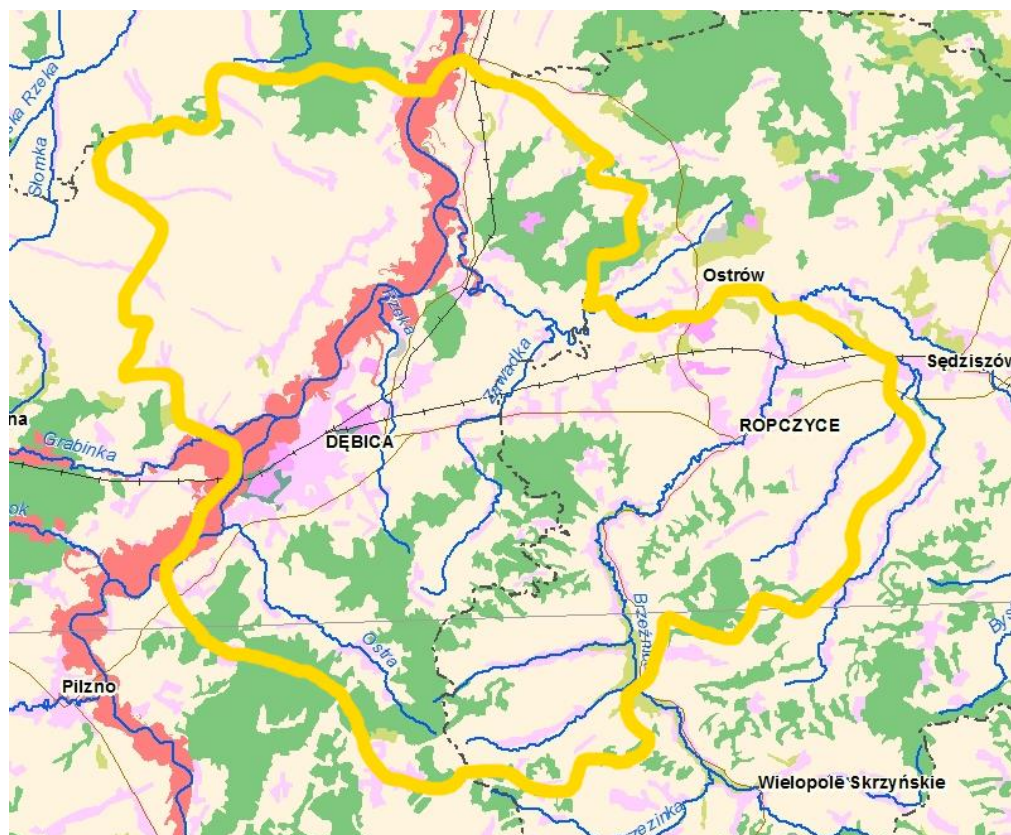
Z badań prowadzonych przez WIOŚ w Rzeszowie wynika, że zagrożenie hałasem przemysłowym ma charakter lokalny i obejmuje swoim zasięgiem jedynie niewielkie obszary zabudowy sąsiadującej bezpośrednio z obiektem będącym źródłem ponadnormatywnej emisji hałasu.

Na terenie D-ROF występuje zagrożenie powodzią głównie na rzece Wisłoce, która na wielu odcinkach jest obwałowana. Ryzyko powodziowe stwarzają także Brzeźnica (Wielopolka) i potok Grabinka. Powódź, która miała miejsce w 2010 r. dowodzi, że jej głównymi przyczynami w regionie były długotrwałe i intensywne opady deszczu występujące w okresie wiosennym i letnim. Powodzie i podtopienia wywoływane przez opady są charakterystyczne dla niewielkich rzek i potoków o charakterze górskim. Wezbrania cieków górskich w niedługim czasie powodują kulminację fali w odbiornikach tych cieków, w przypadku D-ROF przede wszystkim w Wisłoce.

⁶³ Analiza z zakresu celowości posadowienia ekranów została dokonana na etapie projektowania. Projekt budowlany wykonany przez projektantów posiadających odpowiednie uprawnienia został uzgodniony i zatwierdzony decyzją wojewody podkarpackiego o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej z dnia 8.06.2010 r. (ZRID nr I.X-7119-1-3/10), zgodnie z którą ekrany mają być częściowo usunięte. Zgodnie z decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia uzyskaną dla przedmiotowego zadania po upływie 1 roku od dnia oddania autostrady do użytkowania powinna zostać wykonana analiza porealizacyjna w zakresie oceny skuteczności zastosowanych rozwiązań chroniących środowisko, w tym pomiary rzeczywistego poziomu hałasu. W przypadku stwierdzenia, że nie są dotrzymane standardy jakości środowiska, stanowić będzie ona podstawę do określenia metod ochrony bądź też utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania.

Rycina 40. Wstępna ocena ryzyka powodziowego – mapa obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi w Dębicko-Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym.

Źródło: <http://www.kzgw.gov.pl/pl/Wstepna-ocena-ryzyka-powodziowego.html>

2.5.2. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (stan aktualny, możliwości i perspektywy)

Jednym z pięciu celów, określonych w strategii „Europa 2020” jest zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w całkowitym zużyciu energii do 20% w Unii Europejskiej (w ramach pakietu klimatyczno-energetycznego „20/20/20”). Dokumenty krajowe w zakresie odnawialnych źródeł energii⁶⁴ zakładają osiągnięcie, zgodnie z politykami europejskimi, 15% udziału energii wytworzonej z

⁶⁴ W styczniu 2015 r. Sejm uchwalił Ustawę o odnawialnych źródłach energii (OZE), która wprowadza zasadnicze zmiany w systemie wsparcia energii wytwarzanej z OZE. Dotychczas rynek energii z OZE regulowany był ustawą Prawo energetyczne. Po zakończeniu procesu

OZE w finalnym zużyciu energii oraz 10% udziału biopaliw transportowych do roku 2020. Województwo podkarpackie posiada dobre warunki naturalne do rozwoju infrastruktury odnawialnych źródeł energii. W ostatnich latach na obszarze województwa podkarpackiego obserwuje się wzrost świadomości w zakresie odnawialnych źródeł energii. Coraz liczniej podejmowane są działania inwestycyjne zmierzające do poprawy efektywności energetycznej oraz rozwoju odnawialnych źródeł energii, które reguluje m.in. *Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego*⁶⁵.

Odnawialne źródło energii to według ustawy o odnawialnych źródłach energii (art. 2, pkt 22) „odnawialne, niekopalne źródła energii obejmujące energię wiatru, energię promieniowania słonecznego, energię aerotermalną, energię geotermalną, energię hydrotermalną, hydroenergię, energię fal, prądów i pływów morskich, energię otrzymywaną z biomasy, biogazu, biogazu rolniczego oraz z biopłynów”. Zasoby energii odnawialnej (rozpatrywane w skali globalnej) są nieograniczone, jednak koszty ich wykorzystania są wyższe od kosztów pozyskiwania i przetwarzania paliw kopalnych.

Zgodnie z danymi publikowanymi przez GUS produkcja energii wytworzonej z odnawialnych nośników energii w województwie podkarpackim systematycznie wzrasta.

Tabela 33. Produkcja energii elektrycznej w województwie podkarpackim wg źródeł.

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
z odnawialnych nośników energii [GWh]	–	172,3	177,3	177,8	211,5	267,2	315,7	319,7	342,5	394,6
udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem [%]	–	6,6	6,7	6,5	7,8	9,8	11,9	11,1	12,9	16,1
udział energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w ogólnym zużyciu energii elektrycznej [%]	–	4,0	3,7	3,7	4,2	5,6	6,3	6,2	6,8	7,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Województwo podkarpackie posiada stosunkowo dobre warunki do rozwoju energetyki z odnawialnych źródeł energii (m.in. energii słonecznej, energii wiatru, energii wody). Najistotniejszymi parametrami w wykorzystaniu **energii promieniowania słonecznego** są roczne wartości nasłonecznienia. Warunki meteorologiczne charakteryzują się bardzo nierównym rozkładem promieniowania słonecznego w cyklu rocznym; najwyższym w sezonie wiosenno-letnim. Średnie nasłonecznienie miesięczne wg danych 10-letnich wynosi odpowiednio od 0,8 kWh/m²/dzień w grudniu do 5,04 kWh/m² w lipcu. Warunki te stwarzają duże możliwości wykorzystania energii

legislacyjnego sektor OZE będzie miał odrębną regulację ustawową i nowe podejście do wsparcia energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych.

⁶⁵ Załącznik nr 1 do uchwały nr XLIII/874/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 24 lutego 2014 r.

słonecznej do celów turystyczno-wypoczynkowych z zabezpieczeniem potrzeb własnych w miesiącach o mniejszym nasłonecznieniu⁶⁶.

Rycina 41. Podział Podkarpacia na rejony solarne.

Źródło: Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Ropczyce na lata 2014-2029.

Podział Podkarpacia na rejony solarne pokazuje powyższa mapa, z której wynika, że D-ROF to rejon o bardzo dobrych i dobrych warunkach solarnych. Roczne sumy nasłonecznienia w południowej części D-ROF przekraczają 1060 kWh/m², co pozwala uzyskać z 1 m² powierzchni kolektora około 500 kWh energii w roku. Druga, północna część D-ROF (w skład której wchodzi gmina Żyraków i północna część gminy Dębica) charakteryzuje się nieco niższymi sumami nasłonecznienia, które zawierają się w

⁶⁶ Program ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego na lata 2012-2015

przedziale od 1030 do 1050 kWh/m². Usłonecznienie w tym rejonie jest dość wysokie i wynosi średnio około 1750 godzin/rok⁶⁷.

Najpowszechniej spotykane instalacje na terenie województwa to instalacje fototermiczne⁶⁸ i fotowoltaiczne⁶⁹. Kolektory słoneczne są jedną z najbardziej rozpowszechnionych technologii OZE, wykorzystywanych na terenie województwa, głównie do podgrzewania ciepłej wody. W mniejszym stopniu służą do wspomagania systemu grzewczego w budynkach, gdyż ilość energii wytwarzanej przez urządzenia solarne nie jest w stanie pokryć w 100% zapotrzebowania na energię potrzebną do ogrzewania domów (efektywnie można wykorzystać tylko 30-50% rocznego promieniowania słonecznego). Obecnie energetyka słoneczna należy do jednych z najtańszych „zielonych” technologii, biorąc pod uwagę cały cykl życia instalacji. Charakterystyczny jest jednak wysoki koszt początkowy i jest to główna bariera w rozwoju stosowania tej technologii. Dlatego niezwykle istotne jest zapewnienie odpowiednich instrumentów wsparcia, w szczególności na etapie inwestycyjnym, zachęcających inwestorów do zakupu instalacji.

Gminy D-ROF podejmowały w ostatnich latach liczne starania zmierzające do zapewnienia pomocy mieszkańcom gmin w montażu instalacji solarnych. Gmina Dębica, mając na celu pozyskanie dotacji do kolektorów słonecznych w 2009 r. powołała Stowarzyszenia „EKO-GMINA DĘBICA” i ogłosiła projekt pn. „Słoneczne Dachy – Ekologia XXI wieku w Gminie Dębica”. Jednak ze względu na negatywną opinię kolegium Regionalnej Izby Obrachunkowej w Rzeszowie i wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego podjęto decyzję o odstąpieniu od realizacji programu montażu instalacji solarnych.

W połowie sierpnia 2014 r. w gminie Żyraków zakończono montaż pierwszej instalacji solarnej na budynku osoby prywatnej. Gmina Żyraków realizuje projekt pn. „Instalacja systemów energii odnawialnej na budynkach użyteczności publicznej oraz domach prywatnych na terenie gmin należących do związku Gmin Dorzecza Wisłoki”, który obejmuje instalację kolektorów słonecznych do ogrzewania wody użytkowej na budynkach użyteczności publicznej oraz domach prywatnych, a także budowę układów fotowoltaicznych służących do pozyskiwania energii elektrycznej z promieniowania słonecznego na obiektach sportowych⁷⁰. Projekt ten jest realizowany również w gminie Dębica. Przyznano dotacje na zainstalowanie kolektorów słonecznych na 375 domach prywatnych oraz 8 budynkach użyteczności publicznej na terenie gminy Dębica (realizacja w latach 2014-2015).

⁶⁷ Program ochrony środowiska dla powiatu dębickiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015

⁶⁸ Konwersja fototermiczna, to bezpośrednia zamiana energii promieniowania słonecznego na energię cieplną. Kolektory słoneczne umożliwiają wykorzystanie energii słonecznej do podgrzania wody użytkowej jako alternatywne źródło energii.

⁶⁹ Ogniwo fotowoltaiczne to urządzenie służące do bezpośredniej konwersji energii promieniowania słonecznego na energię elektryczną. Pozwala ono nawet w dni o słabym nasładowaniu czerpać energię słoneczną i konwertować ją na energię elektryczną.

⁷⁰ <http://www.solaris.wisloka.pl/index.php/pl/o-projekcie/opis-projektu>

Na terenie gminy Ropczyce nie funkcjonują większe instalacje fotowoltaiczne, natomiast planowana jest budowa takiej instalacji przez Miasto Ropczyce na Krytej Pływalni przy ul. Konarskiego w Ropczycach⁷¹. Wykonanie instalacji solarnych było jednym z elementów kompleksowej termomodernizacji 8 budynków oświatowych tj. Zespołu Szkół w Gnojnicy Dolnej, Zespołu Szkół w Gnojnicy Woli, Zespołu Szkół nr 4 w Ropczycach, Zespołu Szkół w Małej, Zespołu Szkół nr 1 przy ul. Wyspiańskiego 8, Zespołu Szkół Nr 2 przy ul. Konarskiego 4 oraz Publicznego Przedszkola nr 1 i nr 2 w Ropczycach.

Na Podkarpaciu coraz częściej wykorzystuje się również **energię wiatru**, gdyż jest to obszar o dużym potencjale dla energetyki wiatrowej. Prawie jedna czwarta województwa posiada dobre oraz bardzo dobre warunki wiatrowe. Szczególnie korzystne warunki występują w okolicach Dukli, Rymanowa, Rzeszowa, Dębicy. Badania wykazały, że średnioroczne prędkości wiatru w tych miejscach dochodzą do 6,7 m/s na wysokości 40 m n.p.g.⁷².

Możliwości wykorzystania energii wiatru determinują cztery podstawowe czynniki: wielkość zasobów energii wiatru, rodzaj pokrycia terenu opisany przez szorstkość terenu, ograniczenia środowiskowe (wynikające z ochrony środowiska przyrodniczego) i ograniczenia sieciowe (wynikające z istniejącej sieci elektroenergetycznej)⁷³.

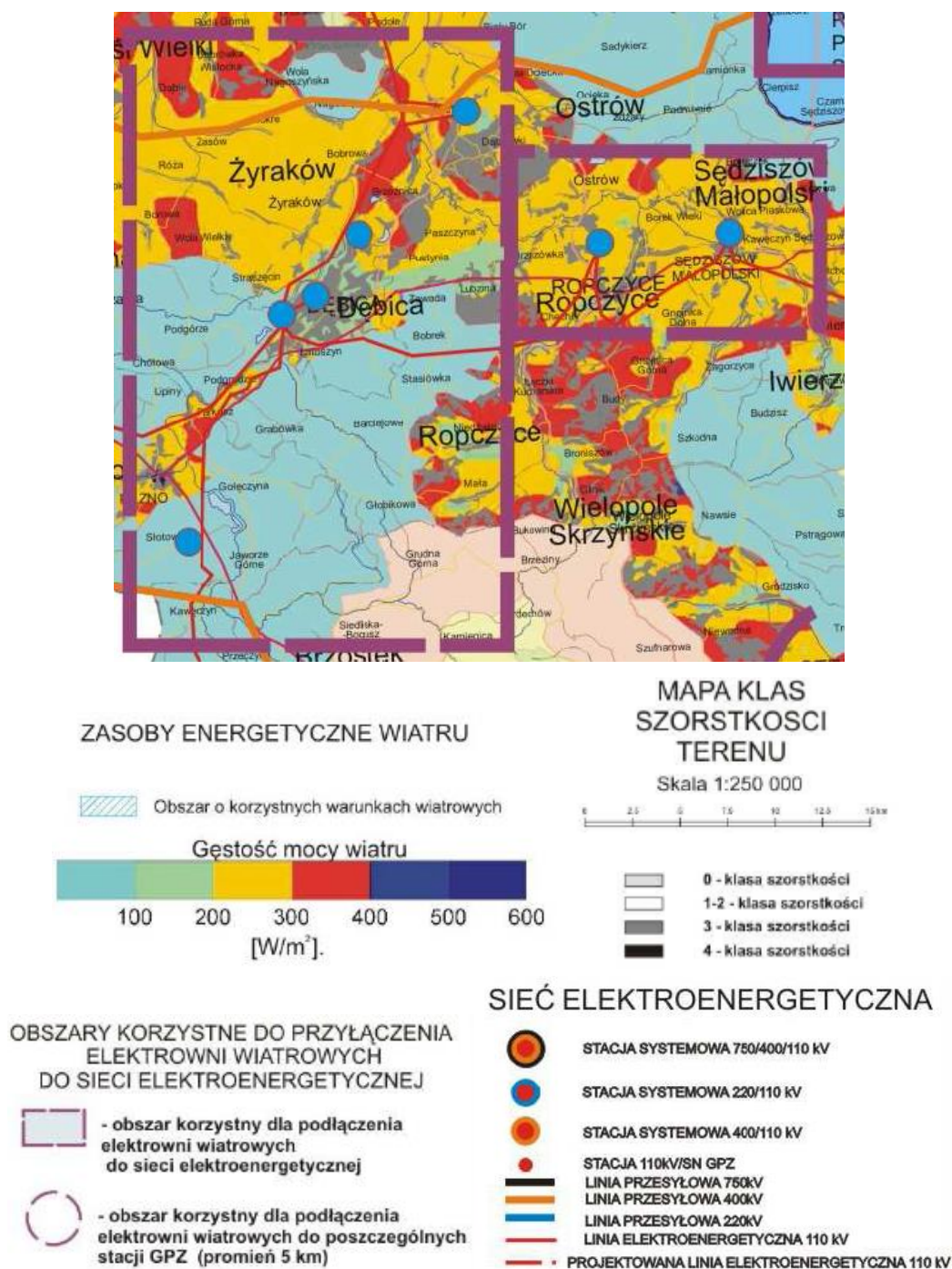
⁷¹ Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Ropczyce na lata 2014-2029

⁷² Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego – perspektywa 2030

⁷³ Zasoby energetyczne wiatru w D-ROF przedstawiono przy wykorzystaniu opracowania „Analiza Zasobów Energetycznych wiatru województwa Podkarpackiego” autorstwa dr inż. Bartosza Solińskiego umieszczonego w Bazie Danych Odnawialnych Źródeł Energii Województwa Podkarpackiego.

Rycina 42. Uwarunkowania wykorzystania energetyki wiatrowej.

Źródło: Ocena stanu istniejącego oraz wyznaczenie kierunków i możliwości wykorzystania energii wiatru na obszarze województwa podkarpackiego autorstwa dr inż. Bartosza Solińskiego i prof. dr hab. inż. Ireneusza Solińskiego, umieszczonego w Bazie Danych Odnawialnych Źródeł Energii Województwa Podkarpackiego.

Najlepszym miejscem do lokowania elektrowni wiatrowych są szczyty wzniesień i tereny otwarte ze wszystkich kierunków, a szczególnie z kierunku południowego, południowo-zachodniego i zachodniego, z których to wiatr wieje z największą prędkością i w największej liczbie godzin w roku.

Istotnym ograniczeniem możliwości wykorzystania energii wiatru jest szorstkość (pokrycie) terenu. Wyróżnia się 4 klasy szorstkości terenu. Predysponowane do wykorzystania elektrowni wiatrowych są klasy 1 i 2. Są to lekko pofalowane tereny łąk i pól uprawnych z niskimi nielicznymi zabudowaniami. Klasy 3 i 4 (lasy, wioski, miasta z wysokimi budynkami) nie są predysponowane do instalowania turbin wiatrowych.

Zasoby energetyczne wiatru zależą głównie od średniej rocznej prędkości wiatru oraz rozkładu statystycznego prędkości wiatru. Wyróżnia się 5 klas terenu pod względem zasobów energetycznych wiatru. Tereny pierwszych dwóch klas pod względem zasobów energetycznych wiatru nie nadają się do budowy elektrowni wiatrowych i farm wiatrowych z powodu bardzo małej gęstości mocy wiatru i niskich średnich rocznych prędkości wiatru. Tereny o klasie trzeciej charakteryzują się umiarkowanymi warunkami wiatrowymi, w ich obszarze możliwe jest funkcjonowanie elektrowni wiatrowych, jednak pod warunkiem zastosowania bardzo wysokich wież oraz istnienia odpowiednich warunków infrastrukturalnych (tzn. rozwiniętej infrastruktury drogowej, łatwości dostępu do sieci itd.). Natomiast tereny klas 4 i 5 są generalnie predysponowanymi terenami pod lokowanie pojedynczych elektrowni, czy też farm wiatrowych i charakteryzują się dobrymi i bardzo dobrymi warunkami wiatrowymi⁷⁴. Na terenie D-ROF dominuje trzecia i czwarta klasa wiatru. Obecnie funkcjonujące elektrownie wiatrowe w D-ROF zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 34. Istniejące elektrownie wiatrowe w D-ROF.

Gmina	miejsowość	Właściciel	moc zainstalowana
Dębica	Głobikowa	Gmina Dębica	-
Dębica	Dębica	DONBERT D.Pluta i R.Zięba	0,25 MW
Dębica	Nagawczyna	ENERGY Warszawa	
Ropczyce	Łączki Kucharskie	-	1,5 MW

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój energetyki wiatrowej (w szczególności farm wiatrowych) związany jest na etapie inwestycji z możliwością wystąpienia konfliktów społeczno-środowiskowych. Przykładem mogą być plany budowy przez firmę Gestamp Eolica Polska Sp. z o.o. zespołu 14 elektrowni wiatrowych w rejonie sołectw Wiewiórka i Góra Motyczna. W czasie przeprowadzonych konsultacji społecznych wpłynęło wiele uwag, głównie dotyczących oddziaływania farm wiatrowych na jakość życia mieszkańców. Wójt Gminy Żyraków odmówił ustalenia środowiskowych uwarunkowań dla tego przedsięwzięcia⁷⁵.

⁷⁴ Ocena stanu istniejącego oraz wyznaczenie kierunków i możliwości wykorzystania energii wiatru na obszarze województwa podkarpackiego autorstwa dr inż. Bartosza Solińskiego i prof. dr hab. inż. Ireneusza Solińskiego, umieszczonego w Bazie Danych Odnawialnych Źródeł Energii Województwa Podkarpackiego.

⁷⁵ Decyzja nr IIGK.7624/14/10 z dnia 04.09.2014 r. <http://www.zyrakow.pl/bip/attach/3/2460/6189/decyzja.pdf>

Kolejnym źródłem energii odnawialnej jest **energetyka wodna**. Hydroenergia choć zazwyczaj jest „energią odnawialną”, to konsekwencje przyrodnicze, hydrologiczne oraz morfologiczne, stanowiące nieodłączne elementy realizacji przedsięwzięć hydroenergetycznych dały podstawy twierdzić, że często jest to energia nieekologiczna⁷⁶. Podjęcie decyzji o rozwoju energetyki wodnej powinno być poprzedzone oceną warunków przyrodniczych⁷⁷. Potencjał⁷⁸ wytwarzania energii elektrycznej na podkarpackich rzekach daje podstawy do budowy małych elektrowni wodnych (MEW) o mocy 0,8-1,0 MW i mikroelektrowni o mocy do 300 kW. Z przeprowadzonych analiz uwzględniających potencjał dopływów głównych rzek, takich jak: San, Wisłok, Wiśłoka, Ropa wynika, że łączny teoretyczny potencjał energii w strudze rzek wynosi ponad 1,4 mln MWh/rok⁷⁹. W D-ROF najkorzystniejsze warunki hydrologiczne do lokowania inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii mają gminy Dębica i Żyraków, ponieważ potencjał energetyki wodnej w powiecie dębickim oscyluje na poziomie 3-5 MW. Natomiast w powiecie ropczycko-sędziszowskim potencjał energetyki wodnej jest na poziomie nieprzekraczającym 1 MW.

Potencjalnym źródłem energii wodnej na terenie D-ROF jest rzeka Wiśłoka wraz z licznymi dopływami (m.in. Ropa, Sękówka, Jasiołka, Grabinianka oraz Wielopolka), która stanowi istotny element dla gospodarki obszaru funkcjonalnego. Wiśłoka posiada stosunkowo duży teoretyczny potencjał energetyczny określany na 239 GWh/rok. Z uwagi na nieuregulowane koryto rzeki potencjał w praktyce możliwy do wykorzystania wynosi około 126 GWh/rok (około 53%). Według danych zawartych w dokumencie „Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Dębica” nie przewiduje się budowy zbiornika retencyjnego na terenie gminy, co w sposób zasadniczy ogranicza możliwości wykorzystania energii rzeki. Należy jednak rozważyć wykorzystanie energii elektrycznej wytwarzanej w małych elektrowniach wodnych na istniejących stopniach wodnych, jak również na tych, których budowa będzie połączona z budową zabezpieczeń przeciwpowodziowych, np. na małych zbiornikach retencyjnych na dopływach Wiśłoki (szczególnie na rzece Ostrej i Wielopolce). Orientacyjna moc średniej użytecznej hydrogeneracji na poziomie 0,306 MW predestynuje Wielopolkę do rzek niskiego poziomu energetycznego, co przemawia za lokalizacją małych generacji o znaczeniu lokalnym.

⁷⁶ Wykorzystanie potencjału energetyki wodnej powinno odbywać się zgodnie z zasadami zawartymi w dokumencie: „Wytyczne do uwarunkowań rozwoju hydroenergetyki w obszarze działania RZGW w Krakowie” http://www.krakow.rzgw.gov.pl/download/WYTYCZNE_MEW_RZGW_KRAKOW.pdf

⁷⁷ Wyklucza się budowę MEW w parkach narodowych i rezerwach przyrody, mogą występować istotne ograniczenia na terenach objętych innymi formami ochrony środowiska jak: parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

⁷⁸ Przez potencjał wód płynących uznaje się istniejące piętrzenia lub takie, które mogą być zrealizowane.

⁷⁹ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2012 r. Dobre praktyki w zakresie odnawialnych źródeł energii w województwie podkarpackim.

Obecnie na terenie D-ROF nie ma żadnych zbiorników retencyjnych. Projektowane zbiorniki wodne mogące mieć zastosowanie w celach energetycznych to⁸⁰:

- w Dębicy na rzece Wisłoka jaz wykorzystywany dla celów przemysłowych do piętrzenia wody do zbiorników osadowych dla firmy oponiarskiej Dębica;
- w Brzeźnicy na rzece Wielopolka zasilanie młyna (czynne w latach 1950-70, po tym okresie młyn był zasilany energią elektryczną).

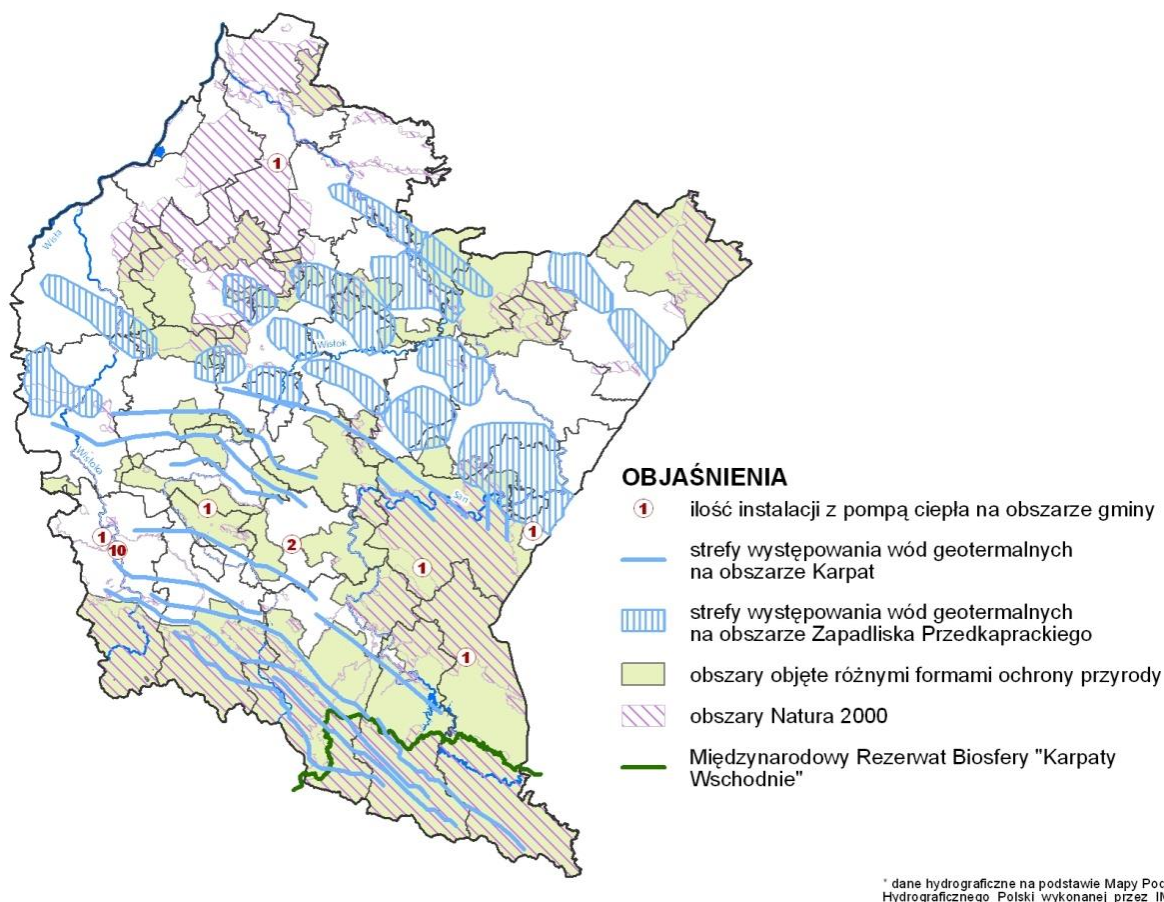
W Polsce obecnie rozwija się w pewnym zakresie **energetyka geotermalna** dla ciepłownictwa. Jak dotąd w kraju wybudowano dopiero kilka instalacji geotermalnych. Na terenie województwa podkarpackiego na obecnym etapie rozpoznania geologicznego występują przesłanki dla wykorzystania wód geotermalnych na cele energetyczne (produkcja ciepła). Do oszacowania realnych wielkości zasobów eksploatacyjnych i możliwości budowy instalacji geotermalnych konieczne jest przeprowadzenie próbnych odwiertów i ekspertyz, które wymagają wysokich nakładów finansowych⁸¹. Z tego względu gminy D-ROF w najbliższej perspektywie nie przewidują na swoim terenie zastosowania układów do wykorzystania ciepła geotermalnego. Opłacalne ekonomicznie wykorzystanie energii wód termalnych musi opierać się na szczegółowej analizie warunków geologicznych. Nie wyklucza to jednak możliwości podejmowania kroków w tym kierunku przez niezależne podmioty gospodarcze oraz działań indywidualnych właścicieli gruntów i nieruchomości.

⁸⁰ Na podstawie opracowania „Dane z analizy stanu istniejącego wykorzystania energii wody na obszarze województwa podkarpackiego” M. Filipowicz, opublikowanego w Bazie Danych Odnawialnych Źródeł Energii Województwa Podkarpackiego <http://www.baza-oze.pl/>

⁸¹ W województwie podkarpackim miały miejsce liczne odwierty wykonywane w celu poszukiwania ropy naftowej i gazu ziemnego, które można zaadaptować do celów geotermalnych. Jednak żaden z istniejących odwiertów nie został dotąd poddany eksploatacji jako źródło energii geotermalnej.

Rycina 43. Geotermia w województwie podkarpackim.

Źródło: <http://monitoruj.podkarpackie.pl/e.html>

Inną formą pozyskania energii odnawialnej jest tzw. płytka geotermia, czyli instalowanie pomp ciepła. Instalacje takie wykorzystują energię wód podskórnych i ciepła ziemi i służą do wspomagania źródeł konwencjonalnych. Ciepło może być wykorzystane latem do przygotowania ciepłej wody użytkowej, a zimą do ogrzewania – przy średnich temperaturach zewnętrznych. W szczycie ciepło zapewniają źródła konwencjonalne. Urządzenia tego typu mogą być stosowane zarówno w domach jednorodzinnych w terenach o rozproszonej zabudowie, w budynkach użyteczności publicznej. Rozwój tego systemu pozyskiwania energii hamują wysokie koszty inwestycyjne⁸².

Obecnie obserwuje się wzrost zainteresowania alternatywnym paliwem, jakim jest **biomasa**, której pod względem energetycznym 2 tony równoważne są 1 tonie węgla kamiennego. Biomasa ze względu na stan skupienia można podzielić na stałą (np. biomasa drzewna, rośliny energetyczne, biomasa z upraw rolniczych), płynną (np. biodiesel) oraz gazową (biogaz).

⁸² Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Ropczyce na lata 2014-2029.

Energetyczne wykorzystanie drewna jest możliwe na terenach o wysokiej lesistości. W Polsce wskaźnik ten wynosił na koniec 2013 r. 29,4%, w województwie podkarpackim 37,9%. Lesistość w D-ROF jest niższa i wynosi od 9,5% w gminie Żyraków do 29,4% w gminie Dębica. Z tego względu możliwości pozyskania drewna na cele energetyczne są w D-ROF ograniczone. Ponadto należy wziąć pod uwagę ryzyko wystąpienia konfliktów społeczno-środowiskowych. Z możliwości pozyskania biomasy leśnej wyłączone obszary parków narodowych, krajobrazowych oraz rezerwatów. Niewłaściwe jest nadmierne usuwanie odpadów leśnych, takich jak gałęzie, igliwie, kora. W długim okresie może to naruszyć stabilność lasów poprzez ubożenie gleby ze składników mineralnych.

W przypadku rozwoju produkcji biomasy ze słomy i siana potencjał techniczny w gminach D-ROF nie jest wysoki. Dominują gospodarstwa małe, co ogranicza w zasadniczy sposób możliwości wykorzystania wielkogabarytowych pras do zbioru oraz utrudnia organizację sprawnego zbioru, magazynowania i transportu. Najważniejszym etapem na drodze wytwarzania biomasy jest zwiększenie gęstości. W przypadku słomy i siana najprostszym sposobem zagęszczania jest prasowanie, które odbywa się najczęściej na polu, bezpośrednio z pokosów. W wyniku tego zabiegu masa właściwa balotów może być nawet ośmiokrotnie wyższa od takiej wartości dla biomasy luźnej. Tak zebrana słoma czy siano w dalszym ciągu posiadają stosunkowo niską gęstość. Dopiero zagęszczenie lub przetworzenie do postaci gotowego produktu typu brykiet lub granuląt (pelet) czyni z biomasy efektywny nośnik energii⁸³. Z tego powodu potencjał techniczny⁸⁴ zarówno siana, jak i słomy oszacowano w wysokości tylko 20% potencjału teoretycznego⁸⁵.

Kolejnym źródłem biomasy są uprawy wieloletnich roślin energetycznych, np. wierzby krzewiastej, miskanta olbrzymiego, ślázowca pensylwańskiego, mozgi trzcinowej, wierzby wiciowej, słonecznika bulwiastego (topinambur) oraz innych roślin odznaczających się szybkim tempem wzrostu i łatwością przyswajania składników pokarmowych z gleby. Rośliny te mogą być uprawiane na łąkach i pastwiskach nieużytkowanych rolniczo, a także na gruntach o stosunkowo dużej wilgotności. Ze względu na ukształtowanie terenu i rozdrobnienie gospodarstw w D-ROF, a także uwarunkowania środowiskowe zakłada się, że wykorzystanie gruntów na cele energetyczne może kształtować się na poziomie 10% powierzchni gruntów nieużytkowanych rolniczo.

Uprawą wierzby energetycznej zajmuje się Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Ropczycach, które posiada plantację wierzby energetycznej o areale 17 ha, w Skrzyszowie i Kozodrzy na terenie gminy Ostrów. Roślina raz posadzona plonuje 30 lat. Przedsiębiorstwo podpisało z Elektrociepłownią

⁸³ „Ocena stanu istniejącego, kierunki i możliwości wykorzystania energii biomasy, biopaliw i biogazu na obszarze województwa podkarpackiego”, Piotr Gradziuk, Janina Błażej, Jan Mańka, opublikowany na stronie Podkarpackiej Agencji Energetycznej.

⁸⁴ Potencjał biomasy jest pokazany jako możliwość uzyskania energii z biomasy wytworzonej na danym obszarze (nie jest to tożsame z wykorzystaniem wytworzonej biomasy na potrzeby produkcji energii na danym obszarze).

⁸⁵ „Zasoby Energii Biomasy na obszarze województwa Podkarpackiego. Potencjał teoretyczny i Techniczny”, Piotr Gradziuk i Janina Błażej opublikowany na stronie Podkarpackiej Agencji Energetycznej.

Stalowa Wola umowę na odbiór pozyskanej z upraw biomasy; podzielonej na wiązki i przygotowanej do transportu. Z 1 ha uprawy rocznie otrzymuje się do 25 ton mokrej biomasy, co daje około 10 ton suchej biomasy. Kaloryczność takiej biomasy szacowana jest na 70-80% kaloryczności węgla⁸⁶.

Innym sposobem zagospodarowania biomasy jest przetworzenie jej na biogaz. Biogazownie to instalacje, które służą do celowej produkcji biogazu z biomasy roślinnej, odchodów zwierzęcych lub odpadów organicznych. Zaletą biogazu jest to, że w wyniku jego spalania powstaje mniej szkodliwych tlenków azotu, niż podczas spalania paliw kopalnych. Biogazownie lokalizuje się najczęściej:

- przy oczyszczalniach ścieków, gdzie następuje fermentacja osadu czynnego w komorach fermentacyjnych, przy czym najlepsze efekty produkcji biogazu otrzymuje się w oczyszczalniach biologicznych. Wzrost potencjału biogazu z oczyszczalni ścieków jest ściśle powiązany z urbanizacją i wzrostem liczby mieszkańców oraz zakładów przyłączonych do sieci kanalizacyjnej;
- przy wysypiskach, gdzie następuje fermentacja organicznych odpadów przemysłowych i komunalnych, jest to tzw. gaz wysypiskowy;
- w gospodarstwach rolnych, gdzie podstawą fermentacji jest nawóz zwierzęcy, biomasa, czy odpady przetwórstwa rolnego lub mieszanina tych składników. Najbardziej wydajne surowce do fermentacji to rośliny energetyczne (np. kukurydza, rzepak, burak pastewny, burak cukrowy, ziemniak) oraz odpady organiczne pochodzące z produkcji spożywczej.

⁸⁶ Informacje pozyskane ze strony <http://www.pukropczyce.eu/>

Rycina 44. Mapa odnawialnych źródeł energii w powiatach dębickim i ropczycko-sędziszowskim (dane aktualne na dzień 30.09.2014 r.)

Źródło: <http://www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html>

Powiaty dębicki i ropczycko-sędziszowski posiadają wysoki potencjał techniczny produkcji biogazu rolniczego, jednak aktualnie nie jest on produkowany i wykorzystywany na szerszą skalę. Podstawą funkcjonowania biogazowni jest surowiec. Najważniejszą cechą surowca jest stosunek kosztów pozyskania do wydajności. Właściwy dobór substratów wsadowych biogazowni ma kluczowe znaczenie dla rentowności przedsięwzięcia. Zasadniczym problemem jest duże rozproszenie przestrzenne i rozdrobnienie gospodarstw, co wpływa na koszty produkcji rolnej i na niską efektywność. W 2011 r. w Paszcznie (gmina Dębica) powstała kotłownia biomasowa z instalacją solarną oraz pompami ciepła. Przedsięwzięcie pn. „Zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej przez Przedsiębiorstwo Gospodarowania Odpadami w Paszcznie” zostało zrealizowane dzięki dofinansowaniu z funduszy unijnych⁸⁷.

2.5.3. Konkluzje

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny charakteryzuje duże zróżnicowanie pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Najcenniejsze tereny objęte ochroną znajdują się w południowej

⁸⁷ Aby lokalizacja biogazowni na terenie gminy Dębica doszła do skutku konieczne było pozyskanie w najbliższej okolicy lokalnych producentów rolnych, którzy zdecydowali się przeznaczyć pod zasiew kukurydzy (do produkcji zielonki kukurydzianej) powierzchnię nie mniejszą niż 600 ha.

części obszaru funkcjonalnego, są to tereny włączone do europejskiej sieci Natura 2000 oraz OChK Pogórza Strzyżowskiego. Ponadto ochroną została objęta północna (Przeclawski OChK) i południowa: okolice Straszęcina (Jastrząbsko-Żdźarski OChK) część gminy Żyraków, a także wąwóz lessowy położony prawie w centrum miasta Ropczyce (rezerwat przyrody Szwajcaria Ropczycka).

Największy wpływ na jakość powietrza w D-ROF mają procesy energetycznego spalania paliw oraz przemysłowe procesy technologiczne, komunikacja i sektor komunalno-bytowy. Ilość zanieczyszczeń związana z niską emisją zwiększa się w okresie zimowym. Stosowanie niskosprawnych urządzeń i instalacji kotłowych, ich zły stan techniczny i nieprawidłowa eksploatacja oraz spalanie złej jakości paliw i odpadów komunalnych, a także ruch samochodowy przyczyniają się do wzrostu stężeń *PM10* i *benzo(a)pirenu*. Samorządy podejmują działania mające na celu poprawę jakości powietrza. Większość obszaru funkcjonalnego jest wyposażona w infrastrukturę gazową.

Stan wód Wisłoki - największego cieków wodny na terenie D-ROF ulega systematycznej poprawie. Natomiast jej dopływy (np. potok Budzisz) nie wykazują poprawy stanu wód. Na poprawę stanu wód Wisłoki mają wpływ projekty realizowane przez Związek Gmin Dorzecza Wisłoki, związane z budową sieci wodno-kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków.

Gospodarka odpadami prowadzona jest według nowych zasad: obowiązkiem Gminy jest odbiór odpadów komunalnych od właścicieli zamieszkiwanych nieruchomości w zamian za uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę. W 2013 r. wszystkie gminy D-ROF osiągnęły wymagane poziomy ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, kierowanych na składowiska oraz zwiększenie poziomu recyklingu i odzysku odpadów zebranych selektywnie.

Rozwój komunikacji i wzrost natężenia ruchu negatywnie wpływają na klimat akustyczny, szczególnie na terenach miejskich oraz wzdłuż głównych tras komunikacyjnych. Zmiana przepisów dotyczących dopuszczalnych poziomów hałasu spowodowała zmniejszenie zaplanowanej wcześniej liczby ekranów dźwiękochłonnych, w tym na odcinku autostrady A4 w granicach D-ROF, co niesie ze sobą ryzyko zmiany przeznaczenia gruntów na tym obszarze.

D-ROF charakteryzuje niska efektywność ekonomiczno-ekologiczna, związana ze zużyciem dużej ilości paliw kopalnych potrzebnych do zasilania systemów ciepłowniczych i elektrycznych oraz niski stopień wykorzystywania w tym procesie odnawialnych źródeł energii. Spożytkowanie potencjału odnawialnych źródeł energii na terenach miejskich jest niewielkie i sprowadza się do instalacji

indywidualnych, wykorzystujących biomasę, układy solarne, pompy ciepła. Większe możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii mają tereny wiejskie D-ROF.

2.5.4. Rekomendacje

Na terenach chronionych zabronione powinny być wszelkie formy intensywnego zagospodarowania oraz lokalizowane zakłady przemysłowe, fermy hodowlane i inne obiekty uciążliwe dla środowiska, odprowadzanie ścieków do wód powierzchniowych, stosowanie dużej ilości środków ochrony roślin. Gospodarka rolna i leśna powinny mieć tu ekologiczny charakter. Wskazany jest na tym terenie rozwój różnych form turystyki i wypoczynku.

Należy wziąć pod uwagę ograniczenia rozwoju energetyki odnawialnej wynikające z przepisów ochrony przyrody. W niektórych przypadkach lokalizacja przedsięwzięć, w zależności od rodzaju energetyki i skali (parametrów) przedsięwzięcia, może podlegać istotnym ograniczeniom lub całkowitemu wykluczeniu, ze względu na prawdopodobieństwo znaczącego oddziaływania na obszary chronione. Energetyka słoneczna jako najmniej inwazyjna może rozwijać się niemal na całym obszarze funkcjonalnym, gdyż posiada on stosunkowo dobre warunki solarne. Zgodnie z kierunkami rozwoju energetyki słonecznej zapisanymi w Wojewódzkim Programie Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego, rozwój energetyki słonecznej powinien być oparty przede wszystkim o rozwój mikroinstalacji wytwarzających energię ciepłą na własny użytek. W przypadkach ekonomicznie uzasadnionych mikroinstalacje powinny być dostawcą energii do lokalnej sieci energetycznej.

Energetyka wiatrowa jest jednym z odnawialnych źródeł energii wzbudzających duże kontrowersje społeczne. Dlatego ważne jest podejmowanie działań mających na celu podnoszenie świadomości energetycznej społeczeństwa oraz włączanie ludności w proces konsultacji społecznych.

Potencjał wytwarzania energii elektrycznej na podkarpackich rzekach daje podstawy do budowy małych elektrowni wodnych i mikroelektrowni, przy czym w pierwszej kolejności powinny być wykorzystane istniejące spiętrzenia. Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego – perspektywa 2030 – energetyka wodna powinna opierać się głównie na budowie małych elektrowni wodnych z wykorzystaniem istniejących budowli piętrzących.

Ograniczenia rozwoju energetyki odnawialnej wynikają również z przepisów szczególnych, dotyczących obszarów ochrony uzdrowiskowej. Utworzenie (reaktywacja) uzdrowiska projektowane jest w miejscowości Latoszyn, gmina Dębica.

Ważnym elementem rozwoju energetyki odnawialnej jest planowanie przestrzenne. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są istotnym elementem przy staraniu się przez inwestora o pozwolenia na budowę, w szczególności wobec pojawiających się konfliktów społeczno-środowiskowych. Z zapisów w rozdziale dotyczącym polityki inwestycyjnej wynika, że tylko kilka procent powierzchni D-ROF jest pokryte planami miejscowymi. Już w czasie wskazywania potencjalnych lokalizacji odnawialnych źródeł energii, przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powinien być rozpoczęty proces informowania (konsultacji) społeczeństwa o ich wpływie na środowisko i jakość życia mieszkańców.

Dla rozwoju energetyki odnawialnej niezbędne jest istnienie mechanizmów wsparcia finansowego, które umożliwiłoby zapewnienie odpowiednich korzyści ekonomicznych w stosunku do wysokości ponoszonych nakładów inwestycyjnych. Gminy powinny w większym stopniu zaangażować się w działania informacyjno-promocyjne na temat dostępnych możliwości dofinansowania instalacji i mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii.

W celu zwiększenia liczby ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej należy kontynuować rozbudowę infrastruktury, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wiejskich i miasta Ropczyce, na których udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej jest zdecydowanie niższy niż w przypadku miasta Dębicy. Rozbudowa sieci wpłynie również na podtrzymanie korzystnego trendu likwidacji zbiorników bezodpływowych, które z uwagi na niepewny stan techniczny mogą stanowić potencjalne zagrożenie dla środowiska naturalnego.

Biorąc pod uwagę konieczność rozbudowy infrastruktury oraz postępujące zjawisko suburbanizacji, skutkujące stopniowym wzrostem liczby ludności w gminach otaczających ośrodki rdzeniowe, rekomenduje się budowę oczyszczalni ścieków na terenach przyległych do miasta Dębica. W gminach D-ROF otaczających Dębicę obserwuje się dynamiczny rozwój mieszkalnictwa jednorodzinnego na wolnych terenach powstałych w wyniku przekształceń ziemi rolnej na tereny mieszkaniowe, stąd budowę infrastruktury odbierającej i oczyszczającej ścieki komunalne na obszarze Gmin Dębica i Żyraków należy uznać za uzasadnioną.

Rozwój gospodarki ściekowej na terenie DROF planowany jest poprzez realizację dwóch projektów:

1. „Poprawa gospodarki ściekowej na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego – etap I”

Zgodnie z projektem architektoniczno – budowlanym dotyczącym rozbudowy oczyszczalni ścieków w Zawadzie gdzie planuje się podłączenie do sieci kanalizacji sanitarnej 2 500 mieszkańców średnia

dobowa ilość ścieków sanitarnych dopływających do oczyszczalni wynosi 785 m³/d, natomiast po rozbudowie oczyszczalni ilość ta zwiększy się do 1 000 m³/d.

Projekt Poprawy gospodarki ściekowej na terenie Gminy Żyraków obejmuje budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami i z przepompowniami ścieków w miejscowościach Korzeniów, Góra Motyczna i Straszecin, Bobrowa Wola, Mokre, Bobrowa, Nagoszyn, Wiewiórka, Góra Motyczna, Nagoszyn przysiółek Cieszęciny i Zasów o szacowanej długości: 17,2 km. W ramach projektu planowane jest przyłączenie 817 mieszkańców i 2 przedsiębiorstwa, co pozwoli na likwidację zbiorników bezodpływowych o szacunkowej ilości 192 szt.

2. Projekt pn. „Poprawa gospodarki ściekowej na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego – etap II”

Na terenie **Gminy Żyraków** projekt obejmuje:

- a) Przebudowa i rozbudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Wola Żyrakowska na działce nr 833/2 - polegająca na wykonaniu instalacji płukania i odwadniania piasku oraz instalacji higienizacji osadów wraz z wiatami magazynowymi;
- b) Przebudowa i rozbudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Wola Żyrakowska na działce nr 833/2 - polegająca na budowie III reaktora biologicznego.

W związku z rozbudową istniejącego systemu kanalizacyjnego na terenie Gminy Żyraków, w ramach przebudowy i rozbudowy przewiduje się zwiększenie przepustowości oczyszczalni w Woli Żyrakowskiej z Q_{śrd}=1000 m³/d na Q_{śrd}=1300 m³/d.

Na terenie Gminy Dębica zakres projektu obejmuje budowę kanalizacji sanitarnej na terenie miejscowości Stasiówka i Stobierna o szacowanej długości: 2 km.

Na terenie **Gminy Ropczyce** projekt obejmuje 4 zadania:

- a) Ropczyce: ul. Kolonia i Rzeszowska,
- b) Ropczyce, os. Brzyzna,
- c) Ropczyce, os. Granice,
- d) Gnojnica.

Łączna szacowana długość sieci kanalizacji wraz z przyłączami planowanymi do wykonania w Gminie Ropczyce wynosi ponad 54 km.

Szczególną wartość przyrodniczą dla terenu MOF stanowi rzeka Wisłoka. Pod względem przyrodniczym Wisłoka jest ważnym korytarzem ekologicznym łączącym jej dopływy i rzekę Wisłę.

Stan Wisłoki oceniono jako zły. Zakwalifikowany został do kategorii A3, co oznacza, że należy go poddać wysokosprawnemu uzdatnianiu fizycznemu i chemicznemu.

Na uwagę zasługuje fakt, że dzięki przeprowadzonej rozbudowie oczyszczalni ścieków w Zawadzie oraz przebudowie i rozbudowie oczyszczalni ścieków w Woli Żyrakowskiej na terenie Gminy Żyraków, a także rozbudowie istniejącej sieci kanalizacyjnej w Gminach Żyraków, Dębica i Ropczyce jakość ścieków odprowadzanych do Wisłoki odpowiadać będzie normom środowiskowym.

Działania na rzecz poprawy jakości środowiska wodnego odbywa się ponadto poprzez tworzenie zintegrowanego systemu kanalizacji sanitarnej gmin wchodzących w skład D- ROFu. Współpraca w tym zakresie spowoduje korzystne efekty synergiczne.

2.6.Promocja rozwoju produkcji rolnej

2.6.1. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa

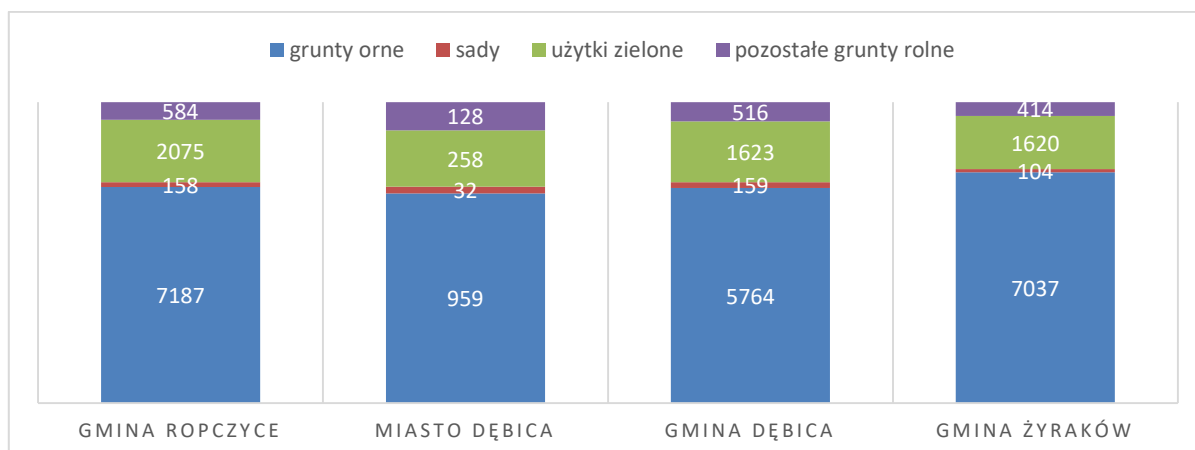
Ważnym działem gospodarki Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jest rolnictwo. Według danych GUS około 68% obszaru funkcjonalnego użytkowana jest rolniczo. Rolnictwo, a konkretnie produkcja i przetwórstwo żywności najwyższej jakości biologicznej i zdrowotnej, ekologiczne i zrównoważone rolnictwo i przetwórstwo, produkty regionalne i tradycyjne zostały zakwalifikowane jako jeden z czterech obszarów inteligentnej specjalizacji wiodącej województwa podkarpackiego – jakość życia⁸⁸.

W strukturze gruntów użytkowanych rolniczo na terenie D-ROF największą część stanowią grunty orne (72,3%), kolejne 19,5% zajmują użytki zielone. Większość (około 91%) użytków rolnych to użytki rolne w dobrej kulturze, utrzymywane zgodnie z normami zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2010 r.

⁸⁸ Wiodące branże województwa podkarpackiego – inteligentne specjalizacje regionalne. Opracowanie wykonane przez: Regionalne Obserwatorium Terytorialne, we współpracy z Podkarpackim Ośrodkiem Badań Regionalnych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, Rzeszów 2014 r.

Wykres 5. Użytki rolne w gminach D-ROF (stan na koniec 2013 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Analizując wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010, przedstawione w poniższej tabeli, można zauważyć, że w ogólnej powierzchni użytków rolnych dominował udział powierzchni zasiewów.

Tabela 35. Struktura użytków rolnych D-ROF w 2010 r.

jednostka terytorialna	pod zasiewami	grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	uprawy trwałe ⁸⁹	ogrody przydomowe	łąki trwałe ⁹⁰	pastwiska trwałe ⁹¹	pozostałe użytki rolne
gm. Ropczyce	67,6%	3,5%	1,5%	0,8%	18,8%	3,9%	3,9%
m. Dębica	42,7%	6,8%	3,3%	2,5%	27,8%	5,0%	11,9%
gm. Dębica	45,1%	9,7%	1,9%	2,7%	21,4%	4,3%	14,9%
gm. Żyraków	72,6%	3,8%	4,1%	0,6%	12,8%	0,7%	5,4%
D-ROF	60,6%	5,8%	2,6%	1,5%	18,0%	3,0%	8,5%

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – perspektywa 2030 zostały wyznaczone strefy rozwoju produkcji rolnej. Najlepsze warunki przyrodnicze do produkcji rolniczej występują w środkowej części województwa, określanej jako Pogórze Karpackie.

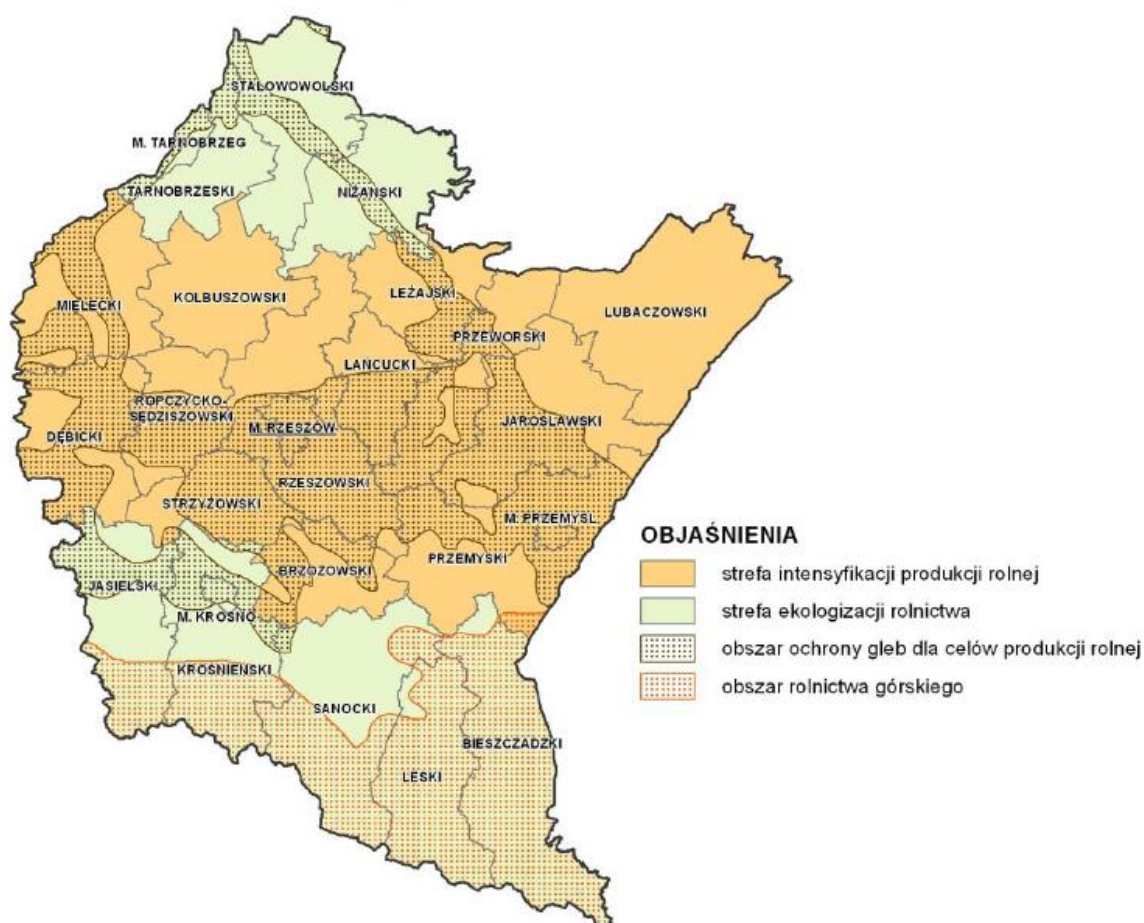
⁸⁹ Uprawy trwałe to łączna powierzchnia sadów, szkółek drzew i krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, innych gruntowych upraw trwałych, w tym tarniny, derenia i choinek bożonarodzeniowych, a także upraw trwałych pod osłonami.

⁹⁰ Łąki trwałe to grunty pokryte trawami (tj. co najmniej 5 lat), z zasady koszone

⁹¹ Pastwiska trwałe to grunty pokryte trawami (tj. co najmniej 5 lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane

Rycina 45. Strefy rozwoju produkcji rolnej.

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – perspektywa 2030, str. 109

D-ROF leży w pasie strefy intensyfikacji produkcji rolnej, która charakteryzuje się najlepszymi w regionie warunkami klimatyczno-glebowymi i korzystnym ukształtowaniem terenu oraz tradycją w zakresie produkcji towarowej. W środkowej, mocno zurbanizowanej części strefy wyznaczono obszar ochrony gleb dla celów produkcji rolnej. Jakość gleb wyznacza strukturę zasiewów. Kierunki produkcji rolniczej są też uzależnione od rynku zbytu.

Warunki glebowe D-ROF odznaczają się dużą różnorodnością; większość gleb występuje w klasach od II do IV. Zróżnicowanie to spowodowane jest rzeźbą terenu, warunkami hydrologicznymi oraz użytkowaniem ziemi. W Rynnie Podkarpackiej rozwinęły się mady. Gleby te mają dużą zawartość próchnicy, są zasobne w fosfor, dlatego też teren, na którym występują kwalifikuje się do produkcji rolniczej, a szczególnie warzywniczej. Są to gleby dobre i bardzo dobre. W obrębie doliny Wisłoki występują mady pyłowe płytkie, które wykorzystywane są głównie jako grunty orne, łąki i pastwiska. W dolinach potoków natomiast wytworzyły się gleby mułowo-torfowe, które zajęte są pod użytki zielone. W części północnej D-ROF, w obrębie Płaskowyżu Tarnowskiego, występują gleby powstałe na glinach. Południowo wschodnia część D-ROF (Pogórze Strzyżowskie) posiada gleby o wysokiej

produktywności, wytworzone głównie z lessów i mad, urodzajne i bardzo dobrej jakości, z których większość jest zaliczana do gleb chronionych przed zmianą przeznaczenia⁹². Gleby D-ROF posiadają korzystne właściwości fizyko-chemiczne, pozwalające na uprawę wszystkich gatunków roślin. Nie są zanieczyszczone metalami ciężkimi, dlatego też istnieją dobre warunki do ekologicznej produkcji rolnej. Jednym z najważniejszych czynników ograniczających produkcję roślinną jest zakwaszenie gleb. Badania agrochemiczne gleb w powiecie dębickim, w tym m.in. w gminie Żyraków, (przeprowadzone w 2014 r. przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą) pokazują, że na tym terenie dominują gleby bardzo kwaśne (pH do 4,5), co odnosi się do prawie połowy użytków rolnych. Dlatego podstawowym zabiegiem agrotechnicznym powinno być wapnowanie i regulacja odczynu pH, decydujące o żyzności gleby, która wpływa na wielkość plonów. Potrzeby wapnowania wynikające z odczynu i kategorii agronomicznej gleb są konieczne dla 70% badanych gleb w gminie Żyraków⁹³.

Tabela 36. Procent gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych – A, o niskiej i bardzo niskiej zawartości fosforu – B, potasu – C.

Gmina	A	B	C
Żyraków	81-100	61-80	81-100
Dębica	61-80	61-80	61-80
Ropczyce	61-80	41-60	41-60

Źródło: SCHR Rzeszów.

Zużycie nawozów mineralnych w województwie podkarpackim było najniższe w kraju i wyniosło 58 kg na 1 ha użytków rolnych, przy średnim krajowym 114,6 kg. Nawożenie w poszczególnych gminach D-ROF przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 37. Zużycie nawozów na 1 ha użytków rolnych [kg].

Jednostka terytorialna	mineralne	azotowe	fosforowe	potasowe	wapniowe
Polska	114,6	66,3	22,7	25,6	38,2
woj. podkarpackie	58,0	31,1	12,7	14,2	14,8
gm. Ropczyce	66,7	42,1	12,1	12,5	7,5
m. Dębica	22,8	13,2	5,0	4,6	9,0
gm. Dębica	41,1	28,3	7,0	5,8	4,2
gm. Żyraków	101,0	57,7	22,9	20,4	15,1

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010.

Istotny element nawożenia stanowi wapnowanie, determinujące właściwe wykorzystanie nawozów mineralnych. Jest ono również warunkiem podniesienia produktywności gleby. Według danych PSR w

⁹² Na podstawie gminnych programów ochrony środowiska.

⁹³ Stan gleb w powiecie dębickim na podstawie badań gleb w 2014 roku, gminy: Czarna, Pilzno, Żyraków. Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Krakowie.

2010 r. wapnowanie stosowało zaledwie 6% gospodarstw D-ROF, a zużycie wapna było w gminach D-ROF ponad dwukrotnie niższe niż średnia krajowa na 1 ha użytków rolnych.

2.6.2. Rodzaje form aktywności ekonomicznej (rolniczej i pozarolniczej) mieszkańców D-ROF oraz sytuacja rynku pracy

Rolniczy charakter D-ROF sprzyja rozwojowi zakładów bazujących na zdrowych, ekologicznych produktach rolnych. Do najważniejszych zakładów tej branży zaliczyć możemy zlokalizowane na terenie miasta Dębica zakłady: Animex Foods Sp. z o. o. Sp.k. Oddział w Dębicy – producent mięsa wieprzowego i drobiowego oraz przetworów mięsnych; Firmę Produkcyjno-Handlową KANWIL Sp. z o.o. – przetwórstwo i sprzedaż mięsa z dziczyzny, królików i owoców miękkich – mrożonych; Rolniczą Spółdzielnię Mleczarską „Rolmlecz” w Radomiu – Zakład Mleczarski w Dębicy; Wytwórnię Salami „Igloomeat – Sokołów” Sp. z o.o. Oddział w Dębicy; zakład produkcji mrożonek i usług chłodniczych „Chłodnie Igloopol” Sp. z o.o.; TAURUS Sp. z o.o.; Cukrownię „ROPCZYCE” SA w Ropczycach; Cargill Poland Sp. z o.o. Oddział w Ropczycach – firmę z kapitałem amerykańskim zajmującą się produkcją i sprzedażą mieszanek paszowych.

Według danych na podstawie przeprowadzonego w roku 2010 powszechnego spisu rolnego na terenie D-ROF funkcjonowało ogółem 9 tysięcy gospodarstw rolnych⁹⁴, z czego ponad 56% o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha. W D-ROF, jak i w województwie podkarpackim, dominują gospodarstwa indywidualne (użytkowane przez osobę fizyczną i/lub gospodarstwo ekologiczne), które w 2010 r. stanowiły 99,9% ogółu gospodarstw rolnych.

Tabela 38. Liczba gospodarstw rolnych.

Jednostka terytorialna	ogółem	do 1 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	15 ha i więcej
gm. Ropczyce	1654	205	1239	162	25	23
m. Dębica	796	532	250	b.d.	b.d.	b.d.
gm. Dębica	4454	2668	1659	b.d.	b.d.	b.d.
gm. Żyraków	2100	500	1262	255	60	23
D-ROF	9004	3905	4410	417	85	46

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010.

Rolnictwo D-ROF charakteryzuje się niekorzystną strukturą wielkościową gospodarstw rolnych. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 2,6 ha. Przy czym w gminach Żyraków (3,7 ha) i Ropczyce (3,9 ha) statystyczne gospodarstwo rolne jest dwukrotnie większe niż w mieście (1,6 ha) i gminie Dębica (1,8 ha). Średnia wielkość gospodarstwa na Podkarpaciu to ok. 4,5 hektara (średnia

⁹⁴ Gospodarstwo rolne – to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i prowadząca działalność rolniczą.

krajowa to 10,5 ha). Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych jest jednym z ważniejszych czynników ograniczających rozwój rolnictwa na terenie D-ROF.

W poniższej tabeli wymieniono największych producentów rolnych z terenu D-ROF.

Tabela 39. Najwięksi producenci rolni w D-ROF.

Nazwa producenta rolnego	Powierzchnia gospodarstwa w ha	Specjalizacja
Gmina Żyraków		
Grupa Producentka Wielopolanka Sp. z o.o. w Wielopolu	187,41	Produkcja zbóż, rzepaku i kukurydzy
Gospodarstwo Rolne w Górze Motycznej	58,00	Produkcja zbóż, buraków cukrowych, ziemniaków i przetwórstwo rolne
Gospodarstwo Rolne w Żyrakowie	38,36	Produkcja zbóż
Gospodarstwo Rolne w Nagoszynie	78,77	Produkcja zbóż i kukurydzy
Gospodarstwo Rolne, Zasów	11,87	Produkcja zbóż i trzody chlewnej
Gmina Dębica		
Gospodarstwo rolne, Zawada	233	Produkcja roślinna
Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe, Paszczyzna	188,74	Produkcja roślinna i zwierzęca
Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe, Paszczyzna	22	Produkcja roślinna
Gmina Ropczyce		
Gospodarstwo rolne w Lubzinie	40	Produkcja roślinna
Gospodarstwo rolne w Niedźwiadzie	40	Hodowla krów mlecznych
Gospodarstwo rolne w Gnojnicy	30	Hodowla trzody chlewnej
Gospodarstwo rolne w Lubzinie	39	Produkcja roślinna
Gospodarstwo rolne w Niedźwiadzie	23	Hodowla trzody chlewnej

Źródło: dane gmin D-ROF.

Wiele gospodarstw, szczególnie tych najmniejszych, wytwarza produkty rolne tylko na potrzeby gospodarstwa domowego. Większość (91%) gospodarstw rolnych D-ROF uzyskuje dochody z działalności rolniczej. W poszczególnych gminach liczba gospodarstw rolnych utrzymujących się z rolnictwa kształtuje się od 80% w mieście Dębica do 98% w gminie Ropczyce. Istotnym źródłem dochodów dla połowy gospodarstw rolnych jest praca najemna, a także świadczenia emerytalne i rentowe. Pozarolniczą działalność gospodarczą prowadzi co piąte gospodarstwo rolne.

Tabela 40. Liczba gospodarstw rolnych z dochodami⁹⁵ z różnych źródeł.

Jednostka terytorialna	ogółem	z dochodem z działalności rolniczej	z dochodem z emerytury i renty	z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	z dochodem z pracy najemnej	z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą
gm. Ropczyce	1654	1616	839	248	921	229
m. Dębica	796	635	314	148	320	13
gm. Dębica	4454	3914	1880	751	2255	428
gm. Żyraków	2100	2023	827	534	968	116
D-ROF	9004	8188	3860	1681	4464	786

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010.

Podkarpackie gospodarstwa rolne wykorzystują w swojej działalności w zdecydowanej większości technologie tradycyjne, co częściowo sprzyja realizacji celu zrównoważonego rozwoju. Równocześnie jednak wpływa na wzrost kosztów eksploatacji środków trwałych, a tym samym obniża opłacalność produkcji rolnej. W 2010 roku 38% gospodarstw D-ROF, prowadzących działalność rolniczą wyposażonych było w ciągniki własne (stanowiące wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego), jak i wspólne (będące własnością kilku rolników i użytkowane przez więcej niż jedno gospodarstwo). Analizując wyposażenie gospodarstw rolnych w ciągniki, należy zauważyć, że w gminach Ropczyce i Żyraków udział gospodarstw posiadających ciągniki stanowił odpowiednio 62% i 60%, natomiast w mieście i gminie Dębica był dużo niższy (odpowiednio 12% i 23%).

Rolnicy z terenu D-ROF mogą uzyskać wsparcie w zakresie rolnictwa, zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, rynków rolnych, przedsiębiorczości, wiejskiego gospodarstwa domowego i integracji społecznej w dwóch ośrodkach doradztwa rolniczego: Powiatowym Zespole Doradztwa Rolniczego w Dębicy i Powiatowym Zespole Doradztwa Rolniczego w Ropczycach.

⁹⁵ Za dochód całkowity gospodarstwa domowego uważa się łączne dochody (z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.) wszystkich osób (spokrewnionych i niespokrewnionych) zamieszkujących wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i wspólnie się z nim utrzymujących.

2.6.3. Struktura sektora rolno-spożywczego

Produkcja rolnicza w województwie w zdecydowanej większości gospodarstw ma charakter wszechstronny, bez określonego kierunku specjalizacji; za wyjątkiem rejonów specjalizujących się w niektórych kierunkach upraw, np. w ogrodnictwie, chowie zwierząt.

Struktura produkcji rolniczej jest zbliżona do przeciętnej w kraju. Dominującymi uprawami są zboża (75% powierzchni zasiewów) oraz rośliny okopowe – głównie ziemniaki (17%), a w produkcji zwierzęcej chów bydła i trzody chlewnej.

Tabela 41. Udział gospodarstw utrzymujących zwierzęta oraz z uprawą w gminach D-ROF.

gmina	gospodarstwa utrzymujące zwierzęta gospodarskie	w tym				gospodarstwa z uprawą	w tym rodzaj zasiewów			
		bydło razem	trzoda chlewna razem	koni e	drób ogółem razem		zboża razem	ziemniaki	uprawy przemysłowe	warzywa gruntowe
gm. Ropczyce	77,3%	54%	38%	14%	92%	94%	96%	82%	6%	24%
m. Dębica	29,6%	8%	8%	8%	83%	43%	80%	79%	1%	23%
gm. Dębica	45,9%	24%	15%	8%	83%	59%	77%	74%	3%	8%
gm. Żyraków	64,6%	31%	44%	5%	92%	85%	94%	85%	1%	4%
D-ROF	54,6%	33%	29%	9%	88%	70%	87%	79%	3%	12%

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010.

W gminie Ropczyce dominującym kierunkiem produkcji rolnej jest produkcja zwierzęca: głównie żywca wieprzowego, wołowego oraz produkcja mleka. Produkcja roślinna obejmuje uprawy zbóż, roślin przemysłowych, np. buraki cukrowe, głównie na potrzeby Cukrowni „Ropczyce” SA oraz uprawy warzywnicze i sadownicze⁹⁶.

W gminie Żyraków środkowe i północne obszary, obejmujące arealty pól uprawnych o stosunkowo dobrych warunkach gospodarowania, predysponowane są do dalszego rozwoju intensywnej gospodarki rolnej. Przewaga gleb kompleksów rolniczej przydatności: pszennego dobrego i żytniego bardzo dobrego umożliwia uprawy roślin bardziej wymagających, w tym uprawy pszenicy i jęczmienia oraz roślin warzywnych. Istniejące gospodarstwa rolne w miejscowościach, takich jak Wiewiórka, Zasów, Mokre odznaczają się znacznym stopniem specjalizacji produkcji rolnej, którą należy wspierać, umożliwiając jak najbardziej korzystne warunki rozwoju (np. w miejscowości Zasów – Mokre rozwija się szkółkarstwo, w miejscowościach Wiewiórka, Wola Wielka, Góra Motyczna – uprawa

⁹⁶ „Strategia rozwoju gminy Ropczyce 2014-2020”, Załącznik do uchwały Nr LI / 544 / 14 Rady Miejskiej w Ropczycach z dnia 28 marca 2014r.

ziemniaków)⁹⁷. Z kolei w produkcji zwierzęcej wysoki udział trwałych użytków zielonych, pokrywających gleby o średniej urodzajności, stwarza dogodne warunki rozwoju hodowli bydła opasowego i mlecznego, a także trzody chlewnej z możliwością wielkotowarowej produkcji. Natomiast w południowej części gminy, obejmującej wsie Wola Żyrakowska, Żyraków, Straszęcin i Zawierzbie, bardzo dobre gleby w dolinie Wisłoki umożliwiają rozwój sadownictwa, w tym krzewów jagodowych oraz warzywnictwa. W produkcji zwierzęcej najodpowiedniejszy będzie rozwój drobiarstwa i chów trzody chlewnej⁹⁸.

Gmina wiejska Dębica jest gminą podmiejską o charakterze rolniczo-przemysłowym. Bliskość ośrodka miejskiego (Dębicy) jako potencjalnego odbiorcy płodów rolnych sprzyja rozwojowi funkcji rolniczej jako wiodącej zwłaszcza w kierunku owocowo-warzywnym. W sąsiadującym z miastem Dębica Łatoszynie od 2013 r. funkcjonuje Spółdzielcza Grupa Producentka „WILMAK” zrzeszająca producentów drobiu żywego.

W odniesieniu do całego obszaru obsada zwierząt gospodarskich w tzw. dużych jednostkach przeliczeniowych (DJP) na 100 ha użytków rolnych wynosiła w 2010 r. (Powszechny Spis Rolny): 38,4 w gm. Ropczyce, 46,2 w gm. Żyraków, 64,5 w gm. Dębica i 69 w m. Dębica. W Polsce wskaźnik ten wynosił 57,8, co przy nieco większym udziale łąk (18% wobec 17% w Polsce), wysokiej klasie gruntów oraz ogólnie dobrym warunkom dla rolnictwa umożliwia zwiększenie hodowli, przynajmniej w gminach Ropczyce i Żyraków.

Biorąc pod uwagę fizjografię obszaru oraz rosnące zainteresowanie rolnictwem ekologicznym, interesującymi kierunkami jawią się hodowla owiec i kóz. Dane dostępne na poziomie powiatów wskazują, że pogłowie kóz jest znaczne (łącznie w powiatach: dębickim i ropczycko-sędziszowskim w 2010 r. było ich 1274), natomiast hodowla owiec wydaje się być niewykorzystaną szansą (analogiczna liczba wynosiła w 2010 r. 307). Tego rodzaju działalność ma szanse na płatności związane z produkcją – ze środków UE.

2.6.4. Kierunki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich

Od czasu wstąpienia przez Polskę do Unii Europejskiej istotne znaczenie w rozwoju polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich ma Wspólna Polityka Rolna, przyczyniająca się do podnoszenia produktywności rolnictwa poprzez przyspieszenie postępu technicznego i stabilizację rynku rolnego oraz wprowadzanie uregulowań środowiskowych. Od lat 90. XX wieku zadania Wspólnej Polityki Rolnej są finansowane za pośrednictwem tzw. dwóch filarów. Pierwszy z nich oferuje wsparcie

⁹⁷ „Strategia rozwoju gminy Żyraków na lata 2014-2020”, załącznik do uchwały nr XLVII/367/14 Rady Gminy w Żyrakowie z dnia 24 października 2014 r.

⁹⁸ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żyraków ze zmianami.

działalności rolniczej, głównie za pośrednictwem wypłacanych corocznie dopłat obszarowych⁹⁹. Drugi filar to pieniądze na wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, w obecnej perspektywie dostępne za pośrednictwem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020¹⁰⁰. Na okres ten zaplanowano wzrost wsparcia finansowego dla działalności rolniczej szanującej środowisko naturalne. Jednocześnie zwiększa się katalog obowiązków nałożonych na rolników w zakresie ochrony środowiska.

W perspektywie 2014-2020 zaplanowano przesunięcie 25% puli (koperty) II filaru na dodatkowe płatności dla małych i średnich gospodarstw (płatność do „pierwszych hektarów” z przedziału od 3,01 do 30 ha w każdym gospodarstwie. Jest to szansa dla wielu gospodarstw z terenu D-ROF na osiągnięcie opłacalności produkcji, wzrost towarowości, wsparcie inwestycji i specjalizacji.

Istotny wpływ na sytuację w rolnictwie mają rosnące wymagania jakościowe, zmiany nawyków żywieniowych ludzi, nowe technologie żywienia i utrzymania zwierząt gospodarskich, dbałość o środowisko przyrodnicze, a także poszukiwanie nowych źródeł energii. Z tego względu konieczna jest adaptacja gospodarstw rolnych do zmieniających się warunków¹⁰¹.

Obecnie jedną z najszybciej rozwijających się gałęzi rolnictwa na świecie, w tym w szczególności w Unii Europejskiej, jest rolnictwo ekologiczne. Rozwój sektora rolnictwa ekologicznego¹⁰² obserwowany jest również w Polsce¹⁰³, gdzie w okresie 2003-2013 liczba gospodarstw ekologicznych wzrosła ponad 11-krotnie, od 2 286 w 2003 r. do prawie 26,6 tys. w 2013 r. W województwie podkarpackim udział powierzchni użytków rolnych ekologicznych w użytkach rolnych ogółem wzrósł z 1,19% w 2006 r. do 4,4% w 2013 r. Warunki przyrodniczo-glebowe oraz klimatyczne w województwie podkarpackim, jak również w D-ROF sprzyjają rozwojowi rolnictwa ekologicznego. Aby produkt mógł być sprzedawany jako ekologiczny, musi zostać poddany systemowi kontroli i certyfikacji. Przez dwa lata gospodarstwo znajduje się w okresie przestawiania (konwersji), dla upraw sadowniczych okres ten trwa trzy lata¹⁰⁴. Wsparciem dla takich procesów ze środków Wspólnej Polityki Rolnej UE będzie

⁹⁹ W ramach nowego systemu w latach 2015-2020 na kwotę wsparcia w poszczególnych gospodarstwach będą składały się następujące rodzaje płatności: 1) jednolita płatność obszarowa, 2) płatność za zazielenienie, 3) płatność dla młodych rolników, 4) płatność dodatkowa, 5) płatności związane z produkcją, 6) przejściowe wsparcie krajowe.

¹⁰⁰ Celem głównym PROW 2014-2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. Program będzie realizował wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020.

¹⁰¹ Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie podkarpackim, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2014

¹⁰² Za gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej (gospodarstwo ekologiczne) uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przestawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

¹⁰³ Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie dotyczące rolnictwa ekologicznego jest Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz.U. 2009, Nr 116, poz. 975).

¹⁰⁴ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 834/2007 każdy podmiot gospodarczy, który wytwarza, przetwarza lub importuje z kraju trzeciego produkty rolnictwa ekologicznego w celu sprzedaży, jest zobowiązany poddać swoje przedsięwzięcie certyfikacji prowadzonej przez akredytowaną i upoważnioną do działania jednostkę certyfikującą.

płatność „zielona”, uzależniona od spełnienia wymagań w zakresie dywersyfikacji upraw, utrzymania trwałych użytków zielonych oraz przeznaczenia części powierzchni na cele proekologiczne.

2.6.5. Konkluzje

Z uwagi na warunki społeczno-gospodarcze, występujące w przeszłości, rolnictwo D-ROF, jak i całego województwa podkarpackiego posiada własną specyfikę wyróżniającą się przede wszystkim dużym rozdrobnieniem agrarnym. Przekształcenia gospodarki rolnej dotyczą całego obszaru funkcjonalnego. Jednak odmienne uwarunkowania przyrodnicze i ekonomiczne poszczególnych rejonów D-ROF różnicują możliwości i kierunki rozwoju, dając podstawę do wyróżnienia trzech jednostek rozwojowych:

- rejonu północnego, obejmującego tereny na północ od autostrady A4,
- rejonu centralnego, który obejmuje południową część gminy Żyraków, miasto Dębica, środkową część gminy Dębica i północną część gminy Ropczyce,
- rejonu południowego, który stanowią tereny wiejskie położone na południe od miasta Dębica oraz południowa część gminy Ropczyce.

Rejon północny charakteryzuje duża liczba małych gospodarstw rolnych. Ze względu na rosnące zapotrzebowanie na przetwory drobiarskie oraz lokalizację przetwórczości drobiarskiej w mieście Dębica w rejonie tym istnieją zwiększone możliwości zakładania ferm drobiarskich. Wysoki udział trwałych użytków zielonych pokrywających gleby o średniej urodzajności stwarza dogodne warunki rozwoju kierunków ogólnorolnych z ukierunkowaniem na hodowlę bydła i trzody chlewnej.

Rejon centralny stanowią tereny miejskie i podmiejskie o funkcjach pozarolniczych, szczególnie w usługach i infrastrukturze. Ze względu na duży rynek zbytu w Dębicy, a także mieście Ropczyce preferowanymi kierunkami rozwoju rolnictwa powinno być warzywnictwo i sadownictwo, a w produkcji zwierzęcej – chów trzody chlewnej. W wyniku otwarcia autostrady A4 tereny te zyskały na atrakcyjności inwestycyjnej, dlatego pojawiła się potrzeba odrolnienia, związana z ustaleniem terenów obiektów produkcyjnych, składów i magazynów oraz innej zorganizowanej działalności inwestycyjnej.

W rejonie południowym ze względu na uwarunkowania przyrodnicze, wysoką lesistość rozwój powinien być ukierunkowany przede wszystkim na funkcję turystyczno-rolniczą oraz realizację celów ekologicznych. W rozwoju produkcji rolnej powinna być preferowana produkcja żywności ekologicznej, co jest uzasadnione popytem, warunkami przyrodniczymi, oraz ograniczeniami stosowania nawozów i środków chemicznych w rejonie obszarów chronionego krajobrazu i Natura 2000. Produkcja rolna powinna się opierać na zasadach ekologii z poszanowaniem dla środowiska

naturalnego, a także wychodzić naprzeciw oczekiwaniom konsumentów szukających nieskażonych zanieczyszczeniami produktów. Uprawy ekologiczne powinny być lokalizowane na najbardziej urodzajnych glebach, na terenach z dala od dróg szybkiego ruchu. W celu rozwoju ekologicznego rolnictwa pomocne są szkolenia dla rolników, które będą sprzyjały dalszej edukacji ekologicznej oraz zastosowaniu nowoczesnych metod w produkcji rolnej.

2.6.6. Rekomendacje

Wskazane jest określenie specjalizacji produkcji rolnej (przekształcenie dotychczasowych gospodarstw rolnych w gospodarstwa specjalizujące się w określonej produkcji rolnej odpowiadającej potrzebom rynku), stworzenie produktu lokalnego, który stałby się źródłem dochodów D-ROF i jego znakiem rozpoznawczym.

Z uwagi na dużą dynamikę zmian w sektorze rolnym oraz rozdrobnienie gospodarstw pożądanym kierunkiem wydaje się tworzenie grup producenckich, co umożliwi wspólne, bardziej racjonalne przechowywanie płodów, wspólną sprzedaż, a także rozwój przetwórstwa.

Na przynajmniej części obszaru możliwa jest intensyfikacja hodowli. Rozwój rolnictwa ekologicznego wraz z agroturystyką może stanowić natomiast alternatywę ekonomiczną dla pewnej grupy ludności rolniczej.

2.7. Spójna komunikacja

2.7.1. System drogowo-uliczny

Komunikacja publiczna jest kluczowym aspektem decydującym o dostępności obszaru. Jest istotna zarówno dla mieszkańców terenu, korzystających z usług, dojeżdżających do pracy, jak również dla turystów, odwiedzających region, czy przedsiębiorców, którzy poszukują jak najlepiej skomunikowanych obszarów do prowadzenia działalności.

Sumaryczna długość dróg publicznych i miejskich w Dębicy wynosi 118,6 km, z czego utwardzonych w 2013 roku było 80,38 km. W granicach gminy Ropczyce sieć drogowa ma łączną długość 135,5 km, a dodatkowo gmina pełni nadzór nad 114 km dróg stanowiących dojazdy do gospodarstw i pól uprawnych. Długość dróg na terenie gminy Dębica wynosi w sumie 410 km, zaś na terenie gminy Żyraków 42,7 km (dotyczy dróg publicznych; układ drogowy uzupełnia 70 km dróg wewnętrznych i dojazdowych). Trzonem komunikacji drogowej D-ROF są autostrada A4, biegnąca z zachodu na wschód w kierunku przejścia granicznego z Ukrainą, oraz droga krajowa nr 94. Kluczowym czynnikiem dla rozwoju komunikacji w D-ROF jest zapewnienie odpowiedniego stanu technicznego dróg lokalnych i połączeń z drogą krajową nr 94 oraz autostradą A4.

Bliskie sąsiedztwo autostrady jest wielką zaletą z punktu widzenia dostępności transportowej obszaru. Stanowi również o atrakcyjności regionu dla potencjalnych inwestorów chcących ulokować swoje siedziby na terenie D-ROF, jak i turystów mogących z łatwością dotrzeć do miejsca wypoczynku.

O atrakcyjności terenu świadczy m.in. odległość od większych miast, będących ośrodkami rozwoju. W Strategii Rozwoju Miasta Dębica na lata 2014-2020 zawarto dane widoczne w kolejnej tabeli.

Tabela 42. Dostępność transportowa głównych ośrodków rozwoju województwa podkarpackiego

Nazwa ośrodka	Odległości w km		
	W linii prostej:	Po drogach:	Po liniach kolejowych:
Rzeszów	43	45,5	47
Krosno	45,5	71,8	185
Stalowa Wola	76,5	112	100
Przemyśl	101,5	133,5	134
Mielec	28	33,19	32
Tarnobrzeg	63,3	74,5	71
Jarosław	91	100	99

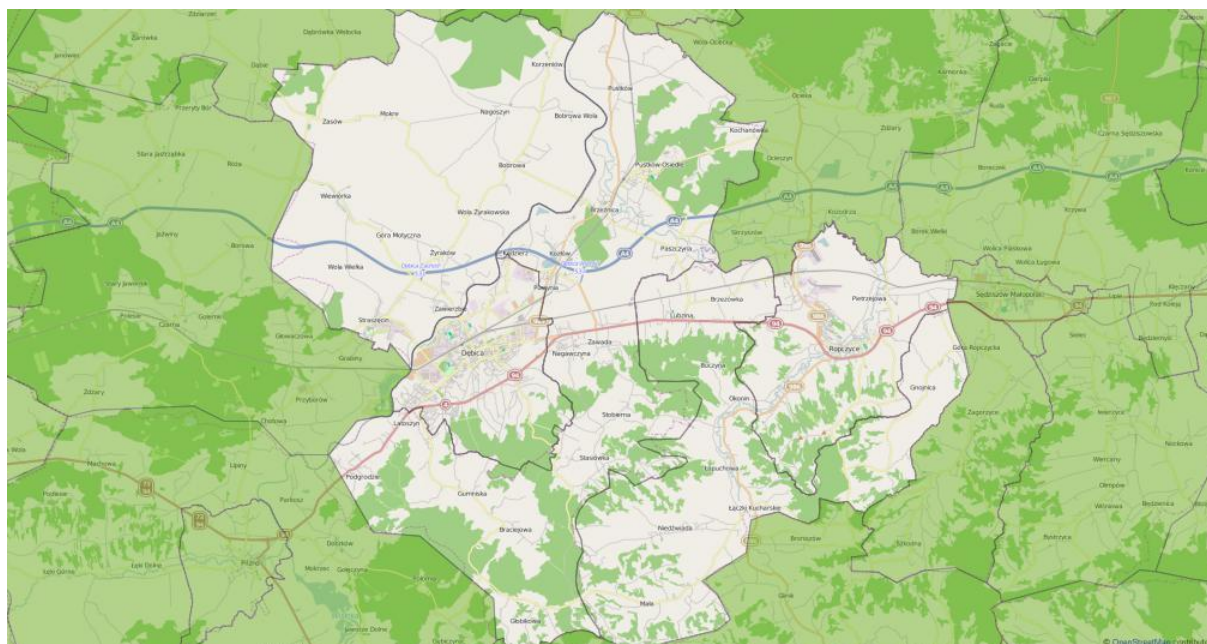
Źródło: Strategia Rozwoju Miasta Dębica na lata 2014-2020.

Najbliższymi ośrodkami w komunikacji drogowej są: Mielec, Rzeszów, Krosno oraz Tarnobrzeg. Biorąc pod uwagę transport kolejowy, najkrótszy odcinek dzieli Dębicę od Mielca, Rzeszowa i Tarnobrzegu. Trasa, którą należy pokonać, podróżując koleją do Krosna wydłuży się ponad dwukrotnie.

Widać w tym przypadku znaczną dysproporcję w odległościach i istotne utrudnienie w wykorzystaniu komunikacji kolejowej.

Rycina 46. Drogi D-ROF.

Źródło: opracowanie własne.

Autostrada A4 pełni podwójną rolę w regionie; z jednej strony – podstawowej drogi w komunikacji z większymi ośrodkami miejskimi, jak Kraków czy Rzeszów, z drugiej – szlaku tranzytowego dla transportu krajowego i międzynarodowego. Jak już wspomniano stanowi także silną zachętę dla potencjalnych inwestorów mogących ulokować swoje siedziby na terenie D-ROF. Powyższa mapa obrazująca system drogowy obszaru funkcjonalnego pokazuje jasno, iż najatrakcyjniejsze, z uwagi na bliskość węzła autostradowego, tereny inwestycyjne znajdują się w centralnej i południowej części Gminy Żyrardów, północnej części miasta Dębica, centralnej części Gminy Dębica oraz w północno-wschodniej części Gminy Ropczyce.

Bliskość drogi krajowej nr 94, fakt, iż wraz z autostradą A4 przebiegają centralnie przez obszar funkcjonalny oraz znaczna dostępność potencjalnych terenów inwestycyjnych powodują, iż obszar D-ROF ma duży potencjał w kwestii lokowania np. centrów logistycznych, magazynów, zakładów produkcyjnych i innych typów działalności wymagających dobrego skomunikowania na poziomie krajowym i międzynarodowym.

2.7.2. Połączenia kolejowe

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny leży na trasie linii kolejowej E30/C-E30, która jest paneuropejskim korytarzem, łączącym Niemcy, Polskę i Ukrainę. Jej modernizacja jest prowadzona od 2010 roku, a zakończenie prac jest przewidziane na rok 2015. Trasa ta, obok autostrady A4, jest jednym z głównych czynników decydujących o korzystnej dostępności transportowej regionu, a dzięki

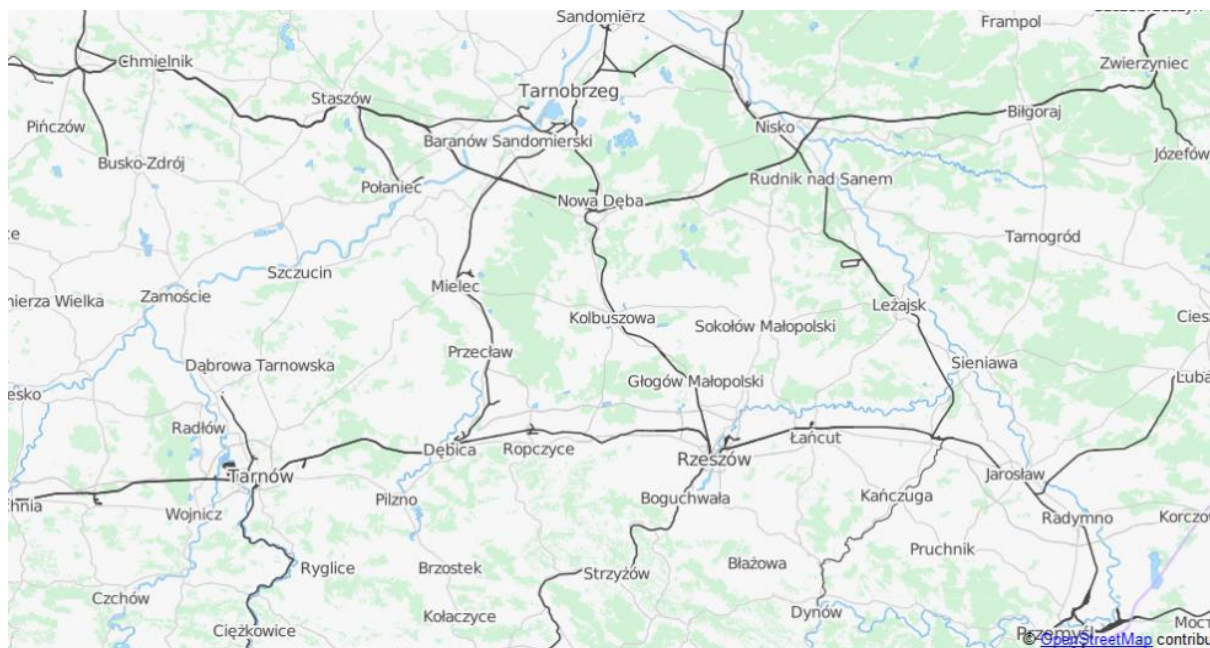

prowadzonej modernizacji komfort i czas przejazdu ulegną poprawie. Trwające obecnie prace powodują przejściowe pogorszenie parametrów jazdy i oferty przewoźników, co może powodować zmniejszenie znaczenia kolei w przewozach pasażerskich.

Z punktu widzenia D-ROF, a szczególnie Dębicy, ważna jest również poprawa stanu trasy kolejowej Dębica – Mielec – Sandomierz. Połączenie to jest intensywnie wykorzystywane w transporcie towarowym, a stacja Dębica Towarowa może być wykorzystana jako węzeł logistyczny.

Odcinek linii kolejowej nr 25, Padew – Dębica, został zaproponowany do tzw. rewitalizacji ze środków Europejskiego Funduszu Regionalnego w ramach regionalnych programów wykorzystania środków UE w latach 2014-2020. Ostateczna decyzja w tej sprawie należy do władz województwa. Naprawa linii otworzy szansę na przywrócenie przewozów pasażerskich, które zawieszono przed kilkoma laty. Umożliwi to podróże nie tylko w relacjach lokalnych (ułatwiając codzienne życie przede wszystkim uczniom i pracownikom na trasie Dębica – Mielec), lecz także przywróci połączenia dalekobieżne, łączące Kraków z Lublinem i Zamościem.

Rycina 47. Mapa połączeń kolejowych D-ROF.

Źródło: opracowanie własne.

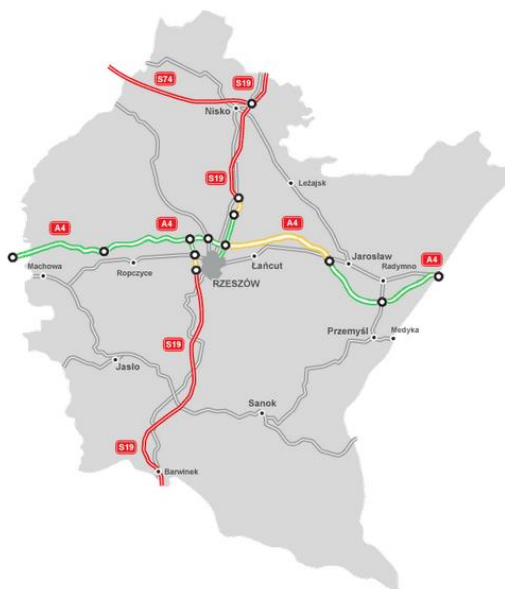
2.7.3. Inwestycje w infrastrukturę drogową

Istotną inwestycją wpływającą na dostępność transportową D-ROF jest budowa autostrady A4. Odcinki przebiegające przez D-ROF udostępniono do ruchu: 30 października 2013 r. węzeł Dębica Wschód – węzeł Rzeszów Zachód oraz 30 października 2014 roku węzeł Tarnów Północ – węzeł Dębica Wschód. Obecnie kontynuowana jest budowa autostrady A4 na odcinku Rzeszów (węzeł

Rzeszów Wschód) – Jarosław (węzeł Jarosław Zachód) wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną, budowlami i urządzeniami budowlanymi. Zakończenie budowy autostrady A4 umożliwi zapewnienie szybkiego i sprawnego połączenia komunikacyjnego w ruchu międzynarodowym na kierunku wschód-zachód.

Rycina 48. Stan budowy autostrad i dróg ekspresowych w województwie podkarpackim.

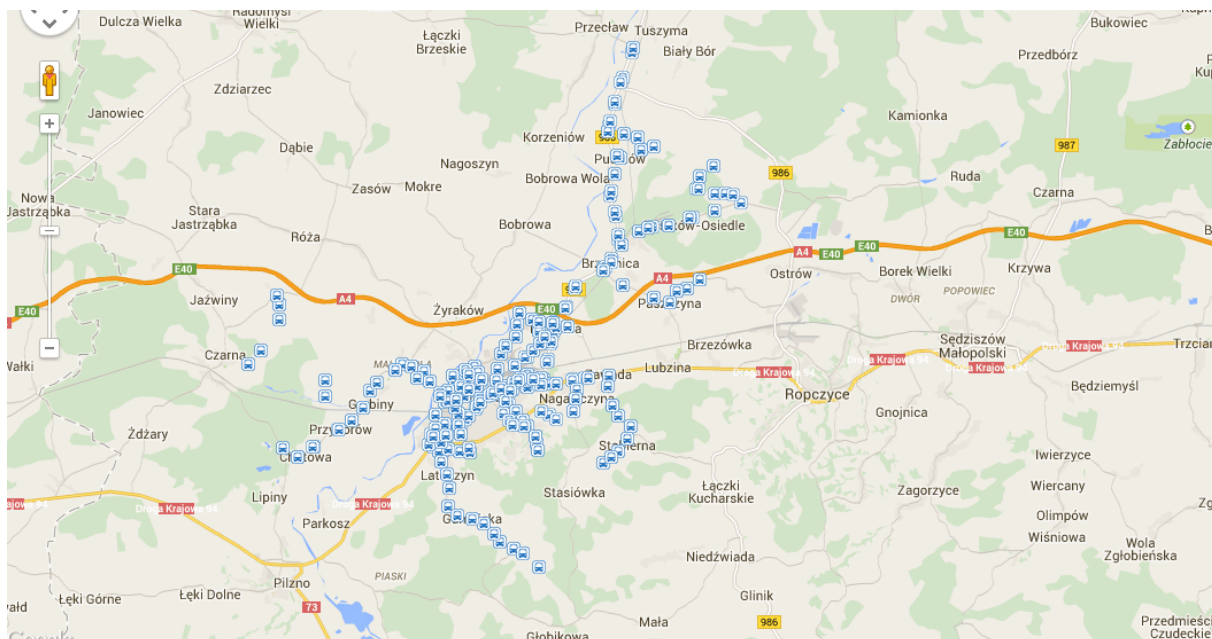
Źródło: http://www.gddkia.gov.pl/mapa-stanu-budowy-drog_podkarpackie

2.7.4. Charakterystyka istniejącego stanu komunikacji publicznej

Na terenie Dębicy działa obecnie czterech przewoźników: MKS Sp. z o.o. spółka komunalna obsługująca kursy miejskie; PKS w Dębicy świadczące usługi przewozu osób na terenie kraju; MONIS – przedsiębiorstwo, które jest również większościowym udziałowcem PKS w Dębicy oraz Usługi transportowe Edward Lipa.

Rycina 49. Mapa przystanków MKS Sp. z o.o. w Dębicy

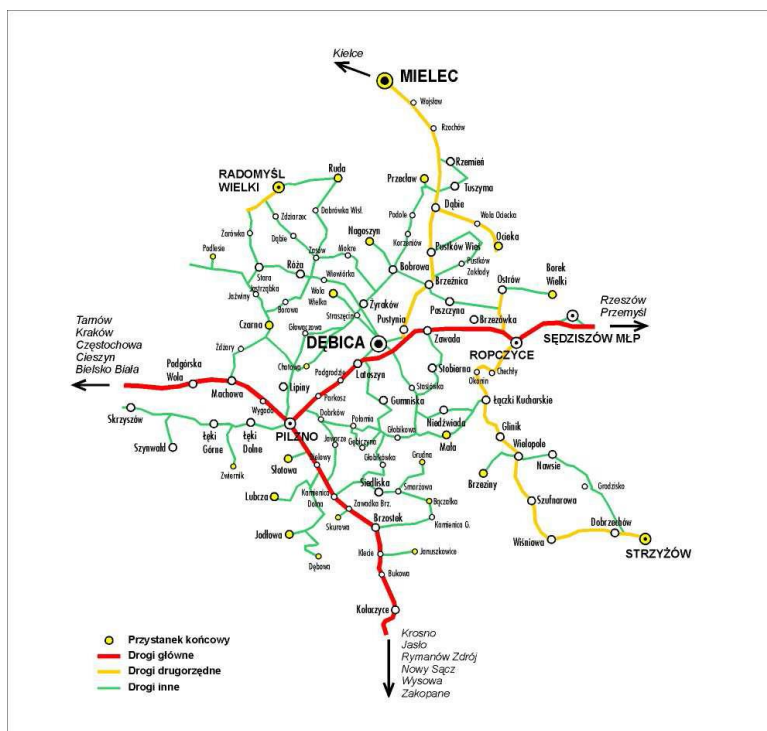

Źródło: <http://rj.mks.debica.pl/rj/>

PKS w Dębicy obsługuje również pozostałe gminy partnerstwa. Poziom skomunikowania gmin D-ROF jest niewystarczający. Jedynie miasto Dębica i gmina Dębica obsługiwane przez MKS posiadają akceptowalną liczbę połączeń i przystanków autobusowych. Transport osób na terenach pozostałych partnerów odbywa się z wykorzystaniem PKS i licznych przewoźników prywatnych (m.in. FPHU OGRO-TRANS, ARRIVA Sp. z o.o., RÓG RYSZARD Usługi Transportowe Ropczyce) oraz komunikacji kolejowej.

Rycina 50. Mapa połączeń PKS w Dębicy

Źródło: <http://www.pks-debica.pl/Mapka-linii>

2.7.5. Infrastruktura telekomunikacyjna

Dostęp do infrastruktury telekomunikacyjnej jest jednym z podstawowych warunków funkcjonowania i rozwoju społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy. Urząd Komunikacji Elektronicznej udostępnił „Raport pokrycia Rzeczypospolitej Polskiej istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną, realizowanymi w 2013 r. i planowanymi w 2014 r. inwestycjami oraz budynkami umożliwiającymi kolokację”, w którym zawarto dane na poziomie gmin dotyczące m.in. pokrycia budynków dostępem do infrastruktury telekomunikacyjnej. Wskaźnik pokrycia został podzielony na dwie kategorie – z udziałem sieci operatorów komórkowych i bez udziału sieci operatorów komórkowych.

Tabela 43. Penetracja przyłączy kablowych lub terminali bezprzewodowych w budynkach na terenie D-ROF

Nazwa gminy	Penetracja budynkowa (z operatorami komórkowymi) – śr. ważona	Penetracja budynkowa (bez operatorów komórkowych) – śr. ważona
m. Dębica	100,00%	100,00%
gm. Dębica	100,00%	100,00%
gm. Żyraków	100,00%	100,00%
m. Ropczyce	94,69%	90,28%
gm. Ropczyce	98,20%	95,83%

Źródło: <http://uke.gov.pl/raport-pokrycia-polski-infrastruktura-telekomunikacyjna-w-2013-r-14561>

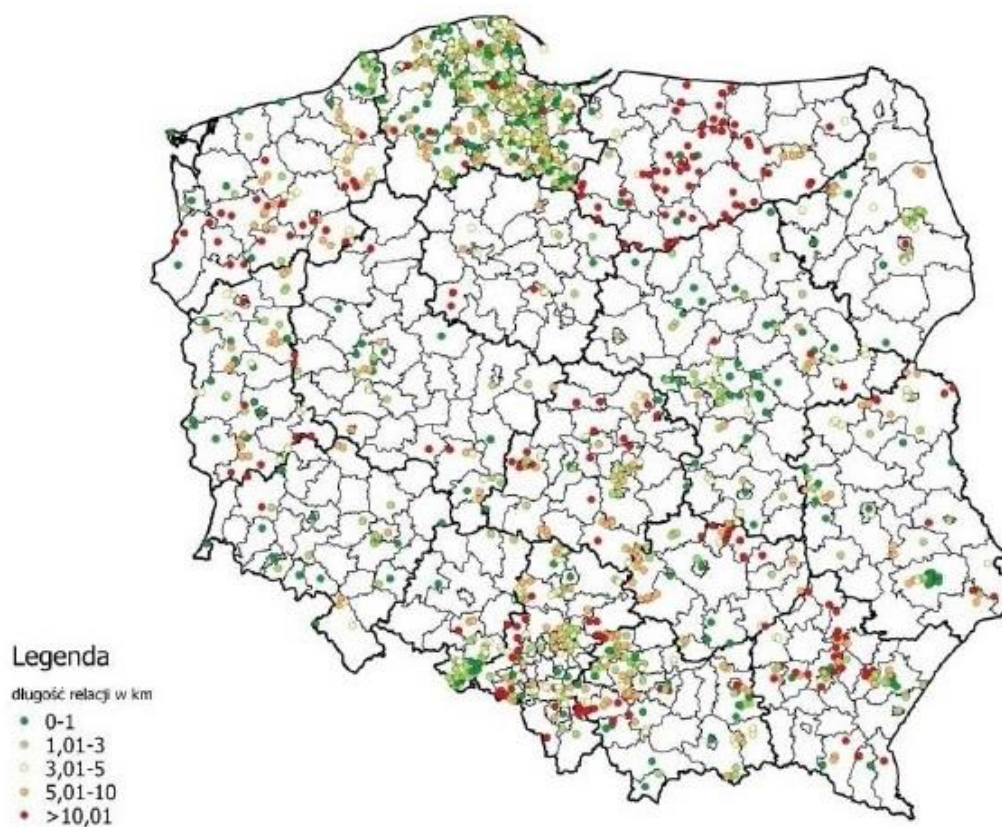
Zgodnie z powyższą tabelą miasto Dębica oraz gminy Dębica i Żyraków posiadają stuprocentowe pokrycie, natomiast na terenie miasta i gminy Ropczyce wartość ww. wskaźnika waha się w granicach od 90% do 98% – w zależności od przyjętej kategorii.

2.7.5.1. Inwestycje

W Raporcie UKE zamieszczono również mapę dot. planów budowy sieci światłowodowych na lata 2014-2016. Inwestycje w sieć światłowodową zaplanowano we wszystkich gminach Partnerstwa, ze szczególnym naciskiem na miasto Dębica, gdzie długość relacji ma przekroczyć 10 km.

Rycina 51. Plany budowy sieci światłowodowych w latach 2014-2016 w podziale na długość relacji

Źródło: „Raport pokrycia Rzeczypospolitej Polskiej istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną, realizowanymi w 2013 r. i planowanymi w 2014 r. inwestycjami oraz budynkami umożliwiającymi kolokację”, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2014.

Wśród projektów związanych z rozwojem dostępu do sieci szerokopasmowej znajduje się „Podkarpacka sieć szerokopasmowa – powiat dębicki”. W ramach projektu, w okresie od 01.07.2014 do 30.09.2015 roku, w 6 miejscowościach na terenie Gminy Żyraków (Straszęcin, Wola Wielka, Zawierzbie, Żyraków, Wola Żyrakowska, Góra Motyczna) powstanie blisko 47 km instalacji kablowej wykonanej w technologii światłowodowej¹⁰⁵. Wykonawca zakłada zapewnienie dostępu do sieci co najmniej 30% gospodarstw domowych w każdej z 6 miejscowości. Uruchomienie usługi prognozuje się na październik 2015 roku.

Innym projektem zrealizowanym na terenie D-ROF jest „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu obejmujące mieszkańców i instytucje samorządowe w Dębicy”. W ramach projektu dostarczono sygnał internetowy do 23 miejskich placówek oświatowych oraz 4 placówek MOPS. Projekt został

¹⁰⁵ <http://www.sferanet.pl/siec-szerokopasmowa-w-goleszowie-ustroniu-i-cieszynie-projekt-dofinansowany-ze-srodkow-unii-europejskiej-2/>

zrealizowany przez Gminę Miasto Dębica w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013 (Działanie 8.3: Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion).

2.7.6. Komunikacja rowerowa

Zgodnie z danymi zawartymi w Banku Danych Lokalnych GUS w 2013 roku, na terenie D-ROF istniało 15,4 km ścieżek rowerowych, w tym w m. Dębica – 11,7 km, w gm. Dębica – 1,3 km, w gm. Ropczyce – 2,4 km. Gmina Żyraków w 2013 r. nie posiadała oficjalnych dróg tego typu. Warto zaznaczyć, iż wiele z uczęszczanych tras spacerowych czy wycieczkowych nie jest oznakowana i poruszają się nimi również rowerzyści.

2.7.7. Konkluzje

D-ROF z racji położenia w paśmie autostrady A4 oraz magistrali kolejowej E30 cechuje bardzo dobra zewnętrzna dostępność transportowa. Wewnętrzna dostępność transportowa D-ROF jest na niedostatecznym poziomie z uwagi na niewielki zasięg autobusowej komunikacji publicznej na analizowanym obszarze. Brak zintegrowanego systemu transportu publicznego w ramach D-ROF wpływa negatywnie na zdolność do swobodnego przemieszczania, dojazdu do pracy, urzędu czy w celu skorzystania z usług. Równie niekorzystny wpływ na zdolność do przemieszczania się mieszkańców ma wyraźny brak ścieżek rowerowych poza m. Dębica.

2.7.8. Rekomendacje

Należy przede wszystkim uzupełnić istniejącą sieć o drogi dojazdowe do węzłów transportowych – tak kolejowych, jak i autostradowych – aby umożliwić rozwój przedsiębiorczości na terenach inwestycyjnych. Uzasadnionym jest również rozwój zintegrowanego transportu publicznego, którego brak na terenie D-ROF stanowi poważną niedogodność dla mieszkańców. Jego uzupełnienie pozwoli na swobodniejszy przepływ osób; poprawę możliwości dojazdów do pracy. Rozwój dotychczas skromnej sieci ścieżek, szlaków i dróg rowerowych umożliwi z kolei wykorzystanie potencjału turystycznego związanego z licznymi zabytkami oraz walorami krajobrazowymi regionu.

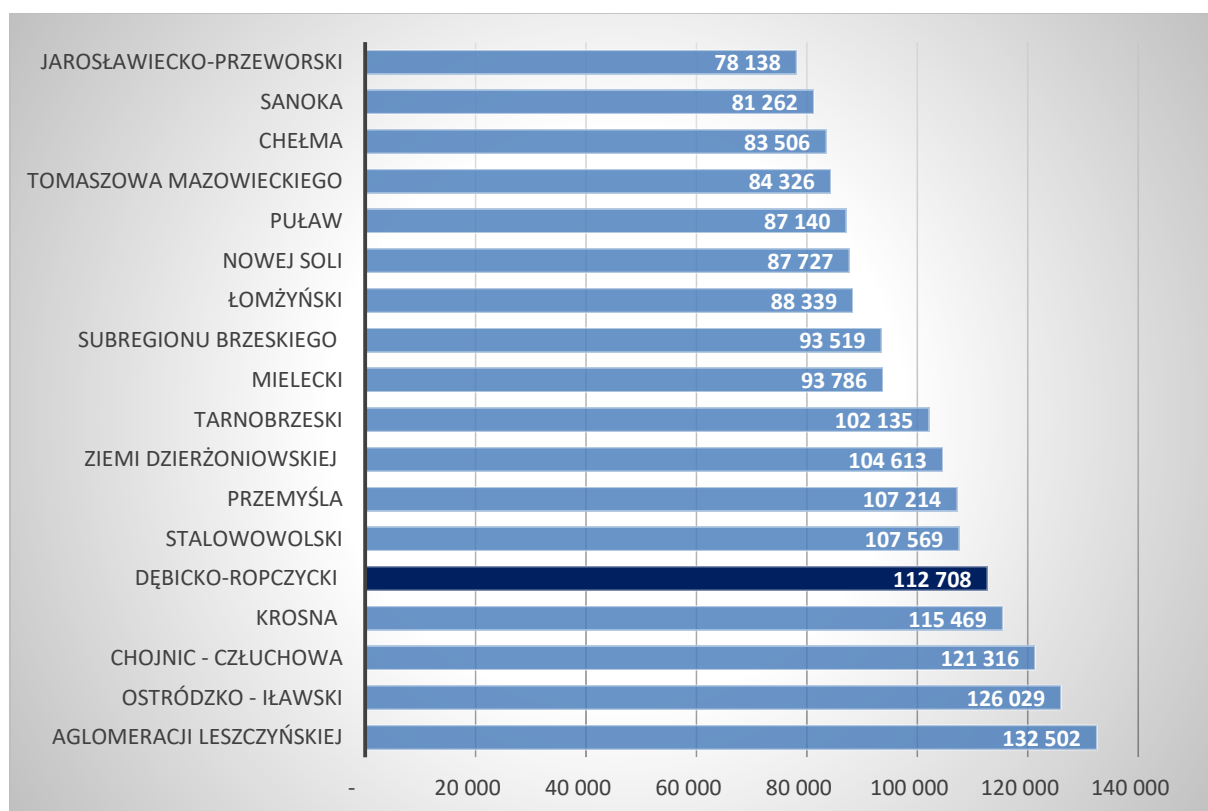
Na poprawę wewnętrznej i zewnętrznej dostępności transportowej D-ROF wpłynęłaby budowa węzłów autostradowych na wysokości m. Ropczyce.

3. Analiza Porównawcza Obszarów Funkcjonalnych

W niniejszym rozdziale dokonano analizy porównawczej obszarów funkcjonalnych miast o średniej wielkości pod względem ludności tj. około 50 tys. mieszkańców. W ramach badania oprócz Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego przeanalizowano sytuację społeczno-gospodarczą 17 obszarów funkcjonalnych, z których 7 oddalonych jest od D-ROF w promieniu około 130 km, stanowiąc jego bezpośrednią konkurencję.

Wykres 6. Liczba mieszkańców poszczególnych obszarów funkcjonalnych poddanych analizie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

*Benchmarking*¹⁰⁶ został przeprowadzony w oparciu o odpowiednie mierniki, przy wykorzystaniu zbioru danych statystycznych gromadzonych przez GUS. Zebrany materiał statystyczny objął wszystkie gminy Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego oraz gminy wchodzące w skład pozostałych obszarów funkcjonalnych, co po odpowiednim zsumowaniu pozwoliło na określenie obrazu statystycznego poszczególnych obszarów funkcjonalnych, niezbędnego do właściwego przeprowadzenia analizy porównawczej.

¹⁰⁶ Niniejsza analiza porównawcza nie stanowi *benchmarkingu* rozumianego w sposób tradycyjny, tzn. nie jest porównaniem wybranej grupy obszarów funkcjonalnych do wyraźnego lidera, cechującego się najwyższymi parametrami w poszczególnych kategoriach tematycznych. Przeprowadzona analiza ma pozwolić określić potencjał rozwojowy rozpatrywanych obszarów funkcjonalnych, a także służyć umiejscowieniu pozycji konkurencyjnej Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego na tle podmiotów o podobnej charakterystyce.

Przy analizie porównawczej posłużono się zmiennymi, określając jednocześnie ich typ:

- stymulanty (wskaźniki pozytywne) – zmienne, których rosnąca wartość świadczy o wzroście poziomu badanego zjawiska. Rosnącym wartościom tych wskaźników przyporządkowane są rosnące oceny. Wartością najkorzystniejszą stymulanty jest wartość maksymalna, najmniej korzystną – wartość minimalna,
- destymulanty – zmienne, których malejąca wartość świadczy o wzroście poziomu badanego zjawiska. Rosnącym wartościom tych wskaźników przyporządkowane są malejące oceny. Wartością najkorzystniejszą destymulanty jest wartość minimalna, najmniej korzystną – wartość maksymalna.

Wskaźniki zostały wystandaryzowane w taki sposób, aby możliwe stało się porównanie pozycji konkurencyjnej w różnych sferach określających potencjał rozwojowy obszarów.¹⁰⁷

Wystandaryzowane wskaźniki można sumować i tworzyć tzw. wskaźniki sumaryczne (syntetyczne), które można interpretować swobodniej aniżeli wskaźniki proste. Wskaźniki sumaryczne ukazują czy np. mimo niskiej efektywności usług publicznych, wysoka pozostaje ich ogólna ocena, a zatem dostępność i jakość lub tylko jakość.

Identyfikacja wskaźników została przeprowadzona z podziałem na następujące obszary tematyczne:

- Zasoby ludzkie,
- Infrastruktura społeczna,
- Infrastruktura techniczna,
- Gospodarka.

3.1. Zasoby ludzkie

W ramach obszaru tematycznego „Zasoby ludzkie” analizę poddane zostały wskaźniki dotyczące kwestii demografii i sytuacji na rynku pracy. Wynik zbiorczy w ramach tego obszaru pozwala ocenić na ile zasoby ludzkie danego obszaru funkcjonalnego stanowią o jego potencjale dla rozwoju gospodarczego, a także czy pojawia się zagrożenie nadmiernym obciążeniem demograficznym związanym ze starzeniem się społeczeństwa.

¹⁰⁷ Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danej aglomeracji średniej wartości dla wszystkich analizowanych podmiotów i podzieleniu przez odchylenie standardowe dla wszystkich aglomeracji. Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnią dla całej badanej populacji i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Przejście odchylenia od średniej do wartości dodatniej wskazuje, które aglomeracje odznaczają się wskaźnikiem efektywności, dostępności lub jakości parametrów wyższym od średniej dla całej badanej populacji, czyli wszystkich aglomeracji. Z kolei wartości ujemne odchylenia ukazują aglomeracje o gorszych wskaźnikach.

Wskaźnikami, które przyjęto na potrzeby analizy porównawczej w sferze „Zasobów ludzkich” były:

- odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 os. w wieku produkcyjnym (2013 r.);
- liczba osób pracujących w przeliczeniu na 100 os. w wieku produkcyjnym (2013 r.);
- suma sald migracji z lat 2009-2013 (2009 r.-2013 r.);
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (2013 r.);
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (2013 r.).

Tabela 44. Analiza porównawcza obszarów funkcjonalnych w obszarze "Zasoby ludzkie".

Lp.	Obszar funkcjonalny	Odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 os. w wieku produkcyjnym	Liczba osób pracujących w przeliczeniu na 100 os. w wieku produkcyjnym	Suma sald migracji z lat 2009-2013	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Wskaźnik ZL
	Aglomeracji						
1	Leszczyńskiej	57,8	38,8	668	82,1	5,9	6,3
2	Mielecki	55,8	50,6	-753	96,1	9,0	3,9
3	Łomżyński	52,7	28,7	-916	85,2	9,4	2,1
4	Dębicko-Ropczycki	55,1	39,4	-1224	80,8	10,5	2,0
5	Krosna	59,2	41,6	-457	98,1	9,7	1,3
6	Sanoka	56,6	39,2	-901	94,8	10,2	1,1
7	Ostródzko - Iławski	56,1	32,6	-1048	85,9	10,1	0,8
8	Chojnic - Człuchowa	57,9	32,4	-663	72,3	12,2	0,5
9	Subregionu Brzeskiego	56,5	27,5	-20	96,9	11,2	0,1
10	Stalowowolski	53,0	39,9	-2508	102,8	9,9	-0,4
11	Chełma	53,7	28,9	-1073	106,8	10,4	-0,6
12	Jarosławiecko-Przeworski	57,7	44,2	-1306	102,3	12,9	-1,2
13	Tarnobrzeczki	56,1	30,7	-1754	105,5	9,6	-1,7
14	Przemyśla	56,8	31,9	-930	99,9	12,7	-1,8
15	Puław	64,7	37,9	-853	124,9	8,1	-2,8
16	Nowej Soli	58,1	26,1	-744	94,7	13,6	-3,0
17	Ziemi Dzierżoniowskiej	56,9	23,4	-724	129,2	9,4	-3,0
18	Tomaszowa Maz.	62,1	33,7	-698	117,0	11,8	-3,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny w porównaniu z innymi obszarami funkcjonalnym o podobnej charakterystyce i wielkości posiada wysoki poziom „zasobów ludzkich”, o czym świadczy 4. pozycja w zestawieniu dla tego obszaru tematycznego. Spośród obszarów funkcjonalnych miast zlokalizowanych w sąsiedztwie DROF jedynie Mielecki Obszar Funkcjonalny znalazł się wyżej (2. miejsce).

Na wysoką pozycję DROF zaważyła korzystna sytuacja demograficzna: obecne obciążenie demograficzne ludności w porównaniu z pozostałymi OF jest w miarę niskie – na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 55 osób w wieku nieprodukcyjnym, z kolei bardzo korzystny jest wskaźnik wymienności pokoleniowej, bowiem na każde 80 osób w wieku emerytalnym przypada 100 osób poniżej 18 roku życia (niższy poziom wskaźnika odnotowano tylko dla Chojnicko-Człuchowskiego Obszaru Funkcjonalnego).

O atrakcyjności danego obszaru funkcjonalnego świadczy saldo migracji, tzn. różnica pomiędzy osobami, które wyjechały poza teren obszaru, a tymi, które zdecydowały się osiedlić w którejś z gmin tworzących dany OF. Wszystkie rozpatrywane obszary funkcjonalne, poza Aglomeracją Leszczyńską, posiadają ujemną sumę sald migracji z lat 2009-2013. W znacznej mierze zjawisko to związane jest ze słabnącą siłą oddziaływania społeczno-gospodarczego miast średniej wielkości, globalizacją, swobodą przepływu ludności po wstąpieniu do UE, a także problemami natury gospodarczej, a szczególnie rosnącym bezrobociem. Zjawisko odpływania, „drenowania” zasobów ludzkich mniejszych ośrodków miejskich i wiejskich na rzecz dużych ośrodków o oddziaływaniu regionalnym czy krajowymi (głównie miast wojewódzkich) jest zjawiskiem naturalnym i powszechnym w całej Europie. Jedynie ośrodki o silnej pozycji konkurencyjnej i rynku wewnętrznym, zapewniającym odpowiedni poziom zatrudnienia, są w stanie oprzeć się tej tendencji i utrzymać, a nawet przyciągnąć nowych mieszkańców. Niestety DROF posiada 4. najwyższy ujemny wskaźnik migracji w ostatnich 5 latach spośród wszystkich badanych obszarów funkcjonalnych, co jest spowodowane relatywną bliskością dwóch rozwijających się miast wojewódzkich jak Rzeszów (55 km – 34 min.) oraz Kraków (120 km – 68 min.)¹⁰⁸.

Na odpływ mieszkańców z okolic Dębicy i Ropczyc wpływ ma także relatywnie wysoki poziom bezrobocia (8. najwyższy poziom), skłaniający ludzi do migracji zarobkowej. Mimo sporej liczby osób bezrobotnych DROF posiada wysoki w stosunku do innych obszarów funkcjonalnych wskaźnik osób pracujących w stosunku do ogólnej liczby ludności w wieku produkcyjnym wynoszący 39,4 (4. pozycja).

¹⁰⁸ Dana na podstawie Google Maps dla Dębicy jako punktu startowego [dostęp na dzień 29.12.2014 r.]

3.2. Infrastruktura społeczna

Obszar „Infrastruktura społeczna” ma na celu zmierzenie stopnia dostępu ludności do podstawowych usług, placówek i infrastruktury w zakresie ochrony zdrowia, kultury, edukacji, mieszkalnictwa i turystyki. Infrastruktura społeczna stanowi kluczowy czynnik wpływający na jakość życia mieszkańców na danym obszarze, warunkujący, obok rozwoju gospodarczego, atrakcyjność i konkurencyjność obszaru funkcjonalnego.

W celu porównania poszczególnych obszarów funkcjonalnych w obszarze „Infrastruktury społecznej” badaniu poddano następujący zestaw wskaźników:

- wskaźnik uprzedzskolnienia – liczba dzieci w wieku 3-6 lat uczęszczających do przedszkola w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-6 lat (2013 r.);
- ludność przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną (2013 r.);
- placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadające na każde 10 tys. mieszkańców (2013 r.);
- ludność przypadająca na 1 placówkę biblioteczną (2013 r.);
- ludność przypadająca na 1 miejsce w kinach stałych (2013 r.);
- liczba mieszkańców przypadająca na 1 zorganizowaną imprezę artystyczno-rozrywkową, sportową lub interdyscyplinarną (2013 r.);
- komputeryzacja szkół – liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów, w podziale na (2012 r.):
 - szkoły podstawowe;
 - gimnazja;
 - szkoły ponadgimnazjalne;
- liczba osób przypadając na 1 mieszkanie (2013 r.);
- średnia powierzchnia użytkowa mieszkania w m² (2013 r.);
- ludność przypadająca na 1 miejsce noclegowe (2013 r.).

Tabela 45. Analiza porównawcza obszarów funkcjonalnych w obszarze "Infrastruktura społeczna".

Lp.	Obszar funkcjonalny	Wskaźnik uprzedszkolnienia dzieci w wieku 3-6 lat	Ludność przypadająca na aptekę ogólnodostępną	Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności	Ludność przypadająca na 1 placówkę biblioteczną	Ludność przypadająca na 1 miejsce w kinach stałych	Liczba mieszkańców przypadająca na 1 zorganizowaną imprezę artystyczno-rozrywkową, sportową lub interdyscyplinarną	Komputeryzacja szkół			Liczba osób przypadająca na mieszkanie	Średnia pow. użytkowa mieszkania w m2	Ludność przypadająca na 1 msc. noclegowe	Wskaźnik IS
								szoły podstawowe	gimnazja	ponadgimnazjalne				
1	Puław	83,9	2562,9	6,4	4586,3	102,0	17428,0	8,7	9,6	6,5	2,7	68,9	31,2	7,5
2	Krosna	73,5	2886,7	5,4	3299,1	147,3	1892,9	7,2	9,2	6,8	3,2	81,9	208,1	4,5
3	Aglomeracji Leszczyńskiej	82,2	3154,8	5,5	4569,0	128,6	3312,6	11,2	10,2	9,1	3,2	88,0	31,4	2,9
4	Mielecki	79,9	2930,8	6,0	4263,0	186,5	15631,0	7,5	9,0	7,8	3,2	72,2	197,0	2,0
5	Tarnobrzeski	80,3	3294,7	5,2	3928,3	174,9	1857,0	8,2	8,9	7,6	3,1	72,5	184,4	1,9
6	Jarosławiecko-Przeworski	80,6	2111,8	6,4	5581,3	101,0	26046,0	11,8	8,5	9,8	3,2	77,4	129,8	1,8
7	Przemysła Ziemi	75,0	2749,1	6,2	3697,0	330,9	3573,8	8,5	10,5	8,1	3,0	72,1	92,8	1,8
8	Dzierżoniowskiej	72,5	2905,9	5,2	4755,1	195,2	5230,7	8,2	11,1	4,8	2,7	63,1	189,2	1,6
9	Chełma	80,8	2609,6	5,6	7591,5	121,0	3976,5	11,2	10,0	6,5	2,7	67,5	150,7	1,6
10	Sanoka	65,3	2621,4	5,2	2902,2	166,5	20315,5	8,1	9,4	7,6	3,3	75,3	64,0	1,3
11	Stalowowolski	71,1	2689,2	4,6	6327,6	74,6	7171,3	10,6	8,9	6,1	3,0	71,3	175,5	0,1
12	Nowej Soli	66,3	3249,1	6,4	3509,1	0,0	10965,9	10,9	10,0	4,0	2,9	70,1	135,8	-0,9
13	Łomżyński Subregionu	78,6	2676,9	5,5	5889,3	453,0	8030,8	11,7	11,0	7,4	2,9	75,2	134,9	-2,4
14	Brzeskiego Ostródzko	70,7	4453,3	5,0	2922,5	224,8	18703,8	8,5	7,3	6,0	2,9	76,0	502,8	-2,6
15	Ławski	64,2	3150,7	4,5	5479,5	238,2	6301,5	11,1	13,3	6,3	3,0	68,5	28,5	-4,8
16	Dębicko-Ropczycki	72,6	3220,2	3,1	4025,3	211,5	16101,1	8,5	10,8	7,9	3,5	80,6	221,0	-4,8
17	Chojnic	65,6	3676,2	4,0	7136,2	225,1	2637,3	11,9	10,6	7,4	3,4	79,8	27,4	-6,5
18	Człuchowa Tomaszowa Maz.	73,3	2810,9	5,8	7666,0	312,3	84326,0	13,1	15,7	7,4	2,6	65,0	44,1	-9,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Ogólna pozycja Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego w dziedzinie „infrastruktury społecznej” jest wysoce niezadowalająca. DROF zajmuje bowiem 16. lokatę w zestawieniu będąc w tyle za wszystkimi swoimi bezpośrednimi konkurentami.

DROF posiada relatywnie wysoką liczbę miejsc w kinach stałych na mieszkańca, a także dobrą dostępność do placówek bibliotecznych. Z kolei średnia liczba mieszkańców przypadająca na 1 imprezę masową jest wysoka na tle innych obszarów funkcjonalnych, co świadczy o małej aktywności impresaryjnej i rekreacyjnej na terenie DROF.

W zakresie objęcia dzieci w wieku 3-6 lat wychowaniem przedszkolnym DROF plasuje się w okolicach średniej dla wszystkich OF z wynikiem wynoszącym 72,6%, co należy uznać za wynik niezadowalający, nawet biorąc pod uwagę zwolnienie miejsc w przedszkolach, które nastąpi na skutek wprowadzenia nowelizacji ustawy o systemie oświaty¹⁰⁹.

Pod względem komputeryzacji szkół, jedynie w aspekcie wyposażenia szkół podstawowych DROF wypada wyraźnie korzystnie (6. miejsce). W szkołach gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych liczba komputerów z dostępem do Internetu dostępnych do użytku uczniów jest przeciętna.

Dostęp do placówek ochrony zdrowia jak i aptek również jest bardzo niski na tle innych podmiotów objętych badaniem. Na każde 10 tys. mieszkańców przypadają zaledwie 3 placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej -przychodnie (najniższy wynik w zestawieniu), a na 1 aptekę przypada 3 220 mieszkańców (14. miejsce).

Mieszkania w DROF cechują się najwyższym poziomem zapełnienia – średnio 3,5 osoby na mieszkanie. Wskaźnik ten jest w pewnym stopniu równoważony przez wysoki poziom średniej powierzchni mieszkań wynoszący 80,6 m² (3. miejsce).

Także w zakresie miejsc noclegowych oferowanych przez obiekty noclegowe DROF prezentuje się słabo (17. miejsce). Na każde miejsce noclegowe przypada 221 mieszkańców. Niski wskaźnik w tym zakresie spowodowany jest przede wszystkim niską atrakcyjnością turystyczną obszaru i brakiem odpowiedniej bazy turystyczno-hotelarskiej w gminach tworzących DROF.

3.3. Infrastruktura techniczna

Analiza porównawcza obejmuje zagadnienia z zakresu dostępu do infrastruktury technicznej i do usług komunalnych, takich jak:

- udział osób korzystających z sieci gazowej w ludności ogółem (2013 r.);

¹⁰⁹ Dz.U. 1991 Nr 95 poz. 425, *Ustawa o systemie oświaty* z dnia 7 września 1991 r.

- udział osób korzystających z sieci wodociągowej w ludności ogółem (2013 r.)
- udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w ludności ogółem (2013 r.)
- udział osób korzystających z oczyszczalni ścieków w ludności ogółem (2013 r.)
- odpady poddane odzyskowi w ogólnej liczbie odpadów wytworzonych i dotychczas składowanych (innych niż komunalne) (2103 r.);

Tabela 46. Analiza porównawcza obszarów funkcjonalnych w obszarze "Infrastruktura techniczna".

Lp.	Obszar funkcjonalny	Udział osób korzystających z sieci gazowej	Udział osób korzystających z sieci wodociągowej	Udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej	Udział osób korzystających z oczyszczalni ścieków	Odpady poddane odzyskowi w odpadach wytworzonych i dotychczas składowanych (innych niż komunalne) ogółem	Wskaźnik IT
1	Jarosławiecko-Przeworski	88,1	93,4	81,0	91,5	91,1	4,7
2	Przemyśla	72,1	87,7	76,3	86,3	98,6	2,7
3	Mielecki	83,5	95,7	74,2	76,3	99,7	2,7
4	Tarnobrzski	82,0	95,7	70,6	81,9	98,5	2,4
5	Chełma	53,1	95,7	77,2	81,4	97,9	2,2
6	Ostródzko – Iławski	54,4	94,6	77,2	81,0	96,0	1,9
7	Subregionu Brzeskiego	52,2	94,2	72,8	83,6	96,3	1,2
8	Stalowowolski	84,2	88,4	70,9	80,3	88,4	0,5
9	Chojnic – Człuchowa	28,9	89,2	74,4	86,0	98,6	0,4
10	Ziemi Dzierżoniowskiej	79,1	87,1	68,0	82,8	93,6	0,4
11	Sanoka	80,6	66,2	77,1	76,2	99,0	-0,3
12	Dębicko-Ropczycki	85,2	85,2	68,1	74,0	95,0	-0,4
13	Krosna	94,3	63,5	72,5	80,7	91,2	-1,2
14	Łomżyński	15,5	95,5	74,4	77,8	88,8	-1,5
15	Aglomeracji Leszczyńskiej	51,4	93,8	65,0	69,9	99,5	-1,6
16	Puław	66,9	87,6	67,2	74,7	87,5	-1,9
17	Nowej Soli	49,4	89,9	61,3	64,7	99,6	-3,4
18	Tomaszowa Maz.	49,8	89,3	62,9	53,4	59,6	-8,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

O warunkach zamieszkania na danym terenie decyduje w znacznym stopniu dostęp do podstawowych mediów i jakość świadczonych usług komunalnych. W aspekcie „Infrastruktury technicznej” Dębicko – Ropczycki Obszar Funkcjonalny plasuje się nieznacznie poniżej średniej dla wszystkich obszarów funkcjonalnych zajmując 12 lokatę.

DROF na tle innych badanych obszarów wyróżnia się wysoką dostępnością do sieci gazowej – 85,2% ludności posiada dostęp do sieci (3. miejsce). Ułatwiona możliwość podłączenia gospodarstw

domowych do instalacji gazowej ma duże znaczenie w przypadku zmian domowych źródeł ciepła na bardziej efektywne ekologicznie, a przez to ograniczaniu zjawiska niskiej emisji.

Dostępność sieci wodociągowej na terenie DROF należy uznać jako umiarkowaną, wynosi ona 85,2%. Z kolei zdecydowanie negatywnie na tle innych obszarów wypadają wskaźniki dotyczące dostępu do sieci kanalizacyjnej – 68,1% i liczby osób korzystających z oczyszczalni ścieków – 74%. Niski poziom tych wskaźników wynika zapewne z górzystej topografii terenu, rozproszenia zabudowy, szczególnie na terenach wiejskich oraz związanego z tym stosowania zbiorników asenizacyjnych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków.

Odpady dotychczas składowane i wytworzone w roku 2013 (niekomunalne) zostały odzyskane w 95%, co należy uznać za relatywnie dobry wynik.

3.4. Gospodarka

Obszar dotyczący kluczowej sfery zrównoważonego rozwoju, czyli gospodarki i uwarunkowań ekonomicznych. W ramach analizy porównawczej posłużono się zróżnicowanym zestawem wskaźników obejmującym zarówno dane GUS jak i rankingi atrakcyjności inwestycyjnej w danym podregionie kraju w którym zlokalizowany jest badany obszar funkcjonalny.

Analizie porównawczej obszarów funkcjonalnych w sferze gospodarczej posłużyły następujące wskaźniki:

- podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności (2013 r.);
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym (2013 r.);
- dochody gmin z podatku PIT w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2013 r.);
- dochody gmin z podatku CIT w przeliczeniu na 1 pracującego (2013 r.);
- udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w ogólnej liczbie prywatnych przedsiębiorstw (2013 r.);
- Produkt Krajowy Brutto *per capita* podregionu w którym zlokalizowany jest dany obszar funkcjonalny (2011 r.);
- atrakcyjność inwestycyjna podregionu (skala 1-5, gdzie: 1 – niska, 5 – wysoka) (2013 r.)¹¹⁰.

¹¹⁰ Nota przypisana na podstawie rankingu podregionów sporządzonego przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w ramach opracowania pt. „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013” [Gdańsk, 2013 r.]

Tabela 47. Analiza porównawcza obszarów funkcjonalnych w obszarze "Gospodarka".

Lp.	Obszar funkcjonalny	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	Dochody z podatku PIT na 1 mieszkańca	Dochody z podatku CIT na 1 pracującego	Udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach prywatnych ogółem	PKB per capita podregionu	Atrakcyjność inwestycyjna podregionu			Wskaźnik G
								dla działalności przemysłowej	dla działalności usługowej	dla działalności zaawansowanej technologicznie	
	Aglomeracji										
1	Leszczyńskiej Ziemi	1203,1	9,4	692,22	175,57	1,3	33843	2	2	3	11,5
2	Dzierżoniowskiej Subregionu	1005,2	6,5	452,03	138,28	1,2	29391	5	4	4	6,0
3	Brzeskiego	1070,7	8,0	547,35	103,62	0,8	24804	3	3	2	2,5
4	Tomaszowa Maz.	819,2	6,4	538,45	168,47	1,1	38147	3	1	3	2,5
5	Mielecki	854,4	6,4	541,49	115,68	1,3	28017	4	3	1	0,7
6	Ostródzko - Iławski	855,2	6,3	473,84	109,16	0,8	27058	2	4	4	0,2
7	Puław	876,6	6,7	586,55	251,36	0,5	24157	2	1	2	-0,1
8	Tarnobrzegi	824,2	6,2	538,13	128,46	0,9	28017	4	3	1	-0,7
9	Nowej Soli	806,0	5,6	421,10	75,46	1,4	32784	4	3	2	-1,1
10	Stalowowolski	864,1	6,5	522,60	102,13	0,7	28017	4	3	1	-1,1
11	Dębicko-Ropczycki	763,5	5,9	501,15	161,73	0,9	28017	4	3	1	-1,3
12	Krosna	870,9	6,7	546,65	89,94	0,6	23220	1	4	3	-1,7
13	Chojnic - Człuchowa	928,0	7,3	417,00	75,11	0,8	28892	2	2	3	-1,9
14	Przemysła	804,1	5,5	537,28	125,31	2,3	20923	1	3	1	-2,1
15	Sanoka	804,3	6,1	432,06	180,60	0,7	23220	1	4	3	-2,2
16	Łomżyński Jarosławiecko-	907,8	7,2	650,27	132,60	0,5	25155	1	1	1	-2,8
17	Przeworski	895,0	6,6	482,11	136,52	0,9	20923	1	3	1	-3,9
18	Chełma	819,0	6,3	624,74	129,87	1,0	22290	1	1	1	-4,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W realiach gospodarki rynkowej sferą świadczącą w najwyższym stopniu o konkurencyjności danego obszaru jest jego poziom rozwoju gospodarczego i atrakcyjność inwestycyjna. Dębicko – Ropczycki Obszar Funkcjonalny plasuje się w dolnej połowie ogólnego zestawienia dla sfery gospodarczo-ekonomicznej, zajmując 11. miejsce.

DROF posiada najniższe wskaźniki przedsiębiorczości spośród wszystkich obszarów funkcjonalnych. Liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na każde 10 tys. mieszkańców wynosi 763,5 i jest zdecydowanie najniższa w całym zestawieniu. Podobnie liczba osób fizycznych, które zdecydowały się na podjęcie działalności gospodarczej przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym kształtowała się na bardzo niskim poziomie wynosząc 5,9 (16. miejsce w zestawieniu).

Udział budżetów gmin DROF w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) w przeliczeniu na mieszkańca wyniósł w DROF 501,15 zł (11. miejsce), natomiast zdecydowanie korzystniej prezentował się udział budżetów gmin w podatku dochodowym od osób prawnych w przeliczeniu na 1 osobę pracującą, który wynosił 161,73 zł (5. miejsce). Zależność ta w odniesieniu do niskich wskaźników przedsiębiorczości wskazuje na silniejsze oparcie lokalnej struktury gospodarczej na funkcjonowaniu zakładów przemysłowych, aniżeli na działalności małych i średnich przedsiębiorstw.

Produkt Krajowy Brutto na mieszkańca podregionu tarnobrzeskiego¹¹¹ w 2011 r. wynosił 28 017 zł co stanowi wynik przeciętny na tle pozostałych rozpatrywanych podregionów przypisanych poszczególnym obszarom funkcjonalnym¹¹².

Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w DROF na tle pozostałych obszarów funkcjonalnych należy uznać za przeciętny, wynosi on bowiem 0,9 %, co daje DROF 7. miejsce w zestawieniu dla tego wskaźnika. Spośród obszarów funkcjonalnych leżących w niewielkiej odległości od Dębicy i Ropczyc wyższy parametr tego wskaźnika zanotowały: Przemyski Obszar Funkcjonalny – 2,3% oraz Mielecki Obszar Funkcjonalny – 1,3.

Ogólną atrakcyjność inwestycyjną DROF należy uznać za przeciętną. Ten region kraju jest szczególnie atrakcyjny dla lokowania działalności przemysłowej, obecne są tu liczne przedsiębiorstwa o ugruntowanej tradycji i jakości produkcji oraz wykwalifikowany potencjał ludzki niezbędny dla rozwoju tego segmentu gospodarczego, co wynika przede wszystkim z uwarunkowań historycznych

¹¹¹ Gmina Dębica mieści się w obszarze podregionu tarnobrzeskiego, z kolei gmina Ropczyce wchodzi w skład podregionu rzeszowskiego, jednak z uwagi, iż miasto wojewódzkie zdecydowanie zawyża wskaźnik PKB ze względu na swoją skalę i siłę gospodarczą, za bardziej adekwatny dla scharakteryzowania Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego przyjęto podregion tarnobrzeski.

¹¹² Z uwagi na większy zasięg przestrzenny podregionów, aniżeli obszarów funkcjonalnych, część z nich wchodzi w skład tych samych podregionów, stąd wartości wskaźników: PKB *per capita* oraz atrakcyjności inwestycyjnej powtarzają się.

(Centralny Okręg Przemysłowy). Perspektywę rozwoju działalności usługowej należy uznać za przeciętną. Najniższy wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej dotyczy segmentu wysokich technologii, brak odpowiedniej infrastruktury i bazy naukowej dla rozwoju zaawansowanych technologicznie przedsiębiorstw. Przemysł wysokich technologii (szczególnie branża IT) lokuje swoje przedsiębiorstwa w pobliskich miastach wojewódzkich jak Rzeszów czy Kraków, wpływając tym samym na odpływ wysoko wykwalifikowanych kadr, osłabiając tym samym potencjał mniejszych ośrodków.

Tabela 48. Ranking benchmarkingowy wybranych obszarów funkcjonalnych.

Lp.	Obszar funkcjonalny	Obszar tematyczny				Wynik zbiorczy
		Zasoby ludzkie	Infrastruktura społeczna	Infrastruktura techniczna	Gospodarka	
	Aglomeracji					
1	Leszczyński	6,3	2,9	-1,6	11,5	19,1
2	Mielecki	3,9	2,0	2,7	0,7	9,3
	Ziemi					
3	Dzierżoniowskiej	-3,0	1,6	0,4	6,0	5,1
4	Krosna	1,3	4,5	-1,2	-1,7	3,0
5	Puław	-2,8	7,5	-1,9	-0,1	2,7
6	Tarnobrzegi	-1,7	1,9	2,4	-0,7	2,0
	Jarosławiecko-					
7	Przeworski	-1,2	1,8	4,7	-3,9	1,5
	Subregionu					
8	Brzeskiego	0,1	-2,6	1,2	2,5	1,3
9	Przemysła	-1,8	1,8	2,7	-2,1	0,5
10	Sanoka	1,1	1,3	-0,3	-2,2	-0,1
11	Stalowowolski	-0,4	0,1	0,5	-1,1	-0,9
12	Chełma	-0,6	1,6	2,2	-4,6	-1,4
13	Ostródzko – Iławski	0,8	-4,8	1,9	0,2	-1,9
14	Dębicko-Ropczycki	2,0	-4,8	-0,4	-1,3	-4,5
15	Łomżyński	2,1	-2,4	-1,5	-2,8	-4,8
16	Chojnic – Człuchowa	0,5	-6,5	0,4	-1,9	-7,6
17	Nowej Soli	-3,0	-0,9	-3,4	-1,1	-8,3
18	Tomaszowa Maz.	-3,7	-9,9	-8,9	2,5	-20,0

Źródło: opracowanie własne

3.5. Ranking zbiorczy

Analiza porównawcza obszarów funkcjonalnych opracowana na potrzeby niniejszego dokumentu stanowi materiał pomocniczy, służący wsparciu analizy potencjału Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego na tle innych obszarów funkcjonalnych o podobnej charakterystyce i wielkości. Przeprowadzona analiza została oparta na analizie subiektywnie dobranych wskaźników bazujących na danych ilościowych (statystycznych). Brak uzupełnienia analizy o dokładne dane jakościowe

dotyczące stanu wszystkich rozpatrywanych obszarów funkcjonalnych sprawia, że przeprowadzony *benchmarking* ma charakter poglądowy, uzupełniający właściwą diagnozę społeczno-gospodarczą DROF.

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny na tle obszarów funkcjonalnych o zbliżonej charakterystyce i wielkości zdecydowanie posiada znacznie niższą pozycję konkurencyjną i wymaga sporego zaangażowania w modernizację i rozbudowę bazy infrastrukturalnej. W relatywnie niedużej odległości od DROF znajduje się aż siedem obszarów funkcjonalnych o podobnej wielkości, które uzyskały wyższą notę rankingową, a także silne obszary funkcjonalne dwóch miast o charakterze ponadregionalnym jak Rzeszów oraz Kraków, co wymusza na władzach gmin DROF podejmowanie usilnych starań o utrzymanie odpowiedniego stopnia rozwoju, a tym samym zapobieżenie odpływowi mieszkańców oraz inwestorów. Uwarunkowania geograficzne, a także zdiagnozowane bariery społeczno-gospodarczego rozwoju sprawiają, iż w kolejnych latach niezbędny będzie szeroki zakres działań służących ograniczeniu słabych stron, wzmocnieniu posiadanych potencjałów oraz umocnieniu powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami tworzącymi obszar funkcjonalny, a w szczególności pomiędzy miastami-rdzieniami: Dębicą oraz Ropczycami, które w dalszej perspektywie przyczynią się do wypracowania stabilnej pozycji konkurencyjnej w regionie.

Jak pokazała analiza największym potencjałem na którym możliwe jest budowanie przewag konkurencyjnych jest stabilna sytuacja demograficzna i zrównoważony rynek pracy. Największe zagrożenie w tym aspekcie stanowią migracje ludności do większych miast, a także poza granice kraju, najczęściej spowodowane przyczynami ekonomicznymi i zawodowymi. Istotne jest zatem zapewnienie odpowiedniej infrastruktury społecznej i technicznej, która wpływa na jakość i standard życia mieszkańców, a także stymulowanie rozwoju lokalnej gospodarki, po to, aby zapewnić stabilizację na rynku pracy i zapobiec dalszemu wyludnianiu się gmin tworzących obszar funkcjonalny.

DROF cechuje się przeciętną atrakcyjnością inwestycyjną, sprzyjającą rozwojowi działalności przemysłowej i w nieco mniejszym stopniu działalności usługowej. Brak wykwalifikowanych kadr oraz ośrodka naukowo-badawczego sprawia, iż trudno o rozwój przedsiębiorstw wysokich technologii na tym obszarze. Mimo, iż na tle lokalnych konkurentów w obszarze gospodarczym Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny wygląda stosunkowo dobrze (lepiej niż obszary funkcjonalne: Krosna, Przemyśl, Sanoka, Jarosławia i Przeworska, gorzej, aniżeli obszary funkcjonalne: Mielca, Tarnobrzegu i Stalowej Woli), to bez odpowiedniego rozwoju infrastruktury społecznej (m.in. mieszkalnictwa, ochrony zdrowia, edukacji), a także uzbrojenia w infrastrukturę techniczną (zwłaszcza poprzez rozwój

kanalizacji) pozycja ta będzie się stopniowo pogarszać i coraz mniej inwestorów będzie chętnych do podjęcia działalności w gminach należących do DROF.

Ważnym spostrzeżeniem wynikającym z analizy porównawczej jest fakt, iż na tle innych obszarów funkcjonalnych DROF posiada wyraźnie niższe wskaźniki przedsiębiorczości. Konieczne jest zatem podjęcie działań służących promocji samozatrudnienia oraz wsparciu rozwoju sektora MŚP, gdyż to właśnie małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią podstawowy segment gospodarki, mogący elastycznie reagować na zmiany koniunktury gospodarczej. Rozwój mikro, małych i średnich przedsiębiorstw to także podstawa do poszerzania oferty usługowej na rynku lokalnym, a także większej stabilizacji na rynku pracy.

Posiadana baza rozwojowa, przy właściwie ukierunkowanych działaniach, realizowanych w sposób spójny i zintegrowany może przyczynić się do zrównoważonego rozwoju Dębicy, Ropczyc oraz gmin stanowiących ich bezpośrednie otoczenie, poprawiając tym samym ich atrakcyjność w oczach mieszkańców i potencjalnych inwestorów oraz niwelując różnice rozwojowe w stosunku do konkurencyjnych obszarów funkcjonalnych południowo-wschodniej części Polski. Zaniechanie tych działań, służących wzmocnieniu powiązań funkcjonalnych wewnątrz DROF, a także kształtowaniu partnerskich relacji z otoczeniem zewnętrznym (szczególnie z miastem wojewódzkim – Rzeszowem), może przyczynić się do ograniczenia transferu impulsów prorozwojowych, pogorszenia sytuacji wewnętrznej DROF i marginalizacji jego znaczenia w układzie regionalnym.

4. Analiza SWOT

Klasycznym narzędziem stosowanym najczęściej w celu syntezy diagnozy wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego jest analiza SWOT. Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego i zwykle oznacza macierz czynników rozwojowych podzieloną na następujące cztery kategorie:

- S – *Strengths* (silne strony), wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego podmiotu,
- W – *Weaknesses* (słabości), wszystko to, co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego podmiotu,
- O- *Opportunities* (możliwości), wszystko to, co stwarza dla analizowanego podmiotu szansę korzystnej zmiany,
- T – *Threats* (zagrożenia), wszystko to, co stwarza dla analizowanego podmiotu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Analiza SWOT pozwala na zebranie i uszeregowanie informacji o potencjale rozwojowym obszaru oraz o dostrzeganych barierach. Zwraca jednocześnie uwagę na pojawiające się zewnętrzne szanse i zagrożenia. Narzędzie to zapewnia płynne przejście pomiędzy częścią diagnostyczną, a częścią postulatywną strategii, umożliwiając precyzyjne wskazanie celów strategicznych oraz działań operacyjnych, które w perspektywie najbliższych lat pozwolą przełamać bariery rozwojowe i w pełni wykorzystać posiadane potencjały.

W ramach niniejszej Strategii zdecydowano się wykorzystać nieco odmienne podejście do analizy SWOT, ukazujące w bardziej czytelny sposób korelacje pomiędzy barierami, a potencjałami rozwojowymi oraz szansami i zagrożeniami. W ramach przyjętej metody poszczególne czynniki rozwojowe zostały przyporządkowane 6 obszarom rozwojowym zawartym w diagnozie, takim jak:

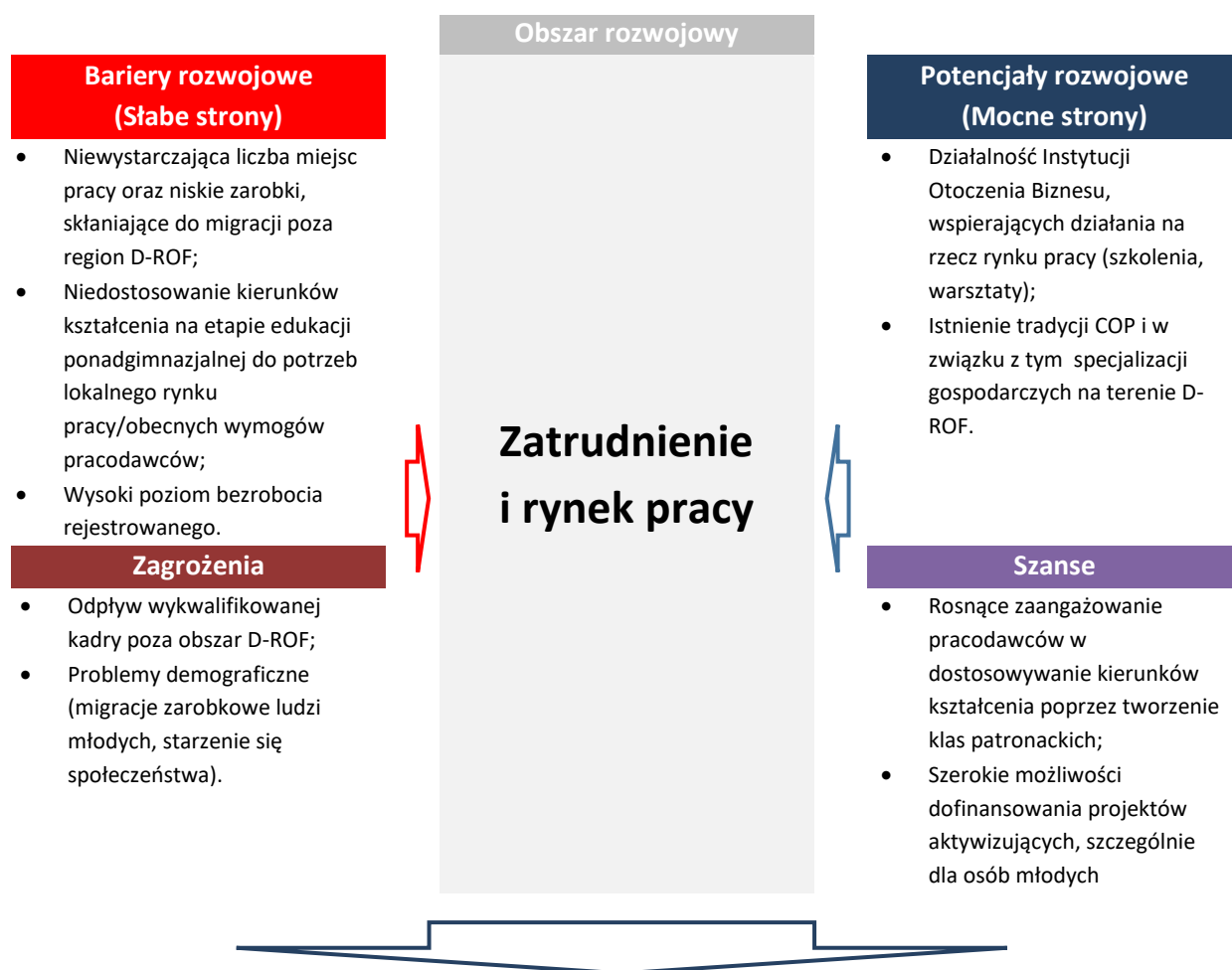
- Zatrudnienie i rynek pracy.
- Spójna Polityka inwestycyjna.
- Komunikacja publiczna.
- Turystyka i zagospodarowanie czasu wolnego.
- Ochrona środowiska i promocja odnawialnych źródeł energii.
- Promocja rozwoju produkcji rolnej.

Układ analizy SWOT został uzupełniony opisem zależności pomiędzy poszczególnymi czynnikami rozwojowymi warunkujących przyszły rozwój obszaru funkcjonalnego.

Dodatkowym elementem jest także zwięzły opis docelowego poziomu rozwoju danego obszaru prowadzonej polityki strategicznej na terenie D-ROF, który w formie dosłownej lub nieco przekształconej znalazł swój wyraz w sformułowanej wizji rozwoju Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego.

Wszystkie tezy analizy SWOT zostały wypracowane w oparciu o sporządzoną diagnozę strategiczną, wnioski z warsztatów strategicznych prowadzonych z przedstawicielami różnych grup społecznych, a także konkluzje płynące z badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców D-ROF.

Rekomendacje strategiczne

Obszar D-ROF charakteryzuje się słabymi stronami w postaci **wysokiego współczynnika bezrobocia rejestrowanego, niewystarczającej liczby miejsc pracy i niskich zarobków**. W trakcie konsultacji społecznych zdiagnozowano również **niedostosowanie kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych do oczekiwań pracodawców**. W efekcie na analizowanym obszarze dochodzi do **migracji zarobkowych**, a rodziny odkładają w czasie decyzję o posiadaniu dzieci co jedynie nasila proces starzenia się społeczeństwa.

Nowa perspektywa finansowania Unii Europejskiej daje szerokie **możliwości dofinansowania projektów aktywizujących**, szczególnie dla osób młodych. Powyższy fakt znajduje odzwierciedlenie w zdiagnozowanej w toku konsultacji mocnej stronie D-ROF - **działalności instytucji otoczenia biznesu i rynku pracy**, które oferują szkolenia, kursy i dotacje na

rozpoczęcie działalności gospodarczej. Czynniki te w połączeniu z istnieniem specjalizacji wynikających z tradycji Centralnego Okręgu Przemysłowego i szansą rozwojową w formie rosnącego zaangażowania pracowników w dostosowywanie kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych do potrzeb rynku pracy pozwoli na zrównanie podaży pracowników z popytem ze strony pracodawców.

Jest niezwykle ważne aby wykorzystać powyższe potencjały rozwojowe oraz niwelować negatywny wpływ słabych stron i zagrożeń. W tym władze winny rozważyć wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla nowych przedsiębiorstw np. w postaci inkubatorów przedsiębiorczości czy przestrzeni co-workingowych co wpłynie bezpośrednio na wzrost liczby i utrzymanie nowych przedsiębiorstw na rynku.

Rozwój gospodarczy, stymulowany powyższymi działaniami, wpłynie na zahamowanie migracji zarobkowych poza obszar D-ROF i umożliwi ściągnięcie nowych mieszkańców w wieku produkcyjnym, zainteresowanych podjęciem zatrudnienia w lokalnych przedsiębiorstwach.

Docelowy poziom rozwoju

Dynamicznie rozwijający się sektor przedsiębiorstw, modernizowana i rozbudowywana infrastruktura społeczna, a także liczne miejsca sprzyjające aktywnej rekreacji skłaniają do osiedlania się oraz wiązania swojej przyszłości zawodowej i prywatnej z okolicami Dębicy i Ropczyc. Wyedukowani, aktywni zawodowo i społecznie mieszkańcy tworzą świadome społeczeństwo obywatelskie, aktywnie angażując się w rozwój lokalny, a także życie kulturalne D-ROF.

Bariery rozwojowe (Słabe strony)

- Niedostateczne uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media;
- Stan dróg łączących tereny inwestycyjne z zewnętrznym układem komunikacyjnym nie jest dostosowany do transportu towarów;
- Niedostateczna promocja gospodarcza regionu;
- Niewystarczająca oferta lokalnych instytucji otoczenia biznesu;
- Niski poziom przedsiębiorczości;

Zagrożenia

- Konkurencyjne tereny inwestycyjne w Aglomeracji Rzeszowskiej, mieleckiej SSE oraz Tarnowie;
- Wahania koniunkturalne związane z sytuacją geopolityczną regionu;
- Brak wypracowanych praktyk w zakresie transferu

Obszar rozwojowy

Spójna polityka inwestycyjna

Potencjały rozwojowe (Mocne strony)

- Tradycje przemysłowe, zapewniające dostęp do wykwalifikowanych kadr produkcyjnych;
- Obecność dużych zakładów produkcyjnych i firm o ugruntowanej renomie;

Szanse

- Pasma rozwojowe tworzące się w ciągu autostrady A4 i magistrali kolejowej E-30;
- Dostępność komunikacyjna umożliwiająca wchłanianie impulsów rozwojowych z 3 miast wojewódzkich: Krakowa, Rzeszowa oraz Kielc;
- Przedłużenie funkcjonowania

technologii i współpracy pomiędzy sektorem naukowo-badawczym, a przedsiębiorstwami powodujący utrzymywanie się niskiego poziomu innowacyjności w kraju.

stref ekonomicznych do 2026 r. – utrzymanie ulg inwestycyjnych dla firm;

- Dynamiczny rozwój stolicy województwa jako ważnego ośrodka naukowo-przemysłowego – postrzeganie Podkarpacia jako miejsca sprzyjającego innowacjom;

Rekomendacje strategiczne

Mocnymi stronami D-ROF kształtującymi jego pozycję gospodarczą są: **obecność uznanych firm i zakładów produkcyjnych** (m.in. Goodyear, Tikkurilla, Arkus&Romet), a przede wszystkim bogate **tradycje przemysłowe** sięgające czasów przedwojennego Centralnego Okręgu Przemysłowego, które zapewniają dostęp do wiedzy i doświadczenia **wysoko wykwalifikowanych kadr produkcyjnych**. Jak wykazała diagnoza, przemysłowa struktura gospodarki, oparta na dużych zakładach produkcyjnych przekłada się także na **niskie wskaźniki przedsiębiorczości** mieszkańców. Nierozwinięty sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw wiąże się niestety z niską elastycznością lokalnej gospodarki i jej uzależnieniem od cykli koniunkturalnych, co ma szczególne znaczenie wobec obecnych zagrożeń **powstałych na skutek zawirowań gospodarczych i politycznych w Europie i na Świecie**.

Region Podkarpacia z uwagi na **pozytywny klimat tworzący się wokół Rzeszowa i „Dolina Lotniczej”** ma szansę wykreować nową bazę naukowo-biznesową regionu sprzyjającą rozwojowi przedsiębiorczości i innowacji. W tym celu konieczne jest przełamanie obecnego **impasu związanego z transferem wiedzy i technologii pomiędzy jednostkami naukowymi, a biznesem**. Niezbędne jest stworzenie odpowiedniej infrastruktury okołobiznesowej i wsparcie podmiotów oferujących doradztwo i usługi na rzecz przedsiębiorstw, gdyż w opinii przedstawicieli lokalnych firm, obecna **oferta instytucji otoczenia biznesu (IOB) jest niewystarczająca i stanowi słabą stronę D-ROF**. **Przepływ impulsów rozwojowych pomiędzy ośrodkami wiodącymi jak Aglomeracja Rzeszowska czy Metropolia Krakowska, a D-ROF będzie ułatwiony dzięki bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej**. Strategiczne położenie na jednym z wiodących szlaków transeuropejskiej sieci TEN-T, wsparte odpowiednio ukierunkowaną polityką inwestycyjną gmin, pozwoli czerpać wymierne korzyści na wzroście ośrodków wojewódzkich.

Początkowe stadium współpracy pomiędzy gminami D-ROF oraz dotychczasowy **brak wspólnych działań w zakresie promocji gospodarczej** powoduje, że spójna polityka inwestycyjna nie stanowi jeszcze mocnej strony D-ROF. Dostępne **tereny inwestycyjne nie są w pełni uzbrojone**, a ich **połączenie komunikacyjne z zewnętrznym układem transportowym, z uwagi na stan techniczny dróg dojazdowych, jest niewystarczające**. Czynniki te wpływają na atrakcyjność inwestycyjną obszaru D-ROF i uniemożliwiają korzystanie w pełni z szans rozwoju gospodarczego regionu, jakimi są: **przedłużenie funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych do 2026 roku oraz kształtujące się pasmo rozwojowe wzdłuż autostrady A4**. Rozwój infrastruktury okołobiznesowej oraz uzbrojenie terenów przeznaczonych pod inwestycje jest konieczne, aby skutecznie **konkurować z terenami inwestycyjnymi sąsiednich samorządów**.

Docelowy poziom rozwoju

Wysoka dostępność komunikacyjna oraz bogata oferta terenów inwestycyjnych, wsparta uwarunkowaną historycznie tradycją gospodarczą regionu, sprawia, iż D-ROF jawi się jako solidny i atrakcyjny partner biznesowy w oczach inwestorów.

Obszar rozwojowy

Bariery rozwojowe (Słabe strony)

- Niewystarczająca oferta transportu publicznego stanowiąca barierę dla rozwoju powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami D-ROF;
- Charakterystyka przestrzenna gmin partnerstwa – liczne rozproszone obszary wiejskie;
- Koncentracja miejsc pracy na obszarach miejskich.

Zagrożenia

- Brak możliwości pozyskania środków zewnętrznych na rozwój sieci drogowej;
- Wzrastające obciążenie indywidualnym ruchem samochodowym skutkujące degradacją infrastruktury i zanieczyszczeniem powietrza.

Spójna komunikacja (transport publiczny)

Potencjały rozwojowe (Mocne strony)

- Sieć dróg (stan i liczba) pomiędzy gminami obszaru;
- Sprawnie funkcjonująca komunikacja miejska i podmiejska w ramach MKS Dębica;
- Duża liczba prywatnych przewoźników.

Szanse

- Rewitalizacja linii kolejowych, w tym: zakończenie modernizacji linii kolejowej E30/C-E30 i linii kolejowej nr 25, Padew – Dębica;
- Planowane i realizowane inwestycje w infrastrukturę światłowodową;
- Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na zakup niskoemisyjnego taboru;
- Stworzenie zintegrowanego systemu komunikacji publicznej na terenie D-ROF.

Rekomendacje strategiczne

W toku badań diagnostycznych i konsultacji społecznych ustalono, iż **na obszarze D-ROF nie funkcjonuje jednolity system komunikacji publicznej**. W opinii mieszkańców obecna **oferta transportu publicznego jest niewystarczająca**, a **charakterystyka przestrzenna obszaru (liczne obszary wiejskie) oraz koncentracja większości miejsc pracy w miastach (szczególnie w Dębicy) wymusza korzystanie z transportu indywidualnego**, który przyczynia się do zanieczyszczenia powietrza, zatłoczenia i postępującej degradacji nieprzystosowanych do wzmożonego ruchu dróg gminnych i powiatowych. Powyższe słabe strony i zagrożenia stanowią poważną barierę dla rozwoju powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami D-ROF.

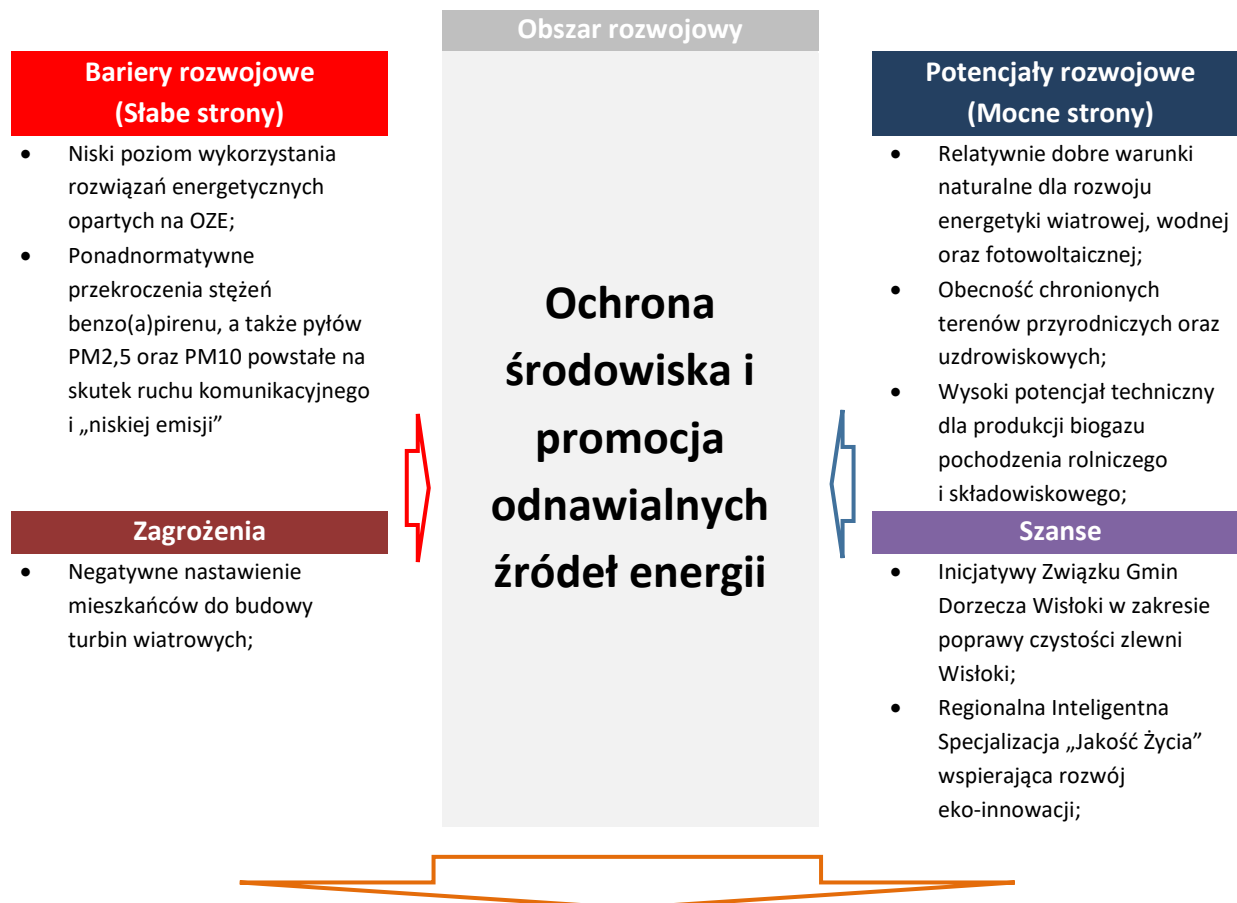
Aby ograniczyć wpływ wyżej wymienionych czynników uzasadnionym jest wykorzystanie mocnych stron w postaci **układu drogowego, sprawnie funkcjonującego na terenie miasta i gminy Dębica przedsiębiorstwa MKS Dębica oraz przewodników prywatnych** w celu wdrożenia **zintegrowanego systemu komunikacji publicznej** D-ROF, zarządzanego oddzielnie, z usystematyzowanym rozkładem jazdy i ujednoliconą taryfą biletową. W obecnej perspektywie finansowania UE istnieje możliwość dofinansowania inwestycji w tabor niskoemisyjny, co istotnie obniży koszt zakupu pojazdów oraz stopień emisji spalin wytwarzanych przez autobusy komunikacji publicznej.

Niewątpliwymi szansami dla rozwoju spójnej komunikacji na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego są także **prace rewitalizacyjne prowadzone na liniach kolejowych E30/C-E30 oraz nr 25 Dębica – Przecław** oraz **inwestycje w sieci światłowodowe**. Zmodernizowana infrastruktura kolejowa korzystnie wpłynie na mobilność mieszkańców i ułatwi transport towarowy, a nowoczesne sieci światłowodowe przyczynią się do poprawy komfortu życia mieszkańców i zmniejszenia wykluczenia cyfrowego .

Docelowy poziom rozwoju

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny posiada efektywnie funkcjonującą komunikację publiczną na całym obszarze. Liczne połączenia autobusowe skoordynowane w ramach zintegrowanego systemu komunikacji publicznej umacniają powiązania funkcjonalne pomiędzy partnerami oraz umożliwiają przepływ osób na terenie D-ROF. Linie kolejowe poddane rewitalizacji pozwalają na swobodny przepływ towarów i osób na większe odległości, łącząc D-ROF z regionalnymi ośrodkami wzrostu.

Rekomendacje strategiczne

Stan środowiska Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego należy uznać jako relatywnie dobry. **Tereny przyrodnicze podlegają różnym formom ochrony**, sprzyjając rekreacji mieszkańców. Walory naturalne **niewykorzystywanych terenów uzdrowiskowych** stanowią zaś istotny potencjał dla rozwoju funkcji turystycznej D-ROF.

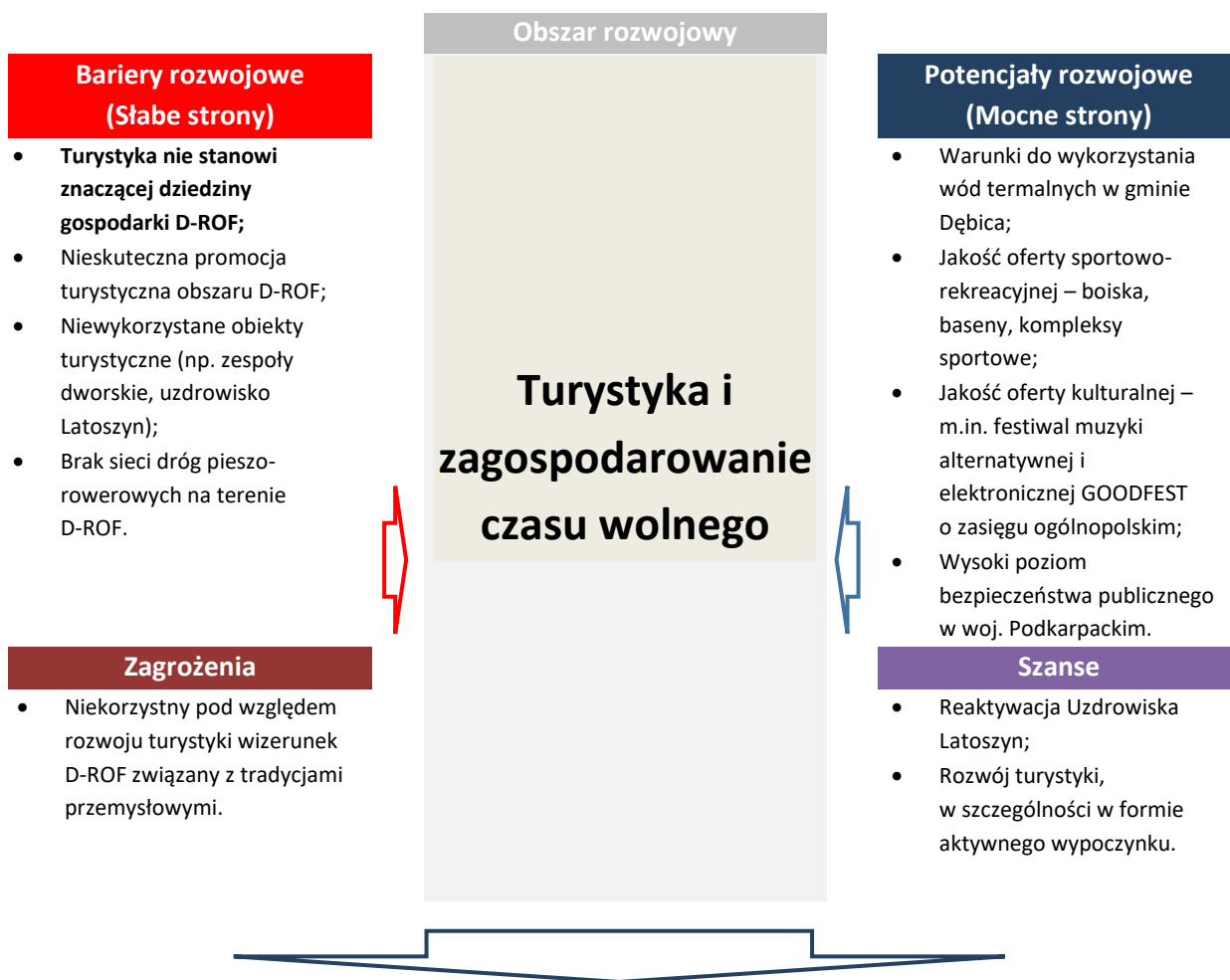
Samorządy zrzeszone w ramach D-ROF podobnie jak inne gminy w kraju zmagają się przede wszystkim z **zanieczyszczeniami powietrza powstałymi na skutek ruchu komunikacyjnego oraz z powodu tzw. „niskiej emisji”**. Ograniczenie stężenia substancji szkodliwych dla zdrowia i środowiska będzie możliwe dzięki promowaniu i wdrażaniu eko-innowacji, a w szczególności rozwiązań efektywnych energetycznie, w tym tych opartych na odnawialnych źródłach energii. Nadzieje związane z wykorzystaniem alternatywnych źródeł energii są wysokie, bowiem jak pokazują badania organów środowiskowych tereny D-ROF cechują się relatywnie wysokim **potencjałem dla rozwoju energetyki opartej o wykorzystanie biogazu** (walory agrarne), **energii wody** (małe elektrownie wodne na Wiślocie i jej dopływach), **słońca** (relatywnie wysokie nasłonecznienie części D-ROF w stosunku do innych części Podkarpacia) **oraz wiatru**. Istotną szansą dla rozwoju alternatywnych źródeł energii jest umieszczenie eko-innowacji w jednej z **Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji pt. „jakość życia”**, która za priorytet prowadzonej polityki rozwoju Podkarpacia wymagający szczególnego wsparcia uznaje rozwój technologii efektywnych energetycznie oraz dbałość o stan środowiska. Niestety diagnoza stanu oraz badania społeczne wykazały, iż mimo, że w ostatnich latach poczyniono inwestycje w rozwój energetyki, a także prowadzono programy promujące indywidualne instalacje OZE, to ich **wykorzystanie na terenie Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jest niewielkie**. Jednym z czynników hamujących rozwój alternatywnych instalacji energetycznych jest **opór części lokalnych środowisk wobec budowy turbin wiatrowych**.

Ważną rolę w dbałości o środowisko naturalne D-ROF, a w szczególności o ciek wodny i gleby pełni **Związek Gmin Dorzecza Wisłoki**. Inicjatywy Związku skupiające się na rozbudowie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz **termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, głównie w oparciu o OZE**, prowadzą do systematycznej poprawy jakości lokalnych wód powierzchniowych i gleb, stanowiąc jednocześnie szansę dla zwiększonego wykorzystania rzeki Wisłoki oraz jej dopływów dla celów rekreacyjnych i gospodarczych.

Docelowy poziom rozwoju

Nowoczesne rozwiązania energetyczne, rozbudowywana infrastruktura techniczna oraz wysokiej jakości usługi komunalne zapewniają wysoki komfort życia przy poszanowaniu środowiska naturalnego. Zachowane tereny przyrodnicze sprzyjają aktywnej rekreacji stanowiąc swoistą wizytówkę D-ROF.

Rekomendacje strategiczne

W wyniku przeprowadzonych badań diagnostycznych i konsultacji społecznych ustalono, iż **branża turystyczna nie odgrywa znaczącej roli w gospodarce D-ROF**. Wynika to m.in. ze słabych stron obszaru partnerstwa w postaci **niewykorzystanych obiektów turystycznych, braku spójnej sieci dróg pieszo-rowerowych oraz nieskutecznej promocji** tego sektora. Rozwój ostatniego czynnika jest szczególnie ważny w kontekście zmiany przemysłowego wizerunku D-ROF.

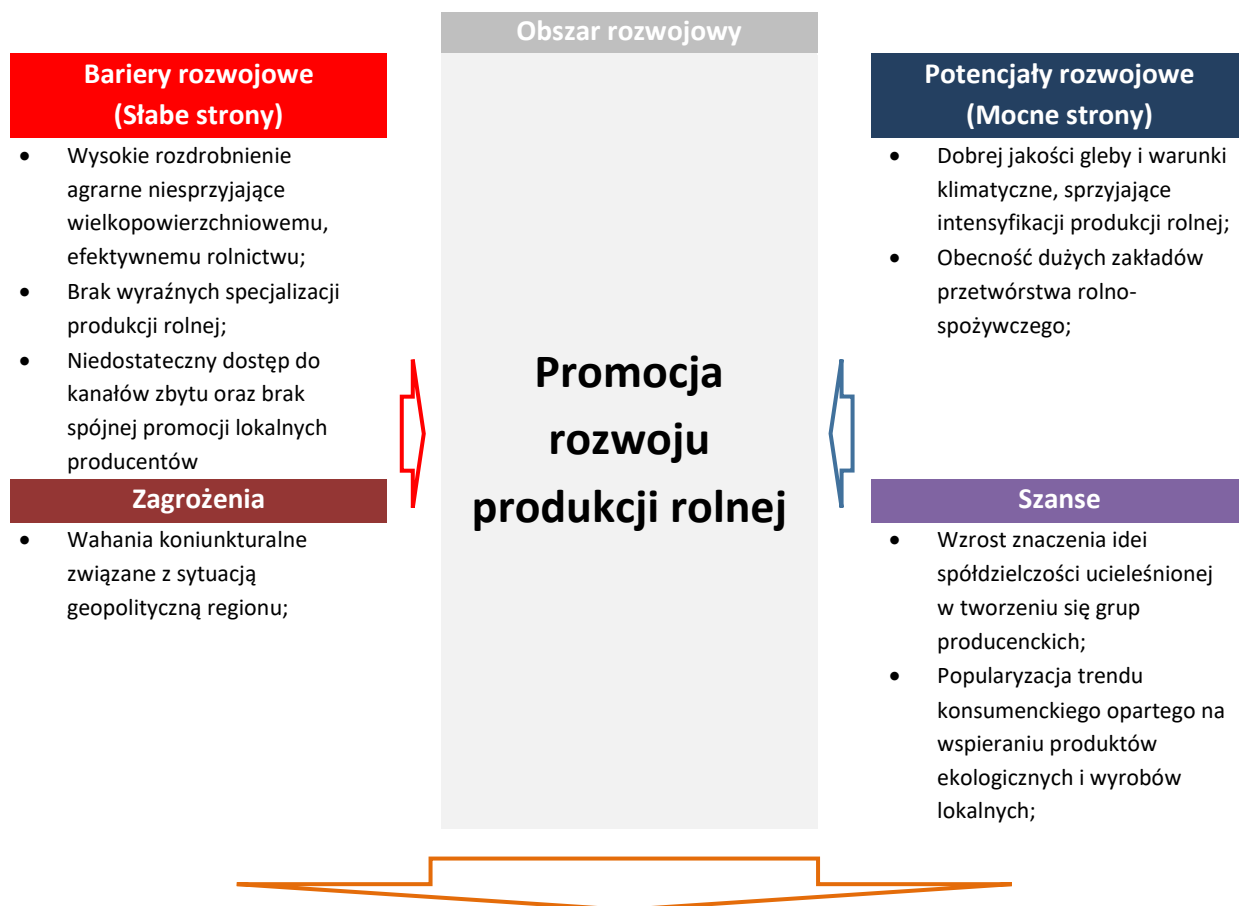
W promocji regionu należy położyć nacisk na mocne strony, takie jak: wysokiej jakości infrastruktura sportowo-rekreacyjna, bogata oferta kulturalna czy wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego. Szansą na rozwój branży turystycznej terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jest ukierunkowanie w stronę aktywnego wypoczynku, w tym reaktywacja uzdrowiska Latoszynie, które ma szansę stać się rozpoznawalnym produktem turystycznym D-ROF.

Docelowy poziom rozwoju

Obszar partnerstwa jawi się nie tylko jako ważny ośrodek przemysłowy i wytwórczy ale również jako interesujący pod względem turystyki. Atrakcje w postaci licznych zespołów dworsko-parkowych i ośrodków sportowych połączone siecią ścieżek rowerowych zachęcają do korzystania z aktywnych form wypoczynku.

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny wyróżnia się jasnymi produktami turystycznymi (Uzdrowisko Latoszyn, Osada Słowiańska, Europejskie Centrum Pamięci i Pojednania) promowanymi z wykorzystaniem nowoczesnych kanałów informacji.

Rekomendacje strategiczne

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny posiada **wysokie walory agrarne i klimatyczne sprzyjające intensyfikacji produkcji rolnej**, a obecność **dużych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego** zapewniających zbyt części produktów rolnych również stanowi mocną stronę D-ROF, sprzyjającą rozwojowi tradycyjnego rolnictwa oraz hodowli zwierząt. Potencjał rolniczy D-ROF nie jest jednak w pełni wykorzystywany, a rolnictwo nie stanowi dominującego sektora lokalnej gospodarki. Jak wykazano w części diagnostycznej sytuacja ta spowodowana jest przede wszystkim **wysokim rozdrobnieniem agrarnym gospodarstw rolnych**, a także **brakiem wyraźnej specjalizacji produkcyjnej** co nie sprzyja rozwojowi wysokowydajnego i

efektywnego ekonomicznie rolnictwa.

W tej sytuacji szansą na zwiększenie możliwości produkcyjnych, negocjacyjnych (szczególnie z dużymi koncernami), a także poprawę odporności na występowanie **wahań rynkowych**, może okazać się kooperacja rolników w **ramach grup producenckich**. Ponadto rolnicy działający indywidualnie mogą skorzystać z szansy jaką stwarza **popularyzacja produktów ekologicznych i wyrobów regionalnych wśród konsumentów**. Należy oczekiwać, iż w kolejnych latach ten trend konsumencki będzie się utrzymywał, więc przy mniejszej skali działalności warto zawęzić specjalizację i oprzeć produkcję rolno-spożywczą na produktach ekologicznych lub lokalnych specjałach. Sukces właścicieli gospodarstw rolnych w tej sferze będzie zależał od ich **dostępu do różnych kanałów zbytu oraz otrzymania od lokalnego samorządu odpowiedniego wsparcia w zakresie promocji zewnętrznej ich wyrobów**, gdyż obecnie czynniki te stanowią słabą stronę D-ROF, hamującą rozwój tego segmentu produkcji rolnej.

Docelowy poziom rozwoju

Nowoczesne, wydajne rolnictwo stanowi istotny czynnik wzrostu gospodarczego regionu.

5. Część postulatywna dokumentu

5.1. Wizja rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

Elementem rozpoczynającym proces planowania strategicznego powinno być określenie wizji rozwoju, będącej głównym celem prowadzonej polityki rozwoju, do osiągnięcia którego dążymy. Prawidłowe sformułowanie wizji, jako odzwierciedlenia aspiracji społeczności lokalnej, pozwala w sposób precyzyjny zaprogramować hierarchię celów strategicznych, celów szczegółowych oraz zadań, koncentrując je na najważniejszych wyzwaniach rozwojowych, których osiągnięcie pozwoli w pełni wykorzystać posiadane potencjały.

Zaprezentowana poniżej wizja rozwoju stanowi swoistą projekcję przyszłości, stan obszaru funkcjonalnego, do osiągnięcia którego – w perspektywie kilku lub kilkunastu lat – będą dążyć Partnerzy D-ROF.

WIZJA ROZWOJU DĘBICKO-ROPCZYCKIEGO OBSZARU FUNKcjONALNEGO

Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny stanowi w regionie wiodący biegun wzrostu społeczno-gospodarczego, o silnej pozycji konkurencyjnej wśród subregionalnych ośrodków województwa podkarpackiego i kraju. Strategiczne położenie w południowo-wschodniej Polsce, pomiędzy silnymi ośrodkami wzrostu o znaczeniu ogólnokrajowym i europejskim: Krakowem oraz Rzeszowem, stanowi istotny potencjał umożliwiający wchłanianie silnych impulsów prorozwojowych. Wysoka dostępność komunikacyjna oraz bogata oferta terenów inwestycyjnych, wsparta uwarunkowaną historycznie tradycją gospodarczą regionu, sprawia, iż D-ROF jawi się jako solidny i atrakcyjny partner biznesowy w oczach inwestorów. Dynamicznie rozwijający się sektor przedsiębiorstw, modernizowana i rozbudowywana infrastruktura społeczna, a także liczne miejsca sprzyjające aktywnej rekreacji, skłaniają do osiedlania się oraz wiązania swojej przyszłości zawodowej i prywatnej z okolicami Dębicy i Ropczyc. Wydukowani, aktywni zawodowo i społecznie mieszkańcy tworzą świadome społeczeństwo obywatelskie, aktywnie angażując się w rozwój lokalny, a także życie kulturalne D-ROF. Owocna współpraca samorządów, osiągnięta poprzez realizację zintegrowanych inwestycji prorozwojowych i innych inicjatyw ponadlokalnych, wzmacnia połączenia funkcjonalne pomiędzy gminami D-ROF, stanowiąc czynnik cementujący ideę Partnerstwa.

To w jakim stopniu uda się osiągnąć założony w wizji poziom rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego będzie wypadkową: uwarunkowań wewnętrznych, które możemy kontrolować, okoliczności zewnętrznych, wobec których nasze możliwości oddziaływania są znikome lub których nie można przewidzieć, a także zamierzeń i działań pozostałych lokalnych aktorów.

Wizja rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jest tożsama z celem nadrzędnym Partnerstwa D-ROF na nadchodzące lata. Stanowi więc wyznacznik dla wizji i celów, które w przyszłości będą formułowane w dokumentach strategicznych i planistycznych opracowywanych przez poszczególnych Partnerów D-ROF.

5.2. Misja Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

Misja Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jest odzwierciedleniem zawartych w wizji dalekosiężnych zamierzeń i aspiracji Partnerstwa D-ROF, sformułowanym na potrzeby działań operacyjnych służących wykreowaniu pożądanego stanu rozwoju obszaru funkcjonalnego.

Jej kluczową rolą jest wskazanie wartości, idei i metod działania, jakie powinny przyświecać wszystkim podmiotom zaangażowanym w proces wdrażania niniejszej *Strategii*, a w szczególności mieszkańcom i pracownikom samorządów tworzących Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny.

MISJA DĘBICKO-ROPCZYCKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Misją Partnerów tworzących Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny jest współdziałanie oraz dążenie do zrównoważonego rozwoju gmin tworzących obszar funkcjonalny poprzez efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów oraz sprzyjających uwarunkowań zewnętrznych. Zintegrowane działania podejmowane w ramach D-ROF mają służyć podnoszeniu jakości życia mieszkańców, zapewnieniu dostępu do nowoczesnych usług publicznych i komunalnych o wysokim standardzie, a także stworzeniu odpowiednich warunków dla rozwoju lokalnej gospodarki i rynku pracy, przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego i ochronie dziedzictwa kulturowo-historycznego regionu.

5.3. Cele strategiczne i szczegółowe

Cele strategiczne przyjęte na potrzeby *Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego* zostały opracowane na podstawie przeprowadzonej diagnozy stanu, wniosków i uwag płynących z konsultacji społecznych i badań ankietowych, a także z zapisów dokumentów nadrzędnych, w tym, przede wszystkim, *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020*.

Przeprowadzona diagnoza społeczno-gospodarcza wykazała, iż mimo licznych powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami D-ROF, rozmieszczenie potencjałów i barier rozwojowych w wymiarze terytorialnym jest wysoce niejednorodne. Występowanie wyraźnych różnic pomiędzy poszczególnymi obszarami D-ROF jest zjawiskiem naturalnym, dlatego, programując cele strategiczne i wdrażając je, należy dążyć do zniwelowania dysproporcji rozwojowych, poprzez stymulowanie obszarów, które stanowią o potencjale regionu, neutralizację występujących barier, a przede wszystkim poprzez aktywizację społeczną i gospodarczą obszarów kryzysowych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przypisuje miastom subregionalnym rolę ośrodków koncentrujących funkcje gospodarcze i społeczne – dostarczające, w uzupełnieniu oferty miast wojewódzkich i regionalnych, usługi publiczne istotne z perspektywy ich mieszkańców, jak również osób zamieszkujących otaczające je obszary wiejskie. Duopol miast o charakterze subregionalnym, czyli Dębicy i Ropczyc, stanowi zatem ważny element regionalnej integracji funkcjonalnej Podkarpacia służącej rozprzestrzenianiu się procesów i impulsów rozwojowych poza obszar głównych miast.

Rola Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jako jednego z wiodących biegunów wzrostu województwa podkarpackiego znalazła swój wyraz w sformułowanej wizji rozwoju D-ROF. Wizja stanowi cel nadrzędny *Strategii*, którego realizacja ma doprowadzić do poprawy jakości życia mieszkańców i wzrostu jego konkurencyjności w stosunku do innych ośrodków subregionalnych województwa podkarpackiego i południowo-wschodniej Polski. Proces ten będzie przebiegał poprzez realizację czterech celów strategicznych obejmujących priorytetowe aspekty funkcjonowania D-ROF.

Wizja rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych

Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce

Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych

Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy

Przyjęte cele strategiczne oraz cele szczegółowe mają prowadzić do równoważenia rozwoju obszaru funkcjonalnego w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym, przy wykorzystaniu posiadanych zasobów i potencjałów. Ich realizacja na poziomie operacyjnym przebiegać będzie według przyjętych w ramach celów szczegółowych przedsięwzięć, a przede wszystkim poprzez realizację projektów strategicznych, których lista zostanie umieszczona w formie załącznika do niniejszego opracowania.

Realizacja celów strategicznych na poziomie samorządowym uwarunkowana jest ograniczonymi zasobami finansowymi samorządów. Zakres celów oraz zadań priorytetowych, jakie uda się wypełnić, będzie więc bezpośrednio zależny od poziomu absorpcji środków zewnętrznych, a w szczególności środków pochodzących z funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

5.3.1. Opis celów strategicznych i celów szczegółowych

Poniżej przedstawiona została hierarchia celów szczegółowych i typów przedsięwzięć realizowanych w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Każda z tabel opatrzona została opisem uzasadniającym przyjęty zakres celów i kierunków planowanych interwencji.

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych

CEL SZCZEGÓŁOWY I.1

Stymulowanie rozwoju sektora MŚP i działalności innowacyjnej

Kierunki planowanych interwencji I.1:

- I.1.1 Wsparcie działalności instytucji otoczenia biznesu, w szczególności działających na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw i promocji przedsiębiorczości.
- I.1.2 Wsparcie i promocja przedsięwzięć na rzecz kooperacji gospodarczej firm, w tym szczególnie inicjatyw klastrowych.

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba przedsiębiorstw przynależnych do klastrów działających na terenie D-ROF.
- Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych.
- Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw usługowych.

CEL SZCZEGÓŁOWY I.2

Rozwój gospodarczy D-ROF poprzez uzbrojenie i promocję posiadanych terenów inwestycyjnych

Kierunki planowanych interwencji I.2:

- I.2.1 Uzbrojenie terenów inwestycyjnych położonych w Dębicko-Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym.
- I.2.2 Stworzenie wspólnej oferty promocyjnej terenów inwestycyjnych.
- I.2.3 Stworzenie systemu obsługi inwestora D-ROF – standaryzacja procedur administracyjnych w ramach urzędów gmin tworzących Partnerstwo.

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na przygotowanych terenach.
- Liczba przedsiębiorstw, które ulokowały swoją działalność na terenach objętych wsparciem.

CEL SZCZEGÓŁOWY I.3
Rozwój nowoczesnego rolnictwa opartego o regionalne specjalizacje i ideę kooperacji

Kierunki planowanych interwencji I.3:

**I.3.1 Wsparcie działalności rolniczych grup producenckich;
I.3.2 Promocja produktów regionalnych i ekologicznych.**

Wskaźniki rezultatu:

- Powierzchnia użytków rolnych przeznaczonych na rolnictwo ekologiczne;
- Wzrost liczby produktów regionalnych wytwarzanych na terenie D-ROF.

Potencjalne ryzyka strategiczne

- Brak zainteresowania kooperacją gospodarczą ze strony przedsiębiorstw i/lub producentów rolnych.
- Brak zainteresowania uzbrojonymi terenami inwestycyjnymi ze strony podmiotów krajowych i zagranicznych.
- Ryzyko legislacyjne wynikające z przepisów UE dot. dofinansowania uzbrojenia terenów inwestycyjnych.

Uzasadnienie wyboru celu strategicznego, celów szczegółowych oraz wskazanie kierunków planowanych interwencji

Sformułowanie pierwszego celu strategicznego w takiej formie odnosi się do zdiagnozowanych mocnych stron w obszarze gospodarki, a także szans, jakie pojawiają się w otoczeniu D-ROF związanych z rozwojem kreatywnych sektorów gospodarczych wokół Rzeszowa.

D-ROF leżący w przedwojennym Centralnym Okręgu Przemysłowym posiada bogate tradycje produkcji przemysłowej, które przez wiele lat budowały takie przedsiębiorstwa jak TC Dębica czy kombinat przemysłowy Igloopol Dębica. Jest to dziedzictwo, które należy podtrzymywać i rozwijać w oparciu o nowoczesne technologie, rozwiązania organizacyjne oraz promowanie idei partnerstwa i kooperacji gospodarczej.

Obszar w promieniu 150 km od Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego zamieszkiwany jest przez około 6 mln mieszkańców, w tym mieszkańców prężnie rozwijających się ośrodków miejskich jak Kraków, Rzeszów czy Kielce. Uwarunkowanie to sprawia, iż przedsiębiorstwa zlokalizowane w D-ROF posiadają dostęp do dużego rynku wewnętrznego, a dzięki dobrym połączeniom drogowym i kolejowym, także do rynków zewnętrznych: Europy Wschodniej przez granicę z Ukrainą, Europy Zachodniej przez Niemcy, czy Europy Środkowej przez Czechy i Słowację. Potencjał biznesowy Podkarpacia nie jest obecnie w pełni wykorzystywany, dlatego należy podejmować działania, które stworzą bazę infrastrukturalną i okołobiznesową służącą aktywizacji lokalnych przedsiębiorców

i przyciąganiu inwestorów zewnętrznych, którzy przekonają się do budowania swojej przewagi konkurencyjnej w oparciu o zasoby i czynniki rozwojowe charakteryzujące D-ROF.

CEL SZCZEGÓŁOWY I.1

Nowa polityka Unii Europejskiej określona w strategii *Europa 2020* wyznacza kierunek prowadzenia polityki gospodarczej w oparciu o endogeniczne zasoby i regionalne specjalizacje gospodarcze. Przewiduje się, iż główny strumień wsparcia będzie skoncentrowany do przedsiębiorstw działających w ramach RIS – Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji, gdyż w warunkach globalnej gospodarki rynkowej jedynie ściśle określone specjalizacje pozwolą wykreować przewagę gospodarczą regionu dającą podstawę do efektywnego konkutowania na rynku krajowym, europejskim czy światowym. W województwie podkarpackim za wiodące Regionalne Inteligentne Specjalizacje uznano „lotnictwo i aeronautykę” oraz „jakość życia”, wskazując także na jedną specjalizację wspomagającą „informację i telekomunikację”.

Obecność w Dębicko-Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym firm i zakładów o ugruntowanej renomie w kraju i na świecie stanowi istotny potencjał dla rozwoju perspektywicznych branż, takich jak przemysł gumowy, chemiczny czy budowlany, które z powodzeniem mogą korespondować z sektorami uznanymi jako inteligentne specjalizacje. Zakłady produkcyjne stosujące nowoczesne rozwiązania technologiczne i organizacyjne wpływają na rozwój lokalnych dostawców i usługodawców, a także poprzez przepływ wiedzy i pracowników pomiędzy przedsiębiorstwami rozprawdzają impulsy rozwoju na inne przedsiębiorstwa danego sektora. Jest to istotna szansa dla rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw, które, opierając własną ofertę na *out-sourcingu* usług w zakresie optymalizacji czy automatyzacji produkcji oraz wykonawstwa technologii i podzespołów dla zakładów przemysłowych funkcjonujących na terenie D-ROF lub na terenie Podkarpacia i Małopolski, korzystają na wzroście lokalnych liderów gospodarczych. Wytworzenie się ścisłych powiązań pomiędzy lokalnymi przedsiębiorstwami oznacza oddolne powstanie niesformalizowanej wersji klastra gospodarczego, a tym samym przyczynia się do wzrostu konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw, wymiany wiedzy oraz wzmocnienia lokalnych specjalizacji gospodarczych.

Przykładem sprawnie działającego klastra może być rzeszowski klastr „Dolina Lotnicza”. Inicjatywa ta – w oparciu o tradycje przemysłowe, silne zaplecze naukowo-badawcze oraz wsparcie władz lokalnych – tworzy unikatową bazę dla rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw działających w sferze zaawansowanych technologii, kształtując tym samym przewagę konkurencyjną województwa podkarpackiego w ujęciu krajowym i europejskim. W ramach D-ROF konieczne jest zatem **stymulowanie rozwoju różnych form współpracy pomiędzy lokalnymi przedsiębiorstwami,**

szczególnie w ramach lokalnych branż wiodących (np. przemysłu chemicznego), a także wspieranie włączania przedsiębiorstw w sieci ponadlokalne.

Bezpośrednie wsparcie podmiotów gospodarczych powinno koncentrować się na przedsiębiorstwach, które wykazują wysoką innowacyjność, działają w ramach sektorów należących do RIS lub lokalnych sektorów wiodących oraz tych, które ściśle z nimi kooperują. Interwencja w tym zakresie obejmować będzie **wsparcie instytucji otoczenia biznesu (IOB)** przez, które powinno być kierowane wsparcie w postaci profesjonalnego doradztwa i inkubacji nowopowstałych przedsiębiorstw oraz ułatwienia przedsiębiorcom współpracy z jednostkami naukowymi.

CEL SZCZEGÓŁOWY I.2

Wzmocnieniu siły gospodarczej D-ROF służyć będą także działania ukierunkowane na zwiększenie dostępności terenów inwestycyjnych i infrastruktury biznesowej na obszarze D-ROF. Przygotowywane pod inwestycje obszary gmin należących do D-ROF leżą w pobliżu głównego szlaku komunikacyjnego i tranzytowego południowej Polski – autostrady A4, zapewniającego sprawną komunikację. Tereny te są jednak użytkowane w niewielkim zakresie – nieadekwatnym do ich potencjału i atrakcyjności. Przewiduje się, iż podwyższeniu atrakcyjności tych terenów służyć będą inwestycje związane z ich uzbrojeniem oraz rozbudową wewnętrznego układu komunikacyjnego (tam gdzie występuje taka konieczność). Poszerzanie oferty terenów inwestycyjnych będzie stanowiło proces przemysłany – uwzględniający obecny stopień nasycenia dostępnych terenów przemysłowych i inwestycyjnych na terenie D-ROF oraz konkurencyjną ofertę sąsiednich samorządów. Działania w zakresie infrastruktury zostaną wsparte **utworzeniem wspólnej oferty inwestycyjnej, jej promocji zewnętrznej, a także standaryzacji procedur administracyjnych procesu inwestycyjnego w ramach D-ROF**. Ta aktywność powinna być obecna także w przestrzeni elektronicznej, np. przez utworzenie wspólnej strony internetowej dla lokalnych przedsiębiorców i inwestorów zewnętrznych, zawierającej: prezentację oferty inwestycyjnej, charakterystykę społeczno-gospodarczą gmin D-ROF, zintegrowany system publikacji danych planistycznych oraz platformę umożliwiającą kontakt z urzędami gmin, a także umożliwiającą przeprowadzenie części procedur formalno-administracyjnych.

CEL SZCZEGÓŁOWY I.3

Specjalizacja „jakość życia” to także rozwój nowoczesnego rolnictwa nastawionego na uprawę, hodowlę i produkcję wyrobów rolniczych o wysokiej jakości, przy pełnym poszanowaniu środowiska naturalnego. Tereny rolnicze D-ROF, mimo iż obecnie w znacznym stopniu rozdrobnione i wykorzystywane w ograniczonym stopniu, stanowią potencjał dla rozwoju gospodarczego opartego o produkcję agrarną i hodowlaną. Warunki glebowe, jak i klimatyczne sprzyjają efektywnemu rolnictwu. Za rozwojem produkcji rolniczej na terenie D-ROF przemawia także obecność licznych prężnie

działających zakładów przetwórstwa mięsnego i rolno-spożywczego – zapewniających zbyty produktów rolnych, takich jak: Animex Foods (mięso), Sokołów (wędliny), Cargill Sp. z o.o. (pasze), Südzucker Polska SA (cukier). Główną barierą, jaka hamuje lokalne gospodarstwa rolne, jest brak odpowiednich instytucji zapewniających kooperację, promocję oraz szukanie nabywców i rynków zbytu dla lokalnych produktów rolnych i ekologicznych.

Idea spółdzielczości, która kojarzyła się negatywnie i posiadała piętno systemu nakazowo-rozdzielczego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach transformacji ustrojowej po 1989 r., od kilku lat wraca do łask, co znajduje swój wyraz w powstawaniu grup producenckich, czy – w nieco odmiennej formie organizacyjno-funkcjonalnej – w postaci inicjatyw klastrowych. Zrzeszone gospodarstwa rolnicze mają większe możliwości podnoszenia efektywności pracy, promocji i zbytu produktów rolnych, a przez to – lepszą pozycję konkurencyjną w realiach gospodarki rynkowej. Dlatego też działania planowane w zakresie stymulowania lokalnej produkcji rolnej będą kierowane na **wspieranie powstawania i działalności grup producenckich rolników i hodowców oraz innych inicjatyw spółdzielczych, wspólną promocję zewnętrzną produktów regionalnych i ekologicznych**, a także pomoc w nawiązywaniu kontaktów z kontrahentami.

CEL II - Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce

CEL SZCZEGÓŁOWY II.1

Wzmocnienie połączeń funkcjonalnych pomiędzy partnerami D-ROF poprzez tworzenie multimodalnych systemów transportowych

Kierunki planowanych interwencji II.1:

- II.1.1 Utworzenie zintegrowanego systemu transportu publicznego.
- II.1.2 Modernizacja infrastruktury drogowej na terenie gmin należących do D-ROF.
- II.1.3 Rozbudowa ciągów pieszo-rowerowych.

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba przewozów pasażerskich komunikacją publiczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca obszarów miejskich.
- Całkowita długość dróg rowerowych na 100 km².

CEL SZCZEGÓŁOWY II.2

Dbłość o jakość środowiska poprzez realizację planów

Kierunki planowanych interwencji II.2:

- II.2.1 Opracowanie i wdrożenie planów niskoemisyjnych – poprawa efektywności energetyki ciepłej na terenie D-ROF.

Wskaźniki rezultatu:

*niskoemisyjnych
i modernizację instalacji
ciepłej na terenie D-ROF*

- Sprzedaż energii ciepłej na cele komunalno-bytowe.
- Liczba dodatkowych gospodarstw domowych korzystających z sieci energetyki ciepłej.

CEL SZCZEGÓŁOWY II.3
*Poprawa efektywności
energetycznej
i środowiskowej D-ROF,
dzięki propagowaniu
i implementacji technologii
energetycznych
korzystających z OZE*

Kierunki planowanych interwencji II.3:

II.3.1 Inwestycje w zakresie wykorzystania OZE w budynkach użyteczności publicznej.

Wskaźniki rezultatu:

- Udział budynków, w których zamontowano instalacje OZE w budynkach użyteczności publicznej – ogółem.

Potencjalne ryzyka strategiczne

- Nierentowność nowoutworzonych połączeń komunikacyjnych wynikająca z braku zainteresowania mieszkańców.
- Brak zainteresowania włączeniem do spójnego systemu komunikacji publicznej ze strony prywatnych przewoźników.
- Zaostrzenie unijnych norm i dyrektyw środowiskowych.
- Nieosiągnięcie zaplanowanych wskaźników redukcji emisji zanieczyszczeń.
- Brak zainteresowania inwestowaniem w odnawialne źródła energii ze strony sektora prywatnego.

Uzasadnienie wyboru celu strategicznego, celów szczegółowych oraz wskazanie kierunków planowanych interwencji

Szczegółowe wytyczne dla Polski zawarte w unijnej strategii *Europa 2020*, jako jeden z głównych celów, wskazują zwiększenie efektywności energetycznej oraz ograniczenie emisji CO₂, poprzez zwiększenie udziału OZE w strukturze produkcji energii do poziomu 15,62%, przy jednoczesnym zmniejszeniu zużycia energii elektrycznej o 14 mln ton oleju ekwiwalentnego (TOE)¹¹³. Zobowiązanie to przekłada się pośrednio także na poziom samorządów lokalnych, których celem winno być wdrażanie rozwiązań efektywnych energetycznie i nieszkodliwych dla środowiska, a także ich promocja wśród lokalnych społeczności. Działania związane z poprawą efektywności energetycznej

¹¹³ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/polska/progress-towards-2020-targets/index_en.html [dostęp na dzień 26.03.2015 r.]

i środowiskowej powinny być realizowane na wielu płaszczyznach. Począwszy od energetyki elektrycznej i ciepłej przez energooszczędne rozwiązania w gospodarstwach domowych po zintegrowane systemy transportu i komunikacji publicznej.

CEL SZCZEGÓŁOWY II.1

Teren D-ROF z uwagi na przebiegające szlaki komunikacyjne, a zwłaszcza Autostradę A4 oraz obecność dużych zakładów przemysłowych, narażony jest na podwyższone wskaźniki zanieczyszczeń powietrza przez szkodliwe substancje, takie jak CO₂, benzo(a)piren, pył PM₁₀ czy pył PM_{2,5}. Znaczny udział w emisji substancji szkodliwych do atmosfery ma indywidualny transport drogowy. Konieczne jest zatem podjęcie działań służących **wypracowaniu multimodalnego modelu komunikacji publicznej** na terenie obszaru funkcjonalnego Dębicy i Ropczyc. Realizacja tego celu powinna polegać na stworzeniu spójnej oferty przewozów pasażerskich na terenie Partnerstwa – umożliwiającej dogodne przemieszczanie się pomiędzy gminami D-ROF, np. poprzez modernizację i budowę przystanków autobusowych, wymianę taboru autobusowego na tabor bardziej efektywny środowiskowo (zgodny z normami EURO 6), tworzenie parkingów typu park&ride przy stacjach kolejowych czy stworzenie systemu informacyjnego obejmującego ofertę wszystkich przewoźników funkcjonujących na terenie D-ROF.

W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się inwestycje związane z **modernizacją i rozbudową infrastruktury drogowej**, w tym zwłaszcza oświetlenia ulicznego opartego na technologiach efektywnych energetycznie (np. ogniach fotowoltaicznych, lampach LED). Inwestycje wdrażane w tym zakresie w większości przypadków powinny stanowić działania komplementarne do projektów związanych z poprawą komunikacji publicznej lub uatrakcyjnieniem dostępnych terenów inwestycyjnych, a także wynikać z założeń Planów Gospodarki Niskoemisyjnej opracowywanych przez poszczególnych partnerów D-ROF.

Ponadto w dalszym ciągu należy **rozbudowywać i integrować ze sobą ciągi pieszo-rowerowe poszczególnych gmin**, przyczyniając się do rozwoju alternatywnych środków transportu, jednocześnie poszerzając ofertę rekreacyjno-turystyczną regionu.

CEL SZCZEGÓŁOWY II.2

Ważnym problemem wpływającym na jakość powietrza atmosferycznego, z którym borykają się samorządy w całej Polsce, jest zjawisko tzw. „niskiej emisji”. Stosowanie nieodpowiedniego opał w prywatnych, często przestarzałych, kotłach i instalacjach grzewczych jest głównym powodem powstawania zanieczyszczeń środowiska. **Opracowanie i wdrożenie planów niskoemisyjnych** stanowi warunek obligatoryjny do skutecznego niwelowania zagrożeń związanych z zanieczyszczeniami powietrza oraz

poprawą efektywności energetycznej na terenie D-ROF. Przygotowane plany lub programy niskoemisyjne powinny uwzględniać, przede wszystkim: rozbudowę miejskich (gminnych) sieci ciepłowniczych wraz z przyłączami, dofinansowanie wymiany lub modernizacji indywidualnych systemów grzewczych i źródeł ciepła na bardziej efektywne, termomodernizację budynków użyteczności publicznej, a także propagowanie implementacji rozwiązań technologicznych zapewniających wysoką efektywność cieplną zarówno w obiektach publicznych, jak i w gospodarstwach domowych.

CEL SZCZEGÓŁOWY II.3

Uświadamianie społeczeństwa w zakresie korzystania z technologii oszczędnych energetycznie, a przede wszystkim z rozwiązań wykorzystujących Odnawialne Źródła Energii (OZE), również powinno stać się jednym z celów operacyjnych D-ROF. **Inwestycje realizowane w zakresie wykorzystania OZE w obiektach użyteczności publicznej**, oprócz korzyści ekonomicznych i środowiskowych, posiadają także walor edukacyjny – promujący wykorzystanie technologii opartych o OZE wśród społeczeństwa, przyczyniając się w ten sposób do upowszechniania się proekologicznego i prosumenckiego modelu obywatelskiego. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii wpisuje się także w RIS województwa podkarpackiego, które określa jako tzw. „obszary jakości życia” wykorzystanie technologii wydajnych energetycznie i środowiskowo w sferze budownictwa (budownictwo pasywne), energetyki (biopaliwa, OZE) czy turystyki (źródła geotermalne).

Rezultaty osiągnięte na skutek działań zaplanowanych w ramach Celu II bezpośrednio przełożą się na jakość środowiska naturalnego D-ROF, jego dostępność komunikacyjną, a przez to stanowiąc będą element komplementarny dla działań określonych w ramach Celu III.

CEL III - Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych

CEL SZCZEGÓŁOWY III.1

Zachowanie cennych obiektów dziedzictwa naturalnego i kulturowego, ich promocja i adaptacja na potrzeby mieszkańców i przyjezdnych

Kierunki planowanych interwencji III.1:

III.1.1 Zabezpieczenie i ograniczenie zagospodarowania terenów o wysokich walorach przyrodniczych.

III.1.2 Wytyczenie ścieżek turystycznych i ścieżek ekologicznych celem ubogacenia oferty rekreacyjno-turystycznej.

III.1.3 Renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego i ich adaptacja pod nowe funkcje kulturowe i turystyczne.

III.1.4 Modernizacja MOK w Dębicy w celu nadania mu funkcji Regionalnego Centrum Inicjatyw Społeczno-

Kulturowych.

III.1.5 Stworzenie Centrum informacyjno – bibliotecznego Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba imprez artystyczno-rozrywkowych, sportowych i interdyscyplinarnych organizowanych na terenie D-ROF.
- Powierzchnia form ochrony przyrody objęta planami (parki krajobrazowe i rezerваты przyrody).

CEL SZCZEGÓŁOWY III.2
Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym poprzez inicjowanie działań służących wypracowaniu zintegrowanych systemów reagowania

Kierunki planowanych interwencji III.2:

III.2.1 Modernizacja i rozbudowa form małej retencji.

III.2.2 Wykonanie zabezpieczeń już istniejących budowli przeciwpowodziowych poprzez ich modernizację i dostosowanie do przyjętych standardów.

Wskaźniki rezultatu:

- Pojemność małych obiektów retencji wodnej.

CEL SZCZEGÓŁOWY III.3
Podniesienie jakości wód powierzchniowych poprzez regulację gospodarki wodnej i rozbudowę sieci kanalizacyjnej

Kierunki planowanych interwencji III.3:

III.3.1 Kontynuacja rozbudowy i modernizacji infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na terenie D-ROF – w tym poprawa przepustowości oczyszczalni ścieków.

Wskaźniki rezultatu:

- Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków.
- Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej.

CEL SZCZEGÓŁOWY III.4
Poprawa gospodarki odpadami na obszarze D-ROF

Kierunki planowanych interwencji III.4:

III.4.1 Rozbudowa sieci Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK).

Wskaźniki rezultatu:

- Udział odebranych i zbieranych odpadów, takich jak papier i tektura, metale, szkło oraz tworzywa sztuczne, w masie wszystkich odebranych i zebranych odpadów komunalnych.

Potencjalne ryzyka strategiczne

- Degradacja środowiska naturalnego postępująca na skutek wzmożonego ruchu turystycznego.
- Brak zainteresowania partycypacją w kosztach organizacji imprez kulturalnych ze strony sponsorów.

- Odmowa podłączenia do sieci kanalizacyjnej wynikająca ze wzrostu kosztów eksploatacji ponoszonych przez mieszkańców.
- Brak zainteresowania segregacją odpadów; dalsze zanieczyszczanie terenów zielonych.

Uzasadnienie wyboru celu strategicznego, celów szczegółowych oraz wskazanie kierunków planowanych interwencji

W ramach trzeciego z celów strategicznych prowadzone będą działania służące zwiększeniu efektywności ochrony środowiska na terenie D-ROF, a także zabezpieczenia dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – w oparciu o poprawę jakości świadczonych usług komunalnych, a także rozbudowę i modernizację posiadanej infrastruktury.

CEL SZCZEGÓŁOWY III.1

Podkarpacie stanowi jeden z najcenniejszych przyrodniczo i turystycznie obszarów kraju. Na terenie Dębicko-Ropczyckiego

Obszaru Funkcjonalnego znajdują się liczne obszary chronione w tym, m.in. obszary ochrony siedlisk NATURA 2000, obszary chronionego krajobrazu czy rezerwat przyrody nieożywionej. Zachowanie bezcennych form przyrody, gatunków fauny i flory, a także zabezpieczenie korytarzy ekologicznych stanowi priorytet polityki środowiskowej D-ROF. Działania podejmowane w tym celu powinny skupić się na **zabezpieczeniu i ochronie siedlisk, formalno-prawnym ograniczeniu antropopresji na terenach cennych przyrodniczo oraz uregulowaniu ruchu turystycznego poprzez wytyczenie szlaków ekologicznych i parków bioróżnorodności.**

O charakterze danego regionu świadczą także obiekty dziedzictwa historycznego oraz obiekty kultury. Kształtując atrakcyjność turystyczną, jak i ofertę kulturalną, należy skupić się na zachowaniu dziedzictwa kulturowo-historycznego, a zwłaszcza – na **renowacji zaniedbanych obiektów historycznych o wysokiej atrakcyjności i ich ponownym zaadaptowaniu na potrzeby kultury czy rekreacji.** Przykładem obiektów o wysokim potencjale mogą być liczne okoliczne zabudowania dworskie, które w znacznej części są zaniedbane i niewykorzystywane, czy też uzdrowisko w Latoszynie, które przy udziale prywatnego inwestora może stać się znaczącą atrakcją turystyczną regionu. Liczne zabytki i pozostałości zabudowy historycznej skłaniają również do **tworzenia szlaków turystycznych** łączących atrakcyjne lokalizacje, ubogacając tym samym potencjał dla rozwoju tzw. turystyki weekendowej.

Ważne jest także wspieranie instytucji kultury, zarówno w zakresie dostępnej infrastruktury, jak i oferty poszczególnych placówek. Wychowanie kulturowe stanowi podstawę dla rozwoju nowoczesnego społeczeństwa, jego wrażliwości i świadomości obywatelskiej. W tym celu warto wesprzeć działalność bibliotek, domów i ośrodków kultury, gdyż placówki te umożliwiają dzieciom i

młodzieży oraz pozostałym mieszkańcom udział w wydarzeniach kulturalnych, zarówno w formie biernej (jako widzowie), jak i czynnej (jako uczestnicy kursów, kół zainteresowań, członkowie zespołów). Obecnie organizacja wydarzeń przez lokalne środowiska kultury jest ograniczona z uwagi na brak odpowiedniej przestrzeni, sali koncertowo-konferencyjnej o dostatecznej pojemności i odpowiednio wyposażonej. Warto zatem **rozbudować obecną infrastrukturę o nowoczesną salę o funkcjach widowiskowych i wystawienniczych, która służyłaby organizacji wydarzeń o wymiarze ponadlokalnym**, a także prezentacji dorobku poszczególnych domów i ośrodków kultury funkcjonujących w gminach D-ROF w ramach organizowanych wydarzeń i pokazów. Miejsce, które posiada potencjał, aby stać się **Regionalnym Centrum Inicjatyw Społeczno-Kulturowych** jest Miejski Ośrodek Kultury w Dębicy.

Projektem o istotnym znaczeniu dla krzewienia kultury będzie także **stworzenie nowoczesnego Centrum informacyjno-bibliotecznego D-ROF w oparciu o rozbudowę i modernizację Biblioteki Publicznej w Ropczycach**. Doświadczenia samorządów pokazują, iż cyfryzacja i modernizacja bibliotek przekłada się na wzrost liczby czytelników, stwarzając mieszkańcom możliwości rozwoju w sferze kulturalnej i edukacyjnej, budując tym samym jakość kapitału ludzkiego.

CEL SZCZEGÓŁOWY III.2

Położenie w dorzeczu Wisłoki na górzystym terenie Rynny Podkarpackiej wiąże się z zagrożeniem powodziowym w okresie wezbrań rzek i potoków. Ważnym elementem współdziałania gmin należących do D-ROF powinno być stworzenie infrastruktury i procedur szybkiego reagowania służb bezpieczeństwa w przypadku wystąpienia zagrożeń naturalnych. Przeciwdziałanie klęskom żywiołowym związanym z wystąpieniami rzek powinno opierać się głównie **na dalszej rozbudowie obiektów małej retencji oraz modernizacji istniejących zabezpieczeń** (zwłaszcza obwałowań wraz z infrastrukturą towarzyszącą).

CEL SZCZEGÓŁOWY III.3

Wody powierzchniowe stanowią bezcenny zasób, który powinien być objęty szczególną ochroną władz samorządowych i organów środowiskowych. Jakość wód powierzchniowych oraz wód podziemnych jest przede wszystkim narażona ze strony przesiąków ze ścieków kanalizacyjnych oraz zbiorników asenizacyjnych czy wypłukiwaniu nawozów z pól uprawnych. Podwyższone stężenie substancji biogennych prowadzi do eutrofizacji wód, a przez to do zaburzenia ekosystemów rzek i innych zbiorników wodnych. Na terenie D-ROF wciąż brakuje dostatecznie rozwiniętej sieci kanalizacyjnej, a część infrastruktury nadal wymaga modernizacji. Konieczna jest zatem kontynuacja inwestycji służących **rozbudowie i modernizacji sieci wodno-kanalizacyjnej**, tak aby objęła ona jak największą liczbę mieszkańców, a w miejscach, gdzie jest to ekonomicznie uzasadnione, należy tworzyć

przydomowe oczyszczalnie ścieków stanowiące uzupełnienie systemu sieciowego. Działania podejmowane przez samorządy D-ROF w ramach gospodarki wodno-kanalizacyjnej powinny być komplementarne i spójne z inwestycjami realizowanymi przez Związek Gmin Dorzecza Wisłoki. Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej i wzrost liczby użytkowników, wiąże się z wyższą produkcją ścieków komunalnych, dlatego w ramach Celu III.3 zostaną włączone także czynności związane z budową, **modernizacją i poprawą przepustowości komunalnych oczyszczalni ścieków**.

CEL SZCZEGÓŁOWY III.4

W ostatnich latach, w związku z nowelizacją *Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, poczyniono liczne inwestycje i usprawnienia organizacyjne w zakresie gospodarki odpadami. Zgodnie z *Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego* i dyrektywami unijnymi do 2020 r. konieczne jest ograniczenie składowania odpadów biodegradowalnych do poziomu 35% liczby odpadów składowanych w 1995 r. oraz zwiększenie liczby odpadów przygotowanych do ponownego użycia i recyklingu takich frakcji, jak: papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych wagowo na poziomie minimum 50%, natomiast innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych – na poziomie minimum 70%. Spełnienie tych wymogów wiąże się z koniecznością kontynuacji rozbudowy i modernizacji infrastruktury komunalnej w zakresie gospodarki odpadami. W ramach interwencji dopuszcza się realizację kompleksowych projektów obejmujących następujące elementy: selektywną zbiórkę odpadów komunalnych (w tym papier, metal, plastik, szkło oraz odpady biodegradowalne), instalacje do odzysku i recyklingu odpadów (w tym kompostowanie dla odpadów organicznych) oraz instalacje do odzysku energii lub mechaniczno-biologiczne, instalacje do przetwarzania dla pozostałych odpadów, a także rekultywację lub likwidację składowisk odpadów. Na terenie D-ROF istotne znaczenie dla zwiększenia liczby odpadów poddanych recyklingowi będzie miała zwłaszcza **rozbudowa sieci Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych oraz zakup środków transportu odpadów**. Zwiększy to dostępność punktów, w których można będzie oddać odpady problematyczne, a tym samym znacząco poprawi efektywność selektywnej zbiórki odpadów.

CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy

CEL SZCZEGÓŁOWY IV.1 *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu ludności, rewitalizacja*

Kierunki planowanych interwencji IV.1:

IV.1.1 Prowadzenie zintegrowanych działań w zakresie rewitalizacji fizycznej i społecznej na obszarach kryzysowych D-ROF.

Wskaźniki rezultatu:

obszarów zdegradowanych

- Powierzchnia obszarów D-ROF objętych wsparciem w ramach realizacji programów rewitalizacyjnych.
- Liczba mieszkańców objętych wsparciem w ramach realizacji programów rewitalizacyjnych.

CEL SZCZEGÓŁOWY IV.2 *Aktywizacja i włączenie zawodowe osób pozostających poza rynkiem pracy*

Kierunki planowanych interwencji IV.2:

IV.2.1 Stworzenie systemu wsparcia i promocji samozatrudnienia na terenie D-ROF.

IV.2.2 Promocja zatrudnienia na terenie D-ROF.

IV.2.3 Rozwijanie infrastruktury opiekuńczej nad dziećmi do lat 3 – wyrównywanie dysproporcji w dostępie do zatrudnienia.

Wskaźniki rezultatu:

- Udział osób długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogólnej liczby bezrobotnych.
- Udział osób wchodzących na rynek pracy (w wieku do 25 lat) w ogólnej liczbie bezrobotnych.
- Liczba dostępnych miejsc w żłobkach i klubach malucha w stosunku do ogólnej liczby dzieci w wieku do lat 3.

CEL SZCZEGÓŁOWY IV.3 *Poprawa standardów i dostępności usług społecznych i zdrowotnych*

Kierunki planowanych interwencji IV.3:

IV.3.1 Inwestycje związane z poprawą infrastruktury i/lub wyposażenia podmiotów świadczących usługi pomocy społecznej.

IV.3.2 Inwestycje związane z poprawą infrastruktury i/lub wyposażenia podmiotów ochrony zdrowia.

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba wspartych miejsc świadczenia usług zdrowotnych.
- Liczba wspartych miejsc świadczenia usług społecznych.
- Liczba porad udzielonych w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej przypadających na jednego mieszkańca.

Potencjalne ryzyka strategiczne

- Brak zainteresowania działaniami aktywizacyjnymi na rynku pracy powodowany wykluczeniem społecznym i długotrwałym bezrobociem.
- Brak motywacji do podjęcia działalności gospodarczej (niski współczynnik przedsiębiorczości na terenie D-ROF).
- Ryzyko upadku przedsiębiorstw po zakończeniu procesu wsparcia.

Uzasadnienie wyboru celu strategicznego, celów szczegółowych oraz wskazanie kierunków planowanych inwestycji

Najważniejszym czynnikiem rozwojowym nowoczesnej gospodarki jest kapitał ludzki rozumiany jako ogół kwalifikacji, wiedzy i umiejętności ludności zamieszkującej dany obszar. To właśnie jakość zasobów ludzkich stanowi o potencjale gospodarczym, społecznym i innowacyjnym regionu, tworząc jego wartość dodaną. Realizacja celów związanych z rozwojem społecznym ma zatem charakter horyzontalny, wzmacniający i dopełniający rezultaty uzyskane dzięki działaniom „twardym” prowadzonym w ramach pozostałych celów strategicznych.

CEL SZCZEGÓŁOWY IV.1

Punktem wyjścia dla budowania potencjału regionu w oparciu o zasoby ludzkie powinno stać się wyrównywanie dysproporcji pomiędzy obszarami zdegradowanymi, na których występują zjawiska kryzysowe w sferze przestrzennej, środowiskowej, społecznej i gospodarczej, a pozostałymi częściami obszaru funkcjonalnego. Rewitalizacja obszarów kryzysowych powinna być procesem ukierunkowanym przede wszystkim na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i zawodowemu mieszkańców, będące próbą przełamania impasu rozwojowego i służącym aktywizacji ludności zamieszkującej dany obszar. Delimitacja obszarów kryzysowych oraz kompleksowe i zintegrowane działania podejmowane w ramach *Strategii rozwoju D-ROF* powinny odpowiadać założeniom zawartym w dokumentach rewitalizacyjnych o charakterze lokalnym, a w szczególności miejscowym i lokalnym programom rewitalizacji (tzw. LPR). Rewitalizacja stanowi jedno z podstawowych wyzwań polskich samorządów, a jej rola w ujęciu formalno-prawnym została ugruntowana dzięki przyjęciu przez Radę Ministrów założeń *Narodowego Programu Rewitalizacji*¹¹⁴ oraz *Ustawy o rewitalizacji*¹¹⁵. W myśl ww. dokumentów proces rewitalizacji powinien mieć charakter wielowymiarowy, a w jego planowanie i przebieg powinna zostać włączona lokalna społeczność, gdyż zaangażowanie mieszkańców w proces zmian stanowi czynnik warunkujący skuteczną konwergencję obszarów zdegradowanych. **Wsparcie obszarów kryzysowych dotyczyć będzie kompleksowych przedsięwzięć inwestycyjnych**, w tym przede wszystkim uporządkowania i zagospodarowania przestrzeni publicznych na cele kulturalne, rekreacyjne lub gospodarcze oraz poprawy stanu środowiska i estetyki przestrzeni miejskiej. Zmiany zachodzące w bezpośrednim otoczeniu staną się pozytywnym impulsem dla zmian mentalności społecznej i obywatelskiej mieszkańców obszarów zdegradowanych.

¹¹⁴ *Narodowy Plan Rewitalizacji 2022. Założenia* – Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju 2015.

¹¹⁵ *Założenia ustawy o rewitalizacji – Projekt z dnia 2 marca 2015 r.*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2015.

CEL SZCZEGÓŁOWY IV.2

Działania rewitalizacyjne będą stanowiły ważne uzupełnienie projektów systemowych realizowanych na całym obszarze D-ROF, których celem będzie aktywizacja zawodowa mieszkańców. Wiodącym elementem projektów będą **kompleksowe programy aktywizujące dostosowane do indywidualnych potrzeb poszczególnych grup mających trudności na rynku pracy**, m.in. osób długotrwale bezrobotnych, osób w wieku 50+, osób niepełnosprawnych, osób bez kwalifikacji zawodowych, kobiet oraz osób zamieszkujących tereny wiejskie, które szukają zatrudnienia poza rolnictwem. Konieczność dodatkowej interwencji na rynku pracy wymuszona jest obecną sytuacją na terenie D-ROF i województwa podkarpackiego, gdzie stopa bezrobocia znacznie przekracza średnią krajową, a także notowane są wysokie wskaźniki migracji zarobkowej – szczególnie osób młodych. Realizacja zadań związanych z promocją zatrudnienia będzie prowadzona w sposób wieloaspektowy. Począwszy od szerokiej oferty szkoleń i kursów zawodowych przez dofinansowanie staży i praktyk oraz subsydiowanie zatrudnienia po rozwój oferty doradczo-szkoleniowej instytucji rynku pracy. Realizacja programów prowadzona będzie we współpracy ze starostwami powiatowymi, a w ich wdrażanie włączone zostaną instytucje rynku pracy, organizacje pozarządowe i podmioty edukacyjne. Prowadzone działania mają ułatwić osobom bezrobotnym wejście lub powrót na rynek pracy, zwiększyć mobilność pracowników oraz elastyczność zatrudnienia, a także zwiększyć stopień dopasowania kwalifikacji osób poszukujących pracy do oczekiwań i potrzeb pracodawców. Osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, nieposiadające statusu osoby bezrobotnej, objęte zostaną instrumentami indywidualnego wsparcia i doradztwa w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego, w tym powrót na rynek pracy i aktywizację zawodową.

W ramach prowadzonej polityki rynku pracy stworzone zostaną także warunki wyrównujące dysproporcje w dostępie do zatrudnienia – w szczególności dotyczące osób wychowujących dzieci do lat 3. Wsparcie ukierunkowane na **rozwój żłobków, klubów malucha, a także dofinansowanie opieki dziennej nad dzieckiem** pozwoli młodym rodzicom na szybszy powrót na rynek pracy, co zapobiegnie utracie ich kwalifikacji i fachowej wiedzy, wspierając jednocześnie politykę demograficzną.

Szczególną uwagę należy zwrócić na promocję samozatrudnienia i przedsiębiorczości, gdyż większa liczba stabilnych podmiotów gospodarczych przełoży się bezpośrednio na poprawę sytuacji na rynku pracy. Obecnie Dębicko-Ropczycki Obszar Funkcjonalny cechuje się niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości w stosunku do średniej krajowej, wojewódzkiej, a także w stosunku do innych obszarów funkcjonalnych o podobnej wielkości. Świadczy to o niskim rozwoju sektora mikro, małych

i średnich przedsiębiorstw, co przekłada się na relatywnie niskie poziomy zatrudnienia mieszkańców D-ROF. Czynnikiem napędzającym sektor MŚP w ramach działań strategicznych będzie wsparcie osób podejmujących własną inicjatywę gospodarczą, poprzez **stworzenie spójnego systemu promocji i wsparcia samozatrudnienia**, na który składałyby się: instrumenty bezzwrotne (dotacje) dla osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą, preferencyjne pożyczki na uruchomienie działalności gospodarczej oraz wsparcie doradczo-szkoleniowe w początkowej fazie działalności. Działania te, obok projektów inwestycyjnych służących stworzeniu atrakcyjnej infrastruktury okołobiznesowej (Cel szczegółowy I.1), będą podstawowym narzędziem stymulowania rozwoju gospodarczego regionu.

CEL SZCZEGÓŁOWY IV.3

Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych i zdrowotnych stanowi fundamentalny element polityki społecznej prowadzonej przez władze samorządowe. Obecne zmiany demograficzne (wysoki poziom migracji, starzenie się społeczeństwa, obciążenie demograficzne), społeczne i kulturowe wymuszają wdrażanie rozwiązań systemowych, które w możliwie najbardziej skuteczny sposób zapewnią wsparcie osobom zagrożonym ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym, a w szczególności osobom zależnym oraz rodzinom w trudnej sytuacji życiowej. W ramach Celu IV.3 realizowane będą działania służące stworzeniu odpowiedniej bazy **infrastruktury społecznej i poprawie dostępności usług o wysokim standardzie – w szczególności w obszarze opieki zdrowotnej i pomocy społecznej**. Projekty realizowane w ramach tego celu ukierunkowane będą na doposażenie podmiotów i rozbudowę ich infrastruktury. Inwestycje w tym zakresie posłużą: poprawie profilaktyki społecznej i medycznej, przeciwdziałaniu marginalizacji osób i rodzin, wsparciu w dążeniu do usamodzielnienia osób zależnych (osób starszych lub niepełnosprawnych), a także osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi, rozwojowi placówek i usług opieki społecznej, rozwojowi doradztwa dla rodzin, jak i różnych form opieki psychologicznej i psychiatrycznej (w tym leczenia uzależnień) itp.

5.3.2. Spójność celów Strategii rozwoju D-ROF z zapisami dokumentów nadrzędnych

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych			CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce			CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych				CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy			
I.1	I.2	I.3	II.1	II.2	II.3	III.1	III.2	III.3	III.4	IV.1	IV.2	IV.3	
Stymulowanie rozwoju sektora MŚP i działalności innowacyjnej	Rozwój gospodarczy D-ROF poprzez uzbrojenie i promocję posiadanych terenów inwestycyjnych	Rozwój nowoczesnego rolnictwa opartego o regionalne specjalizacje i ideę kooperacji	Wzmocnienie połączeń funkcjonalnych pomiędzy partnerami D-ROF poprzez tworzenie multimodalnych systemów transportowych	Dbłość o jakość środowiska poprzez realizację planów nisko-emisyjnych i modernizację instalacji ciepłej na terenie D-ROF	Poprawa jakości powietrza w OFG poprzez wykorzystanie technologii nisko-emisyjnych w obiektach użyteczności publicznej	Zachowanie cennych obiektów dziedzictwa naturalnego i kulturowego, ich promocja i adaptacja na potrzeby mieszkańców i przyjezdnych	Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym poprzez inicjowanie działań służących wypracowaniu zintegrowanych systemów reagowania	Podniesienie jakości wód powierzchniowych poprzez regulację gospodarki wodnej i rozbudowę sieci kanalizacyjnej	Poprawa gospodarki odpadami na obszarze D-ROF	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu ludności poprzez rewitalizację obszarów zdegradowanych	Aktywizacja i włączenie zawodowe osób pozostających poza rynkiem pracy	Poprawa standardów i dostępności usług społecznych i zdrowotnych	
Strategia Europa 2020 Priorytety i inicjatywy przewodnie													
Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej										Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną			
Inicjatywa przewodnia: „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”			Inicjatywa przewodnia „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”							„Europejski program walki z ubóstwem”			
										„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”			
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności Obszary interwencji i cele strategiczne													
I – Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki					I – Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki							I – Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki	
Cel strategiczny 4: Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki					Cel strategiczny 7: Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska							Cel strategiczny 6: Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”	
		II – Równoważenie potencjałów i rozwoju regionów								II – Równoważenie potencjałów i rozwoju regionów			

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych			CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce			CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych				CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy		
I.1	I.2	I.3	II.1	II.2	II.3	III.1	III.2	III.3	III.4	IV.1	IV.2	IV.3
		Cel strategiczny 8: Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych	Cel strategiczny 9: Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego , spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego							Cel strategiczny 8: Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych		
						<u>III - Efektywność i sprawność państwa;</u>						
						Cel strategiczny 11: Wzrost społecznego kapitału rozwoju;						
Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020												
Obszary interwencji i cele												
						<u>I - Sprawne i efektywne państwo;</u>						
						Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela						
<u>II - Konkurencyjna gospodarka;</u>											<u>II - Konkurencyjna gospodarka;</u>	
Cel II.2 Wzrost wydajności gospodarki			Cel II.7 Zwiększenie	Cel II.6 Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko							Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego;	

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych			CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce			CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych				CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy		
I.1	I.2	I.3	II.1	II.2	II.3	III.1	III.2	III.3	III.4	IV.1	IV.2	IV.3
Cel II.3 Zwiększenie innowacyjności gospodarki			efektywności transportu									
										III. Spójność społeczna i terytorialna		
										Cel III.3 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych	Cel III.1. Integracja społeczna	
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie												
Cele i kierunki działań												
CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów										CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów		
1.2 Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania się ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi						1.2 Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania się ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi					1.2 Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania się ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi	
1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw				1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw						1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw		
		CEL 2 – Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych				CEL 2 – Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych						

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych			CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce			CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych				CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy		
I.1	I.2	I.3	II.1	II.2	II.3	III.1	III.2	III.3	III.4	IV.1	IV.2	IV.3
		2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe				2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe				2.3 Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	
Umowa Partnerstwa												
Cele główne i cele szczegółowe												
Zwiększenie konkurencyjności gospodarki												
Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw			Zmniejszenie emisyjności gospodarki;			Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie		Poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami		Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie		
			Poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim									
			<u>Poprawa spójności społecznej i terytorialnej</u>							<u>Poprawa spójności społecznej i terytorialnej</u>		
			Poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego							Włączenie społeczności zamieszkałych obszarów peryferyjne i		
										Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy;		
										Ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego		

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych			CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce			CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych				CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy		
I.1	I.2	I.3	II.1	II.2	II.3	III.1	III.2	III.3	III.4	IV.1	IV.2	IV.3
			oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie krajowym							zdegradowane	Wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	ego dysproporcja mi w dostępie do usług
Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpacie 2020												
Cele i Priorytety												
<i>Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka – Cel 1: Rozwijanie przewagi regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej</i>						<i>Kapitał ludzki i społeczny – CEL 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia</i>				<i>Kapitał ludzki i społeczny – CEL 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia</i>		
1.1 Przemysł – Cel: Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gosp.						2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe – Cel: Rozwinięty i				2.4 Włączenie społeczne – Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie		

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych			CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce			CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych				CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy		
I.1	I.2	I.3	II.1	II.2	II.3	III.1	III.2	III.3	III.4	IV.1	IV.2	IV.3
1.5 Instytucje otoczenia biznesu – Cel: Rozwój przedsiębiorczości poprzez ofertę instytucji otoczenia biznesu		1.4 Rolnictwo – Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno-spożywczego				efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu						2.5 Zdrowie publiczne – Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia
Sieć osadnicza – CEL 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu							Sieć osadnicza – CEL 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu					
	3.4 Funkcje obszarów wiejskich – Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku	3.1 Dostępność komunikacyjna – Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej woj. ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu					3.4 Funkcje obszarów wiejskich - Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku			3.4 Funkcje obszarów wiejskich – Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku		

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych			CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce			CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych				CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy		
I.1	I.2	I.3	II.1	II.2	II.3	III.1	III.2	III.3	III.4	IV.1	IV.2	IV.3
3.5 Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu – Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, w tym – ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym			3.5 Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu – Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, w tym – ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym							3.5 Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu – Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, w tym – ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym		
			Środowisko i energetyka – CEL 4: Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gosp. województwa									
			4.2 Ochrona środowiska – Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa					4.1 Zapobieganie i przeciwdziałani e zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych				

CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych			CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce			CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych				CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy		
I.1	I.2	I.3	II.1	II.2	II.3	III.1	III.2	III.3	III.4	IV.1	IV.2	IV.3
				4.3 Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii – Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii			skutków – Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego o przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami negatywnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka					
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 Obszary strategiczne i strategiczne kierunki działań												
Innowacyjność			Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna							Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego		
Budowa trwałych przewag konkurencyjnych poprzez działania na rzecz podnoszenia poziomu technologicznego zaawansowania i innowacyjności w obszarze wiodących endogenicznych ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych			Wzmocnienie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej	Wzmocnienie bezpieczeństwa elektroenergetycznego Polski Wschodniej						Przeciwdziałanie wykluczeniu na rynku pracy		

Źródło: opracowanie własne na podstawie przytoczonych dokumentów.

5.3.3. Spójność przyjętych celów strategicznych i szczegółowych z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020

Strategia rozwoju Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego			Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020		
Cel strategiczny	Cel szczegółowy		Oś priorytetowa	Priorytet	Cel szczegółowy
CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych	I.1	Stymulowanie rozwoju sektora MŚP i działalności innowacyjnej	OP I – Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	PI 3a – Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	Lepsze warunki do rozwoju MŚP
	I.2	Rozwój gospodarczy D-ROF poprzez uzbrojenie i promocję posiadanych terenów inwestycyjnych			
	I.3	Rozwój nowoczesnego rolnictwa opartego o regionalne specjalizacje i ideę kooperacji	x	X	x
CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce	II.1	Wzmocnienie połączeń funkcjonalnych między partnerami D-ROF poprzez tworzenie multimodalnych systemów transportowych	OP V – Infrastruktura komunikacyjna	PI 4e – Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	Większe wykorzystanie transportu zbiorowego w miastach
	II.2	Dbłość o jakość środowiska poprzez realizację planów niskoemisyjnych i modernizację instalacji ciepłej na terenie D-ROF	OP III – Czysta energia	PI 4e - Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	Obniżona emisyjność pyłów w ośrodkach miejskich województwa
	II.3	Poprawa jakości powietrza w OFG, poprzez wykorzystanie technologii niskoemisyjnych w obiektach użyteczności publicznej		PI 4a – Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	Zwiększony poziom produkcji energii z odnawialnych źródeł energii w generacji rozproszonej
CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie	III.1	Zachowanie cennych obiektów dziedzictwa naturalnego i kulturowego, ich promocja i	OP IV – Ochrona środowiska naturalnego i	PI 6c – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego	Podniesiona atrakcyjność kulturalna regionu i zwiększona dostępność dóbr kultury

Strategia rozwoju Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego			Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020		
Cel strategiczny	Cel szczegółowy		Oś priorytetowa	Priorytet	Cel szczegółowy
posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych		adaptacja na potrzeby mieszkańców i przyjezdnych	dziedzictwa kulturowego	PI 6d – Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program "Natura 2000" i zieloną infrastrukturę	Wzmocnione mechanizmy ochrony różnorodności biologicznej w regionie
	III.2	Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym poprzez inicjowanie działań służących wypracowaniu zintegrowanych systemów reagowania		PI 5b – Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami	
	III.3	Podniesienie jakości wód powierzchniowych poprzez regulację gospodarki wodnej i rozbudowę sieci kanalizacyjnej		PI 6b – Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia, wykraczających poza te zobowiązania, potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie	Zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków
	III.4	Poprawa gospodarki odpadami na obszarze D-ROF		PI 6a – Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz potrzeb zaspokojenia, wykraczających poza te zobowiązania, potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie	Zwiększony udział odpadów zebranych selektywnie w województwie podkarpackim
CEL IV - Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy	IV.1	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu ludności poprzez rewitalizację zdegradowanych obszarów	OP VI - Spójność przestrzenna i społeczna	PI 9b – Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich	Ograniczone problemy społeczne na terenach zdegradowanych
	IV.2	Aktywizacja i włączenie zawodowe osób pozostających poza rynkiem pracy	OP VII - Regionalny rynek pracy	PI 8i – Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy
				PI 8iii – Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych	Poprawa szans na zatrudnienie osób odchodzących z rolnictwa
					Zwiększenie liczby nowo utworzonych, trwałych mikroprzedsiębiorstw

Strategia rozwoju Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego			Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020		
Cel strategiczny	Cel szczegółowy		Oś priorytetowa	Priorytet	Cel szczegółowy
				mikro, małych i średnich przedsiębiorstw	
				PI 8iv – Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę	Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy z powodu sprawowania opieki nad dziećmi do lat 3
	IV.3	Poprawa standardów i dostępności usług społecznych i zdrowotnych	OP VIII - Integracja społeczna	PI 9i – Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie	Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia
				PI 9iv – Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym	Zwiększenie dostępności usług społecznych, w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych oraz usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przesłanych dokumentów.

5.4. System wdrażania Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

Istotą funkcjonowania Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego jest współpraca niezależnych jednostek samorządu terytorialnego, której nadrzędnym celem jest działanie na rzecz wzmocnienia powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami oraz stymulowania procesów rozwojowych na terenie D-ROF. Konsekwencją niesformalizowanej formy współdziałania, jaką jest partnerstwo, jest brak umocowanej prawnie i formalnie instytucji, która w sposób jednoznaczny byłaby odpowiedzialna za koordynację, realizację i nadzór nad działaniami podejmowanymi w ramach przyjętej koncepcji polityki strategicznej D-ROF. Szczęólnego znaczenia nabiera zatem odpowiednie określenie mechanizmów wdrażania, weryfikacji i monitorowania postępów w zakresie realizacji założonych działań, a także rozłożenia kompetencji i odpowiedzialności za przebieg procesu strategicznego na poszczególne organy zaangażowane w proces realizacji *Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego*.

5.4.1. Organy odpowiedzialne za wdrażanie Strategii

Podstawowymi podmiotami procesu wdrażania *Strategii* oraz jej interesariuszami wewnętrznymi są sygnatariusze porozumienia o utworzeniu partnerstwa Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego, czyli: Miasto Dębica, Gmina i Miasto Ropczyce, Gmina Dębica oraz Gmina Żyraków.

Za nadzór nad systemem wdrażania *Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego* odpowiadać będą organy określone w dokumencie warunkującym współpracę samorządów na rzecz D-ROF, tj. w *Porozumieniu z dnia 27.12.2013 r. w sprawie powierzenia Gminie Miasta Dębica kierowania Komitetem Sterującym oraz zasad współpracy Stron Porozumienia przy wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego*.

W proces zarządzania *Strategią* zostaną zatem włączone następujące organy¹¹⁶:

- **Komitet Sterujący D-ROF** – w skład KS wchodzi członkowie stali (burmistrz, wójt bądź ich zastępcy) wszystkich czterech jednostek samorządu terytorialnego. Przewodniczącym KS jest Burmistrz Miasta Dębicy, a jego zastępcą – Burmistrz Gminy Dębica;
- **Biuro D-ROF** lub **komórka organizacyjna Urzędu Miasta Dębicy** (lidera projektu) odpowiedzialna za realizację koncepcji Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego¹¹⁷;

¹¹⁶ Z uwagi na zmiany dokonane w dokumencie *RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020* dotyczące zakresu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, które wyłączają z tego instrumentu regionalne bieguny wzrostu, w tym D-ROF, wszystkim nazwom organów D-ROF usunięto człon „ZIT”.

- **Wydziały organizacyjne** poszczególnych urzędów gmin (partnerów) tworzących D-ROF, właściwe do prowadzenia polityki rozwoju.

5.4.2. Preselekcja projektów i realizacja *Strategii*

Zgodnie z zapisami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego Instytucja Zarządzająca odpowiadać będzie za właściwą ocenę formalną i merytoryczną projektów zgłoszonych w ramach *Strategii rozwoju D-ROF* w trakcie organizowanych konkursów, dedykowanych obszarom funkcjonalnym 8 biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. W treści przytoczonego w powyższym podrozdziale porozumienia o zasadach współpracy partnerów D-ROF określono zatem, iż zgodnie z tzw. wariantem minimalnej delegacji zadań, Komitet Sterujący „odpowiedzialny będzie za preselekcję projektów, których lista będzie przekazywana Instytucji Zarządzającej RPO”.

Przyjęty proces zarządzania *Strategią rozwoju D-ROF*, wpisując się w powyższe postanowienia, będzie uwzględniał następujące etapy: identyfikacji (naboru) projektów, oceny merytorycznej zgłoszonych propozycji projektowych, wyboru projektów i utworzenia listy projektów kluczowych oraz właściwej realizacji założeń *Strategii*, czyli wsparcia podmiotów we wdrażaniu przyjętych projektów strategicznych.

Identyfikacja projektów zostanie przeprowadzona w ramach społecznego naboru projektów oraz w ramach wewnętrznego zgłaszania propozycji projektowych przez członków Partnerstwa D-ROF. Na bazie zgłoszonych fiszek projektowych oraz propozycji zadań zgłoszonych przez poszczególne gminy tworzące D-ROF przedstawione zostaną konkretne przedsięwzięcia, których realizacja doprowadzi do osiągnięcia założonych celów strategicznych.

Proces preselekcji rozpoczyna się od zamieszczenia ogłoszenia o rozpoczęciu naboru na stronach internetowych gmin oraz na stronie internetowej Partnerstwa (www.mofdebica.pl), opcjonalnie – także na łamach mediów lokalnych. W treści ogłoszenia powinny zostać umieszczone informacje o terminie zakończenia naboru, adresie, na jaki należy przysyłać formularze aplikacyjne, a także, w formie załącznika lub linku, formularz zgłaszania projektów (wzór fiszki projektowej).

¹¹⁷ W zależności od tego, czy takie biuro zostanie utworzone. W dalszej części opracowania, w celu uproszczenia wywodu, używana będzie nazwa Biuro D-ROF rozumiane tożsamo z komórką organizacyjną UMD.

Przesłane formularze projektowe zostaną zebrane przez wydziały organizacyjne urzędów gmin tworzących D-ROF, a następnie przekazane do Biura D-ROF celem ich poddania ocenie formalnej. Tura zgłaszania projektów powinna trwać minimum trzy tygodnie od dnia umieszczenia ogłoszenia o naborze na stronach internetowych gmin.

W przypadku, w którym część wniosku będzie niepełna, wątpliwa lub niejasna – Biuro wystosuje prośbę do Wnioskodawcy o wniesienie niezbędnych uzupełnień. Przewiduje się, iż czas wymagany na wniesienie poprawek nie będzie krótszy niż 7 dni od dnia doręczenia Wnioskodawcy decyzji Biura. W razie odmowy wniesienia przez Wnioskodawcę wskazanych uzupełnień lub braku poinformowania Biura D-ROF o zaistniałych opóźnieniach wraz z załączonym uzasadnieniem, dany projekt zostanie wykluczony z dalszego postępowania na etapie oceny formalnej. W przypadku spełnienia wszelkich wymogów formalnych, projekt będzie podlegał dalszej procedurze weryfikacyjnej na etapie oceny merytorycznej.

Ocena merytoryczna będzie odbywała się na podstawie danych zawartych w formie opisowej w formularzu aplikacyjnym (fiszce projektowej). Podmiotem odpowiedzialnym za dokonanie oceny merytorycznej projektów będzie wydelegowany do tego celu zespół pracowników Biura D-ROF¹¹⁸. Celem prac zespołu będzie wyłonienie i uszeregowanie projektów kluczowych *Strategii rozwoju D-ROF* w oparciu o rzetelnie przeprowadzoną ocenę merytoryczną bazującą na obiektywnych kryteriach strategicznych.

Narzędziem służącym ocenie poszczególnych projektów będą, uprzednio przygotowane przez Biuro D-ROF, karty ocen projektów. Wszystkie oceny i opinie nt. danego projektu będą zapisywane na przypisanej mu karcie oceny projektu wg stopnia wypełnienia określonych kryteriów merytorycznych. Oceny indywidualne członków zostaną następnie zsumowane i na tej podstawie projekty zostaną uszeregowane w ramach poszczególnych celów strategicznych – od projektów o najwyższej punktacji (projektów najbardziej pożądanых, zasadnych) do projektów o najmniejszej liczbie punktów (projektów najmniej zasadnych z punktu widzenia polityki rozwoju D-ROF).

Proponowany zestaw kryteriów oceny merytorycznej został pogrupowany według dwóch kategorii:

¹¹⁸ Dopuszcza się także możliwość poszerzenia gremium weryfikującego zgłoszone projekty strategiczne o ekspertów zewnętrznych.

- **Kryteria merytoryczne** – są to kryteria właściwe oceny projektów pod kątem ich zasadności merytorycznej i spójności z założeniami *Strategii*.
- **Kryteria rozstrzygające** – kryteria dodatkowe, mające zastosowanie jedynie w przypadku, gdy wśród projektów ocenionych przez komitet oceniający znajdą się projekty, które otrzymały taką samą liczbę punktów. Wynik punktowy osiągnięty na tym etapie oceny rozstrzyga o ostatecznej pozycji rankingowej danego projektu.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia, że projekty podstawowe (strategiczne) w optymalny i efektywny sposób powinny przyczyniać się do osiągnięcia poszczególnych celów strategicznych, każdy z pięciu celów strategicznych będzie posiadał własny zakres punktacji poszczególnych kryteriów, mimo że ich typy będą wspólne. Zakres punktacji spełnienia kryteriów kluczowych dla danego celu strategicznego został określony w sposób odpowiadający specyfice i dziedzinie rozwoju, jakiej ten cel dotyczy.

Kryteria wyboru projektów, wraz z opisem i przypisaną im punktacją, zostały zaprezentowane za pomocą tabeli. Przewiduje się, iż każdy członek komisji oceniającej na etapie oceny merytorycznej projektów wraz z kartą oceny merytorycznej otrzyma poniższe zestawienie kryteriów wyboru.

Kategorie tematyczne celów strategicznych:			
CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych	CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce	CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych	CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy
Kryteria merytoryczne			
Sposób przygotowania koncepcji projektu			
Szczegółowość i rzetelność przygotowanej koncepcji. Oparcie koncepcji projektowej na gruntownej diagnozie stanu uwzględniającej, m.in.: – diagnozę lokalnych potrzeb w zakresie tematycznym projektu; – analizę grup docelowych; – możliwości stosowania narzędzi i rozwiązań dopasowanych do charakteru problemu; – przewidywane skutki działań podejmowanych w ramach projektu i siły ich oddziaływania. <i>Punktacja przyznawana na podstawie indywidualnych odczuć oceniającego w skali: 0-5 pkt.</i>			
Spójność strategiczna			
Założone w projekcie działania przyczynią się do osiągnięcia przynajmniej jednego celu strategicznego i celu operacyjnego wskazanego w dokumencie <i>Strategii rozwoju D-ROF</i> . <i>Punktacja:</i> • spójność tylko z celem strategicznym – 0 pkt; • cel strategiczny i szczegółowy – 3 pkt; • projekt spójny więcej niż z 1 celem strategicznym i/lub 1 celem operacyjnym – 5 pkt.			
Zasięg przestrzenny			
Punktacja uzależniona jest od liczby gmin, na terenie których realizowany jest projekt:			
1 gmina – 1 pkt; 2-3 gminy – 3 pkt; 4 gminy – 6 pkt;	1 gmina – 1 pkt; 2 gminy – 2 pkt 3 gminy – 3 pkt; 4 gminy – 6 pkt;	1 gmina – 1 pkt; 2 gminy – 2 pkt 3 gminy – 3 pkt; 4 gminy – 5 pkt;	1 gmina – 1 pkt; 2-3 gminy – 2 pkt; 4 gminy – 5 pkt;
Komplementarność			
Projekt jest komplementarny bądź zintegrowany z innym projektem/innymi projektami zrealizowanymi/realizowanymi/planowanymi do realizacji na terenie Partnerstwa. <i>Punktacja w zależności od liczby powiązań z innymi projektami:</i>			
z 1 projektem – 2 pkt; z 2 projektami – 3 pkt; pow. 3 projektów – 6 pkt.	z 1 projektem – 3 pkt; z 2 projektami – 5 pkt; pow. 3 projektów – 7 pkt.	z 1 projektem – 2 pkt; z 2 projektami – 3 pkt; z 3 projektami – 4 pkt;	z 1 projektem – 1 pkt; z 2 projektami – 2 pkt; z 3 projektami – 3 pkt;

		<i>pow. 4 projektów – 6 pkt.</i>	<i>pow. 4 projektów – 5 pkt.</i>
Wpływ na osiągnięcie założonych wskaźników kontekstowych			
Określone we wniosku wskaźniki wpływają na osiągnięcie wskaźników kontekstowych:			
<i>1 wskaźnik – 1 pkt; 2 wskaźniki – 3 pkt; 3 wskaźniki i więcej – 5 pkt.</i>	<i>1 wskaźnik – 1 pkt; 2 wskaźniki i więcej – 3 pkt.</i>	<i>1 wskaźnik – 1 pkt; 2 i więcej wskaźników – 2 pkt.</i>	<i>1 wskaźnik – 1 pkt; 2 wskaźniki – 3 pkt; 3 wskaźniki – 5 pkt; 4 wskaźniki i więcej – 7 pkt.</i>

Kryteria rozstrzygające	
Efektywność ekonomiczna projektu	
Realizacja projektu zakłada efektywność kosztową – projekt generuje przychody. <i>Ocena opisowa jakościowa wsparta punktacją w skali 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę słabą, 5 – ocenę bardzo dobrą.</i>	
Wpływ na poprawę stanu środowiska przyrodniczego	
Projekt zawiera rozwiązania w zakresie ochrony środowiska lub poprawy efektywności energetycznej. Ocena uwarunkowana liczbą zastosowanych rozwiązań ekologicznych i skalą ich oddziaływania na środowisko przyrodnicze. <i>Ocena opisowa jakościowa wsparta punktacją w skali 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę słabą, 5 – ocenę bardzo dobrą.</i>	

Zaprezentowany zestaw kryteriów nie ma charakteru zamkniętego. Dopuszcza się zatem możliwość wprowadzenia w nim uzasadnionych modyfikacji, o ile zmiany te przysłużą się zwiększeniu przejrzystości kryteriów oceny i ich dopasowania do specyfiki podejmowanych działań strategicznych.

Komitet Sterujący, na podstawie rankingu sporządzonego przez pracowników Biura D-ROF, wyłoni projekty o najwyższej punktacji, wprowadzając ewentualne korekty w ich hierarchii. Akceptacja listy projektów przez KS kończy proces ich wyboru.

Projekty wyłonione przez Komitet Sterujący zostaną wpisane na listę projektów strategicznych (kluczowych) *Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego*¹¹⁹, których realizacja w najwyższym stopniu przyczyni się do osiągnięcia celów strategicznych określonych w dokumencie *Strategii*, a tym samym – do wieloaspektowego rozwoju D-ROF w najbliższych latach. Projekty, które znajdą się na liście projektów podstawowych będą dodatkowo premiuowane podczas konkursów dedykowanych, organizowanych przez IZ RPO, co znacząco zwiększy szanse projektodawców na uzyskanie dofinansowania ze środków *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020*.

Projekty, które nie zostaną ujęte na liście projektów kluczowych, rekomendowane będą do umieszczenia na liście projektów komplementarnych, stanowiących dopełnienie zadań wiodących *Strategii*.

Działania ujęte w ramach przyjętych projektów strategicznych będą realizowane przez różne podmioty i instytucje. W realizacji działań kompleksowych ujętych w *Strategii rozwoju D-ROF* najwyższą aktywnością będą wykazywać się samorządy partnerów D-ROF oraz ich jednostki organizacyjne. Zgodnie z ideą powstawania obszarów funkcjonalnych projekty kluczowe obejmować będą swym zasięgiem oddziaływania cały obszar D-ROF lub znaczną jego część. Działania

¹¹⁹ Lista projektów strategicznych stanowi załącznik nr 1 niniejszego opracowania

zintegrowane uzupełniać będą indywidualne inwestycje gmin oraz mniejsze projekty o znaczeniu lokalnym realizowane przez podmioty prywatne. Zróżnicowany charakter i skala realizowanych projektów obciąża organy odpowiedzialne za prawidłowy przebieg procesu strategicznego do wdrażania rozwiązań zapewniających odpowiednią koordynację działań podejmowanych przez wszystkich zainteresowanych uczestników procesu rozwojowego oraz ich integrację.

Przewiduje się, iż organem odpowiedzialnym za bieżącą obsługę procesu wdrażania *Strategii* będzie Biuro D-ROF oraz wydziały organizacyjne urzędów gmin – właściwe do prowadzenia polityki rozwoju.

Ich główną rolą będzie:

- bieżąca obsługa administracyjno-informacyjna, w tym współpraca z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego,
- gromadzenie danych pochodzących z raportów monitoringowych poszczególnych projektów, a także opracowywanie raportów monitoringowych i ewaluacyjnych,
- wsparcie merytoryczne podmiotów indywidualnych w zakresie aplikowania o środki z zewnętrznych źródeł finansowania – w szczególności programów unijnych,
- działania informacyjne i promocja rozwoju idei Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego, m.in. za pośrednictwem portalu www.mofdebica.pl,
- tworzenie lub zlecanie opracowania dokumentów strategicznych i operacyjnych związanych z rozwojem D-ROF.

Organem nadzorującym prace Biura D-ROF będzie Komitet Sterujący D-ROF, który w ramach okresowych spotkań, odbywających się minimum raz w roku, będzie przyjmował sprawozdanie Biura, w formie raportu monitoringowego zawierającego ocenę roczną postępów we wdrażaniu projektów kluczowych oraz propozycje sugerowanych rozwiązań służących zwiększeniu skuteczności wdrażania *Strategii*.

Strategia rozwoju D-ROF pełni rolę dokumentu nadrzędnego w stosunku do innych dokumentów o charakterze planistycznym lub operacyjnym, których przedmiotem jest funkcjonowanie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego. Dlatego też dokumenty te winny zachowywać spójność merytoryczną z celami strategicznymi określonymi w *Strategii* i jej podstawowymi założeniami.

Skuteczność *Strategii rozwoju D-ROF* uzależniona będzie od aktualnych i przyszłych uwarunkowań organizacyjnych oraz finansowych (dostępności środków wewnętrznych i zewnętrznych) jednostek samorządowych tworzących obszar funkcjonalny. Kluczowy wpływ na powodzenie przyjętych założeń będzie miał stopień zaangażowania lokalnych interesariuszy w proces rozwojowy prowadzony na

terenie D-ROF oraz w podejmowane przez nich inicjatywy uzupełniające i wzmacniające oddziaływanie działań zawartych w *Strategii rozwoju*.

Prace nad *Strategią* odbywały się przy udziale mobilizacji społecznej, co oznacza, iż na każdym etapie procesu opracowywania dokumentu prowadzone były konsultacje społeczne, w których udział wzięła liczna grupa przedstawicieli lokalnej społeczności wszystkich gmin tworzących D-ROF. Zachowanie ciągłości włączenia mieszkańców w realizację założeń przyjętych w dokumencie *Strategii*, obliuguje decydentów D-ROF do zachowania jak najwyższego poziomu transparentności i szerokiego dostępu do informacji o osiągniętych rezultatach, a także bieżących inicjatywach podejmowanych w ramach działań strategicznych. Realizowane zintegrowane projekty o charakterze infrastrukturalnym i społecznym muszą bowiem spotkać się z zainteresowaniem lokalnej społeczności, ukierunkowaniem jej na zmianę, oraz zaangażowaniem mieszkańców w proces rozwojowy, aby móc mówić o pełnym sukcesie podjętych działań w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i środowiskowym.

Prawidłowe zarządzanie procesem strategicznym w czasie wymaga dostosowywania bieżących działań, realizowanych w ramach prowadzonej polityki prorozwojowej, do zmieniających się uwarunkowań, problemów i oczekiwań. Optymalne dostosowanie aktywności partnerów D-ROF do rzeczywistych potrzeb rozwojowych będzie możliwe dzięki implementacji spójnego systemu monitoringu i ewaluacji.

5.5. Monitoring i ewaluacja – minimalizacja ryzyka w oparciu o system zarządzania i kontroli

Opracowanie administracyjnego ładu organizacyjnego określonego w rozdziale dotyczącym zarządzania *Strategią* stanowi warunek konieczny, lecz niewystarczający dla sprawnego uzyskiwania zaplanowanych rezultatów. Niezbędnymi elementami zarządzania strategicznego powinny być analiza ryzyka oraz zarządzanie zdiagnozowanym ryzykiem, poprzez mechanizmy kontroli zarządczej.

Obecnie – zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym – coraz częściej większego znaczenia nabiera myślenie perspektywiczne i zarządzanie potencjalnym ryzykiem. Konieczne jest zatem włączenie w ramy monitoringu bieżącej analizy występowania ryzyka zdiagnozowanego na etapie opracowania strategii¹²⁰, a także tego, które pojawia się w trakcie realizacji procesu strategicznego w otoczeniu zewnętrznym.

¹²⁰ Ryzyko strategiczne zostało wskazane w rozdziale zawierającym opis celów strategicznych i szczegółowych

W teorii zarządzania niezwykle istotną rolę pełni tzw. sprzężenie zwrotne, czyli informacja o efekcie, oddziaływaniu i trwałości podjętych przez dany podmiot działań. Informacja zwrotna pozwala ocenić skuteczność przyjętej koncepcji programowania strategicznego, a także aktywnie reagować i udoskonalać przyjęty system zarządzania, zwiększając jego efektywność i adekwatność do ewoluujących uwarunkowań wewnętrznych i zmieniającej się sytuacji w otoczeniu, w tym ewentualnego wystąpienia zdarzeń uprzednio zdiagnozowanych jako potencjalne ryzyka strategiczne. Wprowadzone zmiany powinny prowadzić do minimalizacji siły oddziaływania ewentualnego wystąpienia zjawisk określonych jako ryzykowne, a także określenia poziomu ryzyka akceptowalnego przez Komitet Sterujący D-ROF.

Tradycyjnymi elementami procesu zarządzania strategicznego, które służą pozyskiwaniu informacji zwrotnych, ich analizie i – na tej podstawie – diagnozowaniu niezbędnych zmian i usprawnień systemowych są monitoring i ewaluacja.

5.5.1. Monitoring

Monitoring to działania polegające na systematycznym gromadzeniu i przetwarzaniu na potrzeby zarządzania *Strategią rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego* informacji w zakresie rzeczowo-finansowego wykonania projektów oraz bieżącego stopnia realizacji celów strategicznych.

System monitoringu musi opierać się o możliwie wiarygodne i obiektywne metody. Na potrzeby monitoringu realizacji *Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego* zastosowano zarówno podejście ilościowe, jak i jakościowe.

Podejście ilościowe zakłada wykorzystanie skwantyfikowanych miar, zestawu wskaźników, które w zależności od przeznaczenia i stopnia uszczegółowienia zostały podzielone na trzy kategorie: wskaźników kontekstowych, wskaźników rezultatu oraz wskaźników produktu. Zestaw wskaźników stanowi podstawowe narzędzie monitoringu, z uwagi na możliwość obiektywnego określenia postępów we wdrażaniu działań i celów określonych w *Strategii*, a także łatwość dokonania analizy zarówno w układzie pionowym (w strukturze celów lub projektów), jak i poziomym (zmiana w stosunku do roku bazowego; analiza dynamiki).

Uzupełnieniem analizy wskaźnikowej jest analiza jakościowa opierająca się na opisie faktu powstania/realizacji (lub nie) jakiegoś obiektu, inwestycji, przedsięwzięcia.

Tabela 49. Zestaw wskaźników przyjętych na potrzeby monitoringu i ewaluacji Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego.

Wskaźniki kontekstowe	
Mierzone na poziomie: Celów strategicznych. Wskaźniki kontekstowe odnoszą się do oddziaływania na rozwój obszarów gmin w szerszym rozumieniu, wykraczającym poza poziom poszczególnych projektów ujętych w <i>Strategii</i> i ich bezpośredniego oddziaływania. Wskaźniki kontekstowe obrazują bowiem rozwój obszaru funkcjonalnego w ujęciu całościowym, tj. uwzględniając pośrednie oddziaływania realizowanych projektów strategicznych na inne sfery rozwoju, jak gospodarka czy demografia, a także działania innych „aktorów” procesu strategicznego, niekoniecznie wskazanych wprost w <i>Strategii</i>, których aktywność ma znaczny wpływ na rozwój obszaru Partnerstwa i jego otoczenia. Dla zwiększenia wiarygodności oceny rozwoju obszaru funkcjonalnego warto odnieść osiągnięte wskaźniki kontekstowe do poziomów osiąganych przez inne OF o podobnej roli i charakterystyce, szczególnie do regionalnych „biegunów wzrostu” województwa podkarpackiego. Przewiduje się, iż analiza porównawcza może stanowić element uzupełniający do raportu ewaluacyjnego. Przewiduje się, iż lista wskaźników kontekstowych może być poszerzona, o ile wpłynie to na podniesienie jakości merytorycznej analizy.	
CEL I – Konkurencyjna gospodarka oparta na tradycjach przemysłowych regionu, nowoczesnym rolnictwie i specjalizacjach regionalnych	- Wzrost dochodów mieszkańców i podmiotów gospodarczych (mierzony wzrostem wpływów budżetów gmin z tytułu podatku CIT i PIT w przeliczeniu na 1 mieszkańca). - Wzrost przedsiębiorczości (mierzony liczbą os. fiz. prowadzących działalność gosp. na 100 os. w wieku produkcyjnym). - Wzrost udziału przedsiębiorstw działających w branżach określonych w Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach dla woj. podkarpackiego.
CEL II – Efektywność energetyczna i środowiskowa w transporcie publicznym i energetyce	- Redukcja emisji do atmosfery substancji szkodliwych (mierzona stężeniem emisji CO₂, benzo(a)pirenu, pyłu PM₁₀ oraz pyłu PM_{2,5}). - Wzrost udziału energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii w ogólnym poziomie zużycia energii elektrycznej.
CEL III – Potencjał D-ROF kreowany w oparciu o efektywne wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i kulturowych	- Liczba turystów krajowych korzystających z miejsc noclegowych w obiektach turystycznych. - Liczba turystów zagranicznych korzystających z miejsc noclegowych w obiektach turystycznych.
CEL IV – Wyedukowane społeczeństwo zaangażowane lokalnie i aktywne na rynku pracy	- Poprawa sumy sald migracji z ostatnich 5 lat. - Spadek udziału osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym. - Udział osób pobierających świadczenia oraz zasiłki w ogólnej liczbie ludności. - Spadek wskaźnika obciążenia demograficznego.

Wskaźniki rezultatu

Mierzone na poziomie: projektów/celów szczegółowych (zagregowane).

Wskaźniki rezultatu to wielkości, którymi można mierzyć osiągnięty efekt (np. zł/rok, liczba sztuk, liczba osób, itp.). Celem ich zastosowania będzie ocena skuteczności oraz trwałości prowadzonych działań w ramach *Strategii rozwoju D-ROF*.

Wskaźniki rezultatu, określone na podstawie wytycznych zawartych w RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, będą mierzone na poziomie poszczególnych projektów przez podmioty odpowiedzialne za ich realizację. Na potrzeby monitoringu *Strategii rozwoju D-ROF*, na podstawie informacji przekazywanych przez projektodawców, wskaźniki te zostaną zagregowane przez Biuro D-ROF do poziomu celów operacyjnych i na tym poziomie objęte analizą.

Wskaźniki rezultatu, opracowane, m.in. na podstawie *RPO Województwa Podkarpackiego*, zostały określone w rozdziale dot. celów operacyjnych.

Wskaźniki produktu

Mierzone na poziomie: projektów

Wskaźniki produktu to wielkości, którymi można zmierzyć materialny i mierzalny efekt podejmowanych działań. Monitorowanie wskaźników produktu będzie się odbywać na poziomie projektów, zgodnie z listą wskaźników określoną przez IZ RPO w zakresie odpowiadającym danemu typowi projektów.

Z uwagi na fakt, iż wskaźniki produktu odnoszą się do specyficznych efektów podejmowanych działań, w raportach monitoringu informacja o stopniu wykonania wskaźników produktu zamieszczana będzie w formie krótkiej notki na podstawie informacji przekazywanych przez podmioty realizujące projekty w ramach *Strategii rozwoju D-ROF*.

Dane pochodzące z monitoringu wskaźników produktu i rezultatu osiągniętych w ramach poszczególnych projektów będą mierzone przez podmioty realizujące te projekty i co najmniej raz w roku przesyłane w formie notki do wydziału rozwoju gminy, na terenie której funkcjonuje dany podmiot lub bezpośrednio do Biura D-ROF. Biuro na podstawie zgromadzonych danych o poszczególnych projektach dokona agregacji wskaźników i opracuje ich zbiorcze zestawienie będące podstawą dla sporządzenia raportu monitoringowego.

Podstawowymi źródłami danych wykorzystywanych na potrzeby monitoringu będą:

- dane pozyskiwane od partnerów D-ROF w zakresie informacji o realizacji i stopniu wdrożenia projektów strategicznych i projektów komplementarnych;
- analiza danych zastanych – badanie *desk-research*: statystyka publiczna, raporty, dokumenty nadrzędne, opracowania zewnętrzne, zestawienia Głównego Urzędu Statystycznego.

Na podstawie zgromadzonych danych zwrotnych dot. stopnia wykonania zadań strategicznych Biuro D-ROF opracuje raport monitoringowy, który stanowić będzie podstawowe narzędzie procesu

monitoringu. Przewiduje się, iż raport monitoringowy będzie tworzony przynajmniej raz w roku przez cały okres obowiązywania postanowień *Strategii*, a jego treść będzie każdorazowo przedkładana do akceptacji Komitetowi Sterującemu D-ROF.

Raport z monitoringu zawierał będzie bieżącą analizę i prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyk strategicznych, a także sugestie dotyczące reakcji na dany typ ryzyka.

5.5.2. Ewaluacja

Ewaluacja jest pojęciem o szerszym znaczeniu aniżeli monitoring. Monitoring skupia się na rejestrowaniu bieżącego postępu we wdrażaniu procesu strategicznego w oparciu o gromadzone dane ilościowe, ewaluacja natomiast bada zarówno przebieg, jak i efekty interwencji w bardziej złożonym kontekście społeczno-ekonomicznym, przy wykorzystaniu szerokiego zakresu metod i technik badań społeczno-ekonomicznych.

W literaturze przedmiotu ewaluacji przypisuje się trzy podstawowe funkcje¹²¹:

- konkluzywną – służy podsumowaniu efektów podejmowanych działań i siły ich oddziaływania; pozwala także określić związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy działaniami i osiąganymi efektami;
- formatywną – pozwala na bazie zdiagnozowanych zależności i sprzężeń zwrotnych na sformułowanie niezbędnych rekomendacji zmian, które posłużą podniesieniu skuteczności, efektywności i użyteczności bieżących i planowanych działań strategicznych;
- społeczno-polityczną – przyczynia się do zwiększenia przejrzystości prowadzonej polityki strategicznej i legitymizuje działania władz publicznych; służy podniesieniu poczucia współodpowiedzialności aktorów zaangażowanych w realizację działań.

Za obsługę administracyjną i merytoryczną procesu ewaluacji odpowiedzialne będzie Biuro D-ROF, którego zadaniem będzie gromadzenie danych monitoringowych oraz opracowywanie raportu ewaluacyjnego *Strategii rozwoju D-ROF* lub zlecenie tego opracowania jednostce zewnętrznej.

Raport z ewaluacji *Strategii* będzie wykonywany wg metodologii przyjętej przez podmiot (zespół) wskazany do jej opracowania. Ewaluacja będzie dokonywana za pomocą badań uwzględniających źródła wtórne i źródła pierwotne, tj. przede wszystkim na podstawie danych z corocznych raportów monitoringowych opracowywanych przez Biuro D-ROF, danych z dostępnych ewidencji i statystyk, a także prowadzonych badań społecznych (ankiet, wywiadów pogłębionych, wywiadów zogniskowanych, itp.).

¹²¹Bienias S. i in., 2012, Ewaluacja - Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa

Podstawowymi kryteriami, jakie powinien uwzględniać zestaw pytań użyty w przypadku badania ewaluacyjnego, są:

- Trafność – czy realizowane projekty pozwoliły rozwiązać zidentyfikowane problemy i były zgodne z założeniami dokumentu *Strategii* i w jakim stopniu zaplanowane cele oraz zadania odpowiadają potrzebom mieszkańców i innych interesariuszy *Strategii*.
- Skuteczność – w jakim stopniu realizowane projekty przyczyniają się do osiągnięcia zakładanych celów operacyjnych i strategicznych.
- Efektywność – jaki jest stosunek nakładów finansowych i zasobów realizowanych projektów do osiągniętych produktów i rezultatów;
- Użyteczność – czy pojawiły się negatywne lub pozytywne efekty uboczne na skutek zrealizowanych zadań i czy rezultaty tych projektów są użyteczne dla mieszkańców (interesariuszy).
- Trwałość – czy zmiany, które zaszły na skutek realizacji projektów, są trwałe i będą użyteczne przez długi czas.

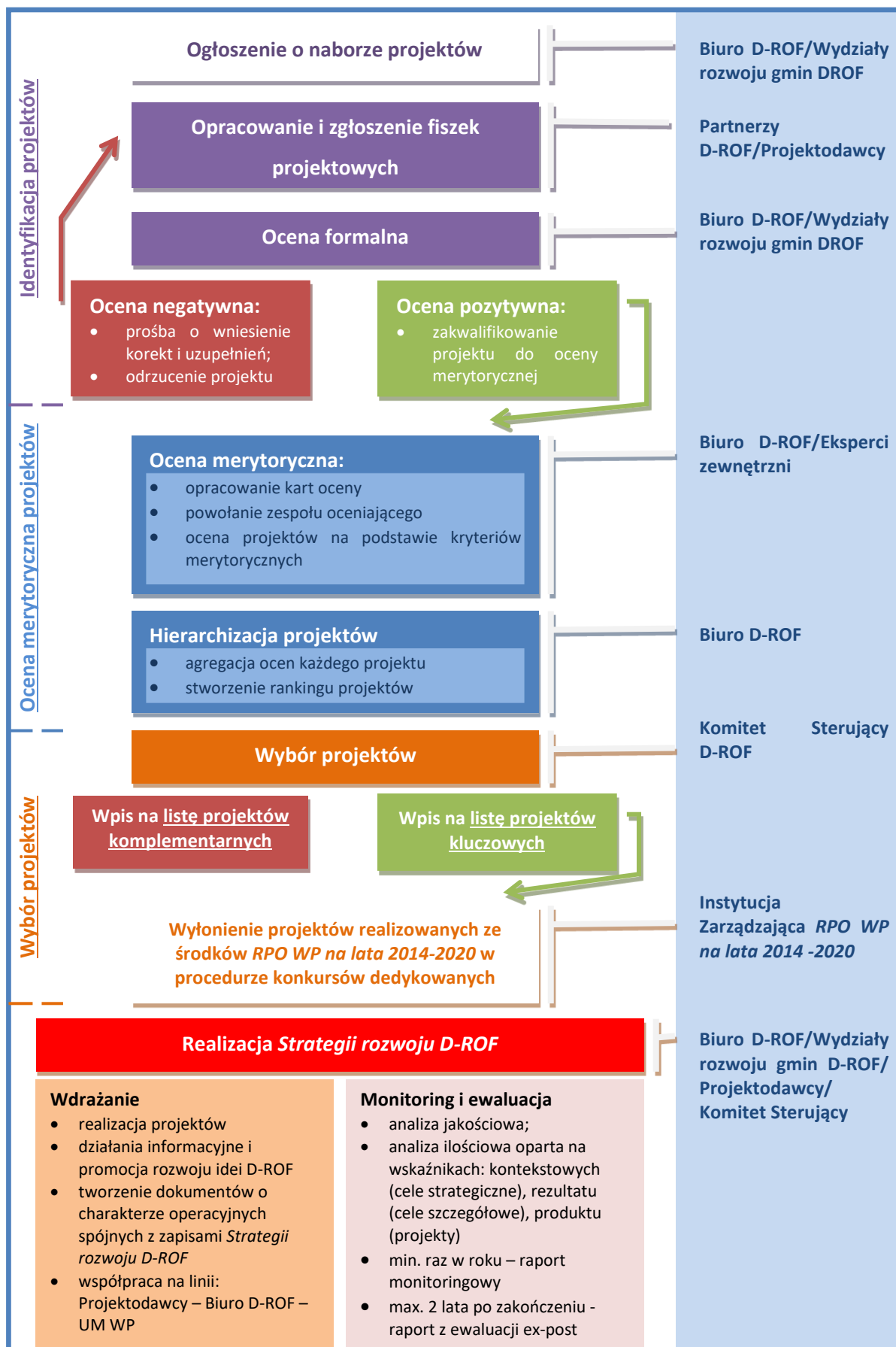
Przeprowadzona pod kątem powyższych pytań analiza jakościowa i ilościowa (której zakres zależy od dostępności danych) stanie się podstawą do sporządzenia raportu ewaluacyjnego. Rolą raportu ewaluacyjnego jest zidentyfikowanie niedoskonałości i braków przyjętego programu strategicznego oraz wskazanie i wprowadzenie odpowiednich rozwiązań i udoskonaleń służących ich zniwelowaniu, po to, aby proces zarządzania strategicznego przebiegał sprawnie i nie blokował dynamiki rozwoju całego obszaru funkcjonalnego.

Przewiduje się, iż raport ewaluacyjny zostanie sporządzony po zakończeniu obowiązywania bieżącej interwencji, tj. maksymalnie do dwóch lat po 2020 r. Należy założyć, iż pełna ewaluacja będzie możliwa dopiero po formalnym zakończeniu finansowania, w momencie, gdy planowane produkty i rezultaty zostaną dostarczone.

Przeprowadzenie badania ewaluacyjnego po zakończeniu okresu prognozowania działań strategicznych oznacza, iż przyjęta metoda ewaluacji jest ewaluacją typu *ex-post*. Ewaluacja *ex-post* stanowi społeczno-ekonomiczne badanie oceniające znaczenie przeprowadzonej interwencji w zakresie realizacji potrzeb, na które miała odpowiadać, jak również oceniającym jej niezamierzone efekty. (Bienias i in., 2012) Ocena działań ma charakter całościowy, stąd metoda ewaluacji *ex-post* nazywana jest również ewaluacją podsumowującą. Wnioski płynące z przeprowadzonej analizy ewaluacyjnej *ex-post* będą stanowiły niezwykle istotny materiał przy tworzeniu aktualizacji dokumentu *Strategii* i programowaniu działań w kolejnej perspektywie czasowej.

Tabela 50. Schemat procedury zarządzania Strategią rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

5.6. Źródła finansowania

Podstawowym czynnikiem warunkującym stopień wypełnienia założeń *Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego* stanowi dostępność środków finansowych. Brak prawnego i ustawowego umocowania podmiotu, jakim jest partnerstwo samorządowe, powoduje, iż Partnerstwo D-ROF nie dysponuje własnymi środkami budżetowymi, a przystąpienie przez daną gminę do realizacji wszystkich lub wybranych zadań ujętych w *Strategii* ma charakter dobrowolny. Konsekwencją powyższego stanu formalno-prawnego jest konieczność zapewnienia odpowiedniego montażu finansowego łączącego zarówno środki własne członków Partnerstwa, jak i możliwe do uzyskania środki zewnętrzne.

Powodzenie idei partnerstwa Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego uwarunkowane jest zatem koniecznością bezpośredniego zaangażowania się gmin w realizację założeń *Strategii rozwoju D-ROF* zarówno od strony organizacyjnej, jak i od strony finansowej. Zaangażowanie to wiąże się z potrzebą **zabezpieczenia odpowiedniej puli środków w budżetach gmin** z przeznaczeniem na zadania związane z realizacją projektów rozwojowych istotnych dla całego obszaru funkcjonalnego, czasami wykraczającymi poza zadania własne gmin. Nieco bardziej zaawansowaną formą realizacji projektów inwestycyjnych i zadań ustawowo leżących w gestii gmin (np. gospodarki odpadami komunalnymi) są powoływane w tym celu **celowe związki międzygminne** działające na mocy porozumień pomiędzy samorządami. Ich ściśle określone budżety, pochodzące ze składek członkowskich gmin, stanowią gwarancję dla realizacji konkretnych zadań i projektów strategicznych. Warto zatem rozważyć powołanie związku celowego pomiędzy samorządami D-ROF przy realizacji niektórych zadań o charakterze infrastrukturalnym, ujętych w *Strategii rozwoju*. Samorządy lokalne działają w warunkach ograniczonej puli środków finansowych, których alokacja jest ściśle obwarowana ustawowo i prawnie. Ograniczoność środków budżetowych stanowi fundamentalne zagrożenie dla powodzenia realizacji *Strategii*. Zmniejszenie ryzyka finansowego będzie się wiązać zatem z próbą jak najszerszej dywersyfikacji źródeł finansowania zewnętrznego, przy jednoczesnym udziale wkładu własnego gmin.

Źródłem finansowym, warunkującym skalę inwestycji prorozwojowych w perspektywie lat 2015-2020, są fundusze Unii Europejskiej. Od sprawności w ich pozyskiwaniu i wpisywaniu się zaplanowanych zadań i projektów strategicznych w priorytety określone w poszczególnych programach operacyjnych, zależeć będzie zakres prowadzonego przez władze gmin programu inwestycyjnego.

Podstawowym źródłem, z którego możliwe będzie uzyskanie środków europejskich na znaczną część działań określonych w dokumencie *Strategii*, będzie **Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020**. Istotną szansę na uzyskanie dofinansowania działań w ramach Partnerstwa D-ROF stanowić będą przede wszystkim tzw. „konkursy dedykowane” rozdysponowane w ramach zintegrowanego wsparcia terytorialnego dla 8 tzw. regionalnych biegunów wzrostu. O bezpośrednie dofinansowanie w trybie dedykowanych konkursów ubiegać się będą te projekty, które umieszczone zostały na liście projektów strategicznych *Strategii rozwoju D-ROF*. Fakt, iż większość celów strategicznych i szczegółowych określonych w *Strategii rozwoju D-ROF* bezpośrednio

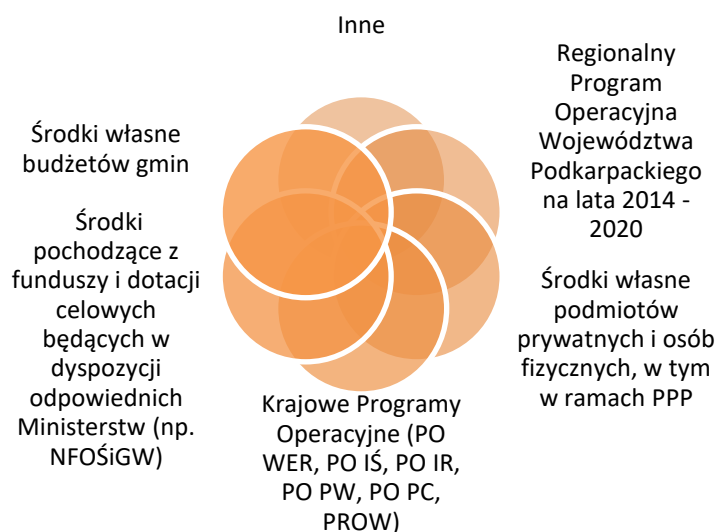
wpisuje się w Osie Priorytetowe i Priorytety Inwestycyjne RPO¹²² zwiększa prawdopodobieństwo uzyskania dofinansowania zarówno dla projektów wiodących, jak i dla projektów komplementarnych.

Część inwestycji w przypadku niemożności sfinansowania jej ze środków RPO lub w przypadku przekroczenia tzw. linii demarkacyjnej będzie miała szansę na realizację w **ramach programów operacyjnych o charakterze krajowym** takich jak: PO Wiedza Edukacja Rozwój, PO Infrastruktura i Środowisko, PO Inteligentny Rozwój, PO Polska Wschodnia, PO Polska Cyfrowa czy Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, a także ze **środków celowych leżących w gestii ministerstw** (np. Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, itp.).

Środki pochodzące z programów operacyjnych, tworzą znaczne możliwości dla lokalnych organizacji i przedsiębiorstw, dając im szansę na realizację innowacyjnych projektów inwestycyjnych, o skali przekraczającej ich własne możliwości finansowe. **Inwestycje i inicjatywy podejmowane przez podmioty prywatne i osoby fizyczne** stanowiąc będą zatem istotne uzupełnienie działań realizowanych przez lokalne samorządy, wpływając tym samym na rozwój gospodarczy i społeczny całego obszaru funkcjonalnego.

W przypadku niektórych zadań inwestycyjnych warto rozważyć również zastosowanie instrumentu finansowego, jakim jest **Partnerstwo Publiczno-Prywatne (PPP)**. Instrument ten umożliwia finansowanie wydatków majątkowych gminy (głównie inwestycyjnych), przy długoterminowym zaangażowaniu kapitału podmiotów prywatnych. PPP może zostać użyte przede wszystkim przy realizacji inwestycji o charakterze częściowo komercyjnym, które w wydatny sposób przyczynią się do rozwoju szeroko pojętej infrastruktury, służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców.

Rycina. Źródła finansowania Strategii rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020.

Źródło: opracowanie własne

¹²² Co zostało wykazane w tabeli dotyczącej spójności Strategii rozwoju D-ROF z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 zamieszczonej w poprzednim rozdziale.

Gmina Miasto Dębica	Budowa instalacji kogeneracyjnej OZE oraz budowa pilotażowej instalacji fotowoltaicznej w mieście Dębica	3 132 300,00				17 749 700,00	-	20 882 000,00	20,23%	0,00%	działanie 3.1 PI 4a
Gmina Ropczyce	Budowa 2 nowych gazowych układów kogeneracyjnych, instalacji solarnej składającej się z kolektorów słonecznych, przebudowa 9 atmosferycznych kotłów centralnego ogrzewania na kotły gazowe kondensacyjne, na terenie Gminy Ropczyce oraz poprawa efektywności energetycznej systemu dystrybucji ciepła na osiedlu Św. Barbary w Ropczycach;		1 595 700,00			9 042 300,00	-	10 638 000,00			działanie 3.1 PI 4a
Gmina Dębica	Przebudowa 7 atmosferycznych kotłów centralnego ogrzewania na kotły gazowe kondensacyjne z pompą ciepła w Gminie Dębica			127 500,00		722 500,00	-	850 000,00			działanie 3.3.1PI 4e
Gmina Żyraków	Przebudowa 9 atmosferycznych kotłów centralnego ogrzewania na kotły gazowe kondensacyjne z pompą ciepła w Gminie Żyraków.				354 600,00	2 009 400,00	-	2 364 000,00			działanie 3.3.1PI 4e
Wspólne	Wymiana opraw oświetlenia ulicznego zlokalizowanego wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych przechodzących przez obszar funkcjonalny	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-			działanie 3.3.1PI 4e
Razem		3 132 300,00	1 595 700,00	127 500,00	354 600,00	29 523 900,00	0,00				
Udziały w zł		5 210 100,00				29 523 900,00					
RAZEM		34 734 000,00 zł									
Udział procentowe		15,00%				85,00%	0,00%				

Udziały procentowe V		7%	4%	3%	1%						
3. Poprawa systemu zbiórki odpadów na terenie Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego											
Gmina Miasto Dębica	-	-				-	-	-			
Gmina Ropczyce	Wykonanie utwardzonego placu o pow. 1500 m ² na działce nr 322/13 wraz z wyposażeniem: - pojemniki otwarte lub boksy zadaszone o pojemności minimum 32 m ³ na odpady zielone, gruz, wielkogabarytowe – 3 szt. - pojemniki na odpady opakowaniowe – szkło dwa kolory, tworzywa, papier o poj. 1.1 m ³ – 10 szt. - kontener lub boks zadaszony na sprzęt AGD, RTV – 2 szt. - kontener na odpady niebezpieczne – 1 szt. - kontener na odpady niebezpieczne płynne z podłogą wychwytową – 1 szt. - rębak mobilny i stacjonarny do drewna – 1 szt. - rębak do gałęzi – 1 szt. - waga stacjonarna – 1 szt. - kompostowniki – 3 szt. - samochód z HDS z osprzętem – 1 szt.		195 000,00			1 105 000,00		1 300 000,00	4,43%	0,00%	działanie 4.2,PI 6c
Gmina Dębica	Wykonanie Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Paszczynie wraz z niezbędną infrastrukturą.			750 000,00		4 250 000,00	-	5 000 000,00			

Gmina Żyraków	Budowa obiektu socjalno – biurowego, infrastrukturę elektryczną, wodno – kanalizacyjną, sieć kanalizacji deszczowej wraz z separatorami na placu, utwardzenie placu, oświetlenie placu wraz z wyposażeniem terenu w niezbędne pojemniki i kontenery na działce o nr ewid. 684/25 w miejscowości Straszęcin				195 000,00	1 105 000,00	-	1 300 000,00			
Wspólne		-	-	-	-	-	-	-			
Razem		0,00	195 000,00	750 000,00	195 000,00	6 460 000,00	0,00				
Udziały w zł		1 140 000,00					6 460 000,00				
RAZEM		7 600 000,00 zł									
Udział procentowe		15,00%					85,00%	0,00%			
Udziały procentowe w środkach własnych		0,0%	2,6%	9,9%	2,6%						
4. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych położonych w Dębicko-Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym											
Gmina Miasto Dębica		-				-	-	-			
Gmina Ropczyce			-			-	-	-			
Gmina Dębica	-			-		-	-	-			
Gmina Żyraków	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych „Buce” oraz „Dąbrowy” w Gminie Żyraków				1 350 000,00	7 650 000,00	-	9 000 000,00	5,24%	0,00%	działanie 1.3, PI 3a
Wspólne		-	-	-	-	-	-	-			
Razem		-	-	-	1 350 000,00	7 650 000,00	0,00				
Udziały w zł		1 350 000,00 zł					7 650 000,00				
RAZEM		9 000 000,00 zł									
Udział procentowe		15,00%					85,00%	0,00%			
Udziały procentowe w środkach własnych		0%	0%	0%	15%						
5. Utworzenie Inkubatora przedsiębiorczości w Dębicko – Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym											

Gmina Miasto Dębica	Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości, którego oferta skierowana będzie do osób rozpoczynających działalność gospodarczą, w tym : usługi prawne, księgowe, konsultacje, szkolenia z zakresu organizacji i zarządzania własną firmą a także będą pomagały w uzyskaniu kontrahentów. Działania w ramach projektu obejmą remont budynku oraz zakup wyposażenia.	1 890 000,00				10 710 000,00	-	12 600 000,00	7,34%	0,00%	działanie 1.3, PI 3a	
Gmina Ropczyce			-			-	-	-				
Gmina Dębica				-		-	-	-				
Gmina Żyraków					-	-	-	-				
Wspólne		-	-	-	-	-	-	-				
Razem		1 890 000,00	-	-	-	10 710 000,00	0,00					
Udziały w zł		1 890 000,00 zł				10 710 000,00						
RAZEM		12 600 000,00 zł										
Udział procentowe		15,00%				85,00%	0,00%					
Udziały procentowe w środkach własnych		15%	0%	0%	0%							
6. Promocja zatrudnienia i samozatrudnienia na terenie Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego												
Gmina Miasto Dębica		-				-	-	-	0,00%	3,49%	działanie 7.1,PI 8i	
Gmina Ropczyce			-			-	-	-				
Gmina Dębica				-		-	-	-				
Gmina Żyraków					-	-	-	-				

PUP	Projekt ma na celu wzrost liczby osób przygotowanych do wejścia i utrzymania się na rynku pracy poprzez podniesienie poziomu aktywności zawodowej i zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Dębicy i PUP w Ropczycach. W/w działania będą się koncentrować na potrzebach przedsiębiorców ulokowanych na terenach Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez kompleksowe wsparcie dla przedsiębiorców m.in. poprzez rekrutacja pracowników, szkolenia, dotacje, staże, subsydiowanie miejsc pracy, doposażenie stanowisk po spełnieniu określonych warunków przez przedsiębiorcę Wsparcie realizowane będzie za pomocą: 1. Szkoleń- 320 000,00zł 2. Staży - 1 080 000,00zł 3. Zatrudnienia subsydiowanego - 600 000,00zł 4. Wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy - 2 000 000,00 zł 5. Dotacji na rozpoczęcie działalności – forma bezzwrotna - 2 000 000,00zł	900 000,00				-	5 100 000,00	6 000 000,00			
		225 000	225 000	225 000	225 000	0,00	5 100 000,00				
		900 000,00 zł				5 100 000,00					

RAZEM		6 000 000,00 zł									
Udział procentowe		15,00%				0,00%	85,00%				
Udziały procentowe w środkach własnych		3,75%	3,75%	3,75%	3,75%						
7. Promocja samozatrudnienia i przedsiębiorczości na terenie Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego											
Gmina Miasto Dębica	Wsparcie osób fizycznych zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej. Wsparcie kierowane będzie tylko do osób powyżej 30 roku życia. Forma wsparcia w ramach projektu to pożyczki – które stanowią dominującą formę zaplanowanego wsparcia. Natomiast dotacje (do 20 tys. na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej) będą skierowane w incydentalnych przypadkach przede wszystkim do osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy.	367 500,00				-	2 082 500,00	2 450 000,00	0,00%	1,43%	działanie 7.1,PI 8iii
Gmina Ropczyce			-			-	-	-			
Gmina Dębica				-		-	-	-			
Gmina Żyraków					-	-	-	-			
Razem		367 500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 082 500,00				
Udziały w zł		367 500,00 zł				2 082 500,00					
RAZEM		2 450 000,00 zł									
Udział procentowe		15,00%				0,00%	85,00%				
Udziały procentowe w środkach własnych		15%	0%	0%	0%						
8. Poprawa komunikacji na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego											

Gmina Miasto Dębica	1) Budowa centrum przesiadkowego i parkingu P+R w Dębicy 2) Zakup 10 autobusów niskopodłogowych, niskoemisyjnych, 3) Poprawa infrastruktury przystankowej, zakup i montaż tablic elektronicznych wyświetlających rozkład jazdy. 4) Budowa stacji sprężania gazu 5) Uruchomienie połączeń komunikacyjnych pomiędzy miejscowościami DROF: - linia autobusowa „Dębica – Straszęcin – Dębica – Lubzina – Paszczyna – Pustków – Dębica” - linia autobusowa „Dębica – Straszęcin – Dębica – Ropczyce – Ostrów —Pustków-Dębica”	2 175 000,00				12 325 000,00	-	14 500 000,00	9,23%	0,00%	działanie 5.4,PI 4e
Gmina Ropczyce	Budowa centrum przesiadkowego i parkingu P+R w Ropczycach		225 000,00			1 275 000,00	-	1 500 000,00			
Gmina Dębica				-		-	-	-			
Gmina Żyraków					-		-	-			
Wspólne		0	0	0	0		-				
Razem		2 175 000,00	225 000,00	0,00	0,00	13 600 000,00	-				
Udziały w zł		2 400 000,00 zł				13 600 000,00					
RAZEM		16 000 000,00 zł									
Udział procentowe		15,00%				85,00%	0,00%				
Udziały procentowe w środkach własnych		14%	1%	0%	0%						
9. Centrum informacyjno – biblioteczne Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego											
Gmina Miasto Dębica		-				-	-	-	5,24%	0,00%	działanie 4.4, PI 6c

Gmina Ropczyce			1 350 000,00			7 650 000,00	-	9 000 000,00				
Gmina Dębica				-		-	-	-				
Gmina Żyraków					-	-	-	-				
Wspólne		-	-	-	-	-	-	-				
Razem		0,00	1 350 000,00	0,00	0,00	7 650 000,00	0,00					
Udziały w zł		1 350 000,00 zł				7 650 000,00						
RAZEM		9 000 000,00 zł										
Udział procentowe		15,00%				85,00%	0,00%					
Udziały procentowe w środkach własnych		0%	15%	0%	0%							
10. Budowa zamiejscowego oddziału rehabilitacji w Latoszynie dla Szpitala Powiatowego w Dębicy												
Gmina Miasto Dębica		-				-	-	-	4,66%	0,00%	działanie 6.2.1.PI 9a	
Gmina Ropczyce			-			-	-	-				
Gmina Dębica	Budowa zamiejscowego oddziału rehabilitacji w Latoszynie dla Szpitala Powiatowego w Dębicy			1 200 000,00		6 800 000,00	-	8 000 000,00				
Gmina Żyraków					-	-	-	-				
Wspólne		-	-	-	-	-	-	-				
Razem		0,00	0,00	1 200 000,00	0,00	6 800 000,00	0,00					
Udziały w zł		1 200 000,00 zł				6 800 000,00						
RAZEM		8 000 000,00 zł										
Udział procentowe		15,00%				85,00%	0,00%					
Udziały procentowe w środkach własnych		0%	0%	15%	0%							
11. Poprawa gospodarki ściekowej na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego												
Gmina Miasto Dębica		-				-	-	-	15,70%	0,00%	działanie 4.3 PI 6b	

Gmina Ropczyce	Poprawa gospodarki ściekowej na terenie Gminy Ropczyce (etap II)		7 325 203,252			9 674 796,748	-	17 000 000,00			
Gmina Dębica	Poprawa gospodarki ściekowej na terenie Gminy Dębica (etap I oraz II)			6 214 919,43		8 208 384,13	-	14 423 303,56			
Gmina Żyraków	Poprawa gospodarki ściekowej na terenie Gminy Żyraków (etap I oraz II)				4 002 789,88	5 270 458,32	-	9 273 248,20			
Wspólne		-	-	-	-	-		40 696 551,76			
Razem		-	7 325 203,25	6 214 919,43	4 002 789,88	23 153 639,20	Razem				
Udziały w zł		17 542 912,56 zł				23 153 639,20					
RAZEM		40 696 551,76 zł									
Udział procentowe		56,89%				43,11%	0,00%				
Udziały procentowe w środkach własnych		0%	15%	13%	8%						
12. Parki bioróżnorodności											
Gmina Miasto Dębica		-				-	-	-	2,33%	0,00%	działanie 4.5 PI 6d
Gmina Ropczyce			-			-	-	-			
Gmina Dębica	Zachowanie bioróżnorodności			600 000,00		3 400 000,00	-	4 000 000,00			

	na terenie Gminy Dębica poprzez eksponowanie elementów krajobrazowo-przyrodniczych											
Gmina Żyraków					-	-	-	-				
Wspólne		-	-	-	-	-	-	-				
Razem		0,00	0,00	600 000,00	0,00	3 400 000,00	0,00					
Udziały w zł		600 000,00 zł				3 400 000,00						
RAZEM		4 000 000,00 zł										
Udział procentowe		15,00%				85,00%	0,00%					
Udziały procentowe w środkach własnych		0%	0%	5%	0%							
13. Rewitalizacja przestrzenna Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego w celu ograniczenie problemów społecznych wynikających z programów rewitalizacyjnych gmin partnerskich												
Gmina Miasto Dębica		1 764 706,00				10 000 000,67	-	11 764 706,67	22,30%	0,00%	działanie 6.3 PI 9b	
Gmina Ropczyce			1 764 706,00			10 000 000,67	-	11 764 706,67				
Gmina Dębica	Realizacja zadań wynikających z Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dębica			1 764 706,00		10 000 000,67	-	11 764 706,67				
Gmina Żyraków					450 000,00	2 550 000,00	-	3 000 000,00				
Wspólne		-	-	-	-	-	-	-				
Razem		1 764 706,00	1 764 706,00	1 764 706,00	450 000,00	32 550 002,00	0,00					
Udziały w zł		5 744 118,00 zł				32 550 002,00						
RAZEM		38 294 120,00 zł										
Udział procentowe		15,00%				85,00%	0,00%					
Udziały procentowe w środkach własnych		16%	16%	16%	4%							

	Środki własne	EFRR	EFS
	49 694 630,56 zł	147 497 541,20	7 182 500,00 zł
Razem UE		154 680 041,20 zł	
RAZEM	204 374 671,76 zł		
Udział procentowy	24,32%	72,17%	3,51%

Tabela 52. Matryca logiczna inwestycji realizowanych w ramach Strategii Zrównoważonego rozwoju Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego

Nazwa projektu strategicznego	Wartość projektu	Oś priorytetowa	Fundusz	Wsparcie UE (EUR)	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny
4. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych położonych w Dębicko-Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym	9 000 000,00 zł	I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	EFRR	59 224 334	3	3a
5. Utworzenie Inkubatora przedsiębiorczości w Dębicko – Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym	12 600 000,00 zł					
2. Poprawa efektywności energetycznej na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	34 734 000,00 zł	III. Czysta energia	EFRR	62 840 853	4	4a
				58 245 590		4e
11. Poprawa gospodarki ściekowej na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	40 696 551,76 zł	IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	EFRR	91 745 981	6	6b
1. Modernizacja Miejskiego Ośrodka Kultury w Dębicy w celu nadania mu funkcji Regionalnego Centrum Inicjatyw Społeczno-Kulturalnych	16 000 000,00 zł			39 294 671		6c
3. Poprawa systemu zbiórki odpadów na terenie Dębicko – Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	7 600 000,00 zł					
9. Centrum informacyjno – biblioteczne Dębicko-	9 000 000,00 zł					

Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego						
12. Parki bioróżnorodności	4 000 000,00 zł			13 839 675		6d
8. Poprawa komunikacji na terenie Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	16 000 000,00 zł	V. Infrastruktura komunikacyjna	EFRR	50 605 066	4	4e
10. Budowa zamiejscowego oddziału rehabilitacji w Łoszynie dla Szpitala Powiatowego w Dębicy	8 000 000,00 zł	VI. Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	88 403 537	9	9a
13. Rewitalizacja przestrzenna Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego w celu ograniczenie problemów społecznych wynikających z programów rewitalizacyjnych gmin partnerskich	38 294 120,00 zł			52 492 230		9b
6. Promocja zatrudnienia i samozatrudnienia na terenie Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	6 000 000,00 zł	VII. Regionalny rynek pracy	EFS	137 109 301	8	8i
7. Promocja samozatrudnienia i przedsiębiorczości na terenie Dębicko - Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego	2 450 000,00 zł			57 300 000		8iii